

Hyöty vai haitta, uhka vai uhri?

Argumentit maahanmuuton puolesta ja vastaan
Suomessa vuosina 2003–2011

Anna-Maria Nykänen

Web Reports 76

Siirtolaisuusinstituutti

2012

Siirtolaisuusinstituutti
Eerikinkatu 34
20100 Turku

Internet:
www.siirtolaisuusinstituutti.fi

Hyöty vai haitta, uhka vai uhri?

Argumentit maahanmuuton puolesta ja vastaan Suomessa vuosina 2003–2011

Turun yliopisto
Politiikan tutkimuksen laitos
Poliittisen historian oppiaine
Pro Gradu -tutkielma
Anna-Maria Nykänen
Kesäkuu 2012

Esipuhe

Välillä on lähdeittävä kauas, jotta voisi nähdä lähelle. Vasta seurattuani yhdysvaltalaisista maahanmuuttokeskustelua vaihto-oppilasaikanani Minnesotan yliopistossa huomasi haluavani ymmärtää myös suomalaista maahanmuuttokeskustelua paremmin. Silti erilaisia ideoita oli työstettävä vielä pitkään, ennen kuin tämä tutkielma sai lopullisen muotonsa. Nyt tutkielman valmistumisen jälkeen haluan kiittää Turun yliopiston poliittisen historian professoria *Timo Soikkasta* avusta aiheen valinnassa sekä rajaamisessa, kuten myös erinomaisten huomioiden esiin tuomisesta tutkimusprosessin kuluessa. Suuri kiitos kuuluu myös seminaariryhmäläisille ja muille opiskelutovereille, joiden apu on ollut korvaamatonta. Erityisen kiitollinen olen Siirtolaisuusinstituutin tutkimusjohtaja *Elli Heikkilälle*, joka graduni tarkastajana onnistui aina antamaan kannustavaa ja motivoivaa palautetta työstäni muuttuvista aikatauluista ja kiireellisistä deadlineista huolimatta. Oman kunniamainintansa ansaitsevat kotijoukot niin Jyväskylässä kuin Paimiossakin; ilman läheisten tukea ja kannustusta tämä työ ei luultavasti olisi kansissa.

Jyväskylässä kesäkuussa 2012

Anna-Maria Nykänen

TURUN YLIOPISTO

Politiikan tutkimuksen laitos/Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

NYKÄNEN, ANNA-MARIA:

Hyöty vai haitta, uhka vai uhri? Argumentit maahanmuuton puolesta ja vastaan Suomessa vuosina 2003–2011

Pro Gradu -tutkielma, 127 s.

Poliittinen historia

Kesäkuu 2012

Tutkielman aiheena on selvittää ne argumentit, joita Suomessa käytetään maahanmuuton kannattamiseksi ja vastustamiseksi, sekä argumentaatioissa tapahtuvat muutokset. Ajallisesti tutkielma sijoittuu vuosien 2003 ja 2011 käytyjen eduskuntavaalien väliseen aikaan. Lähteinä käytetään eduskunnan pöytäkirjoja, Helsingin Sanomia ja kolmea puoluelehteä, sekä internetiä.

Yhteiskunnallisessa keskustelussa vastakkaiset argumentit ovat aina vuorovaikutuksessa toistensa kanssa, joten maahanmuuttoa vastustavia ja kannattavia argumentteja ei ole syytä erottaa toisistaan. Nämä vastinparit on jaettu neljään ryhmään aihepiireittäin.

Argumenteista suurin osa liittyy talouteen. Keskustelua käytiin maahanmuuttajien roolista huoltosuhteen parantajina sekä työvoimapulan paikkaajina, kuin myös heidän aikaansaamista taloushyödyistä ja toisaalta kustannuksista. Kustannuksien vasta-argumenttina esiin nousi myös inhimillisyyden ja moraalien korostaminen. Lisäksi keskusteltiin maahanmuuton vaikutuksista lähtömaalle.

Toisena ryhmänä käsitellään turvallisuuden liittyviä argumentteja. Keskustelua käydään siitä, ovatko maahanmuuttajat ylipäättään turvallisuusuhka Suomelle, ja jos ovat, niin minkälaiseksi uhka muodostuu. Esille otetaan muun muassa rikollisuus, ihmiskuljetus ja -kauppa sekä terrorismi.

Kulttuuriin liittyvissä argumenteissa keskustelijat jakautuvat kahteen ryhmään sen mukaan, nähdäänkö maahanmuuttajien rikastuttavan vai uhkaavan suomalaista kulttuuria. Tässä yhteydessä tarkastellaan myös eri maista ja kulttuureista tulevia maahanmuuttajia sekä erityisesti heihin liittyviä argumentteja.

Viimeisenä ryhmänä tarkastellaan äärimmäisiä argumentteja, jotka liittyvät maahanmuuton vastustamiseen. Ne koostuvat lähinnä rotuun ja geneihin liittyvistä argumenteista.

Asiasanat: Maahanmuutto, argumentointi, pakolainen, turvapaikanhakija, työperäinen maahanmuutto

Dispositio

1 Johdanto	2
1.1 Suomi ja maahanmuutto vuosina 2003–2011	2
1.2 Problematiikka, lähteet ja menetelmät	9
2 Raha ratkaisee?.....	16
2.1 Eläkepommista siirtolaisuuspommiin	16
2.2 Kustannuksia, velvollisuuksia vai uusia tulonlähteitä?.....	34
2.2.1 Työperäinen maahanmuutto – talouskasvua vai kustannuksia?.....	34
2.2.2 Humanitaarinen maahanmuutto – kustannus vai velvollisuus?	39
2.3 Aivovuodon paikkaus seteleillä	54
3 Suomi ja suomalaiset uhattuina?.....	57
3.1 Onko turvallisuusuhka olemassa?	57
3.2 Tukeeko Suomi ihmissalakuljetusta ja -kauppaa?	60
3.3 Rikollisia vai olosuhteiden uhreja?	65
3.4 Saavatko terroristit tulla?	74
3.5 Kansallinen itsemääräämisoikeus uhattuna?.....	78
3.6 Leviävätkö tartuntataudit?.....	80
4 Kulttuurin muutos hyvässä ja pahassa.....	82
4.1 Monikulttuurisuus – uhka vai rikkaus?	82
4.2 Hyviä ja huonoja maahanmuuttajia.....	92
5 Kielletyt argumentit.....	103
5.1 Tuomitut argumentit.....	104
5.2 Rotu ja geenit	107
6 Talous ennen kaikkea.....	114
Lähdeluettelo.....	121

1 Johdanto

Suomalainen maahanmuuttokeskustelu on viime vuodet elänyt murrosvaihetta. Toiset uskovat maahanmuuttajien rikastuttavan maata sekä talouden että kulttuurin saralla, mutta samalla maahanmuuttokriittiset puolueet ja poliitikot saavat entistä enemmän kannatusta. Vastapuolet tuntuvat olevan kauempana toisistaan kuin koskaan aiemmin. Aiheeseen liittyville ongelmille on annettu paljon painoarvoa, mutta perustelut erilaisten kantojen takana ovat vaihdelleet suuresti.¹ Maahanmuuttokeskustelun ja keskustelijoiden ymmärtämiseksi tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää ne argumentit, joiden perusteella Suomessa sekä kannatetaan että vastustetaan maahanmuuttoa.

1.1 Suomi ja maahanmuutto vuosina 2003–2011

Maahanmuuttajat Suomessa eivät ole uusi ilmiö, vaikka viime vuosien keskustelun kiihtymisen perusteella ulkopuolinen voisi erehtyä niin luulemaan. Suomeen on saapunut ulkomaalaisia jo 1800-luvun alkupuolelta alkaen; Antero Leitzingerin mukaan heitä oli jo ennen maan itsenäistymistä vähintään 20 000.² Ulkomaalaisten määrä väheni noin puolella 1950- ja 1960-luvuilla, kun suomalaiset itsekin lähtivät maahanmuuttajiksi toisiin maihin paremman elämän toivossa. 1960-luvun loppupuolella määrä lähti jälleen hitaaseen nousuun, vaikka Suomi säilyikin 1970-luvulle saakka maastamuuttomaana.³ Useissa aihetta käsittelevissä teoksissa korostetaan vuoden 1973 merkitystä, jolloin Suomeen saapui ensimmäisen kerran isompi ryhmä pakolaisia. Näiden chileläisten saapumista Suomeen pidetään maan pakolaispolitiikan alkupisteenä, vaikka pakolaisia oli vastaanotettu aiemminkin.⁴ Vajaan kahden sadan chileläisen jälkeen seuraava Suomeen tullut isompi pakolaisryhmä oli vietnamilaiset 1980-luvulla. 1990-luvun alussa saapuivat ensimmäiset pakolaisryhmät Somaliasta ja tämän jälkeen pakolaisia vastaanotettiin myös entisen Jugoslavian alueelta.⁵

Ymmärtääkseen suomalaista maahanmuuttokeskustelua on asiaa syytä tarkastella eurooppalaisessa kontekstissa. Muutoin vaarana on Suomen tapahtumien irrallinen

¹ Keskinen 2009, s.33

² Leitzinger 2008, s.551

³ Kanninen 2010, s.31

⁴ Leitzinger 2008, s.543–546. Leitzinger luetellut useita ko. käsitystä ylläpitäviä

⁵ Martikainen, Sintonen & Pitkänen 2006, s.29; Salo 2004, s.7

tutkiminen ilman yhteyttä muun maailman tapahtumiin. Toisen maailmansodan jälkeen sodasta nopeimmin toipuneet maat tarvitsivat työvoimaa talouskasvun ylläpitämiseksi. Yleisesti työvoimaa haettiin sieltä, minne kullakin maalla oli historiallisia yhteyksiä. Keski-Euroopan maat rekrytoivat työvoimaa siirtomaistaan, kun taas suomalaiset olivat tärkeä työvoimareservi Ruotsille. 1970-luvun alun öljykriisin jälkeen työvoiman tarve väheni samaan aikaan, kun yhä kasvava määrä pakolaisia alkoi suuntautua Eurooppaan muualta maailmasta. Maahanmuuttokeskustelusta muodostui tällöin yhä ongelmakeskeisempää, sillä tulijat eivät enää saapuneet paikkaamaan työvoimavajetta, ja lisäksi he alkoivat järjestäytyä uskonnollisten ja etnisten ryhmien mukaan yhä tiiviimmin omaa kulttuuria ylläpitääkseen. Tähän kontekstiin sijoittuu myös Suomeen 1970-luvulla saapuneet chileläiset. Vaikka kansalaismielipide oli voimakkaasti kyseisen ryhmän maahantulon kannalla, omaksuttiin Suomessa nopeasti muualla Euroopassa levinnyt ongelmakeskeinen puhetapa maahanmuuttokysymyksissä.⁶

1990-luvulla maahanmuuttajien määrä lisääntyi nopeasti, jolloin ennakkoluuloisuus, rasismi ja muukalaisvihamielisyys nousivat esiin voimakkaammin.⁷ Talouslaman ja korkean työttömyyden aikana päättäjien taholta ei maahanmuuttoasioihin juuri keskitytty, jolloin ääri-ilmiot, mukaan lukien väkivaltaa käyttäneet skinit, saivat tilaa yhteiskunnassa. Joensuussa, Hakunilassa ja Espoossa käytettiin jopa väkivaltaa maahanmuuttajia kohtaan. Näiden tapahtumien kautta poliitikot havahtuivat todellisuuteen 1990-luvun puolivälissä, jolloin erilaisia suvaitsevaisuuskampanjoita käynnistettiin. Kyseistä ”suvaitsevaisuuteen pakottamista” on jälkikäteen kritisoitu, sillä sen seurauksena maahanmuuttoon liittyneistä ongelmista vaiettiin, eikä niitä siten pystytty käsittelemään tai ratkaisemaan.⁸

Ongelmista vaikenemista jatkettiin vuosituhannen vaihteessa ja lisäksi maahanmuuttajat alettiin nähdä ensimmäistä kertaa taloudellisena voimavarana 2000-luvun alkupuolella.⁹ Martikaisen ym. mukaan Suomessa siirryttiin tuolloin muun Euroopan tapaan uuteen vaiheeseen maahanmuuttokeskustelussa, kun väestön ikääntyessä länsimaiset hyvinvointivaltiot alkoivat toisen maailmansodan jälkeisen ajan tapaan tarvita työvoimaa. Martikainen ym. pitää vielä tutkimuksensa tekohetkellä epäselvänä sitä, millaiseksi maahanmuuttokeskustelu työvoimapulan varjossa muotoutuisi.¹⁰ Nyt uuden

⁶ Martikainen, Sintonen & Pitkänen 2006, s.26–27

⁷ Puuronen 2006, s.43

⁸ Aden 2009, s.27; HS 11.9.2005: ”Tutkija: media ja poliitikot eivät puhu maahanmuuttajista”

⁹ Jaakkola 2005, s.2

¹⁰ Martikainen, Sintonen & Pitkänen 2006, s.28

vuosikymmenen vaihteen jälkeen voidaan sanoa keskustelun muuttuneen jälleen yhä ongelmakeskeisemmäksi; Suomessa aiemmin vallinnut konsensushenki maahanmuutosta ja kotoutumispolitiikasta mureni vuoden 2008 kunnallisvaalien yhteydessä ja sen jälkeen.¹¹ Vaikka maahanmuuttopolitiikka ei kunnan- ja kaupunginvaltuustojen päätäntävällän alle kuulu, nousi se silti vaaliteemaksi erityisesti perussuomalaisten maahanmuuttokriittisten ehdokkaiden myötä.¹² Kokoomus sai eniten kannatusta vaaleissa, mutta niitä pidetään silti ennen kaikkea perussuomalaisten voittona. Puolueen kannatusprosentti nousi 5,4:ään % ja nousua edellisiin vaaleihin oli 4,5 prosenttiyksikköä. Perussuomalaiset eivät kuitenkaan olleet ainoita maahanmuuttoaihetta esille nostaneita, vaan heidän vanavedessään asiassa aktivoituivat myös useiden muiden puolueiden edustajat.¹³

Maahanmuuttokriitikoiden suosio juuri vuoden 2008 vaaleissa ei ollut yllättävää, sillä Suomi ajautui samaan aikaan taloudelliseen taantumaan maailmanlaajuisen finanssikriisin seurauksena. Vastaavissa tilanteissa asenteet maahanmuuttajia kohtaan yleensä kiristyvät. Scheepers ym. selittävät asiaa siten, ettei kielteisiä asenteita aiheuta pelkästään henkilökohtainen huoli esimerkiksi työpaikan saamisesta tai säilyttämisestä, vaan myös kollektiivisen uhan kokemus, kuten korkea yleinen työttömyysaste. Lisäksi kilpailussa niukoista resursseista ryhmien sisäinen solidaarisuus vahvistuu samaan aikaan kuin eri ryhmien välinen vihamielisyys kasvaa.¹⁴ Jaakkolan tekemät asennetutkimukset (1987–1998) osoittavat edellisen paikkaansa pitäväksi myös Suomen tapauksessa. Maahanmuuttajien kokeminen sosioekonomisena uhkana korostui edellisen kerran suurtyöttömyyden aikana vuonna 1993, jolloin maahan saapui suuria määriä turvapaikanhakijoita, etupäässä somaleita ja etnisiä jugoslaaveja. Laman jälkeen työllisyystilanteen parantuessa sosioekonomisen uhan kokemukset maahanmuuttajia kohtaan vähenivät siitä huolimatta, että heidän määränsä lisääntyi vuosittain.¹⁵

Raittilan mukaan maahanmuuttokeskustelun kiristymiseen on vaikuttanut taloudellisen laskusuhdanteen lisäksi myös se, että media on aktiivisesti alkanut antaa tilaa maahanmuuttoa vastustaville aktivisteille. Tämä piirre on uusi, sillä aiemmin avoimen

¹¹ Esim. Keskinen 2009, s.33; Raittila 2009, s.67; Puuronen 2011, s.7; Haavisto 2011, s.200; Maasilta 2012, s.8–9

¹² Kannianen 2010, s.49; Puuronen 2011, s.7

¹³ Keskinen 2009, s.33; Keskinen, Rastas & Tuomi 2009, s.9

¹⁴ Jaakkola 2005, s.10–11 viittaa artikkeliin Scheepers, Peer & Gijbets, M. & Coenders, Marcel (2002): Ethnic Exclusionism in European Countries. Public Opposition to Civil Rights for Legal Migrants as a Response to Perceived Ethnic Threat. *European Sociological Review*, Vol. 18, No 1, 17–34.

¹⁵ Jaakkola 2005, s.10–11

rasismin kannattajat eivät juuri koskaan saaneet ääntään kuuluviin valtavirtamediassa. Siten negatiivinen kirjoittelu siirtyi internetin keskustelupalstoille ja ääriyhmien kotisivuille.¹⁶

Maahanmuuttokeskusteluun osallistuvien ryhmä on ollut melko pieni. Eniten puheenvuoroja ovat käyttäneet poliitikot ja viranomaistahot. Oman ryhmänsä muodostavat internetissä usein nimettömiksi jäävät keskustelijat. Myös kansalaisjärjestöt sekä etujärjestöt ovat osallistuneet aktiivisesti maahanmuutosta käytävään keskusteluun. Tutkijat ovat ottaneet aiheeseen kantaa ja tuoneet esiin uusia näkökulmia, mutta toisaalta heidän tuottamaansa tietoa ei aina huomioida tai huomata julkisessa keskustelussa. Myös maahanmuuttajien oma ääni on usein jäänyt kuulumattomiin.¹⁷ Vuoden 2008 kunnallisvaalien jälkeen julkiseen keskusteluun muodostui uusi, maahanmuuttokriitikoiksi itseään nimittävä ryhmä. Se kostuu osittain kaikkien edellä mainittujen ryhmien jäsenistä, jotka haluavat keskustella etenkin maahanmuuton aiheuttamista ongelmista. Huomioitavaa kuitenkin on, että käsite ”maahanmuuttokriitikko” on toisinaan harhaanjohtava. Keskinen ym. selventävät, että valitettavan usein maahanmuuttokriitikot keskittyvät enemmän uhkakuvien lietsomiseen tai tietyn ihmisryhmän vastustamiseen, kuin ilmiön monimutkaisuuden ymmärtämiseen ja perusteltujen vaihtoehtoisten ajatusmallien tarjoamiseen, jota sana ”kriitikko” perinteisesti merkitsee.¹⁸

Yksi huomion arvoinen piirre maahanmuuttokeskustelussa on maahanmuuton vastustajien radikalisoituminen 2000-luvun loppupuolella. Vaikka Suomessa maahanmuuttajat ovat kokeneet rasistista häirintää jo pitkään, on se viime aikoina alkanut kohdistua myös maahanmuuttoasioiden parissa työskenteleviin suomalaisiin. Jotkut aihetta tutkivista ovat joutuneet uhkailun kohteeksi, eivätkä siksi halua osallistua julkiseen keskusteluun ollenkaan. On esitetty, ettei Suomen tieteenhistoriasta löydy vastaavaa yhtä vakavaa tiedeyhteisön uhkailua.¹⁹ Myöskään maahanmuuttoasioissa kantaa ottaneet poliitikot eivät ole jääneet uhkailusta osattomiksi. Yhteisöpalvelu Facebookissa on ollut ryhmä, jonka jäsenet ovat olleet valmiita ”istumaan muutaman vuoden” entisen maahanmuutto- ja eurooppaministeri Astrid Thorsin (r.) taposta. Toisella rasistisia kommentteja sisältävällä nettisivustolla on julkaistu lista poliitikoista,

¹⁶ Raittila 2009, s.69–70

¹⁷ Keskinen, Rastas & Tuomi 2009, s.8–12

¹⁸ Keskinen, Rastas & Tuomi 2009, s.12–13

¹⁹ Keskinen, Rastas & Tuomi 2009, s.14; HS 16.3.2010: ”Tutkijoista tuli vainottuja”

sisältäen muun muassa silloisten tasavallan presidentti Tarja Halosen ja pääministeri Matti Vanhasen nimet, joka on otsikoitu nimellä ”Kuolema pettureille”.²⁰

Asenteiden kiristymisestä huolimatta keskustelussa oli mukana myös toisenlaisia äänenpainoja kunnallisvaalien jälkeen. Keväällä 2009 alkoi esiintyä yhä useammin ulkomaalaisvastaisuutta kyseenalaistavia puheenvuoroja. Myös maahanmuuton inhimillistä puolta ja taloudellisia etuja on korostettu. Kesän 2009 eurovaaleissa hyvin pärjäisivät sekä maahanmuuttoa vastustaneet perussuomalaiset että monikulttuurisuuden etuja ja rasismia vastaisuutta korostaneet RKP ja vihreät.²¹

Palatakseni kappaleen alussa mainittuun eurooppalaisen tarkastelukehysten tärkeyteen on huomattava, etteivät Suomen tapahtumat ja maahanmuuttokeskustelun kiihtyminen ole sinänsä poikkeuksellista, vaan samantyyppistä kehitystä on havaittavissa useissa Euroopan maissa. Keskisen mukaan esimerkiksi tanskalaisissa tutkijayhteisöissä on kannettu huolta rasismin puhuttavan muuttumisesta osaksi julkista kielenkäyttöä. Lisäksi maahanmuuttajavastaiset puolueet ovat saaneet kannatusta useissa Euroopan maissa Suomen tapaan.²²

Maahanmuuttajat Suomessa - määrä ja syyt

Maahanmuuttajien tarkkaa määrää on ongelmallista arvioida, sillä tulokset vaihtelevat mittaustavasta riippuen. Mittareina on käytetty esimerkiksi kansalaisuutta, äidinkieltä, syntymämaata ja näiden yhdistelmiä. Kaikkiin mittareihin liittyy oma problematiikkansa, eivätkä ne kata kaikkia Suomeen ulkomailta muuttaneita.

Tilastoinnin ongelmallisuudesta huolimatta voidaan sanoa, että maahanmuutto Suomeen on kasvanut melko tasaisesti 1990-luvun alusta aina vuoteen 2011 saakka. 1990-luvulla Suomeen muutti noin 13 000 henkilöä vuosittain, ja 2000-luvulla määrä kasvoi 25 000–29 000 henkilöön vuodessa.²³ Vuonna 2011 Suomessa asui muuta kuin suomea, ruotsia tai saamea äidinkielenään puhuvia 4,5 % väestöstä, eli 244 827 ihmistä. Suurimpiin kieliryhmiin kuuluivat venäjänkieliset (58 331), vironkieliset (33 076), somalinkieliset (14 045), englanninkieliset (13 804) sekä arabiankieliset (11 252). Ulkomaan kansalaisten osuus koko väestöstä oli vuonna 2011 pienempi kuin vierasta kieltä

²⁰ HS 2.3.2010: ”Rasistisella sivustolla tappolista poliitikoista”; HS 3.3.2010: ”Tappouhkauksista tuli arkea”

²¹ Keskinen 2009, s.38–40

²² Keskinen 2009, s.43–44

²³ Suomen virallinen tilasto (SVT): Muuttoliike 2011. www-dokumentti: <www.stat.fi/til/muuti/2011/muuti_2011_2012-04-27_kuv_001_fi.html>

äidinkielenään puhuvien. Ulkomaan kansalaisia asui Suomessa 3,4 % väestöstä, mutta maahanmuuttajien määrää arvioidessa on muistettava, että samaan aikaan Suomen kansalaisista 1,9 % on syntynyt ulkomailla. Yhteen laskettuna nämä kaksi ryhmää käsittävät 284 439 henkilöä, joka suunnilleen vastaa maahanmuuttajien määrää Suomessa vuoden 2011 lopulla.²⁴

Työministeriön tekemien arvioiden mukaan suurin osa, noin 60–65 %, 1990-luvulla ja 2000-luvun alkupuolella Suomeen muuttaneista saapuivat maahan perhesyiden vuoksi. Noin 10–20 % muuttajista tuli työn ja opiskelujen takia, humanitaarisin perustein saapui 15 %. Paluumuuttajia, kuten inkerinsuomalaisia, oli noin 10 %. Maahanmuuttovirasto on tilastoinut oleskelulupapäätöksiä vuodesta 2006 lähtien, ja niiden perusteella maahantulosityiden painopisteen voidaan sanoa muuttuneen 2000-luvun loppupuolella. Perhesyyt on edelleen yleisin maahantulon tarkoitus, mutta niiden merkitys on pienentynyt aiempaan verrattuna. Toisaalta työn ja opiskelujen perusteella tapahtunut muutto on lisääntynyt huomattavasti, sillä esimerkiksi työhön perustuvien oleskelulupahakemuksien määrä on lisääntynyt lähes puolella 2000-luvun alkupuoleen verrattuna. Humanitaarisin perustein maahan on saapunut noin 10 % muuttaneista. Huomioitavaa kuitenkin on, etteivät EU-maista muuttaneet näy oleskelulupatilastoissa. Täten humanitaarisen maahanmuuton osuus on todellisuudessa pienempi kuin mitä oleskelulupatilastoiden perusteella voisi tulkita.²⁵ Suhteellisia osuuksia tarkastellessa on muistettava myös se, että vuosittain maahan muuttaneiden määrä lisääntyy jatkuvasti, jolloin myös ryhmien koot ovat suurempia kuin aiemmin.

Poliittiset ja lainsäädännölliset muutokset 2000-luvulla

Kevään 2003 eduskuntavaaleissa Paavo Lipposen (sd.) toinen, sateenkaarihallitukseksikin kutsuttu koalitio vaihtui keskustan vaalimenestyksen myötä kapeampipohjaiseksi keskustan, SDP:n ja RKP:n muodostamaksi Anneli Jäätteenmäen hallitukseksi. Tuolloin Suomessa oli vielä voimassa vuonna 1991 säädetty, tosin useaan kertaan muutettu ulkomaalaislaki. Uuden ulkomaalaislain valmistelu aloitettiin jo Lipposen toisen hallituksen aikana sisäasianministeri Ville Itälän (kok.) toimesta ja se saatiin hyväksytyksi eduskunnassa vasta keväällä 2004 juuri ennen EU:n laajentumista kymmenellä uudella jäsenmaalla. Laki sai osakseen kritiikkiä sekä ennen että jälkeen

²⁴ Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne 2011. www.sivu:

tilastokeskus.fi/til/vaerak/2011/vaerak_2011_2012-03-16_tie_001_fi.html.

²⁵ Väestöliitto: Maahanmuuton perusteet. www.sivu: www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/tilastoja-ja-linkkeja/tilastotietoa/maahanmuuttajat/maahanmuuton-perusteet/

voimaan astumistaan erityisesti kolmannelta sektorilta.²⁶ Samaan aikaan hyväksyttiin myös niin kutsuttu Siirtymäaikalaki (309/2004), joka rajoitti uusien jäsenmaiden kansalaisia työskentelemästä Suomessa heti liittymisen jälkeen.²⁷

Toinen tärkeä uudistus tutkimusjaksolla oli Anneli Jäätteenmäen hallitusneuvotteluissa esille ottama aktiivisen maahanmuuttopolitiikan aloittaminen ulkomaalaisten työntekijöiden rekrytoimiseksi Suomeen. Jäätteenmäkeä seurannut Matti Vanhanen (kesk.) jatkoi samaa politiikkaa vuosien 2004 ja 2007 hallitusohjelmissaan. Vuonna 2006 valtioneuvosto hyväksyi hallituksen maahanmuuttopoliittisen ohjelman ohjenuorakseen maahanmuuttokysymyksissä. Ohjelma painottaa sekä työperäisen maahanmuuton, että työntekijöiden perheiden kotoutumisen tärkeyttä.²⁸

Kevään 2007 eduskuntavaalit muuttivat osittain hallituskokoonpanoa. Keskusta säilyi suurimpana puolueena ja Matti Vanhanen jatkoi pääministerin tehtävässä. Myös RKP säilytti hallituspaikkansa. Sen sijaan sosiaalidemokraatit siirtyivät oppositioon kokoomuksen ja vihreiden noustessa hallitukseen. Edellisenä vuonna hyväksytyin maahanmuuttopoliittisen ohjelman linjaukset säilyivät kuitenkin edelleen maahanmuuttopolitiikan ohjeena hallitusvaihdoksesta huolimatta. Lainsäädäntöhankkeiden osalta keskustelua aiheutti jonkin verran laki kotoutumisen edistämisestä, joka hyväksyttiin vuonna 2010. Lain tarkoituksena on nimensä mukaisesti edistää maahanmuuttajien kotoutumista sekä lisätä tasa-arvoisuutta ja yhdenvertaisuutta eri väestöryhmien kesken.²⁹

²⁶ Haavisto 2011, s.25–26; Ulkomaalaislaki 301/2004

²⁷ Työministeriö 3.10.2003: ”Filatov: Suomi ottaa käyttöön siirtymäajan työvoiman liikkuvuuden osalta EU:n laajentuessa”, www-sivu: <www.mol.fi/mol/fi/06_tyoministerio/05_tiedotteet/03_2003/2003-10-03-01/index.jsp>

²⁸ Haavisto 2011, s.26; Hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma 19.10.2006. www-sivu: <www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio/06_julkaisut/10_muut/mamu_ohjelma19102006.pdf>

²⁹ Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010

1.2 Problematiikka, lähteet ja menetelmät

Problematiikka ja aikarajaus

Tämän tutkimuksen ensisijaisena tarkoituksena on selvittää, millä argumenteilla yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistuneet joko kannattivat tai vastustivat maahanmuuttoa ja maahanmuuttajia vuosina 2003–2011. Argumenttien yleisyyttä tarkastelen kahdesta näkökulmasta. Ensinnäkin selvitän, onko tutkimusajanjaksolla havaittavissa muutoksia yksittäisten argumenttien kannalta. Menettääkö jokin argumentti painoarvoaan ajan kuluessa, vai saako se lisää kannatusta? Toisena tarkastelen eri argumenttien suhdetta toisiinsa, ja siinä mahdollisesti tapahtuvia muutoksia. Koska maahanmuuton syyt vaihtelevat, on myös perusteltua selvittää, koskevatko argumentit kaikkia maahanmuuttajia, vai ovatko ne rajattu tarkoittamaan vain tiettyä ryhmää. Lisäksi argumentteja tutkiessa selvitetään ketkä niitä esittävät.

Tutkittava ajanjakso on rajattu vuoden 2003 eduskuntavaaleista kevään 2011 eduskuntavaaleihin. Alkamisajankohta perustuu ensisijaisesti aikaisempaan tutkimukseen. Mika Salo on vuonna 2004 tehnyt pro gradu -tutkielman Turun yliopiston poliittisen historian laitokselle aiheenaan maahanmuuttoa vastustavat argumentit vuosina 1990–2003. Täten osaltani jatkan hänen tutkimustaan, ottaen kuitenkin huomioon myös maahanmuuttoa kannattavat argumentit. Kannattavien argumenttien mukaan ottaminen on perusteltua keskustelun luonteen takia. Vastustavat argumentit eivät synny tyhjiössä, vaan ne ovat vastauksia erilaisia näkökulmia esiin tuoviin puheenvuoroihin ja toisin päin. Tutkimus päättyy vuoden 2011 eduskuntavaaleihin, joissa maahanmuuton arveltiin nousevan yhdeksi suurimmista keskustelun aiheista. Näin ei kuitenkaan käynyt, vaan keskustelu aiheesta hiipui vaalikevään aikana.³⁰

Käsitteiden määrittely

Vaikka sana *maahanmuuttaja* viittaa Suomeen erilaisista syistä muuttaneisiin ihmisiin, käytetään termiä kuitenkin joissain yhteyksissä joko tarkoitushakuisesti tai vahingossa kuvaamaan vain tiettyä ulkomaalaisten ryhmää. Teppo Moisio kuvailee käsitteiden sekavuutta osuvasti:

”- - monille "maahanmuuttaja" on sama asia kuin "neekeri" oli 1990-luvun alussa. Se on ruma sana, joka tarkoittaa mustaa miestä. Sama sana tarkoittaa nyt eri ihmisille eri

³⁰ HS 13.8.2010: ”SDP tekee pesäeroa maahanmuuttokeskustelussa”; UD 4.4.2011: ”Talouden ja maailman tapahtumat muokkaavat nyt vaalien esityslistaa”; HS 14.4.2011: ”Osa vaalipaineista purettiin ennakkoon”

asioita. Toisille maahanmuuttaja voi olla yhtä hyvin somali, saksalainen tai saudilainen. Ongelmia tulee, kun nämä kaksi ryhmää yrittävät keskustella keskenään.”³¹

Tässä tutkimuksessa käsitteellä *maahanmuuttaja* viitataan kaikkiin Suomeen muuttaneisiin, alkujaan toisen maan kansalaisiin, joiden on tarkoitus oleskella maassa pitkään. Tätä määrittelyä käytetään sekä maahanmuuttovirastossa että lehdistössä.³² Oleskelun pituutta ei ole tarkkaan määritelty, mutta sen voi ajatella tarkoittavan oleskelua toistaiseksi. Käsitteiden määrittely auttaa ymmärtämään sitä, ketkä kuuluvat tutkimuksen piiriin, sillä kaikki Suomessa olevat ulkomaalaiset eivät ole maahanmuuttajia.

Paluumuuttajaksi lasketaan Suomeen palaavat ulkosuomalaiset, sekä Suomen kansalaisen perheenjäsenet ja jälkeläiset. Määritelmää koskee myös entisen Neuvostoliiton alueelta tulevia henkilöitä, joilla on suomalainen alkuperä. Inkerinsuomalaiset ovat kansallisuudeltaan, mutteivät kansalaisuudeltaan suomalaisia.³³ Inkerinsuomalaisiin liittyvät argumentit ovat tutkimuksen piirissä, sillä vaikeivätkin he sananmukaisesti olekaan maahanmuuttajia, pitävät useat keskustelijat heitä sellaisina.

Käsite *humanitaarinen maahanmuutto* sisältää useita eri ryhmiä. *Pakolainen* on YK:n pakolaissopimuksen mukainen henkilö, jolla on perustellusti aihetta pelätä joutuvansa vainotuksi alkuperänsä, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen vuoksi. Pakolaisaseman saa henkilö, jolle jokin valtio antaa turvapaikan tai jonka UNHCR katsoo olevan pakolainen. *Kiintiöpakolainen* on henkilö, jolla on YK:n myöntämä pakolaisasema ja joka kuuluu vastaanottavan maan pakolaiskiintiöön. Suomen pakolaiskiintiö on 750 henkilöä vuodessa. *Turvapaikanhakija* hakee suojelua ja oleskeluoikeutta vieraasta maasta. Turvapaikan saaneelle myönnetään pakolaisasema. Turvapaikkamenettelyn yhteydessä tutkitaan myös se, voiko henkilö saada oleskeluluvan maahan jollain toisella perusteella.³⁴ Kaikki edellä mainitut ryhmät kuuluvat tutkimuksen piiriin oleskelun pitkäaikaisuuden perusteella. Mukaan luetaan myös ne turvapaikanhakijat, joiden oleskeluoikeudesta ei ole vielä päätetty, sillä myönteisen päätöksen saatuaan myös he ovat maahanmuuttajia.

Siirtotyöläiset ovat henkilöitä, jotka muuttavat maasta toiseen tilapäisesti esimerkiksi kausiluontoisen marjanpoimintatyön takia. He eivät kuulu tutkimuksen piiriin oleskelun

³¹ HS 23.9.2009: kolumni (T.Moisio)

³² Migri: Sanasto. [www-sivu: <www.migri.fi/medialle/nimi_ja_kaannokset/sanasto>](http://www.migri.fi/medialle/nimi_ja_kaannokset/sanasto); UD 18.3.2010:

”Fakta – Kuka on kuka?”

³³ *ibid.*

³⁴ *ibid.*

lyhytaikaisuuden vuoksi, vaikka joissain tutkimuksissa myös siirtotyöläiset lasketaan maahanmuuttajiksi. Siirtotyöläisillä on usein väliaikainen oleskelulupa, eikä heitä siten lasketa Suomen asukkaiksi.³⁵ Siirtotyöläisiin verrattavissa ovat ulkomaalaiset *vuokratyöntekijät*, jotka työskentelevät Suomessa ulkomaalaisen yrityksen palveluksessa. Heitä ei määritellä maahanmuuttajiksi, vaikkakin ryhmää käsitellään jonkin verran tutkimuksessa. Syynä tähän on se, että usein vuokratyöntekijän vastakohtana on maahan pysyvästi muuttava henkilö.

Ulkomaalaisia voi oleskella maassa lyhytaikaisesti esimerkiksi turismin vuoksi. Edellä mainitun lisäksi tutkimuksen ulkopuolelle rajataan kaksi muuta keskustelua aiheuttanutta ryhmää; romanikerjäläiset sekä eräät rikoksia Suomessa tekevät ulkomaalaiset, ns. keikkarikolliset. Oleskelun lyhytaikaisuuden vuoksi nämä ryhmät eivät täytä maahanmuuttajan määritelmää. Kuitenkin esimerkiksi Slovakian romaneiden turvapaikanhakuun liittyneeseen uutisointiin voi tutustua Kaarina Horstin väitöskirjassa ”*Vierauden rajat – monikulttuurisuus ja turvapaikanhakijat journalismissa*” vuodelta 2005. Lisäksi aiheesta julkaistiin toukokuussa 2012 Markkasen ym. toimittama artikkelikokoelma ”*Huomio! Romaneja tiellä*”, jossa tarkastellaan romanikerjäläisyyden taustaa ja ilmiötä. Myös romanit itse saavat äänensä kuuluviin teoksessa.³⁶

Lähteet ja aikaisempi tutkimus

Tutkielman ensisijaisena aineistona käytetään sanomalehtiä ja eduskunnan pöytäkirjoja, jotka on käyty läpi koko tutkittavalta ajanjaksolta. Tutkittaviksi sanomalehdiksi on valittu 4 erilaista julkaisua: Helsingin Sanomat, Uutispäivä Demari, Nykypäivä sekä Perussuomalainen-lehti. Tutkimuksessa käytetään niiden pääkirjoituksia, artikkeleita, kolumneja ja yleisönosastokirjoituksia sen mukaan, miten niissä maahanmuuttoon liittyviä argumentteja esiintyy. Argumenttien etsiminen tiedotusvälineistä on perusteltua ei ainoastaan niissä esiintyvien kommenttien ja puheenvuorojen takia itsessään, vaan myös siksi, että enemmistö suomalaisista saa maahanmuuttajia koskevaa tietoa vain median kautta. Suurimmalla osalla ei ole henkilökohtaisia kontakteja maahanmuuttajaväestöön, jolloin media tarjoaa ainoan kosketuspinnan asiaan ja muokkaa samalla symbolisesti ja ideologisesti lukijoiden asenteita maahanmuuttajia kohtaan.³⁷

³⁵ Heikkilä & Pikkarainen 2008, s.19–20

³⁶ Horsti 2005; Markkanen, Puurunen & Saarinen 2012

³⁷ Jaakkola 2005, s.98

Helsingin Sanomien valintaan päädyin saadakseni laajan yleiskuvan suomalaisesta julkisesta keskustelusta. Päivittäin ilmestyvä Pohjoismaiden laajalevikkisin sanomalehti tarjoaa materiaalia niin eri puolueiden, kansalaisjärjestöjen, tavallisten kansalaisten kuin muidenkin keskusteluun osallistuneiden kannanotoista. Kolme muuta lehteä ovat luokiteltavissa puoluelehdiksi poliittisen kentän eri laidoilta, ja erilaisuutensa vuoksi ne täydentävät hyvin toisiaan sekä Helsingin Sanomien tarjoamaa materiaalia. Kyseisistä lehdistä Uutispäivä Demari ilmestyy kuusi kertaa viikossa, ja on selkeästi sanomalehtimäisin näistä kolmesta. Nykypäivä ilmestyy kerran viikossa, kun taas Perussuomalainen kerran kuukaudessa. Ilmestymistiheydestä johtuen Uutispäivä Demarissa kyetään reagoimaan uutistapahtumiin nopeammin kuin kahdessa jälkimmäisessä lehdessä, joilla puolestaan on mahdollisuus julkaista pohdiskelevampia ja kantaaottavampia artikkeleita, sillä niiden tarkoituksena ei ole tuottaa sanomalehtimäisiä uutisartikkeleita. Lehtivalikoiman laajentamista en nähnyt tarkoituksenmukaiseksi tämän työn puitteissa, sillä havaitsin samojen argumenttien toistuvan yhä uudestaan eri lehdissä.

Eduskunnan pöytäkirjojen tutkiminen oli tarpeen lehtiartikkeleiden rajallisuuden vuoksi. Rajallisuuteen vaikuttavat sekä toimitukselliset resurssit että toimittajien hankalasti määriteltävä itsesensuuri.³⁸ Pöytäkirjoista on löydettävissä argumentointia runsaasti, mutta toisaalta niissä esiintyy vain kansanedustajien mielipiteitä, jolloin pelkkien pöytäkirjojen käyttäminen keskustelun kattavaksi kartoittamiseksi ei olisi riittänyt.

Kuten aiemmin tuotiin esiin, ei konsensushenkisessä keskustelukulttuurissa annettu tilaa ääri liikkeiden mielipiteille ennen 2000-luvun loppua. Sen jälkeenkään kaikista äärimmäisimpiä mielipiteitä ei ole julkaistu valtavirtamediassa mahdollisten rikosoikeudellisten seuraamusten johdosta. Siksi lähdeaineistoa on etsitty myös internetistä argumenttien löytämiseksi. Kattavaa kuvausta internetissä käytävästä maahanmuuttokeskustelusta on sen laajuudesta johtuen mahdotonta antaa tämän tutkimuksen puitteissa, joten koin parhaaksi vaihtoehdoksi tunnetuimpien ja muissa medioissa huomiota saaneiden sivustojen tutkimisen.³⁹ On kuitenkin tärkeää muistaa, etteivät kaikki verkossa keskustelevat edusta äärimielipiteitä. Helsingin Sanomien toimittaja Kari Huhta kuvailee tilannetta seuraavasti:

³⁸ Nieminen & Pantti 2009, s.59

³⁹ Erityisesti: Homma-forum -keskustelupalsta <cms.homma-forum.org>, myös: Kansallinen vastarinta - liikkeen nettisivut <www.patriootti.com>; Jussi Halla-ahon Scripta-blogi <www.halla-aho.com/scripta>; James Hirvisaaren blogi <jameshirvisaari.puheenvuoro.uusisuomi.fi>; Facebook-ryhmät

”On varmasti totta, etteivät kaikki maahanmuutosta netissä keskustelevat ole rasisteja, mutta jokseenkin kaikki rasistit varmasti osallistuvat keskusteluun. Netistä löytyvät ne, joille maahanmuutto on raivon ja vihan kohde myös tulevaisuudessa, ja netin kautta he myös ylläpitävät näkyvyyttään.”⁴⁰

Aiemman tutkimuskirjallisuuden osalta on hyödynnetty Salon (2004) tutkimuksen lisäksi asennetutkimuksia ja ulkomaalaistilastoja. Magdalena Jaakkola on julkaissut kattavia tutkimuksia suomalaisten suhtautumisesta maahanmuuttajiin vuodesta 1987 lähtien, joista vuodet 2003 ja 2005 osuvat aikarajauksen piiriin.⁴¹ Lisäksi Elinkeinoelämän valtuuskunta EVA on julkaissut tutkittavalla ajanjaksolla useita suomalaisten asenteita kartoittavia tutkimuksia myös maahanmuuttoon liittyen.

Antti Kannianen on selvittänyt tutkimuksessaan *”Kansanedustajien mielipiteitä maahanmuutosta uhkana ja mahdollisuutena”* (2010) maahanmuuton ja turvallisuuden yhteyttä. Tutkimuksen kohteena ovat kevään 2009 istuvien kansanedustajien näkemykset maahanmuutosta uhkana ja mahdollisuutena. Kannianen tutkimus eroaa tästä tutkimuksesta sekä aikarajauksensa että tutkimuskohteidensa osalta, mutta tarjoaa silti hyvän vertailukohdan tutkimustuloksille.

Lisäksi apuna käytetään muutamia rasismia käsitteleviä teoksia, kuten Jouko Jokisaloon (toim.) *”Rasismi tieteessä ja politiikassa”* (1996) sekä Vesa Puurosen teosta *”Rasistinen Suomi”* (2011). Suomeen suuntautunutta maahanmuuttoa käsitellään yleisemmin Martikaisen (toim.) teoksessa *”Ylirajainen kulttuuri - Etnisyys Suomessa 2000-luvulla”* (2006). Kattavan esityksen maahanmuuttopolitiikan historiasta tarjoaa Antero Leitzingerin *”Ulkomaalaispolitiikka Suomessa 1812–1972”* (2008).

Useissa tutkimuksissa on tarkasteltu median uutisointia maahanmuutosta eri aihepiireistä, mutta kattavaa tutkimusta maahanmuuttoa kannattavista ja vastustavista argumenteista ei ole tehty. Vaikka tässä tutkimuksessa mediaa käytetään enemmän välineenä argumenttien löytämiseksi kuin tutkimuksen kohteena, ovat muutamat kyseisistä teoksista tarpeen ottaa huomioon tätä työtä tehdessä. Erittäin hyödylliseksi osoittautui Keskinen ym. (toim.) teos *”En ole rasisti, mutta... Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä”* (2009), jonka eri artikkelit käsittelevät muun muassa 2000-luvun maahanmuuttokeskustelua ja rasismia.

Camilla Haavisto on tutkinut väitöskirjassaan *”Conditionally One of ’Us’”* (2011) eri lehtien maahanmuuttokirjoittelua tarkastellen sitä, missä yhteyksissä maahanmuuttajat

⁴⁰ HS 27.3.2010: kolumni (K.Huhta)

⁴¹ Jaakkola 2005; Jaakkola 2007

nousevat esiin ja miten heitä kuvailaan printtimediassa. Pentti Raittila (toim.) tarjoaa teoksessaan ”*Etnisyys ja rasismi journalismissa*” (2002) kuvan aiheesta ennen tutkittavan ajanjakson alkua. Turvapaikanhakijoiden, monikulttuurisuuden ja median suhdetta käsitellään Horstin väitöskirjassa ”*Vierauden rajat*” (2005).

Mediatutkimuksen perusteoksista olen käyttänyt apunani lähinnä Niemisen & Pantin teosta ”*Media markkinoilla*” (2009), joka käsittelee mediaa laajasti. Katetuksi tulevat niin julkisen vallan ja talouden rooli mediasisältöjen muodostumisessa, kuin myös se, miten mediatekstit vaikuttavat vastaanottajien asenteisiin ja mielipiteisiin.

Metodi ja rakenne

Tutkimuksen tarkoituksena on siis tutkia maahanmuuttoa kannattavia ja vastustavia argumentteja. Niitä ei kuitenkaan ole syytä erottaa toisistaan, sillä yhteiskunnallisessa keskustelussa vastakkaiset argumentit ovat aina vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Kun jokin taho nousee kannattamaan tiettyä asiaa argumentilla, reagoivat asiaa vastustavat siihen vasta-argumentilla. Lähdeaineiston perusteella on havaittavissa tämän vastakkainasettelun toteutuvan lähes jokaisessa maahanmuuttoon liittyvässä aihealueessa. Joissain tapauksissa eri tahot jopa käyttävät samaa argumenttia sekä maahanmuuton vastustamiseen että kannattamiseen. Tutkimus jakautuu löydettyjen vastinparien perusteella neljään pääkappaleeseen eri aihepiireistä. Kappaleiden järjestys ja painoarvo määrittyy niiden tärkeyden mukaan; ensimmäisenä käsitellään yleisimmin esiintyneitä argumentteja, viimeisenä harvemmin esiintyneitä.

Taloudellisiin seikkoihin liittyvät argumentit ovat selkeästi yleisimpiä tutkimusajanjaksolla. Niihin kuuluu keskustelu maahanmuuttajien roolista huoltosuhteen parantajina sekä työvoimapulan paikkaajina, kuin myös aikaansaadut taloushyödyt ja toisaalta kustannukset. Kustannuksien vasta-argumenttina esiin nousee inhimillisyyden ja moraalin korostaminen.

Toisena ryhmänä käsitellään turvallisuuteen liittyviä argumentteja. Keskustelua käydään siitä, ovatko maahanmuuttajat ylipäättään turvallisuusuhka Suomelle, ja jos ovat, niin minkälaiseksi uhka muodostuu. Esille otetaan rikollisuus, ihmisalakuljetus ja -kauppa, terrorismi sekä tartuntataudit. Yhtenä uhkakuvana nähdään myös kansallisen itsemääräämisoikeuden vaarantuminen.

Kolmantena käsitellään kulttuuriin liittyviä argumentteja. Keskustelijat jakautuvat näkemyksissään kahteen ryhmään; maahanmuuttajien olemassa olo nähtiin joko

kulttuuria rikastuttavana tai tuhoavana. Tässä yhteydessä tarkastellaan myös eri maista ja kulttuureista tulevia maahanmuuttajia sekä erityisesti heihin liittyviä argumentteja. Koska lienee mahdotonta antaa tarkkoja määrittelyksiä siitä, kuka mihinkin kulttuuriin kuuluu ja minkälaista ryhmää kulttuuriksi voidaan kutsua, on ongelma ratkaistu tässä tutkimuksessa käyttämällä keskustelijoiden omia määritelmiä asiasta.

Viimeisenä ryhmänä tarkastellaan äärimmäisiä maahanmuuttoa vastustavia argumentteja. Tämä ryhmä on nimetty ”kielletyiksi argumenteiksi” kahdesta syystä. Ensinnäkin monet ryhmän argumenteista ovat saaneet syytteen sananvapauserikoksen tunnusmerkinnän täyttymisestä, jolloin ne ovat kiellettyjä Suomen lain puitteissa. Toisaalta ne ovat kiellettyjä myös siinä mielessä, ettei niitä esiinny valtaviirtamediassa. Tässä ryhmässä esiintyvät puheenvuorot koostuvat lähinnä rotuun ja geeneihin liittyvistä argumenteista.

2 Raha ratkaisee?

Suomalaisten käydessä keskustelua maahanmuutosta ja maahanmuuttajista, talouteen liittyvät argumentit olivat selvästi yleisimpiä. Tämä näkyi kaikissa tarkastelluissa aineistoissa. Lisäksi tässä ryhmässä vastakkainasettelu eri argumenttien välillä on kaikkein selkeintä.⁴² Lähteistä nousi esiin kolme talouteen liittyvää keskustelua. Yleisimpänä näistä kolmesta käsiteltiin sitä, onko Suomessa nyt tai tulevaisuudessa työvoimapulaa vai ei. Toisessa argumenttiparissa väiteltiin siitä, onko maahanmuuttajien olemassaolosta hyötyä vai haittaa Suomen taloudelle. Kolmanneksi keskusteltiin maahanmuuton aiheuttamista taloudellisista vaikutuksista maahanmuuttomaille, eli ”aivovuodon” sekä maahanmuuttajien kotimaihinsa lähettämien rahalähetysten suhteesta. Kaikissa argumenttipareissa aktiivisimpia keskustelijoita olivat kansanedustajat niin hallitus- kuin oppositiopuolueissakin. Heidän kannanottojaan esiintyi runsaasti eduskunnan täysistuntopöytäkirjojen lisäksi myös sanomalehtien artikkeleissa, kolumneissa ja mielipidepalstoilla. Muiden keskustelijoiden, kuten tasavallan presidentin, etujärjestöjen, tutkijoiden ja asiantuntijoiden sekä tavallisten kansalaisten argumentointia esittelen sellaisten argumenttien kohdalla, joissa niitä esiintyi.

2.1 Eläkepommista siirtolaisuuspommiin

Ensimmäinen talouteen liittyvä argumenttipari maahanmuuton puolesta ja vastaan käsittelee sitä, onko Suomessa työvoimapulaa heikentyvästä huoltosuhteesta johtuen, vai onko koko työvoimapula pelkkää harhaa aikana, jolloin Suomessa on työttömänä korkeimmillaan jopa 9,5 % väestöstä.⁴³ Työvoimapulaa korostavat argumentit olivat vahvasti enemmistössä lähes koko 2000-luvun ajan, ja monet kokivat tarpeelliseksi aktiivisesti esitellä työperäisen maahanmuuton tarpeellisuutta.⁴⁴ 2000-luvun alussa mielipiteisiin vaikuttivat työministeriön *Työvoima 2020* -raportin kaltaiset julkaisut, joiden mukaan verorahoilla kustannettava pohjoismainen hyvinvointijärjestelmä olisi

⁴² Taloudellisiin seikkoihin liittyviä artikkeleita ja puheenvuoroja 777kpl (565 kannattavaa, 212 vastustavaa)

⁴³ Tilastokeskuksen mukaan työttömyysprosentti 03/2003: 9,5 %. Luku pieneni aina vuoteen 2008 saakka, jolloin virallinen työttömyysaste 6,4 % työvoimasta. Vuonna 2009 työttömien määrä lähti jälleen nousuun, ollen 8,2 %, ja säilyi samalla tasolla myös vuoden 2010, 8,4 %. Myös huhtikuussa 2011 työttömyysaste oli 8,4 %. Suomen virallinen tilasto (SVT): Työvoimatutkimus. www-sivu: <www.stat.fi/til/tyti/tie.html>

⁴⁴ Maahanmuuttoa kannattavia artikkeleita 268kpl, vastustavia 70 kpl. Myös: Kanninen 2010, s.69

uhattuna ilman riittävää työvoimaa. Työministeriön arvioiden mukaan työelämästä poistuisi suurten ikäluokkien eläkkeelle jäämisen myötä 10 000 ihmistä vuosittain enemmän kuin sinne saapuisi uutta väkeä. Talouskasvun odotettiin jatkuvan koko 2000-luvun ajan, mutta ilman työntekijöitä kasvu hidastuisi.⁴⁵ Aihe nousi esille myös median kautta. Esimerkiksi Helsingin Sanomat, Uutispäivä Demari ja Nykypäivä nostivat työvoimapulan esiin useissa pääkirjoituksissa ja artikkeleissa 2000-luvun alkupuolella.⁴⁶ Sen sijaan vuonna 2008 alkanut maailmanlaajuinen finanssikriisi sekä perussuomalaisten moninkertaistuneena kannatuksena konkretisoitunut asenteiden yleinen kiristyminen maahanmuuttoa kohtaan oli nähtävillä myös työvoimapulaan liittyvässä argumenteissa.

Eduskuntapuolueet

Vuosien 2003–2007 suurin eduskuntapuolue keskusta ei tutkimusajanjakson alkuvaiheessa pitänyt maahanmuuttokysymystä aktiivisesti esillä. Keskustan yleislinjana oli ennemminkin työperäisen maahanmuuton salliminen tarvittaessa, ei sen aktiivinen hankkiminen.⁴⁷ Vaikka Anneli Jäätteenmäkeä (kesk.) seuraaman valittu uusi pääministeri Matti Vanhanen (kesk.) sisällytti hallitusohjelmaansa aktiivisen maahanmuuttopolitiikan ulkomaalaisten työntekijöiden rekrytoimiseksi,⁴⁸ oli Vanhasen oma näkökanta 2000-luvun alkupuolella se, että väestöpoliittiset haasteet tulisi ratkaista ennen kaikkea syntyvyyttä lisäämällä ja vasta toissijaisesti maahanmuuton kasvulla. Aktiiviseen rekrytointiin ei silloisesta työllisyystilanteesta johtuen ollut ajankohtaista ryhtyä.⁴⁹ Vanhasen näkökulmat eivät kuitenkaan saaneet kannatusta muilta. Esimerkiksi Väestöliiton väestöntutkimuslaitoksen johtaja Ismo Söderlingin mukaan Suomen tulisi ennemmin panostaa aktiiviseen maahanmuuttopolitiikkaan kuin syntyvyyden lisäämiseen, sillä huoltosuhde voisi syntyvyyden äkinäisesti lisääntyttyä vääristyä entisestään.⁵⁰

⁴⁵ Työministeriö 2003, s.1-2,118–125; HS 9.4.2003: ”Työministeriö haluaa ulkomailta erityisosajia”

⁴⁶ esim.: HS 18.3.2003: kolumni (S.Pinomaa); HS 22.3.2003: kolumni (H.Rantala); UD 1.4.2003: ”Maahanmuuttajia tarvitaan hyvinvoinnin säilyttämiseksi”; UD 9.4.2003 PK; HS 14.4.2003 PK; NP 25.4.2003 PK; HS 16.8.2003 PK; UD 20.8.2003 PK; UD 16.6.2004 PK; UD 24.6.2004 PK

⁴⁷ esim. VP PTK 11/2003 (Ed.Kalli); VP PTK 116/2003 (Ed.Särkiniemi); VP PTK 45/2004 (Ed.Oinonen)

⁴⁸ Haavisto 2011, s.26; Hallituksen maahanmuuttopolitiittinen ohjelma 19.10.2006. www-sivu: <www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio/06_julkaisut/10_muut/mamu_ohjelma19102006.pdf>

⁴⁹ HS 11.8.2003: ”Pääministeri Vanhanen vaatii lisää lapsia Suomeen”; HS 6.12.2003: ”Pääministeri Vanhanen: Suomen on nyt siirrettävä katse Euroopan ulkopuolelle”

⁵⁰ Söderling: UD 18.8.2003: ”Väestöliitto ei usko ’valtavaan vauvasumaan’”. Muita kommentteja: UD 20.8.2003 PK; HS 14.6.2004: ”Luomumenetelmä ei turvaa väestönkasvua”; HS 16.4.2004: ”Väestöliitto kannustaa: tehkää lisää suomalaisia – myös maahanmuuttajat ja adoptiolapset tervetulleita”

Keskustan hallituskumppanit RKP ja SDP sen sijaan korostivat maahanmuuton tarpeellisuutta tutkimusjakson alusta asti. Sosiaalidemokraatit argumentoivat lähes koko 2000-luvun ajan maahanmuuton puolesta tulevaan työvoimapulaan varautumiseksi. Pirkko Peltomo (sd.) oli kolumnillaan ensimmäisiä aiheen esille ottaneita. Myös hän kritisoi pääministeri Vanhasen ajatuksia, ja kertoi kannattavansa ennemmin maahanmuuton lisäämistä:

”- - maahanmuuttajat voivat ratkaista työvoimapulan. Heitä tarvitaan todennäköisesti joka tapauksessa. Nyt syntyvät lapset eivät paikkaa odotettavissa olevaa työvoimapulaa, tulevathan he työmarkkinoille vasta parinkymmenen vuoden kuluttua.”⁵¹

Liisa Jaakonsaaren (sd.) mielestä Suomen väestökehitys oli vakava ongelma, jonka ratkaiseminen olisi koko maanosan kannalta tulevaisuuden ydinkysymyksiä, ja painotti maahanmuuton roolia osana ongelman ratkaisua.⁵² Eduskunnan täysistunnoissa saman mielipiteen ilmaisivat monet muutkin SDP:n kansanedustajat aina ulkoasianministeri Erkki Tuomioja ja työministeri Tarja Filatovia myöten.⁵³

Kolmannen hallituspuolueen RKP:n kanta tuli esiin Pehr Lövin (r.) pitämässä ryhmäpuheenvuorossa eduskunnan täysistunnossa. Lövin mielestä suomalaiset eivät omin voimin kykenisi korvaamaan työvoimasta poistuvaa väestöä, vaan ulkomaalaiseen työvoimaan olisi turvauduttava.⁵⁴ Kriittisiä äänensävyjä työvoimapulaa kohtaan ei RKP:n joukosta tutkimusajanjaksolta löytynyt, ja esimerkiksi Lövin edustajakollega Mikaela Nylanderin kommentti ulkomaalaisen työvoiman välttämättömyydestä kuvastaa myös muiden edustajien linjaa:

”Nykyisestä työttömyydestä huolimatta tiedämme, että joidenkin vuosien kuluttua monilla toimialoilla on työvoimapulaa. - - Selvää on, että Suomi ei tule selviämään ilman ulkopuolista apua. Tulemme lyhyen ajan kuluessa tarvitsemaan kipeästi työvoiman maahanmuuttoa.”⁵⁵

Hallituspuolueita vielä aktiivisempia työvoimapulaan vetoajia olivat kokoomus ja vihreät. Useat vihreiden edustajat peräsivät myös hallitukselta enemmän toimia työvoimapulan ehkäisemiseksi.⁵⁶ Rosa Meriläisen (vihr.) mielestä edes mahdollinen eläkeiän nosto ei turvaisi työvoiman saatavuutta tulevaisuudessa.

⁵¹ UD 4.9.2003: kolumni (P.Peltomo)

⁵² VP PTK 3/2004 (Ed.Jaakonsaari)

⁵³ VP PTK 20/2004 (Ed.Alho, Ulkoasianministeri Tuomioja); VP PTK 24/2004 (Työministeri Filatov); VP PTK 35/2004 (Ed.Kärkkäinen)

⁵⁴ VP PTK 57/2004 (Ed.Löv)

⁵⁵ VP PTK 93/2004 (Ed.Nylander)

⁵⁶ VP PTK 40/2003 (Ed.Sinnemäki,Cronberg); VP PTK 53/2003 (Ed.Anttila); VP 110/2003 (Ed.Meriläinen)

”Meillä on ilman muuta tulevaisuudessa yhä enemmän ja enemmän tarvetta tälle työperustaiselle maahanmuutolle. On aivan kohtuutonta kuvitella, että ainoa ratkaisu työllisyysasteen nostolle on se, että minun ikäluokkani tekee pidempää päivää ja useamman vuoden teidän ikäluokkienne eläkkeiden eteen, vaan pikemminkin olisi mukavampaa se, että olisi vähän enemmän jengiä tekemässä niitä töitä - -.”⁵⁷

Vihreiden vanavedessä myös kokoomuksen kansanedustajat Arto Satosen (kok.) johdolla aktivoituvat työvoimapulakysymyksessä. Satosen mukaan työvoiman tarve tulevaisuudessa olisi niin suuri työmarkkinoilta vuosittain poistuvan 10 000 veronmaksajan myötä, ettei suomalaisten työttömien kouluttaminen ja rekrytoiminen riittäisi poistuman paikkaamiseen.

”On päätettävä siitä, halutaanko Suomeen houkutella ulkomaista työvoimaa vai joutuvatko suomalaiset yritykset siirtymään entistä enemmän rajojemme ulkopuolelle.”⁵⁸

Satonen totesi ensimmäisen vaihtoehdon olevan kaikkien kannalta suotuisampi ja korosti asiaa useaan otteeseen uudelleen myös eduskunnan täysistunnoissa sekä mielipidekirjoituksissa.⁵⁹ Kokoomuksen silloinen varapuheenjohtaja Jyrki Katainen yhtyi Satosen puheenvuoroihin suomalaisen työvoiman riittämättömyydestä,⁶⁰ ja myös muut kokoomuksen kansanedustajat toivat samankaltaisia näkemyksiä esiin:

”Tulevaisuudessa Suomi tulee tarvitsemaan yhä enemmän ulkomaalaisia työntekijöitä johtuen Suomen ikärakenteesta ja siitä, etteivät suomalaiset avoimet työpaikat ja työttömät kohtaa toisiaan.”⁶¹

”Ikärakenteemme muutos tuo lähitulevaisuudessa ison tarpeen uudelle työvoimalle. - - Jos suomalaisilta työmarkkinoilta ei näihin tehtäviin tekijöitä löydy, miksi sulkea ovia muilta?”⁶²

Muista eduskuntapuolueista kristillisdemokraatit ovat lähellä keskustan linjaa hyväksymällä työperäisen maahanmuuton, jos se on ehdottoman tärkeää, mutta oli kuitenkin enemmän huolissaan suomalaisten työllisyystilanteesta.⁶³ Sen sijaan vasemmistoliiton ja perussuomalaisten näkemykset työvoiman tarpeesta ovat kriittisempiä, mutta nämä argumentit jäivät keskusteluissa lukumääräisesti marginaaliin 2000-luvun alkupuolella.⁶⁴ Raimo Vistbacka (ps.) ja Timo Soini (ps.) korostivat useissa

⁵⁷ VP PTK 42/2004 (Ed.Meriläinen)

⁵⁸ NP 14.11.2003: ”Suomen määriteltävä ulkomaalaispolitiikkansa suuret linjat”

⁵⁹ VP PTK 35/2004 (Ed.Satonen); VP PTK 45/2004 (Ed.Satonen); HS 7.8.2004: mielipidekirjoitus (A.Satonen)

⁶⁰ VP PTK 53/3004 (Ed.Katainen); Jyrki Katainen Kokoomuksen puheenjohtajana 5.6.2004 alkaen.

⁶¹ VP PTK 35/2004 (Ed.Kurvinen)

⁶² VP PTK 45/2004 (Ed.Paananen)

⁶³ VP PTK 45/2004 (Ed.Kankaanpää)

⁶⁴ Esim. vuonna 2003 työvoimapulaa korostavia argumentteja lähdeaineistossani 49 kappaletta ja vuonna 2004 60 kappaletta, kun taas työvoimapulan kieltäviä argumentteja samoina vuosina oli 8 ja 20.

puheenvuoroissaan ongelmana olevan työttömyyden, ei työvoimapulan.⁶⁵ Siksi ”työvoiman laajamittaiseen tuontiin ei olisi perusteita”⁶⁶. Soinin mielestä myös aiheesta tehdyt tutkimukset olivat puutteellisia.

*”- - Ei meillä mitään huoltosuhdeongelmaa tule olemaan. Tämä on tällaista propagandaa, että työvoimapula yllättää. Missä ovat ne näytöt, että se tulee yllättämään? Ei niitä ole yhtään missään.”*⁶⁷

Perussuomalaisten tavoin Vasemmistoliiton edustajat kritisoivat ulkomaalaisten työntekijöiden Suomeen tuloa, mutta jälkimmäiset näkivät uhkana mahdollisen laittoman työvoiman määrän kasvun ja siitä seuraavan työmarkkinoiden epävakauden korkean työttömyysasteen sijaan. Suurta huolta tuntui aiheuttavan EU:n vapaiden työmarkkinoiden sallima työvoiman rajoittamaton liikkuvuus ja siitä seuraava uhka suomalaisille työntekijöille.⁶⁸ Ongelmana ei kuitenkaan pidetty ulkomaalaisia työntekijöitä, vaan heitä hyväksikäyttäviä suomalaisia työnantajia. Matti Kangas (vas.) kuvaili tilannetta seuraavasti:

*”Hallitsematon maahanmuutto lisää harmaan työvoiman määrää ja vaikuttaa kielteisesti työvoimapolitiikkaan. Vaarana on, että hallitsematon maahanmuutto sotkee työmarkkinat ja työnantajat pääsevät käyttämään hyväkseen ulkomaalaisten hädänalaista asemaa.”*⁶⁹

*”Ulkomailta tulevan halpatyövoiman uhkaan pitää suhtautua vakavasti. Yritykset käyttävät tällaista tilannetta sumeilematta hyväkseen.”*⁷⁰

Pääministeri Vanhasen ensimmäisessä hallitusohjelmassa oli sovittu maahanmuuttopoliittisen ohjelman luomisesta. Vuoden 2004 alussa työministeriö asetti työryhmän valmistelemaan kyseistä ohjelmaa maaherra Rauno Saaren johdolla ja sen oli tarkoitus valmistua seuraavana keväänä.⁷¹ Vaikka raportin valmistelu oli kesken, ottivat hallituksen edustajat maahanmuuton ja erityisesti työvoimapulan esille marraskuussa 2004, jolloin eduskunnassa käytiin lähetekeskustelu aiheesta *Hyvä yhteiskunta kaikenikäisille – tulevaisuusselonteko väestökehityksestä, väestöpolitiikasta ja ikärakenteen muutokseen varautumisesta*. Keskustelussa pääministeri Vanhanen kertoi

⁶⁵ VP PTK 11/2003 (Ed.Vistbacka); PTK 24/2004 (Ed.Soini); VP PTK 42/2004 (Ed.Soini); VP PTK 126/2004 (Ed.Vistbacka); PS 04/2003: ”Onko Suomessa tarvetta tuontityövoimasta?”; PS 12/2004: ”Perus-eduskuntaryhmä: itsekkäämpää siirtolaispolitiikkaa ja tukea lapsiperheille”

⁶⁶ VP PTK 11/2003 (Ed.Vistbacka)

⁶⁷ VP PTK 42/2004 (Ed.Soini)

⁶⁸ HS 14.4.2003 PK

⁶⁹ VP PTK 40/2003 (Ed.Kangas)

⁷⁰ VP PTK 35/2004 (Ed.Kangas)

⁷¹ Valtioneuvoston kanslia 2003; Työministeriö 10.1.2004: ”Hallituksen maahanmuuttopoliittisen ohjelman valmistelu käynnistetty” www.sivu:

<http://www.mol.fi/mol/fi/06_tyoministerio/05_tiedotteet/02_2004/2004-01-10-01/index.jsp>; UD 16.4.2004: ”Työryhmä etsii maahanmuutolle myönteistä mallia”

väestön ikääntymisen olevan yksi Suomen tulevaisuuden suurimmista haasteista, ja korosti hallituksen linjauksen olevan selvä:

”- - tarvitsemme väestöpolitiikkaa ja että nykyaikainen väestöpolitiikka rakentuu kahden pilarin varaan, syntyvyyteen ja maahanmuuttoon. - - Suuntaudumme aktiivisesti työperäisen maahanmuuton lisäämiseen.”⁷²

Keskustan ryhmäpuheenvuorossa Pekka Vilkuna yhtyi pääministerin sanoihin ja totesi ”työperusteisen maahanmuuton lisäämistä ratkaisuna työvoimapulaan olevan helppo kannattaa”.⁷³ Vaikka keskustan edustajien joukossa esiintyi myös kriittisiä äänensävyjä,⁷⁴ voi puheenvuoroista päätellä puolueen suhtautumisen työperäiseen maahanmuuttoon työvoimapulaan varautumiseksi muuttuneen positiivisemmaksi. Muiden puolueiden edustajat jatkoivat samanlaisten argumenttien esittämistä kuin aiemminkin.⁷⁵

Loppuvuodesta 2004 tapahtuneen keskustan suunnanmuutoksen jälkeen rintamalinjat vakiintuivat, eikä suuria siirtymiä argumenteissa esiintynyt suuntaan tai toiseen. Kun maaherra Rauno Saaren johtaman työryhmän raportti ehdotukseksi hallituksen maahanmuuttopoliittiseksi ohjelmaksi julkaistiin kesäkuussa 2005, korostettiin siinä aiempien argumenttien mukaisesti työperäisen maahanmuuton edistämisen tarpeellisuutta.⁷⁶ Hallituksen maahanmuuttopoliittisen ohjelman muodostus alkoi raportin perusteella ja se julkaistiin lokakuussa 2006. Tänä aikana tulevaa työvoimapulaa ja maahanmuuton roolia sen ratkaisussa käsiteltiin runsaasti tutkimissani lehdissä niin pääkirjoituksissa kuin muissakin artikkeleissa,⁷⁷ ja aihe nousi tasaisesti esiin myös eduskunnassa.⁷⁸

⁷² VP PTK 126/2004 (Pääministeri Vanhanen)

⁷³ VP PTK 126/2004 (Ed.Vilkuna)

⁷⁴ VP PTK 126/2004 (Ed.Lahtela)

⁷⁵ VP PTK 126/2004 (Kannattavia: Ed.Alatalo,Karttunen,Kasvi,Olin,Peltomo,Taiveaho,Thors; Vastustavia: Ed.Essayah,Vistbacka)

⁷⁶ Työministeriö 2005, s.1,2,9; HS 16.6.2005: ”Työmarkkinoilta poistuu jo nyt enemmän väkeä kuin tulee”; HS 16.6.2005: ”Työryhmä haluaa edistää maahanmuuttoa kilpailukyyn takaamiseksi”

⁷⁷ Kannattavia artikkeleita esim.: HS 4.3.2005 PK; HS 6.5.2005: vieraskynäkirjoitus (M.Virtanen); NP 13.5.2005: ”Tervetuloa Fatima ja Nursultan”; UD 20.6.2005 PK; NP 30.9.2005: ”Suomi tarvitsee johdonmukaista ulkomaalaispolitiikkaa”; UD 4.11.2005 PK; NP 17.2.2006: kolumni (A.Stubb); HS 20.2.2006 PK; UD 20.3.2006 PK; HS 1.5.2006 PK. Vastustavia artikkeleita esim.: PS 01/2006: kolumni (M.Nurmo); PS 09/2006: ”Vaaliohjelma kertoo puolueen linjan”

⁷⁸ Kannattavia puheenvuoroja esim.: VP PTK 64/2005 (Ed.Alatalo,Kallio,Nousiainen,Peltomo,Satonen); VP PTK 67/2005 (Ed.Kärkkäinen); PTK 5/2005 (Pääministeri Vanhanen); VP PTK 23/2006 (Ed.Holmlund, Mustajärvi,Salo,Tiilikainen); VP PTK 82/2006 (Ed.Gestrin,Sinnemäki); VP PTK 111/2006: (Ed.Asko-Seljavaara,Granvik,Jaakonsaari,Kiviniemi,Komi,Satonen,Sumuvuori). Vastustavia puheenvuoroja esim.: VP PTK 64/2005 (Ed.Halme); VP PTK 23/2006 (Ed.Rönni,Vistbacka); VP PTK 111/2006 (Ed.Kangas,Tennilä)

Vuoden 2007 eduskuntavaalien jälkeen keskusta säilyi suurimpana puolueena. Matti Vanhanen jatkoi pääministerin tehtävissä, ja muodosti hallituksen RKP:n, kokoomuksen ja vihreiden kanssa. Vuoden 2006 maahanmuuttopoliittista ohjelmaa käytettiin ohjenuorana hallitusohjelmassa. Siten uudessa hallitusohjelmassa kannatettiin työperäisen maahanmuuton lisäämistä huoltosuhteen parantamiseksi ja työvoimapulan ehkäisemiseksi, sekä päätettiin EU:n ulkopuolelta tulevan työvoiman saatavuusharkinnasta luopumisesta.⁷⁹ Tämä päätös aiheutti myöhemmin suurta kiistaa hallituksen ja opposition välille. Vanhasen toiseen hallitukseen perustettiin myös uusi ministerin tehtävä, jolloin Suomen ensimmäisenä maahanmuutto- ja eurooppaministerinä aloitti Astrid Thors (r.). Aiemmin maahanmuuttopolitiikka oli jaettuna sisäasianministeriön ja työministeriön välille.

Poikkeuksen hallituksen työperäistä maahanmuuttoa kannattavaan linjaan teki ulkomaankauppa- ja kehitysministeri Paavo Väyrynen (kesk.). Hän totesi verkkolehti Apilan haastattelussa pitävänsä parempana ratkaisuna työpaikkojen siirtymistä pois Suomesta sellaisiin maihin, joissa työvoimaa on:

”Ajatukseni on, että olisi järkevämpää edesauttaa sitä, että sellainen työ, jolle Suomessa ei ole tekijöitä, siirtyisi muualle. Eli ettemme ryhtyisi edistämään laajamittaista työperäistä maahanmuuttoa, sillä siihen liittyy omia ongelmia.”⁸⁰

Kommentin taustalla vaikutti Väyrysen näkemys Kiina-ilmion väistämättömyydestä eli siitä, ettei työpaikkojen siirtymistä halvempien työvoimakustannusten maihin voi loputtomiin estää. Väyrynen sai kuitenkin osakseen paljon vastustusta niin opposition kuin hallituksenkin edustajien keskuudessa.⁸¹ Myös Helsingin Sanomien ja Uutispäivä Demarin pääkirjoitukset kritisoivat Väyrysen lausuntoa.⁸² Työministeri Tarja Cronbergin (vihr.) mukaan ”Väyrynen elää menneessä maailmassa,” ja pitää maahanmuuttoa välttämättömänä Suomelle väestön ikääntyessä. Cronberg toteaa yksiselitteisesti:

”Hoiva- ja hoitotyötä ei voi siirtää pois palveluita tarvitsevien luota.”⁸³

Vuoden 2008 kunnallisvaalien jälkeinen maahanmuuttokeskustelun kärjistyminen näkyi osaltaan myös työvoimapulakeskustelussa, mutta suurempi merkitys lienee olleen finanssikriisillä ja sitä seuranneella työttömyyden kasvulla. Työttömyysaste Suomessa

⁷⁹ Valtioneuvosto 2007: s. 11,21; VP PTK 12/2007 (Pääministeri Vanhanen)

⁸⁰ HS 17.9.2007: ”Paavo Väyrynen ei edistäisi työperäistä maahanmuuttoa”

⁸¹ HS 18.9.2007: ”Paavo Väyrysen näkemyksen maahanmuutosta tyrmätään”

⁸² HS 18.9.2007 PK; UD 19.9.2007 PK

⁸³ UD 17.9.2007: ”Paavo Väyrynen ei edistäisi työperäistä maahanmuuttoa”

nousi nopeasti vuoden 2008 ja 2009 välillä lähes kaksi prosenttiyksikköä.⁸⁴ Lisäksi kuten aiemmin tuotiin esiin, vaikka yksilön oma asema työmarkkinoilla olisikin ollut turvattu, vaikutti maahanmuuttokriittisen ilmapiirin syntyyn huoli myös kollektiivisesta menestymisestä.⁸⁵ Vaalien jälkeen työvoimapulaa ja maahanmuuton tärkeyttä kyseenalaistavia puheenvuoroja alkoi esiintyä kansanedustajien keskuudessa entistä enemmän, mutta kielteiset argumentit säilyivät silti yhä vähemmistössä.⁸⁶ Myös samoihin aikoihin ilmestyneiden tutkimustulosten mukaan työvoimapulaan varautuminen oli yhä tärkeää.⁸⁷

Kunnallisvaaleissa menestyneiden perussuomalaisten argumentit jatkoivat edelleen kriittistä linjaa työperäisen maahanmuuton tarpeellisuutta kohtaan, ja vaalimenestyksen myötä nämä kannanotot alkoivat saada yhä enemmän huomiota myös mediassa. Vaikka puolueen kunnallisvaaliohjelmassa ei otettu kantaa työperäiseen maahanmuuttoon, oli kansanedustajien aiempien puheenvuorojen valossa selvää, ettei työvoimapulaa pidetty uhkana. Siten ulkomaisen työvoiman maahanmuuton kannattaminen työvoimapulan perusteella oli tarpeetonta. Kuvaavaa on, että pian vaalien jälkeen pääministeri Vanhanen koki tarpeelliseksi kommentoida perussuomalaisten menestystä seuraavasti:

”Keskusta tai hallitus ei perussuomalaisten menestyksen takia muuta politiikkaansa. - - Suomi tarvitsee työperäistä maahanmuuttoa, ja maahanmuutto tulee olemaan Suomen tulevaisuutta.”⁸⁸

Vanhasen kommentin mukaisesti hallituksen linja työperäisen maahanmuuton suhteen ei muuttunut seuraavina vuosina.⁸⁹ Keskustan sisällä esiintyi kuitenkin sekä kriittisiä että kannattavia arvioita maahanmuuton tarpeellisuudesta. Muiden hallituspuolueiden, kokoomuksen, vihreiden ja RKP:n edustajat sen sijaan toivat ulkomaisen työvoiman tarpeellisuuden esille yhtenäisemmin.⁹⁰

⁸⁴ Työttömyysaste vuonna 2008 6,4 %, vuonna 2009 8,2 %. Tilastokeskus: Työvoimatutkimus. www-sivu: <www.stat.fi/til/tyti/tie.html>

⁸⁵ Jaakkola 2005, s.10–11 viittaa artikkeliin Scheepers, Peer & Gijsberts, M. & Coenders, Marcel (2002): Ethnic Exclusionism in European Countries. Public Opposition to Civil Rights for Legal Migrants as a Response to Perceived Ethnic Threat. *European Sociological Review*, Vol. 18, No 1, 17–34.

⁸⁶ Aineistossa vuonna 2009 ja 2010 työvoimapulaan liittyviä maahanmuuttoa kannattavia argumentteja on yhteensä 89 kappaletta, sekä vastustavia 42 kappaletta.

⁸⁷ esim. Heikkilä & Pikkarainen 2008

⁸⁸ HS 28.10.2008: ”Matti Vanhanen toivoo, ettei maahanmuutosta tule lyömäasetta”

⁸⁹ Kanniainen 2010, s.49

⁹⁰ VP PTK 9/2009 (Ed.Heikkinen,Lauslahti,Laxell,L.Oinonen); VP PTK 22/2009 (Ed.Järvinen,Nordman); VP PTK 61/2009 (Ed.Gestrin); VP PTK 125/2009 (Ed.Ojansuu); HS 12.1.2009: ”Ratkaistaanko lähivuosien työvoimapula nykyisellä maahanmuutolla?”

Perussuomalaiset puolestaan jatkoivat kunnallisvaalien jälkeen työvoimapulan kyseenalaistamista. He toistivat aiemmin esittämiensä näkemyksiä siitä, ettei ongelmana ollut työvoimapula vaan suomalaisten työttömyys. Jos jollain yksittäisillä aloilla työvoimapulaa esiintyisi, olisi työperäinen maahanmuutto kannatettavaa, mutta kaikista aloista ei missään tapauksessa olisi kyse.⁹¹ Puolueen puheenjohtaja Timo Soinin mukaan mahdolliseen tulevaan työvoimapulaan ei olisi kuitenkaan järkevää varautua etukäteen maahanmuuttajien ikääntymisen vuoksi:

”Kaikkein tuhoisinta ajattelua on ollut, että työvoimapulaa ennakoiden täytyy Suomeen jo nyt ottaa suuret määrät maahanmuuttoa. Kukaanhan ei tiedä, miten suuri työvoimapula vuonna 2030 tulee olemaan (jos sitä on lainkaan), mutta mikä tahansa se olisi, varmaa on että maahanmuuttajakin ikääntyy. Siksi nyt otettu maahanmuuttaja olisi vuonna 2030 jo itsekin työuransa ehtopuolella, ehkä jopa eläköitymässä, joten maahanmuuton lisääminen ennen työvoimapulan todellista alkamista on yksinkertaisesti järjetöntä.”⁹²

Suurin muutos tapahtui SDP:n suhtautumisessa, kun aiemmin vahvasti työvoimapulan uhasta vakuuttuneen puolueen linja alkoi rakoilla kunnallisvaalien jälkeen. Muutamien aiemmin esitettyjen kriittisten puheenvuorojen pohjalta alkoi nousta laajempaa epäilystä työvoimapulan toteutumisesta.⁹³ Vuosikymmenen loppua kohden maahanmuuton lisäämisen kannattajat alkoivat jäädä vähemmistöön, kun perussuomalaisten tavoin polttavampana ongelmana nähtiin suomalaisten työttömyys. Myös SDP:n uuden puheenjohtaja Jutta Urpilaisen mukaan Suomessa olevien maahanmuuttajien työllistäminen olisi uusien hankkimista tärkeämpää, mutta toisaalta hän myönsi myös ammattitaitoisten maahanmuuttajien tarpeellisuuden suomalaisen väestön ikääntyessä.⁹⁴

Aihe nousi laajempaan keskusteluun SDP:ssä vuonna 2009 hallituksen suunnitellessa EU:n ulkopuolelta tulevan työvoiman saatavuusharkinnan poistoa, joka toteutuessaan tarkoittaisi sitä, ettei enää tutkittaisi olisiko yritykseen palkatun ulkomaalaisen työntekijän tilalle saatavissa suomalaista työvoimaa.⁹⁵ SDP:n eduskuntaryhmän puheenjohtaja Jukka Gustafsson oli erityisen aktiivinen esityksen vastustamisessa. Hän oli vakuuttunut sen lisäävän laajamittaisesti työvoiman maahanmuuttoa, joka puolestaan

⁹¹ VP PTK 87/2008 (Ed.Ruuhonen-Lerner,Vistbacka); VP PTK 72/2010 (Ed.P.Oinonen,Vistbacka); PS 07/2010: ”Perussuomalaiset pitävät työntekijän puolta”; PS 02/2011: ”Kokoomuksen ’Hei! Me puhutaan maahanmuutosta!’ Kotkassa”

⁹² PS 14/2009: ”Turvapaikkaluksusta Euroopan tasolla”

⁹³ VP PTK 35/2004 ja VP PTK 23/2006 (Ed.Rönni); VP PTK 111/2006 (Ed.Elo,Karhu)

⁹⁴ HS 12.1.2009: ”Ratkaistaanko lähivuosien työvoimapula nykyisellä maahanmuutolla?”; UD 25.3.2010: ”Vantaan viesti – hyvinvointivaltio on ihmisoikeuskysymys”

⁹⁵ VP HE 269/2009

aiheuttaisi harmaan talouden kasvua ja voisi synnyttää kahdet työmarkkinat. Lisäksi suomalaisten työntekijöiden tulisi hänen mukaansa aina olla etusijalla.⁹⁶

”Meillä on 300 000 työtöntä ja lähes 100 000 ihmistä lomautettuna eli 400 000 ihmistä työttömänä. Tähän kohtaan ei todellakaan istu nyt se, että tästä saatavuusharkinnasta luovuttaisiin.”⁹⁷

Gustafssonia enemmän reaktioita muissa keskustelijoissa aiheutti kuitenkin puolueen entisen puheenjohtaja Eero Heinäluoman (sd.) kannanotot. Hän esitti Hufvudstadsbladetissa huhtikuussa 2010 samankaltaisia näkemyksiä kuin Gustafsson: vallitsevan talous- ja työllisyystilanteen valossa ei ollut järkevää lisätä työperäistä maahanmuuttoa.⁹⁸ Heinäluoma toisti näkemyksensä Uutispäivä Demarin artikkelissa, jossa hän jatkoi:

”Suomen taloustilanne on radikaalisti kääntynyt eikä meidän pulmamme ole työvoimapula kuten oletimme muutama vuosi sitten. Työperäisen maahanmuuton tarpeen arviointi on muuttunut. - - Jos maassa on 300 000 työtöntä ja 100 000 piilotyötöntä, ei ole järkevää houkutella ihmisiä muualta töiden perässä.”⁹⁹

Heinäluoman kommenttien aiheuttamaa huomiota mediassa lisäsi se, että puheenjohtaja Urpilainen oli aiemmin samana keväänä kertonut SDP:n maahanmuuttolinjaa kuvastavan - yleensä maahanmuuttokriitikoiden suosiman – vanhan kansan sanonnan ”maassa maan tavalla”. Omien sanojensa mukaan Urpilainen tarkoitti lausunnollaan sitä, että maahanmuuttajilla tulisi olla samat oikeudet ja velvollisuudet kuin suomalaisilla.¹⁰⁰ Sanavalintoja pidettiin kuitenkin jo lausunnon antamisaikana huonosti valittuina ja nyt Heinäluoman kannanottojen valossa ne tulkittiin puolueen tarkoitushakuisena taktisena valintana ennen kevään 2011 eduskuntavaaleja maahanmuuttokriittisten äänestäjien tavoittamiseksi.¹⁰¹

Heinäluoman lausunto sai kaksijakoisen vastaanoton. Hallituksen edustajat pääministeri Vanhanen (kesk.) ja ulkoasianministeri Stubb (kok.) eivät olleet samaa mieltä Heinäluoman kanssa, ja myös monet muut kokoomuksen, keskustan, vihreiden ja RKP:n kansanedustajat argumentoivat alakohtaisen ja alueellisen työvoimapulan olemassaolon puolesta. Vaikka samanaikaisesti useita suomalaisia olikin vailla työtä,

⁹⁶ VP PTK 76/2009 (Ed.Gustafsson); UD 10.3.2010: mielipidekirjoitus (J.Gustafsson)

⁹⁷ UD 12.3.2010: ”Gustafsson jättäisi uuden ulkomaalaislain parempiin aikoihin”

⁹⁸ HBL 24.4.2010: ”Heinäluoma vill stoppa invandringen”

⁹⁹ UD 26.4.2010: ”Heinäluoma ihmettelee maahanmuuttokohua”; UD 26.4.2010: ”SDP ei ole muuttanut maahanmuuttolinjaansa”

¹⁰⁰ UD 25.3.2010: ”Vantaan viesti – hyvinvointivaltio on ihmisoikeuskysymys”; HS 27.3.2010: ”Maassa maan tavalla’ hiertää – Vihreät haukkuu Jutta Urpilaisen maahanmuuttopuheet”

¹⁰¹ HS 25.4.2010: ”Eero Heinäluoma tyrmättiin työperäisen muuton arvostelusta”

työperäinen maahanmuutto oli tarpeellista, sillä työttömyys oli rakenteellista: suomalaiset työttömät työnhakijat ja avoimet työpaikat eivät kohdanneet.¹⁰² Heinäluoma sai osakseen kritiikkiä myös oman puolueensa keskuudessa. Europarlamentaarikko Liisa Jaakonsaari (sd.) otti kantaa työperäisen maahanmuuton tarpeellisuuden puolesta blogissaan, ja myös Demarinuoret esittivät tyytymättömyytensä.¹⁰³ Helsingin Sanomien mielipidesivuilla julkaistiin kirjoitus, jossa useat SDP:n helsinkiläisten puolueosastojen puheenjohtajat kyseenalaistivat Heinäluoman näkemykset.¹⁰⁴ Lisäksi sosiaalidemokraattisten opiskelijoiden kannanotossa kuvailtiin tilannetta seuraavasti:

*”Suomessa työttömyys on osin rakenteellista ja työvoimapulaa on etenkin pääkaupunkiseudulla muun muassa terveysalalla. Työperäistä maahanmuuttoa tarvitaan nyt ja tulevaisuudessa.”*¹⁰⁵

Suurimmassa osassa sosiaalidemokraattien piiristä tulleessa palautteessa kuitenkin yhdyttiin Heinäluoman näkemykseen maahanmuuton rajoittamisesta. Kari Rajamäki (sd.) piti Heinäluoman keskustelunavausta tärkeänä, ja totesi hallituksen lakiehdotusten saatavuusharkinnan poistosta heikentävän suomalaisten työntekijöiden asemaa ja lisäävän harmaata taloutta.¹⁰⁶ Puoluesihteri Maarit Feldt-Ranta puolestaan korosti puolueen linjana olevan maahanmuuton suhteuttaminen Suomen työtilanteeseen ja työvoiman tarpeeseen, jolloin vallitsevissa ”ankaran työttömyyden” olosuhteissa työvoiman maahantulolle ei ollut tarvetta.¹⁰⁷ Kannatusta esitettiin eduskunnan täysistunnoissa, ja sitä saatiin myös kansalaisilta. Uutispäivä Demarissa julkaistun kyselyn mukaan 62 % vastanneista kertoi yhtyvänsä Heinäluoman mielipiteeseen ja pitävänsä sitä ”tarpeellisenä ja oikeaan osuneena”.¹⁰⁸ Lisäksi SDP julkaisi kevään 2011 eduskuntavaaleja silmällä pitäen maahanmuuttopoliittisen ohjelman 12.8.2010, joka oli yhteneväinen Heinäluoman arvioiden kanssa.¹⁰⁹ Näin puolueen valtavirran linjaksi muodostui kevään 2010 aikana se, ettei työperäistä maahanmuuttoa tarvittaisi

¹⁰² HS 25.4.2010: ”Eero Heinäluoma tyrmättiin työperäisen muuton arvostelusta”; VP PTK 43/2010 (Ed.Satonen); VP PTK 45/2010 (Ed.Salo); VP PTK 63/2010 (Ed.Sumuvuori); VP PTK 84/2010 (Ed.Heinonen,Wideroos); HS 30.4.2010: ”Eduskunta väitteli jälleen maahanmuutosta”; HS 1.8.2010: ”Työmies tuli Virosta Suomeen”; NP 20.8.2010: ”Demarit haluavat jäykistää elinkeinoelämää”; NP 12.11.2010: ”Vapaavuori: Ulkomaista työvoimaa tarvitaan”

¹⁰³ HS 25.4.2010: ”Eero Heinäluoma tyrmättiin työperäisen muuton arvostelusta”

¹⁰⁴ HS 27.4.2010: mielipidekirjoitus (Helsingiläisten puolueosastojen puheenjohtajat)

¹⁰⁵ UD 26.4.2010: ”Demariopiskelijat: Maahanmuuttokeskustelussa puurot ja vellit sekaisin”

¹⁰⁶ HS 1.5.2010: mielipidekirjoitus (K.Rajamäki); UD 3.5.2010: kolumni (K.Rajamäki)

¹⁰⁷ HS 21.5.2010: ”SDP asettaa työmarkkinoilla etusijalle Suomessa jo asuvat työttömät”

¹⁰⁸ VP PTK 43/2010 (Ed.Lahtela); VP PTK 45/2010 (Ed.Lipponen); VP PTK 115/2010 (Ed.Piirainen); UD 18.5.2010: ”Heinäluoman puheenvuoro maahanmuutosta osui oikeaan”

¹⁰⁹ UD 12.8.2010: ”Reilu ja hallittu maahanmuutto”; UD 18.8.2010: kolumni (M.Feldt-Ranta)

työvoimapulan ehkäisemiseksi. Työtä olisi enemmän tarjottava suomalaisille työttömille.

Muiden puolueiden joukosta Heinäluoman arvioihin yhtyivät erityisesti perussuomalaisten ja vasemmistoliiton edustajat. Timo Soinin (ps.) mukaan SDP:n suunnanmuutoksessa oli kuitenkin kyse siitä, että SDP oli lähtenyt mukaan perussuomalaisten linjalle. ”Maahanmuuttopolitiikassa perussuomalaisten järkilinjalle on tungosta”, hän totesi Heinäluoman lausunnon jälkeen puoluevaltuuston kokouksessa.¹¹⁰ Soinin tavoin myös hänen puoluetoverinsa Raimo Vistbacka ja Pentti Oinonen puolustivat saatavuusharkinnan säilyttämistä.¹¹¹

”Talouskasvun tärkeäksi tekijäksi ohjelmassa on kirjattu jopa työperäinen maahanmuutto. - - Eikö tärkeämpää olisi saada omat työttömät ensin töihin, kuten myös Suomessa tällä hetkellä veronmaksajien rahoilla laillisesti oleskelevat ulkomaalaiset?”¹¹²

Myös vasemmistoliiton edustajat jatkoivat kriittisten arvioiden esittämistä ulkomaisen työvoiman tarpeellisuudesta, kuten he olivat tehneet koko 2000-luvun ajan. He kuitenkin korostivat aiempien kannanottojensa mukaisesti maahanmuuton seurauksena olevan halpatyömarkkinoiden syntymisen ja suomalaisten työolosuhteiden heikentymisen.¹¹³ Keskustelu työvoimapulasta hiipui 2010-luvun loppua kohden edellä kuvatuissa asetelmissä.

Työmarkkinajärjestöt

Toinen aktiivisesti yhteiskunnalliseen keskusteluun tulevasta työvoimapulasta osallistunut ryhmä oli työnantaja- ja työntekijäjärjestöt. Ne ovat tärkeä osa ulkomaiseen työvoimaan liittyntä maahanmuuttokeskustelua, sillä järjestöillä on merkittävä vaikutus myös lakeja säätevien poliitikkojen mielipiteisiin aiheesta. Lisäksi niillä on suoria vaikutusmahdollisuuksia oman organisaationsa lisäksi myös suomalaisen työelämän toimijoihin jäsenistönsä kautta. Suomalaiset työmarkkinat ovat pitkälti järjestäytyneet, ja suurin osa palkansaajista kuuluu ammattiliittoon.¹¹⁴

Eryteisesti Elinkeinoelämän keskusliitto (EK), sekä Suomen ammattiliittojen keskusjärjestö (SAK) ja Toimihenkilökeskusjärjestö (STTK) toivat mielipiteitään julki useissa eri yhteyksissä, sillä kaikki kolme järjestöä kokivat maahanmuuttajien

¹¹⁰ HS 25.4.2010: ”Eero Heinäluoma tyrmättiin työperäisen muuton arvostelusta”

¹¹¹ VP PTK 72/2010 (Ed.Oinonen); PS 07/2010: ”Perussuomalaiset pitävät työntekijän puolta”

¹¹² VP PTK 72/2010 (Ed.Vistbacka)

¹¹³ VP PTK 32/2010 (Ed.Kyllönen); VP PTK 84/2010 (Ed.Valpas)

¹¹⁴ Ristikari 2006, s.1–2,7–8

saapumisen Suomen työelämään merkittävänä asiana oman jäsenistönsä kannalta. Tilanne oli ongelmallinen varsinkin palkansaajajärjestöjen kannalta. Toisaalta ulkomaalaiseen työvoimaan liittyi uhka kotimaisen työvoiman syrjäytymisestä, työehtojen ja palkkojen alas painumisesta sekä vaihtoehtoisen työvoiman löytymisestä työtaisteluiden ajaksi. Toisaalta taas ymmärrettiin joidenkin alojen tarvitsevan myös ulkopuolista työvoimaa. Lisäksi palkansaajajärjestöjen luonteeseen kuuluu solidaarisuuden ja tasavertaisuuden korostaminen, jota vastaan maahanmuuttajatyövoiman kritisoiminen olisi taistellut.¹¹⁵

2000-luvun alussa keskustelu ulkomaalaisesta työvoimasta nousi erityisesti esiin toukokuussa 2004 tapahtuneen EU:n laajenemisen valossa. Eri järjestöt eivät olleet keskittyneet maahanmuuttoasioihin ennen 1990-luvun loppua,¹¹⁶ mutta nyt SAK:n ja STTK:n edustajat esittivät huolensa uusien jäsenmaiden pääsystä työvoiman vapaan liikkuvuuden piiriin. Laajentumiseen varautuakseen SAK oli laatinut vuodesta 1998 lähtien kahden vuoden välein tutkimuksen virolaisten muuttohalukkuudesta Suomeen, joiden mukaan jopa kolmasosa virolaisesta työvoimasta, eli yli 400 000 työntekijää olisivat muuttohalukkaita laajentumisen jälkeen.¹¹⁷ Silloisen SAK:n osastopäällikkö Eero Heinäluoman arvioiden mukaan suomalaisia työmarkkinoita oli siten suojeltava siirtymäajoilla.

”Onkin välttämätöntä, että työvoiman vapaaseen liikkuvuuteen varaudutaan riittävän pitkin siirtymäajoin. Muutoin seurauksena voi olla kaaos ja kova vastakkainasettelu suomalaisen ja ulkomaisen työvoiman välillä.”¹¹⁸

Vastaavien arvioiden pohjalta Vanhasen (kesk.) ensimmäinen hallitus alkoi valmistella 2000-luvun alussa siirtymäaikalakeja, joka rajoittaisi uusien jäsenmaiden kansalaisten työskentelyä Suomessa heti EU:n laajentumisen jälkeen.¹¹⁹ Kevään 2004 aikana siirtymäaikojen tarpeesta käytiin kuitenkin useita keskusteluita, ja lopulta pääministeri Vanhanen esitti Teollisuuden ja työnantajain liiton tukemana muutosta lakivalmisteluun. Muutosehdotuksen mukaan siirtymäajoista olisi luovuttu kokonaan ja virolaiset olisivat saaneet halutessaan tulla työskentelemään Suomeen ilman rajoituksia.

¹¹⁵ Ristikari 2006, s.9

¹¹⁶ Ristikari 2006, s.11

¹¹⁷ SAK 28.12.2000: ”Jopa 400 000 virolaista tulisi Suomeen”, www-sivu:

<www.sak.fi/suomi/ajankohtaista.jsp?location1=1&id=23299&ao=tyomarkkinauutiset>

¹¹⁸ Verkkouutiset 8.9.2000: ”SAK:n tutkimus: Jopa 400 000 virolaista tulisi Suomeen töihin”, www-sivu:

<vanha.verkkouutiset.fi/arkisto/Arkisto_2000/8.syyskuu/sak3600.htm>

¹¹⁹ Työministeriö 3.10.2003: ”Filatov: Suomi ottaa käyttöön siirtymäajan työvoiman liikkuvuuden osalta EU:n laajentuessa”, www-sivu: <www.mol.fi/mol/fi/06_tyoministerio/05_tiedotteet/03_2003/2003-10-03-01/index.jsp>

Vanhanen perusti ehdotuksensa arvioihin, jonka mukaan työvoiman vapaan liikkumisen aiheuttamat riskit eivät olleet niin suuria kuin aiemmin oli arvioitu. SAK:n edustajat eivät kuitenkaan tätä näkemystä hyväksyneet. Heidän mukaansa Suomessa tulisi olemaan työvoimapulaa tulevaisuudessa, mutta se ei jotain yksittäisiä aloja lukuun ottamatta ollut vielä 2000-luvun alussa ajankohtaista eikä maahanmuuton lisäämiselle ollut siten tarvetta. Pääministerin ehdotusta pidettiin harkitsemattomana, ja sen ajateltiin johtavan ”halpatyömarkkinoiden syntyyn”.¹²⁰ Argumenttiensa tueksi SAK teetti jälleen vuonna 2004 tutkimuksen EU:n laajentumisen vaikutuksista, jonka mukaan 400 000 virolaista olivat edelleen halukkaita muuttamaan työn perässä Suomeen. Siksi asteittainen siirtyminen vapaisiin työmarkkinoihin nähtiin välttämättömänä.¹²¹ Työnantajapuolen edustajat eivät kannattaneet siirtymäaikoja, vaan argumentoivat usein maahanmuuton lisäämisen puolesta työvoiman riittävyyden takaamiseksi. Uhkakuvat 400 000 virolaisen siirtymisestä Suomen työmarkkinoille nähtiin liioitelluksi, sillä lukumäärä vastasi yli puolta Viron koko työvoimasta.¹²² Eduskunnan enemmistö kuitenkin kannatti siirtymäaikalakia, ja se tuli voimaan 1.5.2004.¹²³

Koska uusi siirtymäaikalaki ei kattanut palveluiden liikkumisen rajoittamista, heräsi pelko uudesta uhkakuvasta jo ennen lain voimaan tuloa. Arveltiin, että sama työntekijä, joka ilman siirtymäaikaa olisi voitu palkata suoraan suomalaiseen yritykseen, päätyisi työskentelemään lähetettynä työntekijänä.¹²⁴ Lähetetyt työntekijät ovat Suomessa urakkaan valitun ulkomaisen yrityksen palkkaamia työntekijöitä, jotka ovat maassa vain väliaikaisesti. He eivät siten ole tutkimuksen määritelmän mukaisia maahanmuuttajia. Keskustelu aiheesta vaikuttaa maahanmuuttopolitiikkaan kuitenkin siten, että lähetetyn työntekijän vastakohtana argumentoinnissa käytetään Suomeen pysyvästi, tai ainakin pidemmäksi aikaa muuttavaa henkilöä.

Ay-liikkeen edustajat pitivät vuokratyövoiman ongelmana sen aiheuttamaa vääristynyttä kilpailutilannetta; vuokratyövoima ei kuulunut suomalaisen saatavuusharkinnan piiriin toisin kuin suoraan suomalaiseen yritykseen palkatut ulkomaalaiset työntekijät, ja lisäksi työehtojen toteutumista heidän kohdallaan oli huomattavasti vaikeampi valvoa.

¹²⁰ UD 7.4.2004: ”Vanhanen lyhentäisi työvoiman liikkuvuuden siirtymäaikoja”

¹²¹ UD 14.4.2004: ”Yli neljännes virolaisista haluaa Suomeen töihin”

¹²² NP 25.4.2003: ”Arktinen verohelvetti”; HS 5.2.2004: ”Rakennusala: EU-laajennus vaatii työlupia”; NP 23.4.2004: kolumni (Eduskuntaryhmä) HS 29.4.2004: ”Suomenkin työnantajat siirtymäaikoja vastaan”

¹²³ Laki 309/2004

¹²⁴ UD 6.8.2004: näkökulma (S.Pinomaa); HS 4.11.2005: ”EK:n Fagernäs: Työvoimapula teollisuudessa pahenee nopeasti”; NP 17.2.2006: kolumni (A.Stubb); NP 24.2.2006: ”Muuri vierasmaalaisille työnhakijoille yhä korkea”

Uhkaksi nähtiin siten suomalaisten työolosuhteiden mahdollinen heikentyminen.¹²⁵ Samaan aikaan työnantajapuoli jatkoi voimakasta argumentointiaan siirtymäaikaisten lakkauttamisen puolesta. EK:n toimitusjohtaja Leif Fagernäs esitti useissa kannanotoissaan Suomen tarvitsevan ulkomaalaisia työntekijöitä työvoimapulan helpottamiseksi, eikä kyse ollut tulevaisuuden ongelmasta, vaan ”asialla on jo tulipalokiire”¹²⁶. Fagernäsin mukaan:

*”Suomen omat työvoimareservit tai tuottavuuden nostaminen eivät riitä korvaamaan ikääntymisestä johtuvaa työvoimavajetta. - - Tämä edellyttää aktiivisia toimia.”*¹²⁷

*”[Siirtymäaika]laki vaikeuttaa ulkomaisten työntekijöiden ottamista suoraan suomalaisten yritysten palvelukseen. Se on johtanut myös työehtojen heikentymiseen.”*¹²⁸

Kuten eduskuntaa käsittelevässä alaluvussa tuotiin esiin, hallitus asetti vuonna 2004 työryhmän valmistelemaan maahanmuuttopoliittisia linjauksia. Myös työmarkkinajärjestöiltä pyydettiin kannanottoja ohjelman valmistusvaiheessa.¹²⁹ Tämän pyynnön, sekä aiemmin havaittujen siirtymäaikalakiin liittyvien ongelmien ja työvoimapulan pahentumista odottavien asenteiden johdosta useat työmarkkinajärjestöt antoivat maaliskuussa 2006 yhteisen suvaitsevaisuusjulistuksen. Julistuksessa sekä EK:n, SAK:n että STTK:n edustajat kertoivat Suomen työikäisten määrän vähentyvän 300 000 hengellä vuoteen 2030 mennessä, ja korostivat siten ulkomaisen työvoiman tärkeyttä ”täydentävänä, ei korvaavana suomalaisten työntekijöiden kannalta”.¹³⁰ Tässä julistuksessa on konkreettisesti näkyvissä se muutos, jonka palkansaajajärjestöt omaksuivat vuoteen 2006 tultaessa: työperäinen maahanmuutto vuokratyövoiman käytön sijaan nähtiin tärkeänä tekijänä työvoimapulaan varauduttaessa ja työehtojen heikentymistä ennalta ehkäistessä. Kahden vuoden siirtymäajan lähestyessä loppuaan keväällä 2006 myös hallituspuolueet kokivat maahanmuuton tärkeänä työvoimapulaa ehkäisevänä keinona. Siksi ay- ja työnantajajärjestöjen lisäksi myös eduskunnan enemmistö kannatti hallituksen selontekoa sekä työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan mietintöä työvoiman liikkuvuuden vapauttamisesta, eikä siirtymäaika enää jatkettu ensimmäisen kahden vuoden jakson jälkeen toukokuussa 2006.¹³¹

¹²⁵ UD 7.4.2004: ”Vanhanen lyhentäisi työvoiman liikkuvuuden siirtymäaikoja”; UD 6.8.2004: näkökulma (S.Pinomaa);

¹²⁶ NP 13.5.2005: ”Tervetuloa Fatima ja Nursultan!”

¹²⁷ HS 12.5.2005: ”Fagernäs vaatii edistämään ripeästi maahanmuuttoa”

¹²⁸ HS 4.11.2005: ”EK:n Fagernäs: Työvoimapula teollisuudessa pahenee nopeasti”

¹²⁹ Ristikari 2006, s.11

¹³⁰ HS 17.3.2006: ”Työmarkkinajärjestöt: Ulkomaiset työntekijät tervetulleita Suomeen”; UD 17.3.2006: ”Ikääntymisen haasteeseen täytyy vastata ajoissa”; UD 20.3.2006: PK

¹³¹ VP VNS 1/2006; VP TyVM 1/2006; VP PTK 38/2006

Eduskunnassa käsitelty ulkomaisen työvoiman saatavuusharkinnan poisto nosti aiheen uudelleen keskusteluun työnantaja- ja palkansaajajärjestöjen keskuudessa 2000-luvun loppupuolella, mutta eri osapuolten kannanotot säilyivät samankaltaisina kuin aiemminkin. EK:n Fagnäs jatkoi tutkittavan ajanjakson loppuun saakka työvoimapulan ja maahanmuuttajien tarpeen korostamista, toisena vaihtoehtona huoltosuhteen korjaamiseksi hän näki vain eläkeiän nostamisen.¹³² Sen sijaan palkansaajajärjestöt suhtautuivat saatavuusharkinnasta luopumiseen varauksella ja korostivat edelleen suomalaisten työntekijöiden aseman turvaamista. SAK:n puheenjohtaja Lauri Lylyn mukaan muutos saattaisi heikentää suomalaisten työntekijöiden asemaa ja työehtojen toteutumista. Kuitenkin, jos jollain työalalla pulaa työvoimasta esiintyy, olisi ulkomainen työvoima Lylyn mielestä tervetullutta:

”Me näemme, että maahanmuuttajia tarvitaan, mutta se ei tarkoita sitä, ettei voitaisi vähän katsoa millä alalla erityisesti. - - Työvoimaa on aina saanut tulla, jos sitä ei ole kotimaassa ollut.”¹³³

Kriittisempiäkin näkemyksiä esitettiin. Puuliiton puheenjohtaja Sakari Lepolan mukaan työnantajien rekrytointivaikeuksissa ei ole kyse työvoimapulasta, vaan huonoista työehdoista ja pienestä palkasta.¹³⁴ SAK:n elinkeinopolitiikan asiantuntija Pia Björkbacka oli tuonut saman näkemyksen esiin jo vuonna 2008, ja sille osoitettiin tukea myös Uutispäivä Demarin pääkirjoituksessa.¹³⁵ Metalliliiton (SAK) puheenjohtaja Riku Aallon kannanotto on hyvin samankaltainen kuin edellisessä luvussa esitellyt Eero Heinäluoman puheenvuorot vuonna 2010, joiden mukaan ulkomaalaisten työntekijöiden aktiivinen rekrytointi ei ollut ajankohtaista juuri sinä hetkenä:

”Olennaista minusta on saada suomalainen työvoima käyttöön ennen kuin tänne houkutellaan lisää työperäistä maahanmuuttoa. - - Varmasti meidän ikärakenteemme johtaa siihen, että joskus tarvitsemme lisää ulkomaista työvoimaa, mutta sen aika ei ole nyt.”¹³⁶

Täten vuosien 2003 ja 2011 eduskuntavaalien välisenä aikana palkansaajajärjestöjen kriittinen näkökanta työvoiman tarpeeseen laantui EU:n laajentumisen jälkeen, kun havaittiin, ettei työvoiman liikkumisen rajoittamisella saatu aikaan toivottuja tuloksia. Ulkomainen työvoima nähtiin osana tulevaisuudessa koittavan työvoimapulan ratkaisua,

¹³² HS 23.10.2009: ”EK:n Fagnäs: Eläkeiäksi 67 vuotta”; UD 30.4.2010: ”Ay-liike ei ole estämässä työvoiman tuloa Suomeen”; NP 5.11.2010: ”Yritysjohtajat haluavat maahanmuuttajia”

¹³³ UD 30.4.2010: ”Ay-liike ei ole estämässä työvoiman tuloa Suomeen”

¹³⁴ UD 13.8.2010: kolumni (S.Lepola)

¹³⁵ HS 28.7.2008: vieraskynäkirjoitus (P.Björkbacka); UD 29.7.2008 PK

¹³⁶ UD 27.8.2010: ”Maahanmuutto-ohjelma uusiksi”

kuitenkin aina ensisijaisesti korostaen Suomessa jo olevan työvoiman aseman turvaamista. Samankaltaisiin tuloksiin päätyi myös Tiina Ristikari tutkiessaan suomalaisten työmarkkinajärjestöjen suhtautumista ulkomaalaisen työvoiman maahanmuuttoon ennen vuotta 2006.¹³⁷ Työnantajajärjestöt sen sijaan argumentoivat koko tutkimusajanjakson ajan maahanmuuton puolesta työvoimapulan ratkaisemiseksi. Lisäksi työvoimapula nähtiin jo olemassa olevana asiana, ei vain tulevaisuuden uhkakuvana.

Muut keskustelijat

Tämän alaluvun alle on koottu muiden yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistuneiden kommentteja työvoimapulaan liittyen sen mukaan, miten niitä lähdemateriaalissa ilmeni. Suomen tasavallan presidenttinä koko tutkimusajanjakson ajan toimineen Tarja Halosen mielestä ulkomainen työvoima oli tarpeen. Halonen kuitenkin korosti puheenvuoroissaan vahvasti myös sitä, ettei tulijoita saisi kohdella vain työvoimana, vaan ennen kaikkea ihmisinä.¹³⁸ Sen sijaan hänen edeltäjänsä presidentti Martti Ahtisaari argumentoi työvoiman tarpeen puolesta selkeämmin Suomen tulevaisuutta pohtineessa vuoden 2009 presidenttifoorumissa:

*”Maahanmuuttoon olisi panostettava entistä voimakkaammin, kun suuret ikäluokat vähenevät työelämästä.”*¹³⁹

Myös eri alojen asiantuntijat toivat oman panoksensa keskusteluun. Yliopistojen henkilökunta sekä erilaisten tutkimuslaitosten tutkijat näkivät työvoimapulan useimmiten uhkana ja argumentoivat maahanmuuton lisäämisen puolesta huoltosuhteen parantamiseksi.¹⁴⁰ Myös vastustavia näkemyksiä esiintyi, joiden mukaan maahanmuuttajia tärkeämpi työvoimareservi oli Suomen oma työtön väestö.¹⁴¹

”Tavalliset kansalaiset”, eli henkilöt, jotka ilmaisivat mielipiteitään omalla nimellään, ilman esimerkiksi tutkijan roolin mukanaan tuomaa asiantuntija-auktoriteettia, saivat

¹³⁷ Ristikari 2006, s.11–13

¹³⁸ UD 11.3.2004: ”Suomi tarvitsee investointeja ja maahanmuuttajia”; HS 14.3.2004: ”Reilun kaupan presidentti”; HS 6.12.2005: ”Presidenttiehdokkaat haluavat Suomeen lisää maahanmuuttajia”

¹³⁹ UD 18.3.2009: ”Maahanmuuttajia ei pidä kohdella vain työvoimana”

¹⁴⁰ HS 15.4.2003: ”Ulkomaalaisviraston tutkija: Suomen otettava pian työvoimaa mistä saa”; NP 9.1.2004: ”EU:n itälaajeneminen avaa muuttopadon Baltiasta ja Puolasta”; HS 8.7.2004: mielipidekirjoitus (E.Stenberg); HS 16.4.2005: vieraskynäkirjoitus (T.K.Savaspuro); 22.4.2005: mielipidekirjoitus (P.Salmenhaara,J.Vuori-Karvia); HS 4.11.2006: vieraskynäkirjoitus (M.Jakobson); HS 6.1.2009: vieraskynäkirjoitus (P.Salmenhaara); HS 28.2.2011: mielipidekirjoitus (V.Kanninen); HS 23.3.2011: ”Suomi kasvaa ulkomaalaisvoimin”

¹⁴¹ HS 13.9.2003: ”Sosiologi: Maahanmuuttajat eivät pelasta Suomea työvoimapulasta”; HS 10.5.2005: mielipidekirjoitus (R.Ernst)

näkemyksiään esille lehtien mielipidepalstoilla. Tämä ryhmä on erityisen kiintoisa siksi, että kaikista keskusteluun osallistuneista ryhmistä vain tavallisten kansalaisten kirjoitusten joukosta löytyy enemmän vastustavia kuin kannattavia puheenvuoroja.¹⁴²

Magdalena Jaakkolan asennetutkimuksien mukaan suomalaisten suhtautuminen työperäiseen maahanmuuttoon on muuttunut positiivisemmaksi aina 1990-luvulta lähtien, ja vuonna 2007 suurin osa (74 %) vastanneista oli sitä mieltä, että Suomen tulisi vastaanottaa ulkomaista työvoimaa enemmän tai yhtä paljon kuin ennenkin.¹⁴³ Valitettavasti Jaakkolan tutkimus päättyi vuoteen 2007, ja siten 2000-luvun lopun finanssikriisin vaikutuksia suomalaisten asenteisiin ei siinä ole nähtävissä. Sen sijaan tutkimalla Elinkeinoelämän valtuuskunnan Evan mielipidetiedustelua vuodelta 2009 asennemuutoksia on havaittavissa. Verrattuna Jaakkolan tutkimukseen vuodelta 2007, jolloin 74 % suomalaisista oli työperäisen maahanmuuton kannalla, Evan tutkimuksessa jopa 49 % vastanneista katsoi, ettei väestön ikääntyminen ja huoltosuhteen heikkeneminen edellytä ulkomaalaisten määrän lisäämistä Suomessa. Samoin verrattuna Evan vuoden 2006 tuloksiin myönteisen vastauksen antaneiden määrä on vähentynyt, ja kielteisten lisääntynyt.¹⁴⁴ Vaikka Jaakkolan ja Evan tutkimukset eivät ole suoraan verrannollisia keskenään erilaisesta kysymyksenasettelusta johtuen, osoittavat ne kuitenkin huomattavaa asenteiden kiristymistä. Sama trendi jatkui myöhemmin, sillä Helsingin Sanomien teettämän kyselyn mukaan 59 % suomalaisista ei halunnut Suomeen lisää maahanmuuttajia vuonna 2010. Kyselyn kysymyksenasettelun puutteista johtuen tulokset eivät tarkenna, minkälaisista maahanmuuttajista on kyse, mutta se viestittää silti osaltaan asenneilmapiirin kiristymistä.¹⁴⁵ Tämän tutkimuksen lähdeaineiston perusteella aiheeseen liittyviä mielipidekirjoituksia esiintyi lähes saman verran sekä ennen että jälkeen vuoden 2008, joten asenneilmapiirissä tapahtuneita muutoksia ei sen perusteella ole havaittavissa.¹⁴⁶ Näkyvissä on kuitenkin se piirre, jonka mukaan tavallisten kansalaisten suhtautuminen maahanmuuttoon on yleisesti eliitin suhtautumista kriittisempää. Mielipidekirjoituksissa käytetyt argumentit olivat samankaltaista kuin muillakin keskusteluun osallistuneilla; maahanmuuttoa pidettiin

¹⁴² Maahanmuuttoa kannattavia kirjoituksia tutkimusajanjaksona 9 kpl., vastustavia 12 kpl.

¹⁴³ Jaakkola 2009: s. 22–26

¹⁴⁴ Haavisto & Kiljunen 2009: s.73–74. Vuonna 2006 myönteisiä vastauksia 35 %, kielteisiä 42 %; vuonna 2009 myönteisiä vastauksia 29 %, kielteisiä 49 %.

¹⁴⁵ HS 16.3.2010: ”Puoluejohtajat rohkaisevat kriittiseen keskusteluun”

¹⁴⁶ 2003–2007: kannattavia 5 kpl, vastustavia 6 kpl; 2008–2011: kannattavia 4kpl, vastustavia 6 kpl.

joko hyvänä ratkaisuna työvoimapulan ratkaisemiseksi, tai sen ajateltiin pahentavan huoltosuhdetta ja suomalaisten työttömyyttä entisestään.¹⁴⁷

2.2 Kustannuksia, velvollisuuksia vai uusia tulonlähteitä?

Toinen talouteen liittyvä argumenttien vastakkainasettelu liittyy maahanmuuton Suomelle aiheuttamiin kustannuksiin ja hyötyihin. Keskustelu jakautui kahteen osaan sen perusteella, oliko kyse työperäisestä vai humanitaarisesta maahanmuutosta. Monet keskusteluun osallistuneet toivat itse esiin kyseisen jaottelun välttämättömyyden, sillä työperäisen ja humanitaarisen maahanmuuton tarkoitukset ovat erilaiset, jolloin niitä tulee voida arvostella ja arvioida eri kriteerein.¹⁴⁸

Työperäiseen muuttoon liittyen maahanmuuttoa kannatettiin argumentoimalla sen edistävän Suomen talouskasvua synnyttämällä uusia innovaatioita ja tuomalla uutta osaamista suomalaisiin yrityksiin. Vastapuoli korosti sosiaali- ja terveyspalveluiden sekä kotouttamistoimien aiheuttamia kustannuksia valtiolle ja kunnille. Kustannukset nousivat vielä voimakkaammin esille humanitaarisen maahanmuuton yhteydessä, jolloin kiintiöpakolaisten kotouttamisen aiheuttamien kulujen lisäksi kritisoitiin erityisesti ”turvapaikkaturismia” harjoittavia ”elintasopakolaisia” ja ”ankkurilapsia”. Humanitaarisen maahanmuuton kustannuksien vasta-argumenttina ei kuitenkaan käytetty taloushyötyjä, kuten tulevia verotuloja, vaan korostettiin auttamisen olevan inhimillistä; sitä pidettiin suomalaisten oikeutena ja velvollisuutena.

2.2.1 Työperäinen maahanmuutto – talouskasvua vai kustannuksia?

Arvioinneissa työperäisen maahanmuuton aiheuttamista talousvaikutuksista, enemmistö keskustelijoista argumentoi taloudellisten hyötyjen puolesta.¹⁴⁹ 2000-luvun alkupuolella kyseisten argumenttien käyttö oli vielä melko vähäistä, mutta se kiihtyi vuonna 2006 julkaistun työministeriön rahoittaman ja julkaiseman tutkimuksen jälkeen. Kyseessä oli ensimmäinen maahanmuuton taloudellisia vaikutuksia selvittänyt tutkimus, jossa selvisi

¹⁴⁷ Maahanmuuttoa kannattavia: HS 14.8.2003: mielipidekirjoitus (S.Virtanen); NP 18.3.2005: mielipidekirjoitus (A.Temonen); HS 18.2.2007: mielipidekirjoitus (P.Niemi); HS 26.2.2010: mielipidekirjoitus (P.Sirkiä). Maahanmuuttoa vastustavia: HS 13.8.2004: mielipidekirjoitus (H.Kostamo); UD 9.11.2005: mielipidekirjoitus (T.Westerlund); HS 2.1.2007: mielipidekirjoitus (P.Koskinen); UD 19.5.2010: mielipidekirjoitus (P.Välimaa)

¹⁴⁸ VP PTK 64/2005 (Ed.Satonen); VP PTK 13/2007 (Ed.Alanko-Kaihiluoto); VP PTK 32/2010 (Ed.Jokinen); HS 1.12.2005: mielipidekirjoitus (Sisäasianministeri K.Rajamäki)

¹⁴⁹ Tutkimusajanjaksolla hyötyä korostavia artikkeleita 59kpl, kustannuksia korostavia artikkeleita 15 kpl.

maahanmuuttajien valtaosan siirtyvän tukien saajista veronmaksajiksi keskimäärin kuudentena vuonna maahantulostaan, jolloin maahanmuuton ”tase” muuttui positiiviseksi.¹⁵⁰ Tutkimus huomioitiin mediassa ja sen tuloksia tulkittiin laajalti siten, että pitkällä aikavälillä maahanmuutto todella hyödyttäisi Suomen taloutta.¹⁵¹

Eduskuntapuolueet

Työvoimapulaan vetoamisen lisäksi erityisesti kokoomuksen ja vihreiden kansanedustajat toivat usein esiin muitakin työperäisen maahanmuuton mahdollistamia taloudellisia etuja. Myös RKP:n edustajat esittivät hyötyjä painottavia argumentteja, mutta harvemmin.¹⁵² Kokoomuksen puheenjohtaja Jyrki Katainen korosti usein maahanmuuttajien lisäävän luovuuden kasvua työelämässä ja parantavan siten Suomen menestymisen mahdollisuuksia kansainvälisessä kilpailussa.¹⁵³ Kataisen mukaan:

*”- - monikulttuurisuus ja suvaitsevaisuus ovat niitä tekijöitä, joista luovuus ja uudet innovaatiot syntyvät. Ulospäin suuntautunut ja avoin Suomi pärjää tulevaisuudessa. Sisäänpäin kääntynyt ja sulkeutunut Suomi kuihtuu pois.”*¹⁵⁴

Useat kokoomuksen kansanedustajat yhtyivät Kataisen näkemykseen.¹⁵⁵ Kimmo Sasi (kok.) ja Reijo Paananen (kok.) uskoivat maahanmuuttajien vahvistavan Suomen kansantuotteen kasvua, sekä parantavan kilpailukykyä ja osaamista.¹⁵⁶ Jan Vapaavuoren (kok.) mielestä EU:n sisäinen työvoiman liikkuvuus loisi koko maanosaan ”sen kaipaamaa dynamiikkaa” ja siten talouskasvua sekä työllisyyttä.¹⁵⁷ Ben Zyskowiczin mukaan tulijoiden ei tarvitsisi olla huippuosaajia Suomea hyödyttääkseen, vaan:

*”Vaikkeivät he välttämättä ole mitään pauligeja tai fazereita tai finlaysoneita, niin väitän, että heidän yritystoimintansa, heidän osaamisensa, heidän ahkeruutensa koituu suomalaisen yhteiskunnan ja suomalaisen taloudellisen kasvun hyväksi - -.”*¹⁵⁸

Samankaltaisia argumentteja esitettiin vihreiden keskuudessa. Anni Sinnemäki (vihr.) uskoi maahanmuuttajien edesauttavan omalla työpanoksellaan talouskasvua ja siten

¹⁵⁰ Hämäläinen, Kangasharju, Pekkala & Sarvimäki 2006

¹⁵¹ UD 9.2.2005 PK; UD 2.9.2005: ”Maahanmuuttajien työllistyminen on parantunut”; HS 14.2.2005 PK

¹⁵² VP PTK 61/2009 (Ed.Gestrin); VP PTK 84/2010 (Maahanmuutto- ja eurooppaministeri Thors); HS 22.7.2010: ”Populismi jäytää puoluejohtajia”

¹⁵³ VP PTK 53/2004 (Ed.Katainen); VP PTK 64/2005 (Ed.Katainen); VP PTK 26/2010 (Valtionvarainministeri Katainen); NP 20.2.2009: ”Katainen vaatii rehellistä puhetta maahanmuutosta”

¹⁵⁴ HS 22.3.2010: mielipidekirjoitus (J.Katainen)

¹⁵⁵ VP PTK 111/2006 (Ed.Satonen); VP PTK 52/2007 (Ed.Satonen,Lehti); VP PTK 7/2009 (Ed.Larikka); VP PTK 9/2009 (Ed.Lauslahti); VP PTK 45/2010 (Ed.Salo)

¹⁵⁶ VP PTK 45/2004 (Ed.Sasi,Paananen)

¹⁵⁷ VP PTK 127/2005 (Ed.Vapaavuori)

¹⁵⁸ VP PTK 45/2010 (Ed.Zyskowicz)

parantavan myös suomalaisten työllisyyttä.¹⁵⁹ Ville Niinistön (vihr.) mukaan kansainvälisten huippututkijoiden ja yritysten saapuminen Suomeen olisi elintärkeää, joten asenneilmapiiriä tulisi kehittää maahanmuutolle suotuisammaksi. Kansainvälisyys työmarkkinoilla olisi vahvuus.¹⁶⁰ Johanna Sumuvuori (vihr.) käytti Yhdysvaltoja esimerkkinä siirtolaisuuden positiivisista vaikutuksista:

”- Yhdysvallat on esimerkki siitä dynaamisesta vaikutuksesta, joka maahanmuutolla on. Tutkimusten mukaan maahanmuuttajat eivät vie kantaväestön työpaikkoja, eivät laske yleistä palkkatasoa eivätkä lisää sosiaalikuluja. Sen sijaan siirtolaisuus edistää kansantulon kasvua, tuottavuutta ja työllisyyttä.”¹⁶¹

Vaikka keskustan edustajat argumentoivat aktiivisesti työvoimapulan ehkäisemisen puolesta, olivat he melko harvasanaisia hyödyistä ja kustannuksista keskusteltaessa. Taloushyötyjä korostavia argumentteja esittivät muun muassa Katri Komi (kesk.) ja Mikko Alatalo (kesk.).¹⁶² Myös Oiva Kaltiokummun (kesk.) mukaan Suomi tarvitsi tulevaisuudessa kansainvälistä osaamista, ja kuvaili ”koko yhteiskunnan hyötävän maahanmuuttajien menestyksestä”.¹⁶³ Eriävän mielipiteen tässäkin aiheessa esitti silloinen ulkomaankauppa- ja kehitysministeri Paavo Väyrynen, jonka mukaan työperäisen maahanmuuton kustannukset olivat mahdollisia hyötyjä suuremmat, sillä työntekijät muuttaisivat maahan perheineen. Täten myös perheenjäsenille olisi tarjottava kotoutumis- ja muita kustannuksia aiheuttavia palveluita. Väyrynen ei kuitenkaan saanut tukea kannanotolleen puolueen muiden jäsenten keskuudessa, ja lisäksi muut ministerit tuomitsivat sen hallituksen linjan vastaiseksi.¹⁶⁴

Vasemmistoliiton edustajat eivät kannattaneet työperäistä maahanmuuttoa työvoimapulan ehkäisemiseksi, mutta näkivät sen aiheuttavan kuitenkin muunlaisia taloudellisia etuja. Markus Mustajärven (vas.) mielestä maahanmuuttajat laajentaisivat suomalaista osaamis pohjaa ja siten lisäisivät innovatiivisuutta. Positiivisena hän näki myös maahanmuuttajien yrittäjähenkisyyden.¹⁶⁵ Minna Sirnö (vas.) ja Kari Uotila (vas.) kokivat kaiken erilaisuuden olevan hyödyllistä Suomelle. Kehityksen kannalta olisi

¹⁵⁹ VP PTK 45/2004 (Ed.Sinnemäki)

¹⁶⁰ VP PTK 26/2010 (Ed.Niinistö); VP PTK 33/2010 (Ed.Niinistö)

¹⁶¹ VP PTK 111/2006 (Ed.Sumuvuori)

¹⁶² VP PTK 111/2006 (Ed.Alatalo,Komi)

¹⁶³ VP PTK 87/2008 (Ed.Kaltiokumpu)

¹⁶⁴ HS 18.9.2007: ”Paavo Väyrysen näkemykset maahanmuutosta tyrmätään”

¹⁶⁵ VP PTK 23/2006 (Ed.Mustajärvi)

tärkeää, ettei maahan valittaisi vain ”tänne sopivia” maahanmuuttajia, vaan kaikki halukkaat töihin tulevat siirtolaiset olisivat tervetulleita.¹⁶⁶ Sirnön sanoin:

”Meidän elinkeinoelämämme, meidän teollistumisemme historia on pelkästään sen varassa, että Suomeen on aina muutettu, eikä se aina ole ollut niin, että muuttajat ovat olleet rusinat pullasta, parasta osastoa, vaan tänne on tullut työntekijöitä erilaisissa elämäntilanteissa.”¹⁶⁷

Perussuomalaisten kansanedustajat eivät nähneet työperäisen maahanmuuton hyötyjä, eivätkä uskoneet työvoimapulan mahdollisuuteen. Sen sijaan he argumentoivat maahanmuuton rajoittamisen puolesta kustannuksiin vedoten. Tony Halmeen (ps.) mielestä Suomeen saisi tulla töihin, jos kykenisi elättämään itsensä, mutta valtiolle aiheutuneita kustannuksia tulisi välttää kaikin tavoin:

”Sosiaaliturvan piiriin ulkomaalaisten tulisi päästä vasta, kun he ovat tehneet työtä ja maksaneet veroja viiden vuoden ajan Suomen valtiolle. Myöskään hammashoitoon, koulutukseen ja muuhun verovaroin kustannettavaan toimintaan ei ulkomaalaisilla pitäisi olla etuoikeutta ennen Suomen kansalaisia.”¹⁶⁸

Raimo Vistbacka (ps.) uskoi ulkomaalaisväestön aiheuttavan Suomelle pelkästään ”lisääntyviä kuluja toimeentuloturva-, sairaanhoito- ja työttömyyskustannuksina” mahdollisten hyötyjen sijaan.¹⁶⁹ Samaa mieltä oli Timo Soini (ps.), jonka mielestä siirtolaisuus ei auttaisi Suomen taloutta:

”- - eihän siirtolaisuus Suomen taloutta voi pelastaa. Se on täysin lapsellinen ajatus. Ei niin ole käynyt missään muuallakaan.”¹⁷⁰

Muiden eduskuntapuolueiden keskuudessa työperäisen maahanmuuton kustannuksiin tai taloushyötyihin kiinnitettiin huomiota vain harvoin. Sosiaalidemokraateista työvoimapulan ratkaisemisen puolesta puhuneet Liisa Jaakonsaari, Päivi Lipponen ja Erkki Tuomioja korostivat muutamissa kannanotoissaan myös maahanmuuton talouskasvua ja innovaatioita synnyttävää vaikutusta.¹⁷¹ Sen sijaan kristillisdemokraatit eivät ottaneet kantaa kustannuksista ja hyödyistä käytävään keskusteluun.

¹⁶⁶ VP PTK 111/2006 (Ed.Sirniö); VP PTK 87/2008 (Ed.Uotila)

¹⁶⁷ VP PTK 111/2006 (Ed.Sirniö)

¹⁶⁸ VP PTK 14/2003 (Ed.Halme)

¹⁶⁹ PS 02/2005: ”PerusS-eduskuntaryhmä: Itsekkäämpää siirtolaispolitiikkaa ja tukea lapsiperheille”

¹⁷⁰ VP PTK 52/2007 (Ed.Soini)

¹⁷¹ VP PTK 111/2006 (Ed.Jaakonsaari, ulkoasianministeri Tuomioja); VP PTK 45/2010 (Ed.Lipponen); UD 31.5.2010: kolumni (E.Tuomioja)

Muut keskustelijat

Työperäisen maahanmuuton aiheuttamien taloudellisten hyötyjen tai kustannuksien korostaminen ei ollut muiden keskustelijoiden joukossa yhtä yleistä, kuten argumentoiminen työvoimapulaan liittyen. Esimerkiksi työnantaja- ja palkansaajajärjestöt eivät muutamaa yksittäistä kannanottoa lukuun ottamatta kiinnittäneet asiaan huomiota, vaikkakin kantaa ottaessaan kommentit olivat poikkeuksetta hyötyjä korostavia.¹⁷² Sen sijaan eri alojen tutkijat ja asiantuntijat olivat aktiivisempia keskustelussa. Kuten hyötyjen puolesta puhuneet kansanedustajat, myös useimmat argumenttejaan lehdistössä esille saaneet tutkijat uskoivat siirtolaisuuden mahdollistavan uusien innovaatioiden ja ongelmanratkaisutapojen kehittymistä.¹⁷³ Lisäksi kustannuksia korostavasta ajattelutavasta tulisi luopua. Esimerkiksi Arno Tannerin mukaan ”yhteiskuntaan riittävästi sopeutuva ja työmarkkinoille soveltuva maahanmuuttaja ei ajan mittaan maksa Suomelle euron euroa.”¹⁷⁴

Tutkittujen sanomalehtien mielipidepalstoilla esiintyi muutamia tavallisten kansalaisten kirjoituksia maahanmuuttajien aiheuttamista kustannuksista ja taloudellisista hyödyistä. Myös tässä aiheessa mielipidekirjoittajien enemmistö asettui kriittiselle kannalle, kuten työvoimapulakeskustelun yhteydessä. Uutispäivä Demarissa julkaistuissa kirjoituksissa työperäisen maahanmuuton uskottiin kasvattavan väestön tuloeroja, ja Nykypäivän mielipidesivuilla korostettiin ensisijaisesti suomalaisten hyvinvoinnista huolehtimisen tärkeyttä sekä kotouttamisen kustannuksien karsimista.¹⁷⁵ Tosin vastakkaisiakin näkemyksiä esiintyi.¹⁷⁶ Eräs Nykypäivässä julkaistu mielipidekirjoitus kuvastaa hyvin maahanmuuton positiivisia vaikutuksia korostaneita argumentteja:

”Meille on jostain syystä jäänyt takaraivoon, että omien verkostojen turvin voimme rakentaa maassamme jotain uutta, uusia nokiaita. On vaikea uskoa tähän. Tarvitsemme uutta verta ja uusia näkemyksiä. Tarvitsemme innovatiivisia maahanmuuttajia.”¹⁷⁷

¹⁷² UD 14.1.2008: vieraskynäkirjoitus (A.Sajavaara) ; UD 4.3.2009: ”Muukalaiskammoista Suomea ei tarvita”; UD 7.7.2010: kolumni (T.Lepistö)

¹⁷³ HS 14.6.2004: vieraskynäkirjoitus (A.Forsander); HS 12.8.2006: vieraskynäkirjoitus (R.Väyrynen ja V-P.Saarnivaara); HS 14.12.2006: ”Maahanmuuttoyritysten määrä kaksinkertaistunut”; HS 29.5.2007: mielipidekirjoitus (P.Salmenhaara); HS 25.10.2008: mielipidekirjoitus (H.Hyvönen); HS 29.3.2010: ”Osaajat on hankittava Suomeen”

¹⁷⁴ HS 12.5.2003: vieraskynäkirjoitus (A.Tanner); UD 9.11.2006: ”Maahanmuuttopolitiikan perustuttava kansantajuiseen taloustutkimukseen”

¹⁷⁵ NP 11.3.2005: mielipidekirjoitus (M.Veijalainen); UD 17.9.2005: mielipidekirjoitus (I.Ahlsten); NP 27.2.2009: mielipidekirjoitus (P.Wikholm); NP 20.3.2009: mielipidekirjoitus (T.Brand)

¹⁷⁶ HS 18.2.2007: mielipidekirjoitus (P.Niemi); HS 24.3.2010: mielipidekirjoitus (T.Vesterinen)

¹⁷⁷ NP 26.3.2010: mielipidekirjoitus (J.Paatero)

2.2.2 Humanitaarinen maahanmuutto – kustannus vai velvollisuus?

Humanitaarisen maahanmuuton yhteydessä pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden aiheuttamat kustannukset nousivat usein esille eri tahojen argumentoidessa maahanmuuttoa vastaan. Toisin kuin työperäisen maahanmuuton kohdalla, vastaparina humanitaarisen maahanmuuton aiheuttamille kustannuksille ei kuitenkaan muutamaa yksittäistä puheenvuoroa lukuun ottamatta käytetty mahdollisia hyötyjä Suomen valtiontaloudelle. Sen sijaan humanitaarisen maahanmuuton puolesta argumentoitiin korostamalla sen moraalista ja eettistä puolta, sillä maahanmuuton uskottiin lievittävän inhimillistä hätää.¹⁷⁸

Eduskuntapuolueet

Kysymyksessä turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten aiheuttamista kustannuksista eduskuntapuolueista vain neljällä oli asiaan selkeä kanta; kokoomus ja perussuomalaiset korostivat kustannuksia, vihreät ja RKP inhimillisyyttä ja auttamisen velvollisuutta. Muissa puolueissa jakolinjat eivät olleet yhtä selviä. SDP:ssä esiintyi sekä kustannuksia korostavia edustajia vuosien 2003–2007 sisäasianministerinä toimineen Kari Rajamäen johdolla, että inhimillisyyden puolesta puhuneita edustajia samoin kuin vasemmistoliitossakin. Kristillisdemokraatit käyttivät puheenvuoroja turvapaikkapolitiikasta harvemmin kuin muut, mutta ne olivat useimmiten humanitaarista vastuuta korostavia. Mielenkiintoista on se, etteivät pääministeripuolue keskustan kansanedustajat ottaneet juuri lainkaan kantaa pakolais- ja turvapaikkapolitiikkaan, vaan keskittyivät kannanotoissaan enemmän työperäiseen maahanmuuton tärkeyden korostamiseen.

Kustannuksia korostavat argumentit liittyivät useimmiten vain turvapaikanhakijoihin, eikä niihin henkilöihin, jotka lopulta Suomeen saivat jäädä. Hakijoita kutsutaan julkisuudessa usein ”elintasopakolaisiksi” tai ”turvapaikkashoppailijoiksi”. Koska suurin osa turvapaikkahakemuksista hylätään tai ne raukeavat, ajateltiin hakemusten käsittelyn ja hakijoiden käsittelyaikana saaman valtion turvaaman toimeentulon synnyttävän turhia kustannuksia.¹⁷⁹ Aihe nousi esiin heti tutkimusjakson alussa eduskunnan keskustellessa ulkomaalaislain uudistuksesta. Lakiehdotuksessa turvapaikkalainsäädäntö säilyi pääosin ennallaan ja siihen sisältyi myös vuonna 2000 hyväksytty ”pikakäännitys”, jonka tarkoituksena oli nopeuttaa

¹⁷⁸ Kannattavia artikkeleita 133, vastustavia 60

¹⁷⁹ Esim. vuonna 2002 myönteisiä päätöksiä 591, kielteisiä 2312. Migri: Turvapaikka- ja pakolaistilastot. www.sivu: <www.migri.fi/tietoa_virastosta/tilastot/turvapaikka_ ja_pakolaistilastot>

turvapaikanhakuprosessia hakijan tullessa turvallisesta alkuperämaasta. Silloin päätös turvapaikan saamisesta voitaisiin tehdä seitsemän päivän kuluessa. Säädöksellä yritettiin ennaltaehkäistä erityisesti silloisten Euroopan unionin ehdokasmaiden kansalaisten tekemiä turvapaikkahakemuksia, joita vuonna 2002 jätettiin runsaasti¹⁸⁰. Lisäksi lakiesitykseen sisältyi nopeutetun menettelyn käyttö myös kolmessa muussa tapauksessa; ensimmäisenä hakemuksen ollessa ilmeisen perusteeton, toisena Dublinin sopimuksen alaisissa tapauksissa, joissa hakija oli jo aiemmin hakenut turvapaikkaa toisesta EU-maasta, sekä kolmanneksi niissä tapauksissa, joissa kielteisen päätöksen saatuaan hakija oli uusinnut hakemuksensa.¹⁸¹ Kansanedustajien suhtautuminen edellä mainittuun pikakäännätykseen ja nopeutettuun käsittelyyn ylipäättään kuvastaa hyvin heidän asennoitumisestaan siihen, näkivätkö he turvapaikkapolitiikan painopisteen kustannuksien karsimisessa vai avun antamisen tärkeydessä.

Sisäasianministeri Kari Rajamäki (sd.) piti pikakäännätyksen säilyttämistä tärkeänä, sillä hän uskoi turvapaikkahaun olevan merkittävä ongelma valtiontalouden kannalta. Maasta poistaminen kielteisen päätöksen jälkeen kesti Rajamäen mukaan liian kauan samalla, kun yksi hakija aiheutti päivässä 40 euron kustannukset. Täten ”tuhat maasta poistamista odottavaa henkilöä maksaa valtiolle 40 000 euroa päivässä.”¹⁸² Ulkomaalaislaista keskusteltiin eduskunnassa useaan otteeseen syksyn 2003 ja kevään 2004 aikana, ja Rajamäki sai sekä tukea että vastustusta muilta kansanedustajilta. Perussuomalaiset Raimo Vistbackan johdolla halusivat kiittää ministeriä pikakäännätyksen sisällyttämisestä lakiehdotukseen kustannuksien karsimiseksi. Vistbackan mukaan:

*”- jos tällaista säännöstä laissa ei ole, niin se sana kiirii, ja täällä on sitten satoja ihmisiä odottamassa Suomessa veronmaksajien rahoilla.”*¹⁸³

Myös kokoomuksen edustajat pitivät pikakäännätystä hyvänä ratkaisuna. Ben Zyskowicz (kok.) kertoi koko puolueensa eduskuntaryhmän olevan esitykseen tyytyväinen, sillä sen uskottiin estävän turvapaikkasäännösten ja sosiaaliturvan väärinkäyttöä. Petri Salo (kok.) toivoi lisäksi selvitystä siitä, voisiko kahdeksan päivän sisällä tapahtuvaa ilmeisen perusteettomien hakijoiden käännätystä nopeuttaa entisestään. Myös Tony Halme (ps.) ja Esa Lahtela (sd.) kaipasivat vielä nopeampaa

¹⁸⁰ Turvapaikkahakemuksia vuonna 2002 Bulgariasta 287 kpl, Slovakiasta 421 kpl, Romaniasta 596 kpl.

Migri: Turvapaikka- ja pakolaistilastot 1997–2003. www-sivu:

<www.migri.fi/tietoa_virastosta/tilastot/turvapaikka-_ja_pakolaistilastot>

¹⁸¹ HE 28/2003

¹⁸² UD 18.5.2004: ”Rajamäki: Turvapaikanhakijoiden valitusten käsittelyyn lisää rahaa”

¹⁸³ VP PTK 40/2003 (Ed.Vistbacka)

pikakäännystä.¹⁸⁴ Pikakäännetyksen säilyttämistä kannatettiin argumentoimalla myös niin sanottujen ”oikeiden turvapaikanhakijoiden puolesta”, sillä turhia hakemuksia karsimalla rajalliset resurssit voitaisiin kohdentaa tehokkaammin vainoa kokeneiden auttamiseen.¹⁸⁵ Lisäksi väärinkäytösten ajateltiin lisäävän rasistisia asenteita ja epäluuloja kaikkia pakolaisia kohtaan. Timo Soinin (ps.) sanoin:

*”Juuri tällaiset veivarit ja porsaanreikien etsijät aiheuttavat vaikeuksia myös muille turvapaikanhakijoille, jolloin leimataan myös sitten mahdollisesti niitä, jotka ovat asiallisin perustein liikkeellä.”*¹⁸⁶

Näiden argumenttien vastapuolella myös pikakäännetyksen poistamista hallituksen esityksestä ajettiin voimakkaasti erityisesti vihreiden kansanedustajien taholta. Rosa Meriläinen (vihr.) jätti aiheesta rinnakkaisen lakialoitteen, jonka tarkoituksena oli lisätä turvapaikanhakijoiden oikeusturvaa poistamalla käytöstä turvallisten alkuperämaiden listat hakemusten yksilöllisten käsittelyn takaamiseksi.¹⁸⁷ Aloite sai tukea muiden vihreiden lisäksi RKP:n edustajilta. Eva Biaudet (r.) mainitsi esimerkkinä Slovakian. Vaikka maata yleisesti pidettiin turvallisena, voisivat kuitenkin muun muassa Slovakian romanien jättämät turvapaikkahakemukset olla perusteltuja.

*”- heidän [Slovakian romaneiden] joukossaan, naisten joukossa, on hälyttävän suuria määriä naisia, jotka ovat sterilisoituja. Hyvin vahvasti voi olla perusteltua aiheita epäillä, että jonkin näköistä etnistä sterilisaatiota on tapahtunut, joten mielestäni ei ole mitenkään ilmiselvää, että vainoa ei ole tapahtunut. Siinä mielessä voi hyvin kysyä, sopiiko tällainen mekaaninen, nopeutettu menetelmä näin suurille ryhmille tällaisissa tilanteissa.”*¹⁸⁸

Myös vasemmistoliiton Suvi-Anne Siimes sekä Esko-Juhani Tennilä korostivat hakemusten yksilöllisen käsittelyn tärkeyttä ja kritisoivat kokoomusta ”perussuomalaisesta politiikasta” sekä vaatimuksista pikakäännetyksen nopeuttamiseksi.¹⁸⁹ Sari Essayah (kd.) yhtyi mielipiteeseen ja piti kansainvälisten sopimusten noudattamista ja turvapaikanhakijoiden oikeusturvan toteutumista välttämättömänä.¹⁹⁰ Essayahin tapaan monet muutkin argumentoivat maahanmuuton ja turvapaikanhakemisen puolesta vetoamalla kansainvälisiin sopimuksiin, joihin Suomi oli sitoutunut. Näissä puheenvuoroissa tuotiin esille, kuinka turvapaikanhakuoikeutta ei

¹⁸⁴ VP PTK 40/2003 (Ed.Halme,Salo,Zyskowicz); VP PTK 35/2004 (Ed.Lahtela); NP 8.4.2008: ”Kokoomus käännettäisi perusteettomat turvapaikanhakijat Ruotsin tapaan jo rajalla”

¹⁸⁵ VP PTK 40/2003 (Ed.Kangas); VP PTK 35/2004 (Ed.Hemmilä,Satonen)

¹⁸⁶ VP PTK 40/2003 (Ed.Soini)

¹⁸⁷ VP LA 68/2003 – Rosa Meriläinen/vihr ym.

¹⁸⁸ VP PTK 40/2003 (Ed.Biaudet)

¹⁸⁹ HS 28.3.2004: ”Siimes tyrmäsi kokoomuksen ulkomaalaispolitiikan”; VP PTK 45/2004 (Ed.Tennilä)

¹⁹⁰ VP PTK 35/2004 (Ed.Essayah)

voitu rajata rikkomatta kansainvälisten sopimuksien asettamia velvoitteita.¹⁹¹

Ulkoasianministeri Erkki Tuomiojan muistutti pakolaissopimuksen velvoitteista:

”- - kansainvälisen pakolaissopimuksen velvoite antaa suojelua vainon kohteeksi on edelleen ajankohtainen. Menettelyn pohjana on hakemusten yksittäinen käsittely.”¹⁹²

Toisaalta varsinkin kokoomuksen keskuudessa kansainvälisiin sopimuksiin vetoamista ihmeteltiin. Pikakäännetyksen ei uskottu olevan sopimusten vastainen, sillä samoihin sopimuksiin sitoutuneessa Ruotsissa oli käytössä vielä tiukempi linja.¹⁹³

Lisäksi keskusteluissa käytettiin useita puheenvuoroja suomalaisten moraalista velvollisuudesta ja oikeudesta auttaa vainoa kokeneita.¹⁹⁴ Kuvaava on esimerkiksi Henrik Laxin (r.) kommentti, jonka mukaan:

”Suojan tarjoaminen pakolaisille on yksi arvokkaimpia asioita, mitä voimme tehdä. - - Oikeudenmukaisuuden ja tehokkuuden tulee merkitä sitä, että sellainen henkilö, joka maasta karkottamisen vuoksi on vaarassa joutua vainon kohteeksi, saa jäädä maahamme.”¹⁹⁵

Pikakäännetyksen vastustajat jäivät eduskunnassa lopulta vähemmistöön, ja 1.5.2004 voimaan astuneeseen ulkomaalaislakiin sisältyi maininta turvallisesta alkuperämaasta ja nopeutetusta käsittelystä.¹⁹⁶ Lain voimaantulo ei kuitenkaan lopettanut keskustelua turvapaikkahakemusten aiheuttamista kustannuksista, vaan ne nousivat esiin tasaisesti vuoteen 2009 asti. Kun eduskunnassa käsiteltiin jälleen ulkomaalaislain muutoksia, sai kustannuksien ja velvollisuuksien suhde jälleen paljon huomiota.¹⁹⁷ Keskusteluun osallistuivat samat osapuolet kuin aiemminkin kokoomuksen, perussuomalaisten ja joidenkin sosiaalidemokraattien korostaessa kustannuksia, samalla kun vihreiden ja RKP:n edustajat jatkoivat hakijoiden inhimillisen kohtelun ja avuntarpeen puolesta puhumista.¹⁹⁸

¹⁹¹ HS 28.3.2004: ”Siimes tyrmäsi kokoomuksen ulkomaalaispolitiikan”; VP PTK 111/2006 (Ed.Sumuvuori); UD 21.9.2006: ”Vihreät vaativat selvitystä ulkomaalaisviraston toiminnasta”

¹⁹² UD 1.4.2004: ”Syrjintä on ongelma myös Suomessa”

¹⁹³ VP PTK 35/2004 (Ed.Hemmilä,Tiura)

¹⁹⁴ VP PTK 40/2003 (Ed.Granvik,Huotari); PTK 39/2004 (Ed.Ojansuu); VP PTK 111/2006 (Ed.Kiviniemi)

¹⁹⁵ VP PTK 35/2004 (Ed.Lax)

¹⁹⁶ Ulkomaalaislaki 301/2004

¹⁹⁷ VP PTK 55/2005 (Ed.Halme); HS 22.8.2005: ”Rajamäki ottaisi turvapaikanhakijoilta pois toimeentulotuen”; NP 26.8.2005: ”Rajamäki saa tukea kokoomuksesta”; PS 12/2005: ”Lisää maahanmuuttajia – lisää ongelmia?”; PS 02/2007: ”Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelma 2007”; VP PTK 87/2008 (Ed.Ruuhonen-Lerner); VP PTK 5/2009 (Ed.Vistbacka)

¹⁹⁸ Kustannuksista: VP PTK 9/2009 (Ed.Hakola,Lauslahti,Oinonen); VP PTK 13/2009 (Ed.Vistbacka); NP 20.2.2009: ”Turvapaikanhakijoita tulee yhä vain lisää”; NP 18.6.2009: mielipidekirjoitus (L.Toivakka); NP 27.11.2009: ”Maahanmuuton ongelmat keskittyvät pääkaupunkiseudulle”. Inhimillisyydestä: VP PTK 9/2009 (Ed.Gestrin,Haavisto); VP PTK 13/2009 (Ed.Kyllönen,Nylund,Paatero)

Keskustelun kiihtymiseen vaikutti myös turvapaikanhakijoiden määrän lisääntyminen. Vuonna 2007 hakemuksia jätettiin 1505 kappaletta, kun taas vuonna 2008 lukumäärä oli kasvanut 4035 hakemukseen. Koska vuodesta 2007 maahanmuutto- ja eurooppaministerinä toimineen Astrid Thorsin (r.) suhtautumista turvapaikkapolitiikkaan pidettiin edeltäjänsä Kari Rajamäen (sd.) suhtautumista liberaalimpana, nähtiin hakijamäärän kasvu osoituksena Thorsin politiikan epäonnistumisesta.¹⁹⁹ Siinä, missä Rajamäki puhui jatkuvasti turvapaikanhakijoiden aiheuttamista kustannuksista, Thors korosti inhimillistä puolta ja kuvaili hakijoiden olevan ”ennen kaikkea avun tarpeessa olevia tavallisia ihmisiä”.²⁰⁰ Thorsiin kohdistuneessa kritiikissä ei kuitenkaan huomioitu vuoden 2007 poikkeuksellisuutta. Lähes koko 2000-luvun ajan turvapaikkahakemusten määrä oli 3000–4000 hakemusta vuodessa, joten vuosi 2007 vertailukohtana oli siten poikkeuksellisen alhainen.²⁰¹ Tästä huolimatta ministeriin kohdistui jopa tappouhkauksia, kuten muihinkin maahanmuuttoasioita käsitteleviin poliitikkoihin ja tutkijoihin.²⁰²

Vuoden 2009 jälkeen keskustelu jatkui tasaisena aina tutkimusajanjaksoni loppuun saakka.²⁰³ Varsinkin perussuomalaisten sitoutumaton helsinkiläisvaltuutettu Jussi Halla-aho korosti useissa yhteyksissä maahanmuuton aiheuttamia kustannuksia ja toivoi humanitaarisen maahanmuuton rajoittamista.²⁰⁴ Huomion arvoista on myös se, että kokoomuksen kustannuksia korostavasta ja vihreiden inhimillisyyttä painottavista päälinjoista löytyi myös poikkeuksia. Erityisesti Alexander Stubb (kok.) puhui ulkoasianministeriksi noustuaan inhimillisyyden ja auttamisen tärkeyden puolesta.²⁰⁵

¹⁹⁹ HS 2.12.2008: ”Jussi Pajunen huolestui maahanmuuton kasvusta”; VP PTK 5/2009 (Ed.Vistbacka); NP 20.2.2009: ”Turvapaikanhakijoita tulee yhä vain lisää”; VP PTK 76/2009 (Ed.Vistbacka,Zyskowitz)

²⁰⁰ HS 6.7.2007: ”Tiukan linjan muuttaja”

²⁰¹ Migri: Turvapaikka- ja pakolaistilastot. www-sivu:

<www.migri.fi/tietoa_virastosta/tilastot/turvapaikka_ ja_pakolaistilastot>

²⁰² HS 2.3.2010: ”Rasistisella sivustolla tappolista poliitikoista”; HS 3.3.2010: ”Tappouhkauksista tuli arkea”

²⁰³ Kustannuksista: VP PTK 107/2009 (Ed.Vistbacka ja Zyskowitz); VP PTK 32/2010

(Ed.Jokinen,Toivakka,Zyskowitz); VP PTK 84/2010 (Ed.Jääskeläinen); VP PTK 150/2010 (Ed.Rajamäki); NP 9.4.2010: ”Zyskowitz arvostelee maahanmuuttokäytäntöä: Perusteettomat hakemukset kuriin”.

Inhimillisyydestä: VP PTK 125/2009 (Ed.Ojansuu); VP PTK 32/2010 (Maahanmuutto- ja eurooppaministeri Thors); VP PTK 36/2010 (Ed.Ojansuu); VP PTK 84/2010 (Ed.Haavisto); VP PTK 150/2010 (Ed.Kiljunen); UD 12.8.2010: ”Reilu ja hallittu maahanmuutto”

²⁰⁴ HS 12.1.2009: ”Vain osa puolueista paneutunut maahanmuuttopolitiikkaan”; HS 20.3.2010: mielipidekirjoitus (J.Halla-aho); HS 28.3.2010: mielipidekirjoitus (J.Halla-aho); HS 16.2.2011: ”Jussi Halla-aho sai muut panelistit puolustuskannalle”

²⁰⁵ HS 19.3.2010: ”Stubb puolustaa maahanmuuttoa ja monikulttuurisuutta”

Toisaalta vihreiden entinen kansanedustaja, professori Eero Paloheimo puolestaan erosi puolueesta protestiksi sen ajamalle turvapaikkapolitiikalle.²⁰⁶

”Elintasopakolaisina” pidettyjen turvapaikanhakijoiden lisäksi myös oleskeluluvan saaneiden pakolaisten aiheuttamia kustannuksia arvosteltiin jonkin verran, vaikkakin paljon harvemmin. Tässä aktiivisia olivat varsinkin perussuomalaiset. Tony Halmeen (ps.) mielestä turvapaikan saaneiden sosiaalietuudet olivat ”häpeällisen suuria” verrattuna suomalaisten saamiin avustuksiin:

*”Ulkolaiset ja pakolaiset saavat autorahaa 45 000 vanhaa markkaa, stressilomarahaa 2 000 euroa vuodessa, asunto-, työ-, kodinkone-, lautasantenni- ja tiskikonerahat sossusta. Olen tutkinut tämän. Tämä on fakta.”*²⁰⁷

Humanitaarisen maahanmuuton lopettamiseksi kustannuksiin vedoten argumentoi myös perussuomalaisten kaupunginvaltuutettu Freddy Von Wonterghem Kotkasta, joka toivoi pakolaisten vastaanottoon käytettyjen varojen suuntaamista suomalaisten ja jo maassa olevien maahanmuuttajien palveluihin.²⁰⁸ Kansanedustaja Pentti Oinosen ja puolueen 3. varapuheenjohtaja Vesa-Matti Saarakkalan mukaan suomalainen tukitaso oleskeluluvan saaneille on liian suuri:

*”- - sisäministeriön tutkimuksessa on paljastunut Suomen olevan varsinainen onnena maahanmuuttajille, vaikka muuta on Thors antanut ymmärtää. Meiltä saatava ’diskoraha’ ja ilmaiset asunnot ovat herättäneet huomiota ulkomaita myöten.”*²⁰⁹

*”Rahaa tähän [pakolaisten vastaanottoon] tuntuu riittävän lama-aikanakin jopa valtion tuputtamana, vaikka muualta kyllä karsitaan.”*²¹⁰

Perussuomalaisten argumentit kohtasivat kuitenkin vastustusta.²¹¹ Esimerkiksi Kimmo Kiljusen (sd.) mielestä Suomen auttamisvelvollisuus korostui suhteellisen hyvinvointimme takia, sillä:

*”Suomi on maailman rikkaimpia maita. Kertokaa minulle, mikä on se määrä, mihin Suomella on varaa. 90 prosenttia maailman pakolaisista on köyhissä kehitysmaissa. Minä oletan, että niillä mailla on paljon vähemmän varaa pitää pakolaisia kuin Suomella.”*²¹²

Yksi paljon keskustelua aiheuttanut ryhmä oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden keskuudessa olivat ilman huoltajaa saapuvat lapset, joita

²⁰⁶ HS 4.10.2010: ”Ex-kansanedustaja erosi vihreistä protestiksi”

²⁰⁷ VP PTK 40/2003 (Ed.Halme)

²⁰⁸ PS 02/2009: ”Kiintiöpakolaisten vastaanotto Kotkaan keskeytettävä”

²⁰⁹ PS 15/2009: ”RKP harrastaa uhkailupolitiikkaa”

²¹⁰ PS 01/2010: ”Kansa yllätti eliitin housut kintuissa maahanmuuttopolitiikassa”

²¹¹ VP PTK 40/2003 (Ed.Huotari,Peltomo)

²¹² VP PTK 150/2010 (Ed.Kiljunen)

julkisessa keskustelussa nimitettiin usein ”ankkurilapsiksi”. Nimitys kuvastaa uskomusta, jonka mukaan köyhemmissä maissa olevat vanhemmat lähettävät alaikäisen lapsensa yksin turvapaikanhakijaksi Suomeen tai johonkin muuhun länsimaahan, joka turvapaikan saatuaan mahdollistaisi perheen yhdistämisen kautta oleskeluluvat myös vanhemmilleen ja alaikäisille sisaruksilleen. Menetelmää pidettiin tehokkaana, sillä alaikäisen lapsen suojelutarpeen uskottiin toteutuvan helpommin kuin aikuisen. Keskustelu ankkurilapsista kiivastui vuoden 2008 jälkeen, jolloin hakemusten määrä kasvoi huomattavasti edellisvuosiin verrattuna. Maahanmuuttoviraston aloittaessa tilastoinnin vuonna 2006 alaikäisten henkilöiden jättämien turvapaikkahakemusten määrä oli yhteensä 108 kappaletta. Vuonna 2008 määrä oli huipussaan; hakemuksia jätettiin 706 kappaletta, joista noin puolet oli somalialaisten lapsien tekemiä.²¹³

Eduskuntapuolueista erityisesti perussuomalaisten, kokoomuksen ja osa SDP:n edustajista kiinnittivät huomiota ankkurilapsiin ja perheen yhdistämisen aiheuttamiin kustannuksiin. Raimo Vistbacka (ps.) vaati perheen yhdistämissäännösten tiukentamista muiden Pohjoismaiden tapaan hakemusten määrän vähentämiseksi. Hän kertoi koko puolueensa ”toivovan, että Suomi voisi olla ykkönen niin Euroopassa kuin maailmalla jossain muussa kuin ankkurilasten avokätisessä rahoittamisessa,” sillä ”yksikin ankkurilapsi maksaa veronmaksajille 50 000 euroa vuodessa.”²¹⁴ Myös Pietari Jääskeläisen (ps.) mukaan perheen yhdistämisen kustannukset olivat liian suuret:

*”Kaiken kaikkiaan hakemusten perusteella Suomeen on tulossa ison kaupungin verran ihmisiä eli noin 30 000 henkeä ja lähtökohtaisesti kaikki maamme sosiaaliturvan ja hyvinvointipalveluiden varaan.”*²¹⁵

Samalla linjalla olivat useat kokoomuksen edustajat. Ben Zyskowicz toivoi Suomen vetovoimatekijöiden karsimista perheen yhdistämissäädöksiä kiristämällä ja oikeuslääketieteellisten tutkimusten sallimisella hakijoiden iän selvittämiseksi. Lisäksi perheen yhdistäminen pitäisi hänen mukaansa tehdä pääsääntöisesti siihen maahan, jossa lapsen vanhemmat olivat.²¹⁶ Myös muut kokoomuksen edustajat esittivät samankaltaisia argumentteja.²¹⁷ Osa sosiaalidemokraateista Kari Rajamäen johdolla vaati ratkaisua ankkurilapsiongelmaan, ja näkivät kokoomuksen edustajien tapaan ikätestit hyvänä

²¹³ Migri: Pakolais- ja turvapaikkatilastot. www-sivu:

<www.migri.fi/tietoa_virastosta/tilastot/turvapaikka-_ja_pakolaistilastot>

²¹⁴ VP PTK 70/2009 ja VP PTK 5/2010 (Ed.Vistbacka)

²¹⁵ VP PTK 5/2010 (Ed.Jääskeläinen)

²¹⁶ VP PTK 107/2009 (Ed.Zyskowicz); NP 27.11.2009: ”Maahanmuuton ongelmat keskittyvät pääkaupunkiseudulle”; VP PTK 32/2010 (Ed.Zyskowicz); NP 9.4.2010: ”Zyskowicz arvostelee maahanmuuttokäytäntöä: Perusteettomat hakemukset kuriin”

²¹⁷ VP PTK 38/2009 (Ed.Salo,Ukkola); VP PTK 107/2009 (Ed.Mäkelä); VP PTK 45/2010 (Ed.Salo)

vaihtoehtona turhien hakemuksien vähentämiseksi.²¹⁸ Rajamäki puhui ankkurilapsista jo sisäministerikaudellaan 2003–2007, mutta alkoi saada vastakaikua puolueestaan vasta 2000-luvun loppupuolella hakijamäärien lisääntyessä.²¹⁹ Toisaalta puolueen keskuudessa oli myös inhimillisyyttä korostavia edustajia, ja aiemmin esimerkiksi sosiaalidemokraattiset nuoret olivat vaatineet Rajamäen eroa hänen kannanottojensa vuoksi.²²⁰ Ankkurilapsi-nimitystä vastustavat näkivät, ettei alaikäisenä yksin Suomeen saapuvia henkilöitä voitu pitää järjestelmän hyväksikäyttäjinä, vaan suojelun tarpeessa olevina lapsina. Usein otettiin esille myös ”suomalaiset ankkurilapset”, eli sotien aikana Ruotsiin turvaan lähetetyt sotalapset.²²¹ Arja Alhon (sd.) mielestä:

*”Yksikään isä tai äiti, on hän missä tahansa, on hän köyhä tai on hän muslimi tai on hän minkälaisessa tilanteessa hyvänsä, ei lähetä lastansa maailmalle ensimmäisenä motiivina jollakin tavalla hyväksikäyttää lasta, vaan kyllä hän yrittää lähettää lapsen turvaan.”*²²²

Merja Kyllönen (vas.) piti luonnollisena, että alaikäisiä lapsia saapui Suomeen eniten sotaa käyvistä maista, eikä pitänyt siten esimerkiksi somalialaisten suurta määrää epäilyttävänä:

*”Eniten alaikäisiä Suomeen saapuu väkivaltaisista konflikteista kärsivistä maista, - - joten tuskin sieltä ihan lystikseen on liikkeelle lähdetty. Monet ovat ihan selkeiden tutkimusten mukaan kokeneet aseellisia hyökkäyksiä, sotia, taisteluita, ovat vaihtaneet monta kertaa kotipaikkaansa, perheenjäseniä on kuollut, elämä on muuttunut täysin mahdottomaksi omassa kotimaassa.”*²²³

Vähemmistövaltuutettu Eva Biaudet korosti lapsen edun olevan tärkeintä oleskelulupapäätöksiä pohdittaessa heistä aiheutuvien kustannuksien sijaan.

*”On punnittava, halutaanko ajaa lapsen etua, vai keskittyä siihen, että saadaan vähennettyä tulijoiden lukumäärää. - - Ihmisoikeussopimusten mukaan lapsella on oikeus saada suojelua juuri siellä, missä hän on, ja hänen etunsa pitää mennä muiden säännösten edelle.”*²²⁴

Hallitus esitti marraskuussa 2009 oikeuslääketieteellisten tutkimuksien käyttöä alaikäisen turvapaikanhakijoiden iän määrittämiseksi hakijan siihen suostuessa, ja eduskunta hyväksyi kyseisen esityksen.²²⁵ Vuoden 2009 jälkeen alaikäisten turvapaikkahakemuksien määrä kääntyiikin vähitellen laskuun, jolloin maahanmuutto- ja

²¹⁸ VP PTK 107/2009 (Ed.Rajamäki); VP PTK 126/2009 (Ed.Gustafsson)

²¹⁹ VP PTK 39/2004 (Sisäasianministeri Rajamäki); VP PTK 45/2004 (Sisäasianministeri Rajamäki)

²²⁰ UD 15.11.2005: ”Rajamäen erottava tai muutettava linjauksiaan”

²²¹ VP PTK 45/2009 (Ed.Alho); HS 29.11.2009: mielipidekirjoitus (T.Wallgren,A-S.Lundqvist)

²²² VP PTK 45/2004 (Ed.Alho)

²²³ VP PTK 32/2010 (Ed.Kyllönen)

²²⁴ HS 25.1.2010: ””Ei vierastyöyhteiskuntaa”

²²⁵ VP HE 240/2009; VP PTK 56/2010

eurooppaministeri Thors arveli jo pelkän keskustelun ikätesteistä vaikuttaneen tilanteeseen ennaltaehkäisevästi.²²⁶ Hakemuksien määrän vähetessä vuosina 2010 ja 2011 myös keskustelu aiheesta hiljeni.²²⁷

Muut keskustelijat

Suomen lain mukaisesti pakolaisleireiltä valitut kiintiöpakolaiset sijoitetaan maahan saapumisensa jälkeen suoraan eri kuntiin, jotka puolestaan saavat vapaaehtoisesti päättää pakolaisten vastaanottamisesta. Valtio korvaa vastaanottamisesta aiheutuneet kulut ensimmäisen kolmen vuoden ajalta. Sama menettely on voimassa turvapaikan saaneiden kohdalla, jotka siirtyvät kuntiin vastaanottokeskuksista.²²⁸ Monet kuntien edustajat näkivät kuitenkin valtion maksaman korvauksen riittämättömänä, ja välttivät siksi pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden vastaanottamista. Esimerkiksi Keravan kaupunginjohtajan Rolf Paqvalinin mukaan keravalaisten asenne maahanmuuttoa kohtaan ei ole ”hirveän negatiivinen, mutta vastaanotosta aiheutuu kustannuksia.”²²⁹ Samanlaisen näkemyksen esitti Kuntaliiton maahanmuuttoasiain-koordinaattori Anu Wikaman-Immonen, jonka mielestä pakolaisten vastaanotto hidastui kuntien rahapulnan takia. Sen sijaan työministeriön edustaja Sirkku Päivärinne ei pitänyt taloudellisiin syihin vetoamista riittävänä, vaan kertoi kyseessä olevan yhteisen vastuunkannon, johon kaikkien tulisi osallistua.²³⁰ Silti viimeinenkin pääkaupunkiseudun kunta, Vantaa, lopetti kiintiöpakolaisten vastaanoton vuonna 2010. Perusteena kaupungin psykososiaalisten palveluiden päällikkö Anna Cantell-Forsblomin mukaan oli raha:

*”Rehellisesti sanottuna tämä on osoitus valtion ja muiden Uudenmaan kuntien suuntaan, että meidän resurssimme eivät enää riitä.”*²³¹

Turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten vastaanoton inhimillistä puolta korostivat erityisesti etujärjestöt. Pakolaisavun toiminnanjohtaja Kim Remitzin mielestä moraalisten ja eettisten tekijöiden tulisi olla itsestänselvyys avuntarpeen ja sen antamisen määrittelyssä kustannuksien sijaan.²³² Samankaltaisia näkemyksiä toivat esiin

²²⁶ HS 12.11.2009: ”Turvapaikanhakijoiden ikätestit lisätään ulkomaalaislakiin”

²²⁷ Migri: Pakolais- ja turvapaikkatilastot. www.sivu:

www.migri.fi/tietoa_virastosta/tilastot/turvapaikka-_ja_pakolaistilastot

²²⁸ Laki maahanmuuttajien kotoutumisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 493/1999, vuodesta 2010 lähtien Kotouttamislaki 1386/2010

²²⁹ HS 13.8.2003: ”Maahanmuuttopolitiikassa 30 aktiivista kuntaa”

²³⁰ HS 26.11.2005: ”Kuntien asenne pakolaisten vastaanottoon tiukkeni”

²³¹ HS 17.3.2010: ”Helsinki, Espoo ja Vantaa eivät enää ota kiintiöpakolaisia”

²³² HS 13.10.2003: ”Maailmanmatkaaja asettui auttamaan”

useat muut maahanmuuttoasioiden parissa työskentelevien järjestöjen edustajat.²³³ Pakolaisneuvonta ry:n toiminnanjohtaja Eva Lindbergin mukaan kyse oli kustannuksista huolimatta turvapaikanhakijan oikeuksista suojan saamiseen. Myös mediassa käytetty termi ”laiton turvapaikanhakija” oli hänen mielestään ongelmallinen:

*”Turvapaikanhakijat ovat laillisesti tässä maassa. He eivät ole mitään laittomia. Jokaisella ihmisellä on oikeus hakea turvallinen paikka jostain muusta maasta, jos oma kotimaa ei pysty tarjoamaan sellaista suojaa, joka on ihmisoikeusmääritelmien mukainen. Kyse on kaikkien ihmisten perusoikeudesta.”*²³⁴

Eri hallintoalojen edustajat vetosivat usein Suomen velvollisuuteen noudattaa kansainvälisiä sopimuksia, ja vastaanottaa turvapaikanhakijoita niihin sitoutumisen perusteella.²³⁵ Lisäksi tutkittujen sanomalehtien pääkirjoituksissa käytettiin samanlaisia argumentteja. Nykypäivän pääkirjoituksissa korostettiin enemmän kokoomuksen kansanedustajien tapaan kustannuspuolta, mutta muistutettiin myös kansainvälisten sopimuksien noudattamisen tärkeydestä.²³⁶ Uutispäivä Demari julkaisi puolueessaan vahvasti turvapaikka-asioissa profiloituneen Kari Rajamäen kanssa yhtenevän kommentin, jonka mukaan perusteettomat hakijat tulisi saada pois Suomesta mahdollisimman nopeasti, jotta resurssit voitaisiin kohdentaa ”oikeille hakijoille”.²³⁷ Samanlaisen mielipiteen esitti Helsingin Sanomien pääkirjoitustoimittaja Keijo Himanen.²³⁸ Toisaalta myös Helsingin Sanomissa vedottiin kansainvälisten sopimuksien noudattamisen tärkeyteen.²³⁹

Tavallisten kansalaisten esittäessään näkemyksiään lehtien mielipidekirjoituspalstoilla näkökulmat olivat melko samanlaisia kuin muillakin keskustelijoilla.²⁴⁰ Yksi uusi näkökulma nousi kuitenkin esiin, nimittäin turvapaikanhakijoiden tuoma taloudellinen hyöty Suomen valtiolle. Erään kirjoituksen mukaan lähes kaikki pääkaupunkiseudun turvapaikanhakijat ovat työelämässä, ja heidän maksamansa verotulot olisivat siten

²³³ HS 14.8.2007: vieraskynäkirjoitus (S.Sirva); HS 4.12.2008: mielipidekirjoitus (P.Tuomola); HS 14.3.2009: mielipidekirjoitus (S.Rummakko); HS 4.10.2009: vieraskynäkirjoitus (K.Remitz); NP 19.3.2010: mielipidekirjoitus (P.Paatero)

²³⁴ UD 11.12.2008: ”Yksikään turvapaikanhakija ei ole laiton”

²³⁵ HS 16.1.2006: mielipidekirjoitus (M.Virtanen); HS 7.12.2008: ”Ei mikään portinvartija”

²³⁶ NP 2.4.2004 PK; NP 27.11.2009 PK

²³⁷ UD 4.6.2009 PK

²³⁸ HS 11.9.2005 PK

²³⁹ HS 16.3.2010 PK

²⁴⁰ Kustannuksista: HS 14.9.2004: mielipidekirjoitus (J.Lönnbladen); UD 24.11.2005: mielipidekirjoitus (P.Turkki); HS 13.1.2010: mielipidekirjoitus (A.Karjunen); HS 16.1.2010: mielipidekirjoitus (J.Haanpää); HS 25.2.2010: mielipidekirjoitus (M.Heikkinen). Inhimillisyydestä: HS 21.11.2003: mielipidekirjoitus (V.Kukkamaa); HS 14.1.2010: mielipidekirjoitus (R.Perälä);

huomattava tulonlähde.²⁴¹ Toisessa kirjoituksessa muistutettiin siitä, että vaikka turvapaikanhakijat aiheuttaisivatkin kustannuksia, ovat heidän jälkipolvensa jo veronmaksajia.

”Vaikka maahanmuuttaja olisi syvästi kotimaassaan traumatisoitunut, kielitaidoton pakolainen, joka ei ainakaan suoraan maahamme saavuttuaan kykenisi työelämään, väitän, että hänestä on hyötyä Suomelle. Yhteiskuntamme häneen investoima raha ei ehkä maksa itseään takaisin vielä hänen kohdallaan, mutta hänen lapsiensa ja lastenlapsiensa kohdalla tämä kuitenkin luultavasti jo toteutuu.”²⁴²

Mummokysymys

Eräs yksittäinen keskustelua aiheuttanut ryhmä turvapaikanhakijoiden ja ankkurilapsien lisäksi oli oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden eläkeikäiset vanhemmat. Tämä niin sanottu ”mummokysymys” nousi esiin 2000-luvun lopulla, jolloin kahta isoäitiä, venäläistä Irina Antanovaa sekä egyptiläistä Eveline Fadayelia esimerkkinä käyttäen keskusteltiin oleskeluluvan saaneiden henkilöiden vanhempien oikeudesta asua Suomessa läheistensä kanssa. Jussi Mäkinen on tehnyt aiheesta poliittisen historian pro gradu -tutkielman Turun yliopistossa vuonna 2011.²⁴³ Tässä tutkimuksessa aihetta käsitellään vain lyhyesti käyttämällä sitä käytännön esimerkkinä taloudellisten ja humanitaaristen perusteiden vastakkainasettelusta. Toisaalta painotettiin inhimillisen kohtelun ja kohtuuden tärkeyttä käännytyspäätöksiä tehtäessä, toisaalta tuotiin esiin oleskelulupien kustannukset ja se, ettei Suomella olisi varaa auttaa kaikkia hädänalaisia mummoja.

Molemmat isoäidit hakivat oleskelulupaa Suomesta vedoten muun muassa huonokuntoisuuteen ja sairauteen sekä siihen, että heidän lähiomaisensa asuivat maassa. Suomen lain mukaan isoäidit eivät kuulu oleskeluluvan saaneen ydinperheeseen, eivätkä he täten saa oleskelulupaa perheenyhdistämisen perusteella. Mahdollisuus oleskelulupa on vain silloin, kun kyseessä olisi maastalähtömaassa tapahtuneen kiinteän perhe-elämän jatkaminen Suomessa, tai jos omainen olisi täysin riippuvainen Suomessa asuvasta maan kansalaisesta.²⁴⁴ Kummatkin isoäidit olivat saaneet Maahanmuuttovirastolta kielteisen oleskelulupapäätöksen ja heidät oli tarkoitus

²⁴¹ HS 30.8.2004: mielipidekirjoitus (V.Hoikkala)

²⁴² HS 8.9.2010: mielipidekirjoitus (A.Kuittinen)

²⁴³ Mäkinen 2011

²⁴⁴ HS 28.10.2010: ”Maahanmuuttoministeri hävisi väännön isoäitipykälästä”

käännättää maasta. Tapaukset nousivat julkisuuteen kirkon tarjottua turvapaikkaa käännätyspäätöksien jälkeen.²⁴⁵

Uutisoituaan Eveline Fadayelin saamasta kirkon tarjoamasta turvapaikasta, Helsingin Sanomat tarttui aiheeseen myös pääkirjoituksessaan, jossa argumentoitiin vahvasti inhimillisyyden puolesta.

”Vaikka [käännätys]päätös olisikin ulkomaalaislain mukainen, on mietittävä, onko se kohtuullinen. - - On mietittävä, toteutuuko kohtuus, jos huonokuntoinen iäkäs ihminen palautetaan omaistensa luota maahan, jossa hänellä ei ole enää sukulaisia. Se mikä ei ole kohtuullista, ei ole inhimillisesti oikein.”²⁴⁶

Lehdessä esiintyi useita muita vastaavanlaisia kirjoituksia. Käännätyspäätöstä ei pidetty kohtuullisena, ja virkamiesten toivottiin käyttävän asiassa harkintavaltaansa.²⁴⁷ Myös Nykypäivän ja Uutispäivä Demarin kirjoituksissa esitettiin samankaltaisia kannanottoja.²⁴⁸

Inhimillisyyden korostamisen puolelle asettuivat myös tasavallan presidentit. Presidentti Ahtisaaren mukaan Fadayelin käännätyspäätös ei ollut kohtuullinen, vaan ”epäinhimillistä ja täysin käsittämätön päätös”.²⁴⁹ Samoin tilannetta kommentoi presidentti Halonen. Helsingin Sanomien artikkelin mukaan:

”Tasavallan presidentti Tarja Halonen pitää egyptiläisen ja venäläisen isoäidin käännätyspäätöksiä kohtuuttomina ja oikeustajun vastaisina. Hän sanoi STT:lle, että viranomaiset ovat sinänsä toimineet voimassaolevan lainsäädännön mukaisesti. ’Mutta nämä päätökset sopivat hyvin vaikeasti omaan oikeustajuuni - -.’²⁵⁰

Yhtenä argumenttina inhimillisen kohtelun puolesta käytettiin Suomen julkisuuskuva. Mummokysymystä kuvailtiin muun muassa seuraavasti:

”Miettikää miltä näyttää, kun Suomen edustaja kulkee maailmalla puhumassa ihmisoikeuksista, ja leviää kuva käännätettävistä vanhuksista pyörätuoleissa.”²⁵¹

”En todellakaan halua nähdä, kun poliisi raahaa sairaita vanhuksia lentokoneeseen tai junaan. Menee kalliin brändityöryhmän työ hukkaan, kun tällaiset kuvat leviävät maailmalle. Hävettää todellakin!”²⁵²

²⁴⁵ Mäkinen 2011: s.5,9

²⁴⁶ HS 2.7.2009 PK. Sulkeet tekijän lisäämät.

²⁴⁷ HS 3.7.2009: ”Eduskunta voisi pelastaa egyptiläismummon”; HS 8.7.2009: ”Karkotuspäätös punnittava uudelleen”; HS 10.7.2009 PK; HS 13.2.2010 PK

²⁴⁸ NP 3.7.2009 PK; UD 10.3.2010: ”Lain käsitys perheestä surettava”

²⁴⁹ HS 13.7.2009: ”Ahtisaari kritisoi egyptiläisen isoäidin käännätystä”

²⁵⁰ HS 20.3.2010: ”Thors: Keskustelua maahanmuutosta johdetaan tahallaan harhaan”

²⁵¹ HS 12.3.2010: ”Omaiset miettivät jo piilopaikkoja käännätettävälle isoäideille”

²⁵² HS 28.5.2010: mielipidekirjoitus (M.Nikulainen)

Maaliskuussa 2010 pääministeri Matti Vanhanen kertoi hallituksen sopineen ulkomaalaislain muutoksesta, jonka perusteella inhimilliset tekijät otettaisiin paremmin huomioon oleskelulupapäätöksiä tehdessä. Sekä maahanmuutto- ja eurooppaministeri Thors että korkeimman hallinto-oikeuden presidentti Pekka Hallberg kannattivat aloitetta. Tarkoituksena ei ollut avata ja laajentaa perhekäsitettä, vaan lisätä harkintavaltaa tapauksissa, joissa käännytyspäätös olisi kohtuuton. Ministeri Thorsin vastuualueeseen kuuluva lakiesitys oli tarkoitus saada voimaan ennen kesää.²⁵³ Eduskuntapuolueista erityisesti vihreät olivat lakimuutoksen kannalla. Ville Niinistön (vihr.) mukaan inhimillisen harkintamahdollisuuden lisääminen oli positiivista, ja vaikka tapauksia voisi tulla jonkin verran lisää, kovin suurista määristä ei olisi kyse.²⁵⁴

Vaikka esimerkiksi kansanedustaja Sirpa Asko-Seljavaaran (kok.) mielestä kansanedustajien ja suomalaisten mielestä isoäitien tuli saada jäädä maahan,²⁵⁵ vastakkaisia mielipiteitäkin esiintyi erityisesti kesän 2010 jälkeen. Argumentit perustuivat ennen kaikkea vanhusten aiheuttamiin kustannuksiin. Julkisuudessa käsitellyt kahden isoäidin tapaukset nähtiin vain jäävuoren huippuna, ja pelkona oli varsinainen ”mummotulva”.²⁵⁶ Esimerkiksi maahanmuuttoviraston maahanmuuttoyksikön johtaja Heikki Taskinen kertoi Suomea odottavan satojen tai tuhansien ulkomaalaisten vanhusten tulva, mikäli perhekäsitettä laajennettaisiin.

”Esimerkiksi Venäjällä perheissä on usein vain yksi lapsi. Jos Suomessa on 50 000 venäjää äidinkielenään puhuvaa, varmasti siellä on aika monta yksinäistä mummoa myös”, Taskinen sanoo. Hän epäilee, että perhekäsityksen laajentamisen estäisi raha, sillä sairastuessaan ulkomaalaiset vanhuksat hoidettaisiin todennäköisesti suomalaisten verorahoilla.”²⁵⁷

Vastaavia näkemyksiä esiteltiin paljon myös Mäkisen tutkimuksessa, jonka aineistona on käytetty internet-keskusteluita.²⁵⁸ Kustannuksiin vedoten useat vastustivat myös sisäasianministeriön valmistelemaa lakimuutosta. Maahanmuuttoviraston arvioiden mukaan muutos ”täydellisen riippuvuuden” vaatimuksesta ”huomattavaan riippuvuuteen” lisäisi hakijoiden määrää huomattavasti, sillä Suomen asumisperusteinen sosiaaliturva ja terveystalveluiden taso on huomattavasti Venäjää parempi.

²⁵³ Mäkinen 2011, s.83; HS 25.3.2010: ”Käännytyt isoäidit saamassa toisen mahdollisuuden”; UD 25.3.2010: ”Isoäidit saamassa toisen mahdollisuuden”

²⁵⁴ HS 12.9.2010: ”Vihreät tukevat ministeri Thorsin valmistelemaa mummolakia”

²⁵⁵ UD 28.5.2010: ”Egyptiläisisoäidille herui mehua ja sympatiaa”

²⁵⁶ Mäkinen 2011, s.68–71

²⁵⁷ HS 9.7.2009: ”Maahanmuuttojohtaja: Laajempi perhekäsite toisi Suomeen vanhustulvan”

²⁵⁸ Mäkinen 2011, s.51–52

”Lupakriteerien väljentämisellä saattaisi olla tuntuja taloudellisia seurauksia. Elämän ehtoopuolta elävät käyvät kalliiksi hyvinvointijärjestelmän terveydenhuollolle. Vaikka vanhusta hoidettaisiin kotona, hänellä on silti oikeus käyttää terveystalouksia - ja niitä myös käytetään.”²⁵⁹

Sama kanta tuotiin esiin mielipidekirjoituksissa:

”Kun Suomessa ei pystytä hoitamaan omaa vanhentuvaa väestöä asianmukaisesti, miksi heitä lisätään muualta? Lopputulos on, että maahanmuuttajamummoja meille riittää lainmuutoksen myötä, omat sivuutetaan varmasti.”²⁶⁰

”Entä jos usea maahanmuuttaja toisi mukanaan isovanhempansa? Valtionvarainministerin on epäkiitollista kuiskailta, että nykytilanteessa valtio ei voi kasvattaa pysyväisluonteisia sosiaalimenoja.”²⁶¹

Toiset puolestaan arvioivat paremmaksi antaa oleskelulupa näille harvoille yksittäistapauksille, jotta lainmuutospaineilta säästyttäisiin. Kokoomuksen eduskuntaryhmä Ben Zyskowichin johdolla kertoi vastustavansa Thorsin lakimuutosaloitetta, ja toivoi sen sijaan ministeriltä Maahanmuuttoviraston ohjeistamisesta inhimillisten näkökohtien huomioon ottamiseksi.²⁶² Selväsanaisesti kyseinen argumentti tuotiin esiin mielipidekirjoituksessa, jonka mukaan:

”Tulevaisuus näyttää synkältä. Tähän emme tarvitse lisää maahanmuuttajien isoäitejä. Siksi pitäisi jättää käännyttämättä ne harvat, täysin täällä olevista omaisistaan riippuvat, ettei mahdollisella kukkahattulainsäädännöllä avata Pandoran lipasta.”²⁶³

Myös perussuomalaiset vastustivat lakimuutosta. Jussi Halla-ahon mukaan ”Suomi ei voi auttaa kaikkia maailman hädänalaisia tai tänne haluavia, ja siksi yksittäistapauksilla ei pitäisi ’jeesustella’”. Muista vihreiden edustajista poiketen myös Pekka Haavisto oli samaa mieltä siitä, ettei kaikkia voida auttaa. Hänen mukaansa ”monet ovat päättäneet mummokysymyksen omalta kohdaltaan jo lähtiessään kotimaastaan”.²⁶⁴

Lokakuussa 2010 hallituksen maahanmuuttopoliittinen ministeriryhmä päätti olla lisäämättä ”mummopykälää” ulkomaalaislakiin. Maahanmuuttoministeri Thorsin mukaan lisäys olisi ollut tarpeellinen, mutta esimerkiksi muutosta vastustaneen peruspalveluministeri Paula Risikon (kok.) mielestä myös nykyinen laki salli

²⁵⁹ HS 8.4.2010: ”Ulkomaalaislain muutos toisi satoja mummoja Suomeen”

²⁶⁰ HS 27.3.2010: mielipidekirjoitus (L.Kollanus)

²⁶¹ NP 14.8.2009: mielipidekirjoitus (S.Oka)

²⁶² NP 18.6.2010: ”Isoäideille oleskelulupa yleisohjeella”; HS 11.8.2010: ”Zyskowicz arvostelee ’mummolain’ valmistelun jatkamista”; HS 12.9.2010: ”Vihreät tukevat ministeri Thorsin valmistelemaa mummolakia”

²⁶³ HS 28.5.2010: mielipidekirjoitus (E.Sipilä)

²⁶⁴ HS 30.10.2010: ”Mummokysymys jakaa messuyleisön”

inhimillisen harkinnan tarvittaessa.²⁶⁵ Kyseisen päätöksen jälkeen keskustelu aiheesta hiipui. Maahanmuuttovirasto myönsi Eveline Fadayelille oleskeluluvan tammikuussa 2011, mutta hän kuoli sairaskohtaukseen pian päätöksen jälkeen.²⁶⁶ Keskustan Lauri Oinonen palasi asiaan vielä tämän jälkeen eduskunnassa, jossa hän toi esille inhimilliset näkökohdat:

”- - olisi ollut paikallaan vetoamusten mukaisesti löytää inhimillinen poikkeusratkaisu.(Ed. Laakso: Ed. Zyskoviczin ja ed. Rajamäen linja on kova tässä!) Me tiedämme, että tämä asia on nyt ohitse. Toinen näistä isoäideistä on siirtynyt ajasta pois, ja toinen on saanut sitten muutoin hyvän jatkovaiheen. Mutta toivon, että todellakin oikeustaju, kansalaisten hyväksyntä, olisi se, mikä ohjaa näitä ratkaisuja.”²⁶⁷

Toinen isoäideistä, Irina Antanova, oli järjestetty Venäjälle hoitoon jo kesäkuussa 2010, jossa hän menehtyi heinäkuussa 2011.²⁶⁸

Tapauksen käsittely osoittaa hyvin maahanmuuttokeskustelun kaksijakoisuuden. Jokaista asiaan liittyvää tapausta voidaan käsitellä eri puolilta, ja joskus jopa samalla argumentilla voidaan sekä kannattaa että vastustaa maahanmuuttoa. Myös kansalaismielipiteen käyttö omien argumenttien tukena oli yleistä, vaikei tarkkaa tietoa kansan enemmistön mielipiteestä olisikaan saatavilla.

²⁶⁵ HS 28.10.2010: ”Maahanmuuttoministeri hävisi väännön isoäitipykälästä”

²⁶⁶ Mäkinen 2011, s.84

²⁶⁷ VP PTK 150/2010 (Ed.L.Oinonen)

²⁶⁸ YLE uutiset 15.8.2011: ”Venäläisisoäiti Irina Antanova on kuollut”. www-sivu:
<yle.fi/uutiset/ulkomaat/2011/08/venalaisisoaiti_irina_antonova_on_kuollut_2791628.html>

2.3 Aivovuodon paikkaus seteleillä

Kolmas talouteen liittyvä argumenttipari koskee maastalähtömaalle aiheutuvia seurauksia. Monet argumentoivat erityisesti kehittyvistä maista länsimaihin suuntautuvan työperäisen maahanmuuton olevan eettisesti arveluttavaa. Tässä ”aivovuodoksi” kutsutussa ilmiössä koulutetut ja työkykyiset ihmiset muuttavat länsimaihin köyhemmistä maista, jolloin jälkimmäisten oma kehitys on uhattuna. Vastapuolella esiin nostettiin siirtolaisten kotimaihinsa toimittamat rahalähetykset, joiden suuren määränsä johdosta arvellaan olevan maailman suurinta kehitysapua.²⁶⁹

Tutkimusajanjaksolla ensimmäisenä asiaan kiinnitti huomiota Wille Rydman Keski-Helsingin Kokoomuksen nuorista. Esitellessään Nykypäivässä argumentteja työperäistä maahanmuuttoa vastaan, hän otti esille myös maastamuuttomaalle aiheutuvat taloudelliset ja henkiset menetykset.

”- - kovin eettisenä tai kestäväen kehityksen kannalta viisaana ei voi pitää maahanmuuttopolitiikkaa, jossa harvatkin koulutetut ihmiset houkutellaan pois kehitysmaista.”²⁷⁰

Sosiaali- ja terveysalan ammattijärjestö Tehyn puheenjohtaja Jaana Laitinen-Pesolan mielestä ongelma ei koskettanut vain kehitysmaita, vaan aivovuodon mahdollisuus oli otettava huomioon myös EU:n laajentuessa Itä-Euroopan maihin:

”Virolaisilla on huoli, että koulutettu terveydenhuoltohenkilöstö muuttaa maasta pois. Tämä eettinen aspekti täytyy ottaa huomioon. Emme voi tyhjentää naapurimaata koulutetusta väestä.”²⁷¹

Toisaalta siirtolaisten sukulaisilleen lähettämien rahalähetysten katsottiin korvaavan tai ainakin vähentävän aivovuodon negatiivisia vaikutuksia. Näin argumentoi esimerkiksi ulkomaankauppa- ja kehitysministeri Paula Lehtomäki (kesk.) vuonna 2004:

”Kehitysnäkökulmasta siirtotyöläisillä on kyllä se merkittävä vaikutus, että heidän kotimaahansa lähettämät rahavirrat ovat nykyään jo melko merkittävät ja itse asiassa kansainvälisessä kehitysrahoituksessa muodostavat jo kohtuullisen tuntuvan osan.”²⁷²

Työperäisen maahanmuuton puolesta muissakin yhteyksissä argumentoinut tutkija Arno Tanner toi keskusteluun mukaan tilastotietoja. Hän esitti Yhteiskuntapolitiikka-lehden artikkelissa Maailmanpankin tilastoja vuodelta 2001, jolloin kaikkien maahanmuuttajien

²⁶⁹ Aivovuotoa painottavia artikkeleita 27 kpl, rahalähetyksiä korostavia artikkeleita 22 kpl

²⁷⁰ NP 9.5.2003: mielipidekirjoitus (W.Rydman). Rydman Kokoomuksen nuorten liiton vpj. 2008, pj. 2010

²⁷¹ UD 30.9.2003: ”Tehy varoittaa kuntia työvoimapulasta”

²⁷² VP PTK 20/2004 (Ulkomaankauppa- ja kehitysministeri Lehtomäki)

kotimaihinsa lähettämät rahalähetykset olivat suuruudeltaan yli 71 miljardia Yhdysvaltain dollaria. Kyseinen määrä on lähes 40 % suurempi kuin saman vuoden virallisin reitein annettu kehitysapu yhteensä. Tanner muistuttaa kuitenkin, että vastaanotetuista rahalähetyksistä suurin osa käytetään yksityiseen kulutukseen, eikä niillä siten välttämättä ole suurta merkitystä maan kokonaistalouden kehityksen kannalta.²⁷³

Aivovuodon ja rahalähetyksen suhde nousi laajemmin esille syksyllä 2006. Uutispäivä Demarissa julkaistiin laaja artikkeli siitä, kuinka lääkäreiden ja hoitajien laaja työperäinen maahanmuutto kehitysmaista länsimaihin aiheuttaa vakavan uhkan ensin mainittujen kehitykselle. Vaikka artikkelissa korostetaan siirtolaisten lähettämien rahalähetyksen tärkeyttä, tuodaan esiin Tannerinkin esittämä näkemys siitä, ettei yksityishenkilöille lähetetyllä rahalla voi kuitenkaan paikata uhkaavaa terveydenhuollon henkilöstöpulaa.²⁷⁴ Asiasta keskusteltiin myös eduskunnassa. Työperäisen maahanmuuton lisäämistä kannattavan Liisa Jaakonsaaren (sd.) mielestä siirtolaisuus ei aivovuodon kannalta ole yksiselitteisesti kielteinen asia, sillä rahalähetyksien lisäksi sukulaisille ja tuttaville siirretty tietotaito korvaavat menetettyä työväestöä. Mikko Alatalo (kesk.) yhtyi Jaakonsaaren näkemykseen.²⁷⁵ Myös ulkoasiainministeri Erkki Tuomioja (sd.) toi esiin rahalähetyksen ja tiedonsiirron merkityksen:

”Lähtökohtana tulisi olla kapasiteetin, henkilöiden tiedon ja kokemusten ja rahalähetyksen kierron periaate. - - Rahalähetyksen positiivisia vaikutuksia ei tule kyseenalaistaa tai aliarvioida. - - ne voivat toimia huomattavana kompensationsa lähtömälle. Rahasiirtojen lisäksi on tärkeää huomioida myös siirtolaisten sosiaaliset siirrot.”²⁷⁶

Sen sijaan Saara Karhun (sd.) ja Katri Komin (kesk.) mielestä rahalähetykset eivät olleet riittäviä aivovuodon aiheuttamien menetysten korvaamiseksi.²⁷⁷ Myöhemmin myös Timo Soini (ps.) argumentoi työperäistä maahanmuuttoa vastaan aivovuotoon vetoamalla:

”- - humanistit sanovat, että autetaan kehitysmaita, vaikka juuri kehitysmaista ja maista, joissa on vaarallinen ja huono kehitys, ryövättäisiin aivot sitten länsimaihin.”²⁷⁸

²⁷³ Tanner 2004; HS 28.3.2004: ”EU:n linnake suojautuu”

²⁷⁴ UD 7.9.2006: ”Lääkäreiden ja hoitajien laaja muutto uhka kehitysmaille”

²⁷⁵ VP PTK 111/2006 (Ed.Alatalo,Jaakonsaari)

²⁷⁶ VP PTK 111/2006 (Ulkoasiainministeri Tuomioja)

²⁷⁷ VP PTK 111/2006 (Ed.Karhu,Komi)

²⁷⁸ VP PTK 52/2007 (Ed.Soini)

*”Tämä kerman kuorintahan on tosiasia. Suuri raha haluaa voittoa. Ei se mitään humaania toimintaa ole, kun tänne halutaan kehitysmaista ihmisiä töihin, vaan maksimoidaan voitto - -.”*²⁷⁹

Soini sai tukea kansanedustaja Matti Saariselta (sd.) ja Pentti Tiusaselta (vas.), kun taas työperäisen maahanmuuton puolestapuhuja Arto Satonen (kok.) korosti rahalähetysten tärkeyttä.²⁸⁰

Keskustelu aivovuodosta ja rahansiirtojen merkityksestä jatkui tasaisena tutkimusajanjakson loppuun asti. Puheenvuoroja aiheesta käytettiin aina silloin tällöin muun maahanmuuttoon liittyneen argumentoinnin tukena, eikä kumpikaan puoli argumenttien lukumäärästä päätellen jäänyt voitolle. Tilannetta havainnollistaa Helsingin Sanomien pääkirjoitus vuodelta 2008, jossa kuvaillaan maahanmuuton seuraamuksia lähtömaille sekä aivovuodon että rahalähetysten ja tiedon siirron kannalta, muttei kuitenkaan osata päättää, kumpi puoli vaakakupissa painaa enemmän.²⁸¹ Ehkä juuri asian monimutkaisuuden takia tätä argumenttiparia käytettiin selvästi vähiten maahanmuuton taloudellisista vaikutuksista käydyssä keskustelussa. Lisäksi keskustelun vähäisyyteen on luultavasti vaikuttanut aiheen suhteellinen näkymättömyys mediassa; aivovuotoa ja rahasiirtoja käsitteleviä artikkeleita esiintyi vain harvakseltaan tutkituissa lehdissä. Näkymättömyys puolestaan selittyy osittain Camilla Haaviston väitöskirjassaan esittämällä havainnolla siitä, että suomalaisessa mediassa käsitellään maahanmuuttoasioita ylipäätään vain harvoin muiden kuin suomalaisten ja Suomen etujen näkökulmasta²⁸².

²⁷⁹ VP PTK 57/2007 (Ed.Soini)

²⁸⁰ VP PTK 57/2007 (Ed.Saarinen,Satonen,Tiusanen)

²⁸¹ HS 7.4.2008 PK

²⁸² Haavisto 2011, s.185–187

3 Suomi ja suomalaiset uhattuina?

Turvallisuuteen liittyvät argumentit olivat toiseksi yleisin ryhmä maahanmuuttokeskustelussa. Niistä suurin osa keskittyi Suomen ja suomalaisten turvallisuuteen, jolloin argumentteja käytettiin lähinnä vastustamaan maahanmuuttoa. Maahanmuuton lisäämistä ei kannatettu perustelemalla sitä Suomen turvallisuustilanteen parantumisella. Kuitenkin, kuten talouteen liittyvässä kappaleessa ilmeni, maahanmuuttajien turvallisuuteen kiinnitettiin jonkin verran huomiota, jolloin korostettiin inhimillisyyden ja eettisyyden tärkeyttä. Tässä kappaleessa keskitytään kuitenkin mielipiteisiin siitä, minkälaisia vaikutuksia maahanmuutolla on Suomen ja suomalaisten turvallisuustilanteelle.²⁸³ Tyypillistä argumentoinnissa oli se, että jotkut uhkakuvat liitettiin vain tietyn tyyppisiin tai tietystä maasta tuleviin maahanmuuttajiin. Myös niissä tapauksissa, joissa uhan aiheuttamaa ryhmää ei erikseen määritelty, kävi ilmi keskustelijoiden tarkoittavan useimmiten humanitaarisin perustein maahan tulleita tai laittomasti maassa oleskelevia henkilöitä. Sen sijaan työperäistä maahanmuuttoa ei nähty turvallisuusuhkana.

3.1 Onko turvallisuusuhka olemassa?

Yksimielisyyttä siitä, tuliko maahanmuuttoa ylipäättään tarkastella turvallisuusuhkana, ei saavutettu tutkimusjaksolla. Aineistossa esiintyi kuitenkin huomattavasti enemmän uhkaa korostavia kuin sen merkitystä vähätteleviä puheenvuoroja.²⁸⁴ Suomen tilannetta tarkasteltiin usein eurooppalaisessa viitekehyksessä ja sitä verrattiin erityisesti Ranskaan, jossa oli laajoja mellakoita maahanmuuttajien asuttamissa lähiöissä 2000-luvun puolivälissä. Kahden maahanmuuttajataustaisen pojan kuolemasta alkanut tapahtumaketju kärjistyi vuoden 2005 loka- ja marraskuussa Pariisissa, jonka seurauksena useita henkilöitä loukkaantui ja omaisuutta tuhoutui. Eräiden tietojen mukaan kaupungissa olisi mellakoiden aikana poltettu noin 10 300 ajoneuvoa ja tuhottu yli 200 julkista rakennusta.²⁸⁵ Tapahtumat huomioitiin myös Suomessa, ja koska enemmistö mellakoitsijoista oli Ranskassa syntyneitä maahanmuuttajien jälkeläisiä, niin kutsuttuja toisen polven maahanmuuttajia, nähtiin tapahtumat osoituksena integraation

²⁸³ Maahanmuuttoa vastustavia artikkeleita yhteensä 115 kpl, kannattavia 73 kpl

²⁸⁴ Turvallisuusuhkaa korostavia artikkeleita 42 kpl, sen kiistäviä artikkeleita 8 kpl

²⁸⁵ Roché 2006, s.7–11

epäonnistumisesta.²⁸⁶ Joidenkin päätelmien mukaan maahanmuuttoa Suomeen tuli Ranskan varoittavan esimerkin valossa rajoittaa huomattavasti tai lopettaa se kokonaan. Esimerkiksi perussuomalaisten puoluesihteerin Hannu Purhon mukaan maahanpääsyvaatimuksia tuli kiristää etenkin turvapaikanhakijoiden kohdalla, jotta:

”- - vältyisimme ’Ranskan mallilta’, jossa imuroitiin lyhytnäköisesti katkeruutta sekä juurettomuutta maailman eri puolilta ja herättiin todellisuuteen vasta kun autot roihusivat.”²⁸⁷

Vuosien 2003–2007 aikana sisäasianministerinä toiminut Kari Rajamäki (sd.) oli yksi voimakkaimmin turvallisuusuhkaa korostaneista. Hänen mielestään Ranskan lähiömellakoiden kaltaiset tapahtumat olisivat mahdollisia Suomessakin, ja asiasta oli uskallettava puhua myös julkisuudessa.²⁸⁸ Uhan aiheuttajia olivat hänen mukaansa niin kiintiöpakolaiset, turvapaikanhakijat kuin laittomasti maahan saapuvat henkilöt.²⁸⁹ Samalla linjalla esiintyi Ben Zyskowitz (kok.), jonka mielestä varsinkin turvapaikanhakijat olivat riskitekijä:

”- - me nimenomaan Suomeen emme halua niitä ongelmia, joita jo naapurimaissamme olemme nähneet tilanteissa, jossa tämä turvapaikkapolitiikka on lähtenyt käsistä? Me emme halua lähiöitä, joissa mellakoidaan tai joissa aiheutetaan huomattavia ongelmia kiitos huonosti onnistuneen turvapaikkapolitiikan tai epäonnistuneen kotouttamisen.”²⁹⁰

Kuitenkin myös muutamia vastakkaisia näkemyksiä esitettiin. Maahanmuutto- ja eurooppaministeri Astrid Thors (r.) toivoi, ettei turvapaikanhakijoita pidettäisi uhkana, vaan tavallisina avun tarpeessa olevina ihmisinä.²⁹¹ Kansanedustaja Minna Sirnön (vas.) mielestä:

”- - kansalaisuuden mahdollistaminen ja maahanmuuttajuuden helpottaminen ovat voimavara sekä Suomelle että Euroopalle, eli henki olisi tässä keskustelussa aivan toisenlainen kuin se, että leimataan maahanmuuttajat rasistisesti terroristeiksi ja rikollisiksi.”²⁹²

Toisena esimerkkinä vasemmistosta voidaan mainita Pentti Tiusasen (vas.) puheenvuoro, jonka mukaan maahanmuuton aiheuttamia ongelmia liioiteltiin, sillä ne olivat helpommin käsiteltävissä kuin monet vakavammat turvallisuusuhat.

²⁸⁶ HS 5.11.2005: ”Vihollisena valtio”; HS 5.11.2005: ”Yritettiin sulauttaa, lisättiin syrjintää”

²⁸⁷ PS 12/2005: ”Lisää maahanmuuttajia – lisää ongelmia?”

²⁸⁸ HS 23.4.2006: ”Turvallisilla vesillä”

²⁸⁹ VP PTK 124/2006 (Sisäasianministeri Rajamäki); UD 21.7.2006: ”Rajamäki tiivistäisi rajaviranomaisten yhteistyötä”

²⁹⁰ VP PTK 26/2009 (Ed.Zyskowitz)

²⁹¹ HS 6.5.2007: ”Tiukan linjan muuttaja”

²⁹² VP PTK 3/2008 (Ed.Sirnö)

”Mielestäni tämä maahanmuuttoasia on asetettava oikeaan mittasuhteeseensa. Ei tämä ole räjähtämässä käsiin. Täällä on ihan muut asiat räjähtämässä käsiin, ennen muuta ilmastonmuutoksesta johtuvat tämän planeetan ongelmat. Ne ovat räjähtämässä käsiin, mutta niitä ei ymmärretä. Ne ovat jotenkin niin vaikeita asioita.”²⁹³

Tutkija Jef Huysmansin näkemykset tukevat Tiusasen kannanottoa. Huysmansin mukaan maahanmuutossa ei ole kyse todellisesta turvallisuusuhasta, vaan kuvitelmasta, jonka mukaan valtiot ovat yhtenäisiä ja että niiden turvallisuuden voi vaarantaa vain ulkopuolelta tuleva uhka. Kiinnittämällä huomio ulkopuolisiin uhkiin, kuten maahanmuuttoon, on mahdollista viedä huomio pois maan sisäisistä ristiriidoista ja epäkohdista.²⁹⁴

Vaikka edellisten esimerkkien kaltaisia turvallisuushan kyseenalaistavia argumentteja esiintyi aineistossa vain vähän, ei silti voida yleistää suurimman osan suomalaisista pitävän maahanmuuttoa turvallisuusriskinä, sillä asiassa tulee huomioida myös taloudellisia ja kulttuurisia hyötyjä korostaneiden argumenttien suuri määrä. Niiden voidaan ajatella sisältävän oletuksen siitä, ettei kyseessä ole Suomea uhkaava asia, vaan mahdollisuus. Tätä näkemystä tukee myös Antti Kanniaisen tulokset kansanedustajien käsityksistä maahanmuutosta uhkana ja mahdollisuutena. 42 vastaajasta vain yksi suhtautui kielteisesti kaikkeen maahanmuuttoon. Sen sijaa 65 % vastaajista piti koulutettujen ihmisten Suomeen tuloa enemmän mahdollisuutena kuin uhkana, ja kouluttamattomienkin kohdalla mahdollisuuden puolelle kallistui 33 % vastaajista.²⁹⁵

²⁹³ VP PTK 26/2009 (Ed.Tiusanen)

²⁹⁴ Huysmans 2006, s.50

²⁹⁵ Kanniainen 2010, s.61–62

3.2 Tukeeko Suomi ihmiskuljetusta ja -kauppaa?

Yksittäisistä turvallisuushista eniten keskustelua aiheutti ihmiskuljetuksen ja -kaupan mahdollisuus. Keskustelijoiden joukossa vallitsi melko laaja yksimielisyys siitä, että sekä turvapaikkaa hakevat että laittomasti maahan pyrkivät henkilöt joutuivat usein käyttämään salakuljettajien palveluita päästäkseen Eurooppaan, ja että näin toimiessaan saattaisivat vaarantaa henkensä tai joutua ihmiskaupan uhreiksi. Suomen kannalta uhkana nähtiin kansainvälisten rikollisjärjestöjen vahvistuminen salakuljetuksesta saatujen tulojen myötä.²⁹⁶ Tiedossa oli, että esimerkiksi vuonna 2004 ihmiskuljetuksen tuotto oli yli 12 miljardia dollaria ja se ylitti jopa kansainvälisen huumausainerikollisuuden arvon.²⁹⁷ Kansanedustaja Timo Soinin (ps.) mukaan:

”- ihmiskaupalla rahastaminen ja näitten rikollisjengien suosiminen, jotka lastaavat ja laivaavat näitä ihmisiä ympäri maita ja mantuja esimerkiksi huonoihin laivoihin, ja heitä hukkuu sitten Marokon ja Espanjan välille, on poliittista ja ihmiskannibalismia, jotta harhautetaan ihmiset lähtemään ja vailla mitään perusteita. Se on jyrkkää rikollisuutta. Se on todella halveksittavaa.”²⁹⁸

Vaikka ongelman olemassaolosta ei esiintynyt suuria erimielisyyksiä, sen mahdolliset ratkaisuvaihtoehdot vaihtelivat kahden ääripään välillä. Ensimmäinen ryhmä katsoi parhaaksi keinoksi vähentää Suomen houkuttelevuutta maahanmuuttomaana. Se tapahtuisi muun muassa maahantulosäädöksiä tiukentamalla ja rajavalvontaa lisäämällä. Toiset puolestaan uskoivat maahanmuuton köyhemmistä maista rikkaampiin olevan väistämätöntä niin kauan, kun erot elinolosuhteissa jatkaisivat kasvuaan ja lännessä riittäisi kysyntää halvalla työvoimalle. Täten tärkeämpää olisi luoda lisää laillisia reittejä maahanmuutolle rajoitusten tiukentamisen sijaan.

Kari Rajamäki argumentoi voimakkaasti sekä sisäasianministerikaudellaan että sen jälkeen maahantulon rajoittamisen puolesta ongelman ratkaisemiseksi. Hänen mielestään taistelu laitonta maahanmuuttoa vastaan oli Suomen velvollisuus EU:n jäsenmaana.

”Ei voi olla niin, että Suomessa pitäisi tästä asiasta [laittomasta maahanmuutosta] vaieta eikä ryhdyttäisi toimenpiteisiin, jotka muut jäsenvaltiot ovat jo kauan tehneet. EU-lainsäädäntö suorastaan velvoittaa meitä puuttumaan näihin väärinkäytöksiin. Kysymys on siis osin myös valtioiden välisistä suhteista.”²⁹⁹

²⁹⁶ VP PTK 3/2004 (Sisäasianministeri Rajamäki); PS 12/2005: ”Lisää maahanmuuttajia – lisää ongelmia?”; HS 29.12.2005: mielipidekirjoitus (P.Visanen); UD 15.3.2010: kolumni (P.Torsti)

²⁹⁷ VP PTK 45/2004 (Sisäasianministeri Rajamäki)

²⁹⁸ VP PTK 45/2004 (Ed.Soini)

²⁹⁹ HS 24.11.2005: mielipidekirjoitus (K.Rajamäki). Sulkeet tekijän lisäämät.

Rajamäki oli vakuuttunut siitä, että Suomen houkuttelevuutta vähentämällä turvapaikanhakijoiden ja laittomasti maahan pyrkivien määrät laskisivat. Keinoina hän kannatti muun muassa EU:n yhteisen maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan kehittämistä, unionin alueen rajavirtoviranomaisten välisen yhteistyön tiivistämistä sekä biometristen tunnistusten käyttämistä.³⁰⁰

”Asiakirjojen väärentämisen vaikeutuessa näiden toimien voidaan katsoa osaltaan tehostavan merkittävästi - - laittoman maahanmuuton ja ihmiskaupan torjuntaa - -.”³⁰¹

Rajamäki argumentoi koko tutkimusajanjaksoni ajan lainsäädännön kiristämisen puolesta laittoman maahanmuuton ja ihmiskaupan torjumiseksi.³⁰² Hän sai eniten tukea argumenteilleen perussuomalaisilta, ja vastaavia näkemyksiä esitettiin myös Uutispäivä Demarin pääkirjoituksissa.³⁰³ Raimo Vistbacka (ps.) esitti asian toiselta kannalta; jos kansallisia maahantulosäädöksiä lievennettäisiin, ”vaikuttaisi se lähes välittömästi rikollisuuden tuloon eli laittomaan maahanmuuttoon”.³⁰⁴

”- - aivan selvästi on havaittu se, että jos jossakin maassa lähdetään tulkitsemaan esimerkiksi maahanmuuttopolitiikkaa lainsäädännön osalta loivemmin, välittömästi kansainvälinen rikollisuus huomioi sen ja ihmissalakuljettajat lähtevät liikkeelle ohjaamaan sinne. - - Eli onko todella niin, että meidän maahanmuuttopolitiikka on turvapaikanhakijoiden osalta niin houkutteleva, että jopa kansainvälinen rikollisuus on huomioinut sen.”³⁰⁵

Vistbackan mukaan ”Suomen löysä linja” maahanmuuttopolitiikassa tuki kansainvälisten rikosjärjestöjen toimintaa. Timo Soini (ps.) toi saman näkemyksen esiin plokki-kirjoituksessaan, jota siteerattiin Perussuomalainen-lehdessä:

”- - hallituksen on pakko muuttaa Euroopan anteliainta turvapaikkapolitiikkaa. - - Onko hallitus ollut tukemassa kansainvälistä rikollisuutta, kun ihmissalakuljettajat ovat suuria summia vastaan salakuljettaneet turvapaikanhakijoita Suomeen?”³⁰⁶

Myös Outi Mäkelä (kok.) kannatti maahantulosäädösten kiristämistä, jotta ”pystyisimme torjumaan laitonta maahanmuuttoa ja ehkäisemään epäinhimillisiä ja rikollisia toimintamuotoja, joita laittomaan maahanmuuttoon liittyy”.³⁰⁷ Samalla linjalla

³⁰⁰ UD 1.9.2004: ”Rajamäki kiirehtii EU:lle yhteistä maahanmuuttopolitiikkaa”; VP PTK 37/2005 (Sisäasianministeri Rajamäki); UD 21.7.2006: ”Rajamäki tiivistäisi rajaviranomaisten yhteistyötä”

³⁰¹ VP PTK 37/2005 (Sisäasianministeri Rajamäki)

³⁰² VP PTK 57/2007; VP PTK 3/2008; VP PTK 13/2009 ja VP PTK 38/2009 (Ed.Rajamäki); UD 21.4.2008: kolumni (K.Rajamäki); UD 11.11.2008: mielipidekirjoitus (K.Rajamäki); UD 2.12.2009: mielipidekirjoitus (K.Rajamäki); UD 19.8.2010: mielipidekirjoitus (K.Rajamäki)

³⁰³ UD 2.11.2004 PK; UD 6.4.2005 PK; UD 1.12.2005 PK

³⁰⁴ VP PTK 107/2009 (Ed.Vistbacka)

³⁰⁵ VP PTK 126/2009 (Ed.Vistbacka)

³⁰⁶ PS 14/2009: ”Otteita Soinin plopeista: ”Turvapaikkaluksusta Euroopan tasolla”

³⁰⁷ VP PTK 13/2009 (Ed.Mäkelä)

oli Tuulikki Ukkola (kok.).³⁰⁸ STTK:n edustaja Pirkko Nikula toivoi rahaa olevan tarpeeksi rajavalvontaan ihmissalakuljetuksen ehkäisemiseksi.³⁰⁹

Vastakkaisia näkemyksiä esittivät etenkin vihreiden kansanedustajat, mutta myös osa Rajamäen puoluetovereista. Rosa Meriläinen (vihr.) toivoi EU:n helpottavan maahanpääsystäädöksiään ja esitti ymmärrystä turvapaikanhakijoille.³¹⁰

”Nythän monille köyhistä maista tuleville tämä turvapaikanhakuprosessi on ainut laillinen keino päästä EU:n alueelle. Joskus tämä sitten näyttää EU:ssa olevien näkökulmasta vähän hämmäntävältä, kun aina ne pakolaisuuden kriteerit eivät täyty, mutta kun ei ole niitä muita keinoja. Pitäisi luoda erilaisia laillisia keinoja päästä maahan enemmän. Se olisi myöskin parasta laittoman maahanmuuton torjuntaa.”³¹¹

Heidi Hautalan (vihr.) mielestä laillisten maahantuloväylien puuttuessa salakuljetukseen turvautuminen oli köyhempien maiden asukkaiden ainoa vaihtoehto.³¹² Vihreiden edustajista aktiivisin Rajamäen vastustaja oli kuitenkin Anni Sinnemäki, joka puhui useaan otteeseen eduskunnassa laillisten maahantuloväylien luomisen puolesta ja näki siten Rajamäen käsityksen valvonnan tiukentamisen tarpeesta virheellisenä.

”Laillisen ja laittoman maahanmuuton yhteyksistä mielestäni ministeri Rajamäen analyysi lähtee ehkä virheellisesti siitä, että torjumalla laitonta luodaan väyliä lailliselle. Kyllä pikemminkin on niin, että puutteet siinä, että olisi laillisia maahanmuuton väyliä, luovat markkinat laittomalle maahanmuutolle ja myös siihen liittyvälle rikollisuudelle. - - Eihän laittomaan maahanmuuttoon itse asiassa olisi mitään tarvetta, jos väyliä lailliselle olisi.”³¹³

Lisäksi Sinnemäki otti esiin tiukentuneen rajavalvonnan konkreettiset vaikutukset:

”Meidän täytyy muistaa sekin, että se tiukka rajavalvonta, jota Euroopan unionissa tällä hetkellä harjoitetaan, konkreettisesti tappaa ihmisiä Euroopan unionin rajoille, ja jollain tavalla me olemme myös vastuussa näistä ihmishengistä.”³¹⁴

Erittäin kuvastava esimerkki kahden eri puolen näkemyksistä löytyy Rajamäen ja Sinnemäen eduskuntakeskustelusta vuodelta 2008, joka osoittaa osapuolten käyttävän täysin vastakkaisia perusteluita saman ongelman ratkaisemiseksi. Kumpikaan osapuolista ei myöskään tunnu osoittavan kompromissihalukkuutta asiassa.

”Ed. Sinnemäki: Laitonta maahanmuuttoa meillä saattaa esiintyä erityisesti siitä syystä, että laillisia väyliä työperäiseen maahanmuuttoon näyttää olevan aivan liian vähän- -

³⁰⁸ VP PTK 3/2008 (Ed.Ukkola)

³⁰⁹ UD 28.1.2005: ”Ay-liike jakaa huolen laittomasta siirtolaisuudesta”

³¹⁰ VP PTK 111/2006 (Ed.Meriläinen)

³¹¹ VP PTK 127/2005: (Ed.Meriläinen)

³¹² VP PTK 76/2006 (Ed.Hautala); VP PTK 140/2006 (Ed.Hautala)

³¹³ VP PTK 111/2006 (Ed.Sinnemäki)

³¹⁴ ibid.

Ed. Rajamäki: Kun sallitaan laitonta maahanmuuttoa Euroopan unioniin työnantajien tai viranomaisten toimesta, niin ollaan sallimassa käytännössä ihmiskauppaa ja vakavimmillaan jopa vielä järkyttävämpiäkin rikoksia. Eli tässä suhteessa tarvitaan laittoman maahanmuuton torjuntaa - -

Ed. Sinnemäki: Paras tapa päästä eroon laittomasta maahanmuutosta on toki luoda riittävä määrä väyliä lailliselle maahanmuutolle. - - Toinen huomio ed. Rajamäelle on se, että niillä ihmisillä, jotka ovat vainottuja, jotka pakenevat omasta kotimaastaan, usein ei ole muuta mahdollisuutta kuin käyttää siihen sellaista väylää, johon kuuluu esimerkiksi rahan maksaminen jollekin henkilölle, jotka kuljettavat heidät rajan yli, ja se ei tee turvapaikanhakijasta sinänsä laitonta tai väärin toiminutta henkilöä, - - koska se on usein ainoa mahdollisuus.”³¹⁵

Sosiaalidemokraateista etenkin Liisa Jaakonsaari ja Erkki Tuomioja olivat vihreiden tavoin laillisten väylien luomisen kannalla. Tuomiojan mukaan oli tärkeää, ettei asiaa tarkasteltaisi vain rajavalvonnan kannalta.³¹⁶ Samaa mieltä oli Jaakonsaari:

”Jos Euroopan ympärille rakennetaan muureja, niin laitton maahanmuutto ja ihmiskauppa kasvaa ja Välimerestä tulee suuri pakolaisten hautausmaa.”³¹⁷

Päivi Lipponen (sd.) esitti päinvastaisen argumentin kuin Raimo Vistbacka (ps.); maahanmuuttolainsäädännön kiristäminen synnyttäisi laittoman siirtolaisuuden markkinat, jolloin rikollinen toiminta lisääntyisi.³¹⁸

Maahanmuutto- ja eurooppaministeri Astrid Thorsin (r.) kanta poikkesi maahanmuuttoasioista vastanneen edeltäjänsä Kari Rajamäen näkemyksistä. Jos pakolaisilla olisi toiveita laillisista maahanpääsymahdollisuuksista, Thorsin mukaan salakuljettajiin turvautuminen vähenisi. Siksi esimerkiksi kiintiöpakolaisten määrää ei kannattaisi vähentää.³¹⁹ Myös vähemmistövaltuutettu Eva Biaudet (r.) mielestä rajoitusten lisääminen kasvattaisi ihmiskaupan riskiä.³²⁰ Minna Sirnö (vas.) puolestaan toivoi laillisen maahanmuuton mahdollisuuksien lisäämistä koko Euroopan laajuisesti, sillä ongelma ei koskenut vain Suomea.³²¹

Poliitikkojen lisäksi useat tutkijat sekä eri järjestöjen edustajat ilmaisivat pitävänsä parempana laillisten maahantuloväylien luomista uusien rajoitusten sijaan.³²²

³¹⁵ VP PTK 3/2008 (Ed.Rajamäki,Sinnemäki)

³¹⁶ UD 29.11.2006: ”Tuomioja muistutti: Köyhyys laittoman siirtolaisuuden takana”

³¹⁷ UD 1.6.2009: ”Miten EU:n maahanmuuttopolitiikkaa on uudistettava?”

³¹⁸ VP PTK 26/2009 (Ed.Lipponen)

³¹⁹ VP PTK 87/2008 (Maahanmuutto- ja eurooppaministeri Thors); HS 24.2.2010: ”Pakolaiskiintiön karsiminen voi lisätä ihmissalakuljetusta”; VP PTK 32/2010 (Maahanmuutto- ja eurooppaministeri Thors)

³²⁰ HS 9.9.2010: ”Ihmiskaupan riski kasvaisi”

³²¹ VP PTK 3/2008 (Ed.Sirnö)

³²² HS 20.11.2003: vieraskynäkirjoitus (A.Shakir); NP 17.6.2005: ”Siirtolaisuus ei ole uhka”; HS 5.1.2006: mielipidekirjoitus (T.Bergman); UD 11.4.2006: ”Järjestöt: Paino maahanmuuttajien ihmisoikeuksiin”; HS

Esimerkiksi kansainvälisen politiikan tutkija Markus Mervolan mielestä laitonta maahantuloa ja siihen liittyvää rikollisjärjestöjen toimintaa ei voitu pysäyttää niin kauan kuin Euroopassa riitti kysyntää laittomalle työvoimalle ja prostituutiolle, jolloin länsimaissa tuli harjoittaa ”aiempaa avoimempaa maahanmuuttopolitiikkaa globaalien ongelmien hallitsemiseksi”.³²³ Työministeriön johtaja Mervi Virtasen mukaan ”ihmissalakuljetuksen suuret taloudelliset voitot ovat mahdollisia niin kauan kuin mahdollisuuksia lailliseen liikkumiseen on vähän”.³²⁴ Amnestyn toiminnanjohtaja Frank Johansson otti esille salakuljetuksen vaarat:

*”Suojelua tarvitsevia ei päästetä EU:n alueelle hakemaan turvaa. Ihmisiä hukkuu Välimerellä ja Atlantilla, ja heitä ammutaan EU:n rajalla Pohjois-Afrikassa. - - Koska laillisia maahantuloväyliä ei juuri ole, turvapaikanhakijat joutuvat turvautumaan salakuljettajiin ja muihin hyvin vaarallisiin maahantuloyrityksiin, joissa monet menettävät henkensä.”*³²⁵

Keskustelu ihmissalakuljetuksesta ja -kaupasta jatkui koko tutkittavan ajanjakson ajan. Vaikka uhasta oltiin yhtä mieltä, ongelman ratkaisemiseksi esitetyt vaihtoehdot olivat täysin vastakkaisia, eivätkä osapuolet lähentyneet toisiaan ajan kuluessa. Jotkut kannattivat maahanmuuton kiristämistä, toiset vapauttamista. Poliittisten puolueiden osalta jakolinjat säilyivät samankaltaisina edellisessä kappaleessa esiteltyihin argumentteihin verrattuna turvapaikanhakijoiden aiheuttamista kustannuksista ja toisaalta auttamisen eettisyydestä. Täten kustannuksia korostaneet tahot, lähinnä perussuomalaiset sekä osa sosiaalidemokraateista ja kokoomuksen edustajista kannattivat myös ihmissalakuljetuksen torjumisessa maahantulosäädösten kiristämistä. Vastaavasti moraalista puolta korostaneet vihreät, sosiaalidemokraatit ja vasemmistoliittolaiset olivat laillisten väylien luomisen kannalla. Tämä on yksi osoitus siitä, kuinka kukin keskustelun osapuoli ajoi päätavoitettaan - maahanmuuton lisäämistä tai rajoittamista - useilla erilaisilla argumenteilla vaihteleviin aihepiireihin liittyen.

26.8.2008: mielipidekirjoitus (J.Jörgensen,M.Mattila); UD 9.4.2009: ”Amnesty: EU:n uusittava maahanmuuttopolitiikkaansa”

³²³ HS 17.11.2003: vieraskynäkirjoitus (M.Mervola); HS 18.7.2007: vieraskynäkirjoitus (M.Mervola)

³²⁴ HS 16.1.2006: mielipidekirjoitus (M.Virtanen)

³²⁵ HS 21.5.2006: vieraskynäkirjoitus (F.Johansson)

3.3 Rikollisia vai olosuhteiden uhreja?

Julkisessa keskustelussa yksi suosittu maahanmuuttoa vastaan käytetty argumentti liittyy rikollisuuden lisääntymiseen, sillä joidenkin käsityksien mukaan tulijat tekevät enemmän rikoksia kuin kantasuomalaiset. Tämä näkemys oli hyvin yleinen, sillä Jaakkolan asennetutkimuksen perusteella vuonna 2003 kolme neljäsosaa suomalaisista uskoi huumeiden ja järjestäytyneen rikollisuuden leviävän Suomeen maahanmuuton seurauksena.³²⁶ Valitettavasti Jaakkolan seuraavassa vuoteen 2007 asti ulottuvassa tutkimuksessa asiaa ei ole selvitetty uudelleen, mutta aineistossa esiintyneiden argumenttien määrästä päätellen voinee olettaa, ettei asennemuutos ajan kuluessa ole ollut huomattavan suuri.³²⁷ Lisäksi Helsingin Sanomien vuonna 2009 tekemässä kyselyssä selvisi se, että noin puolet helsinkiläisistä koki kaupungin turvallisuustilanteen heikentyneen kolmen edellisen vuoden aikana, ja jopa 70 % näin vastanneista ilmoitti maahanmuuttajien olevan syynä tähän tilanteeseen, vaikkei vastausvaihtoehdoissa kyseistä vaihtoehtoa edes annettu.³²⁸

Tilastollisesti käsitystä rikollisuuden lisääntymisestä on hankala yksiselitteisesti todentaa. Vaikka esimerkiksi vuosina 2004 ja 2009 ulkomaan kansalainen oli epäiltynä rikoksesta 1,3–1,5 kertaa useammin kuin Suomen kansalainen, luvuissa on kuitenkin vääristymiä. Rikoksien tilastoiminen kansalaisuuden perusteella ei kerro sitä, onko kyseessä Suomeen pysyvästi muuttanut vai täällä käymässä oleva henkilö. Lisäksi ulkomaan kansalaiseksi luokitellaan myös sellaiset syntyperältään suomalaiset, jotka ovat myöhemmin saaneet jonkin toisen maan kansalaisuuden, ja toisaalta suomalaisiksi luokitellaan ulkomailla syntyneet, mutta sittemmin Suomen kansalaisuuden saaneet henkilöt.³²⁹ Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkija Hannu Niemi otti esiin pelkkien lukumäärien tarkastelun ongelmallisuuden. Vaikka lukumääräisesti ulkomaalaiset tekisivät enemmän rikoksia suhteessa väestöosuuteensa kuin suomalaiset, ja vaikka kansalaiset pitäisivät heitä alttiimpina rikoksiin, ei asiasta silti voi tehdä yleistyksiä.

”Se pitää paikkaansa ja ei pidä paikkaansa. Totta on, että poliisin tietoon tulleissa rikoksissa he syyllistyvät enemmän tai ovat epäiltyinä, mutta se on pintatietoa. Tietoja pitäisi verrata esimerkiksi alueittain, ryhmittäin ja rikostyypeittäin.”³³⁰

³²⁶ Jaakkola 2005, s.100

³²⁷ Rikoksia painottavia artikkeleita 32, joista 21 vuonna 2008–2011

³²⁸ HS 24.2.2009: ”Puolet helsinkiläisistä kokee kaupungin turvallisuuden heikentyneen”

³²⁹ Rikollisuustilanne 2004; Rikollisuustilanne 2009. www-sivu:

<www.optula.om.fi/Etusivu/Julkaisut/Rikollisuustilanne>

³³⁰ HS 22.1.2009: ”Syrjäytyminen on kaiken pahan alku ja juuri”

Myös tutkija Päivi Honkatukian mielestä oli tärkeää huomioida ulkomaalaisten rikoksenteekijöiden asema suomalaisessa yhteiskunnassa.³³¹ Maahanmuuttajien rikollisuutta tutkinut dosentti Juhana Iivari totesi Helsingin Sanomien artikkelissa asian selittyvän pelkän ”ulkomaalaisuuden” sijasta sosiaalisella huono-osaisuudella, mutta myös kulttuuriin liittyvillä tekijöillä.

*”Jos oletamme, etteivät kulttuuritekiäjät vaikuta rikollisuuteen mitenkään, mikä selittää esimerkiksi somalien vähäiset rattijuopumustuomiot? Muissa rikoksissa, myös liikenne rikoksissa ja liikenteen vaarantamisissa, he saavat tuomioita suhteellisen usein. Eikö pidättäytyväinen islamilainen alkoholipolitiikka voisi selittää sitä, että rattijuopumustuomiot ovat somalien keskuudessa harvinaisia?”*³³²

Iivari huomautti vain harvojen maahanmuuttajien syyllistyneen rikoksiin jo kotimaassaan, joten kyse ei ollut tuontirikollisuudesta. Hänen päätelmissään rikollisuudessa ei ollutkaan kyse joko huono-osaisuudesta tai kulttuurisista tekijöistä, vaan kummallakin oli osuutensa.³³³ Oma vaikutuksensa rikosten määrään löytyi maahanmuuttajien ikärakenteesta. Iivarin mukaan tulijoiden joukossa oli suhteellisesti enemmän nuoria kuin kantaväestössä, ja suurin osa rikoksista tehdään nuorella iällä.³³⁴

Tutkijoiden kannanotoista huolimatta rikostilastoja käytettiin argumentoinnissa maahanmuuttoa vastaan. Vuonna 2003 eduskuntaan noussut perussuomalaisen Tony Halme profiloitui tässä aiheessa. Halmeen mielestä ”rikostilastot rumenivat samaa tahtia kuin ulkomaalaisten määrä maassamme kasvaa”, jolloin vastuu turvallisuuden parantamisesta olisi eduskunnalla lainsäädäntötyön kautta.

*”Nykyisellä maahanmuuttopolitiikalla sekä elintasopakolaisten määrä että heidän tekemien rikostensa määrä tulevat edelleen kasvamaan. Tässä salissa jokainen ymmärtää, mitä tarkoitan rikoksilla. Niitä ovat nimittäin raiskaukset, tapot, ryöstöt ja huumerikokset. Jokainen ulkomaalaisen tekemä rikos on myös kansanedustajien vastuulla, koska täällä eduskunnassa tehdyt lait vaikuttavat suoraan ulkomaalaisten määrään.”*³³⁵

Myöhemmin Halme jatkoi samasta aiheesta:

”Ja kuinka monen naisen pitää tulla raiskatuksi, koska ei ymmärrä kuin oman isänmaansa kulttuurin? Kuinka monen lapsen pitää pelätä tulla seksuaalisesti

³³¹ HS 22.1.2009: ”Maahanmuuttajien rikollisuus ei ole tuontitavaraa”

³³² HS 15.1.2006: ”Maahanmuuttajien rikollisuuteen puututtava uusin keinoin”

³³³ ibid.

³³⁴ HS 10.2.2008: ”Ulkomaalaistaustaiset ovat yliedustettuina Helsingin väkivaltarikostilastoissa”

³³⁵ VP PTK 14/2003 (Ed.Halme)

hyväksikäytetyksi ja ryöstetyksi, vaikka heidän isovanhempansa antoivat henkensä juuri sen takia, jotta tulevien sukupolvien ei tarvitsisi pelätä omassa maassaan?”³³⁶

Halme ei kiellä suomalaistenkin syyllistyvän samoihin tekoihin, mutta uskoi ulkomaalaisten tekevän rikoksia paljon enemmän. Myös hän piti tilastoja vääristyneinä, mutta vastakkaiseen suuntaan kuin monet tutkijat. Halmeen mielestä ihmiset eivät uskaltaneet syyttää ulkomaalaisia rikoksista rasistiksi leimautumisen pelossa, jolloin kaikki ulkomaalaisten tekemät rikokset eivät näkyneet tilastoissa.³³⁷

Nämä argumentit eivät jääneet vaille vastustusta. Esimerkiksi Kimmo Kiljunen (sd.) totesi niiden olevan ”häkellyttäviä” ja lisäsi:

”- - ne tilastotiedot, jotka minulla on ollut, osoittavat kyllä sen, että ulkomaalaisväestö Suomessa ei ole suhteessa suomalaisväestöön syyllistynyt rikoksiin kuin marginaalin verran enemmän.”³³⁸

2000-luvun loppupuolella kannatusta saanut perussuomalaisten Jussi Halla-aho jatkoi Tony Halmeen vanavedessä ulkomaalaisten tekemien rikosten esille tuomista. Halla-aho on muun muassa väittänyt maahanmuuttajien tekevän puolet Suomessa tapahtuneista raiskauksista. Väitteestä kertovassa artikkelissa tuodaan esille myös poliisin kertoma tilasto, jonka mukaan oikea määrä olisi 50 % sijaan 19 %. Lisäksi mainittiin se huomio, jonka mukaan tilastoista puuttuu suurin osa suomalaisten tekemistä raiskauksista, sillä niistä ei usein tehdä rikosilmoitusta.³³⁹ Halla-aho ei kuitenkaan pitänyt kyseisiä tilastoja uskottavina, ja esimerkiksi vuoden 2006 blogi-kirjoituksessaan hän uskoi raiskausten lisääntyvän entisestään maahanmuuton lisääntyessä.³⁴⁰ Hän uskoi myös monien muiden rikoksien levittäytymisen Suomeen:

”Kännykkäryöstöt, kadulla tapahtuvat puukotukset, päänäpötkimiset ja joukkoraiskaukset eivät ole suomalaisia rikoksia. Tuleeko kenellekään mieleen yhtäkään näihin kategorioihin kuuluvaa, suomalaisten tekemää rikosta? Epäilemättä sellaisiakin tapahtuu joskus, mutta ne ovat äärimmäisen harvinaisia.”³⁴¹

Halmeen ja Halla-ahon tavoin monet tuntuivat olevan huolissaan rikosten väkivaltaistumisesta ja raiskauksien lisääntymisestä. Helsingin poliisin väkivaltarikosyksikön johtaja Kari Tolvasen mielestä ulkomaalaisten ”kynnys käyttää ronskimpaa väkivaltaa on usein matalammalla”. Lisäksi hän kertoi olevansa erityisen

³³⁶ VP PTK 40/2003 (Ed. Halme)

³³⁷ VP PTK 14/2003 (Ed. Halme)

³³⁸ VP PTK 14/2003 (Ed. Kiljunen)

³³⁹ HS 30.11.2008: ”Mitä Jussi Halla-aho oikein tahtoo?”; HS 22.1.2009: ”Syrjäytyminen on pahan alku ja juuri”

³⁴⁰ HS 14.11.2008: ”Vihreiden naisjärjestö harkitsee rikosilmoitusta Jussi Halla-ahosta”

³⁴¹ Scripta-blogi 2.9.2006. www-artikkeli: <www.halla-aho.com/scripta> Korostukset alkuperäiset.

huolissaan raiskauksien lisääntymisestä.³⁴² Perussuomalaisten turkulaisen kaupunginvaltuutettu Maria Lohelan mielestä ”jokainen humanitaarisen maahanmuuton seurauksena tapahtunut raiskaus on hankittu raiskaus”.³⁴³ Raiskauksia selitettiin usein kulttuurisilla eroavaisuuksilla, joten niitä tarkastellaan enemmän kulttuuriin argumentteihin liittyvässä kappaleessa.

Monissa mielipidekirjoituksissa vastustettiin maahanmuuttoa rikollisuuden lisääntymiseen vedoten.³⁴⁴ Rajojen avautumisen arveltiin lisänneen rikollisuutta etenkin suurkaupungeissa. Toisen näkemyksen mukaan rikollisuuden lisääntyminen ei ollut maahanmuuton seurausta, vaan ylipäättään vapaamman kasvatuksen, oli kyseessä sitten ulkomailla tai Suomessa syntynyt nuori.³⁴⁵

Kaikissa rikollisuuteen liittyvissä puheenvuoroissa ei määritelty erikseen sitä, minkälaisista maahanmuuttajista oli kyse, mutta silloin, kun se tehtiin, esiin nousivat turvapaikanhakijoiden lisäksi venäläiset ja virolaiset maahanmuuttajat. Turvapaikanhakijoiden rikoksina pidettiin etenkin seksuaalirikoksia, kuten aiemmat esimerkit Tony Halmeen, Jussi Halla-ahon ja Maria Lohelan kommentteista antavat ymmärtää. Heitä syytettiin myös huumausainerikoksista, varsinkin khat-huumeen käytöstä ja Suomeen leviämisestä,³⁴⁶ sekä muista väkivaltarikoksista.³⁴⁷

Tilastojen mukaan yli puolet ulkomaalaisista rikoksentekijöistä on kotoisin Suomen naapurimaista, Venäjältä, Virosta ja Ruotsista.³⁴⁸ Venäläisten ja virolaisten tekemät rikokset huomioitiin keskustelussa, ruotsalaisia ei maininnut kukaan. Aihe nousi esiin varsinkin 2000-luvun alkupuolella ennen Viron liittymistä Euroopan unioniin. Uutispäivä Demarin pääkirjoituksessa ilmaistiin maan EU-jäsenyyden huolettavan, sillä ”virolainen rikollisuus on ottanut vankan jalansijan Suomessa”.³⁴⁹ Myös rajavartiolaitoksen arvioiden mukaan rikollisten liikkumisen valvonta vaikeutuisi huomattavasti Viron EU-jäsenyyden myötä.³⁵⁰ Sisäasianministeri Kari Rajamäki kiinnitti huomionsa myös venäläisiin rikollisiin. Hänen mukaansa Venäjän ja Euroopan unionin sopimaa rikosentorjuntasopimusta tulisi tehostaa, ja totesi:

³⁴² HS 10.2.2008: ”Ulkomaalaistaustaiset ovat yliedustettuina Helsingin väkivaltarikostilastoissa”

³⁴³ UD 3.11.2008: Sanottua -palsta

³⁴⁴ NP 27.4.2007: mielipidekirjoitus (T.Lintula); NP 26.2.2010: mielipidekirjoitus (H.Heikkinen);

³⁴⁵ HS 1.12.2006: ”Miten maahanmuuttajat ovat muuttaneet Helsinkiä? -kysely”

³⁴⁶ HS 26.1.2008: ”Tulli paljasti suuren khat-huumeen välitysrenkaan”

³⁴⁷ HS 23.7.2006: ”Ulkomaalaisvirasto alkoi antaa karkotuspäätöksiä somalialaisille”

³⁴⁸ Rikollisuustilanne 2003–2010. www.dokumentti.fi:

<<http://www.optula.om.fi/Etusivu/Julkaisut/Rikollisuustilanne>>

³⁴⁹ UD 10.10.2003 PK

³⁵⁰ UD 3.12.2003: ”Kärsiikö puhutella? Ei kärsi vapun jälkeen”

”Kun äiti-Venäjän helmat vuotavat, siellä tapahtuva vuoto on meidän yhteistä turvattomuuttamme.”³⁵¹

Vaikka venäläisiä ja virolaisia syyllistäviä argumentteja esiintyi jonkin verran, oli niitä kuitenkin mielestäni yllättävän vähän verrattuna tutkimustuloksiin, joiden mukaan venäläisten ja virolaisten tekemien rikosten yhteydessä heidän etninen taustansa julkaistaan uutisoinnissa huomattavasti useammin kuin muiden ryhmien.³⁵² Samoin venäläisiin kohdistuvia rikosepäilyjä tutkinut konstaapeli Tiina Ranta huomasi vakavimpien rikoksien, kuten parituksen ja rikollisliigojen toiminnan korostuvan uutisoinnissa, vaikka suurin osa venäläisen tekemistä rikoksista on liikenne rikoksia, samoin kuin muidenkin maahanmuuttajien kohdalla. Rannan mukaan itärikollisuuden pitäisi olla siitä kertovan uutisoinnin mukaan todella mittavaa, mutta tilastojen perusteella asia ei näin ole.³⁵³

Argumenttien puutteeseen lienee vaikuttanut myös se, ettei venäläisiä ja virolaisia rikollisia nähty maahanmuuttajina, vaan ainoastaan Suomessa vierailevina, niin sanottuina ”keikkatyöntekijöinä”. Tätä näkemystä tukee keskusrikospoliisin erikoistutkija Tuija Hietaniemen tutkimustulokset rikollisuuden luonteesta. Hänen mukaansa ulkomaisilla rikollisryhmillä ei ole Suomessa keskitettyä johtoa tai muitakaan rakenteita, vaan täällä tehdyt rikokset johdetaan usein ulkomailta käsin ja yhteistyössä suomalaisten rikollisten kanssa. ”Suomalaiskaupungin kaduilla ei siis tarvitse pelätä törmäävänsä venäläiseen mafiapomoon,” Helsingin Sanomien artikkelissa todetaan.³⁵⁴ Täten myös yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistuneet eivät välttämättä yhdistäneet rikollisuutta maahanmuuttajiin.

Rikollisten karkottaminen

Huolimatta tutkijoiden tekemistä arvioista tilastotietojen luotettavuudesta, esiintyi keskustelijoiden joukossa silti melko suurta yksimielisyyttä maahanmuuttajien tekemien rikoksien suhteellisen suuresta määrästä. Iso osa puheenvuoroista käsitteikin rikosten sijaan sitä, minkälaisia seurauksia lain rikkomisesta tulisi antaa. Myös tässä kysymyksessä keskustelijat ryhmittäivät kahteen linjaan; joidenkin mielestä rikoksen tehneet ulkomaalaiset tuli karkottaa lähtömaahansa, toisten mielestä Suomen lain säätämä rangaistus kussakin tapauksessa oli riittävä. Ulkomaalaislain mukaan

³⁵¹ UD 1.9.2003: ”Rajamäki kiirehtii EU:lle yhteistä maahanmuuttopolitiikkaa”

³⁵² Jaakkola 2005, s.98–99

³⁵³ HS 28.9.2005: ”Suomen venäläisten rikollisuus yhtä yleistä kuin suomalaisten”

³⁵⁴ HS 10.10.2008: ”Venäläinen mafiapomo ei urakoi Suomessa”

oleskeluvalla Suomessa oleva henkilö on mahdollista karkottaa maasta, mikäli hänet tuomitaan rikoksesta, jonka säädetty enimmäisrangaistusaika on vähintään yksi vuosi vankeutta tai mikäli hän toistuvasti syyllistyy muihin rikoksiin. Lisäksi karkotus on mahdollinen, jos henkilö käyttäytymisellään on vaaraksi muiden turvallisuudelle tai voidaan perustellusti arvella hänen vaarantavan Suomen kansallista turvallisuutta. Karkotuspäätös tehdään aina kokonaisharkinnan perusteella poliisin tai rajavartiolaitoksen esityksestä ja Maahanmuuttoviraston päätöksellä.³⁵⁵

Keskustelu karkotuksista sai tutkimusajanjaksolla alkusysäyksen inkerinsuomalaisista, jotka olivat saaneet paluumuutto-oikeuden Suomeen vuodesta 1990 lähtien.³⁵⁶ Viimeisen 20 vuoden aikana Suomeen on muuttanut noin 30 000 inkerinsuomalaista.³⁵⁷ Muuttajien tarkasta määrästä ei ole tietoa, sillä hakijat tilastoidaan kansalaisuuden mukaan, joka vaihtelee Viron, Venäjän ja muiden entisen Neuvostoliiton alueen kansallisuuksien välillä. Vaikka suurin osa muuttajista sopeutui uuteen yhteiskuntaan hyvin, osa kohtasi sopeutumisvaikeuksia, jotka työministeriön vuonna 1998 julkaiseman raportin mukaan lisäsivät riskiä alkoholin ja muiden päihteiden käytön lisääntymisestä. Etenkin inkeriläisnuoria koskettanut huumeongelma nousi esiin Helsingissä vuonna 1998, ja huumeiden käytön lisäksi monet nuoret ajautuivat rikoskierteeseen. Työministeriön raportissa todetaan, että muutamia 18 vuotta täyttäneitä on jouduttu karkottamaan maasta.³⁵⁸ Tarkkaa tietoa karkotettujen määrästä ei ole saatavilla, sillä Maahanmuuttovirasto ei julkaise tilastoissaan karkotettujen kansalaisuuksia.³⁵⁹

Eduskunnassa asiasta keskusteltiin loppuvuodesta 2005 Heidin Hautalan (vihr.) kirjallisen kysymyksen pohjalta. Hautalan tietojen mukaan viime vuosien aikana Suomesta oli karkotettu lähes 200 inkerinsuomalaista Venäjälle rikoksiin syyllistymisen takia. Hän halusi selvitystä asiasta sisäasianministeri Rajamäeltä (sd.), sillä Hautala näki karkotukset humanitaarisena ongelmana. Karkotuksia vastaan oli myös Hautalan puoluetoveri Erkki Pulliainen (vihr.), joka uskoi Suomella olevan vastuu rajojensa sisälle olevien ihmisten kotouttamisesta varsinkin inkerinsuomalaisten nuorten

³⁵⁵ Ulkomaalaislaki 301/2004

³⁵⁶ HS 11.10.2010: ”Inkeriläisten paluumuutto-oikeus lakkaa”

³⁵⁷ Yle Uutiset 27.6.2011: ”Inkeriläisten paluumuuttojono sulkeutumassa”. [www-sivu:
<yle.fi/uutiset/kotimaa/2011/06/inkerilaisten_paluumuuttojono_sulkeutumassa_2688494.html>](http://www.sivu:<yle.fi/uutiset/kotimaa/2011/06/inkerilaisten_paluumuuttojono_sulkeutumassa_2688494.html>)

³⁵⁸ Työministeriö 1998, s.61–63. www-dokumentti:

www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio/06_julkaisut/07_julkaisu/thj215.pdf

³⁵⁹ Migri: karkotusesitykset ja -päätökset 2001–2010. www-dokumentti:

http://www.migri.fi/tietoa_virastosta/tilastot/karkotukset

kohdalla, jotka olivat asuneet suurimman osan elämästään Suomessa. Sen sijaan sisäasianministeri Rajamäki oli karkotuksien kannalla. Hänen mielestään asiassa oli kyse Suomen turvallisuudesta ja päätöksissä oli toimittu Suomen lakien mukaisesti.³⁶⁰

Karkotuskeskustelu jatkui vuoden 2006 puolelle, kun Ulkomaalaisvirasto (Uvi) alkoi antaa karkotuspäätöksiä Suomessa rikoksia tehneille somalialaisille. Ratkaisu oli vastaan YK:n pakolaisjärjestö UNHCR:n suositusta, jonka mukaan ketään ei tulisi palauttaa Etelä- ja Keski-Somaliaan alueiden huonon ihmisoikeustilanteen vuoksi. Karkotuspäätöksiin päädyttiin kuitenkin toistuviin väkivaltarikoksiin syylistymisen takia. Uvin alueyksikön johtaja Esko Revon mukaan ”erilaisia rikoksia on tehty laidasta laitaan ja paljon.”³⁶¹ Samoin asiaa kommentoi ulkomaalaispoliisin komisario Jaakko Heinilä:

*”Nyt kyseessä olevien kahdeksan somalialaisen kohdalla olennaista on rikosten toistuvuus, joiden seurauksena on katsottu, että he vaarantavat yleistä turvallisuutta Suomessa.”*³⁶²

Sen sijaan työministeriön maahanmuuttoasioiden johtaja Mervi Virtanen edusti asiassa toista kantaa. Hän piti UNHCR:n kannanottojen mukaisesti alueita turvattomina, eikä uskonut karkotuspäätösten olevan tarpeellisia.

*”Juristina ajattelen, että kun oikeuslaitoksen asettama rangaistus on kärsitty niin se on kärsitty. Maastakarkottamisessa on siten lisärangaistuksen makua.”*³⁶³

Pakolaisneuvonta ry:n lakimies Päivi Keskitalo oli samaa mieltä. Hänen mukaansa suurin osa karkotuspäätöksen saaneista on asunut suurimman osan elämästään Suomessa, eikä heillä ollut siteitä Somaliaan.

*”Rangaistuksen kärsiminen Suomessa olisi riittänyt.”*³⁶⁴

Helsingin Sanomien pääkirjoituksessa asiaan otettiin kantaa jo aiemmin. Lehden mukaan varsinkin Suomessa pitkään asuneiden nuorten kohdalla karkotusta tulisi harkita tarkkaan inhimillisistä syistä, mutta rikosten vakavuudesta riippuen mahdollisuus karkottamiseen olisi auki.³⁶⁵ Kokoomuksen eduskuntavaaliehdokas ja kaupunginvaltuutettu Jussi Patinen esitti Nykypäivän mielipidekirjoituksessa taloudellisen perustelun karkotuksille. Hänen mukaansa ulkomaalaiset ylikuormittivat

³⁶⁰ VP PTK 139/2005 (Ed.Hautala,Pulliainen, sisäasianministeri Rajamäki)

³⁶¹ HS 23.7.2006: ”Ulkomaalaisvirasto alkoi antaa karkotuspäätöksiä somalialaisille”

³⁶² HS 24.7.2006: ”Työministeriön edustaja: karkottamisessa lisärangaistuksen makua”

³⁶³ ibid.

³⁶⁴ HS 9.7.2007: ”Nelosen uutiset: Katuryöstöjä tehneitä somalinuoria voidaan karkottaa maasta”

³⁶⁵ HS 23.2.2006 PK

Suomen vankiloita, ja varsinkin EU:n ulkopuolisista maista tulevat rikolliset tulisi voida karkottaa.

” - vierasmaalaiset rikolliset istuvat vankiloissamme lihapatojen ääressä täyshoidossa, ja tietenkin veronmaksajien kustantamana. - - maassa maan tavalla tai maasta pois. Laukkunsa saavat pakata ne, jotka eivät halua noudattaa lakejamme.”³⁶⁶

Karkotuskysymys tuli ajankohtaiseksi kolmannen kerran vuoden 2010 alussa sen jälkeen, kun alun perin Kosovosta Suomeen saapunut Ibrahim Shkupolli tappoi joulukuun viimeisenä päivänä 2009 ensin naisystävänsä ja sen jälkeen neljä muuta ihmistä Espoon kauppakeskus Sellossa. Koska Shkupolli oli jo aiemmin tuomittu useista rikoksista, joiden takia hänen kansalaishakemuksensa oli hylätty, herätti tapaus suomalaiset keskustelemaan ulkomaalaisten rikollisten karkottamisesta varsinkin internetin keskustelupalstoilla.³⁶⁷ Maahanmuuttoviraston turvapaikkayksikön johtaja Esko Repo arveli tapauksen jälkeen, että Shkupollin rikosten vuoksi karkotusperusteet olisivat voineet täytyä jo ennen veritekoja. Lisäksi Repo kertoi toivovansa poliisin tuovan karkotusesityksiä maahanmuuttoviraston päätettäväksi useammin. Pääministeri Matti Vanhanen kommentoi tapausta blogissaan, jossa hän kirjoitti seuraavasti:

”Mies oli hakenut Suomen kansalaisuutta, mutta lukuisten rikkomusten takia sitä ei hänelle myönnetty, mutta silti oleskelulupa jatkui. Minkälaisissa tapauksissa oleskelulupa voidaan peruuttaa ja onko oleskelulupaa seuraavilla riittävä tietopohja henkilön toiminnasta?”³⁶⁸

Myös sisäministeri Anne Holmlund (kok.) vaati karkotuskäytäntöjen yhdenmukaistamista tapauksen jälkeen. Hänen mukaansa rikoksiin syyllistymisen tuli vaikuttaa nykyistä enemmän päätöksiä tehdessä perhesiteiden ja muiden syiden sijaan.

”Rikoksen tekeminen on kuitenkin aina valintakysymys. Tällöin henkilön voidaan katsoa asettaneen rikoksen tekemisen oleskelulupaa ja perhettään tärkeämmäksi.”³⁶⁹

Holmlund ehdotti myös oleskeluluvan edellytyksien toteutumisen tarkempaa tarkastelua, mikäli henkilölle ei myönnetty Suomen kansalaisuutta tehtyjen rikoksien takia.³⁷⁰ Maahanmuutto- ja eurooppaministeri Astrid Thorsilla (r.) oli asiaan toisenlainen kanta. Hän ei kannattanut Holmlundin ehdottamia tiukennuksia oleskelulupapäätöksiin ja vetosi suomalaisiin, jottei ampumistapaus lisäisi rasismia.

³⁶⁶ NP 8.12.2006: mielipidekirjoitus (J.Patinen)

³⁶⁷ HS 2.1.2010: ”Surmaaja oli tuomittu väkivaltarikoksista”

³⁶⁸ HS 4.1.2010: ”Miksei Shkupollia karkotettu?”

³⁶⁹ HS 6.1.2010: ”Holmlund: Rikokset huomioitava karkotuksissa”

³⁷⁰ HS 5.1.2010: ”Laiton ase tuo yleensä vain sakot”

”Toivoisin, että näkisimme, että tässä on kyseessä poikkeuksellinen tragedia, mielipuolinen teko, joka ei saa syyllistää kaikkia maahanmuuttajia.”³⁷¹

Ministereiden lisäksi perussuomalaiset reagoivat asiaan voimakkaasti. Perussuomalaisten nuorten puheenjohtaja Vesa-Matti Saarakkala vaati yhdistyksensä nimissä kaikkien rikoksen tehneiden karkottamista.³⁷² Saman kannan esitti kansanedustaja Pentti Oinonen (ps.) eduskuntapuolueensa nimissä.

”Miten on mahdollista, että useista rikoksista tuomittu ja niiden takia ilman kansalaisuutta jäänyt ulkomaalaislähtöinen henkilö saa oleilla Suomessa, eikä häntä ole karkotettu takaisin kotimaahansa? Maahan, jossa ei edes käydä sotaa. Perussuomalaisten mielestä vakaviin rikoksiin syyllistyneet ulkomaalaiset tulisi aina karkottaa Suomesta.”³⁷³

Kalle Jokinen (kok.) vaati tapauksen jälkeen rikokseen syyllistyneiden turvapaikanhakijoiden välitöntä maasta poistamista.³⁷⁴ Asiaa kommentoivat myös kristillisdemokraatit, jotka toivoivat maahanmuuttopoliittisessa ohjelmassaan rikoksista tuomittujen ulkomaalaisten nopeampaa maasta karkottamista.³⁷⁵

Vastakkainen argumentti tulee puolestaan hyvin esiin kansanedustaja Kimmo Kiljusen (sd.) kolumnissa Uutispäivä Demarissa. Hänen mukaansa karkottaminen ei ollut tarpeen, vaan kaikille taustasta riippumatta tuli antaa sama rangaistus samasta teosta.

”Jos syyllistytään rikoksiin, ei ulkomaalaistaustaisia tule kohdella toisin kuin muita suomalaisia. Samassa maassa eletään, joten niin etujen kuin vastuidenkin tulee olla yhtäläisiä.”³⁷⁶

Tapaus jätti vaikutuksensa maahanmuuttopoliittikan käytäntöihin karkotusta kannattaneiden toivomalla tavalla. Helsingin Sanomat uutisoi lokakuussa 2010 poliisin tekemien karkotusesitysten lisääntyneen suuresti kuluneen vuoden aikana, jolloin esityksiä oli tehty lähes kolme kertaa enemmän kuin kahden edellisen vuoden aikana yhteensä.³⁷⁷ Maahanmuuttoviraston tilastojen mukaan myös karkotuspäätökset lisääntyivät runsaasti vuoden 2010 aikana, jolloin niitä tehtiin 216 kappaletta. Aiemmin

³⁷¹ UD 5.1.2010: ”Thors vetoaa: Sellon tragedia ei saa lisätä rasismia”

³⁷² *ibid.*

³⁷³ PS 01/2010: ”Maahanmuuttopoliittikka tuuliajolla”

³⁷⁴ VP PTK 33/2010 (Ed.Jokinen)

³⁷⁵ Kristillisdemokraattien maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2011, s.3. www.sivu:

www.kd.fi/KD/www/fi/liitetiedostot/ohjelmat/kdn_maahanmuuttopoliittinen_ohjelma.pdf

³⁷⁶ UD 13.1.2010: kolumni (K.Kiljunen)

³⁷⁷ HS 10.10.2010: ”Karkotusesitykset lisääntyneet”

2000-luvun aikana myönteisiä päätöksiä tehtiin vuosittain noin 80.³⁷⁸

Rikoksiin syyllistyneiden ulkomaalaisten karkotuksesta käyty keskustelu 2000-luvun aikana osoittaa sen, etteivät kaikki tahot nähneet maahanmuuttajaa suomalaisen yhteiskunnan pysyvänä jäsenenä, vaikka henkilö olisi asunut maassa jo vuosikymmenien ajan. Maahanmuuttajia kohdeltiin ennemmin vieraina, jotka Suomen turvallisuutta uhatessaan tuli poistaa maasta. Toisen puolen mukaan maahanmuuttajat sen sijaan olivat pysyvämpi osa yhteiskuntaa, jolloin heitä tuli kohdella samoin kuin suomalaisia rikoksen tekijöitä.

3.4 Saavatko terroristit tulla?

Kolmas turvallisuusuhkiin liittyvistä keskusteluista käsitteli terrorismia. Joidenkin ryhmien, varsinkin muslimimaista tulevien turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten vastaanotto nähtiin turvallisuusriskinä, sillä heidän joukossaan maahan voisi soluttautua myös terroristeja. Lisäksi niin kutsutut toisen polven maahanmuuttajat nähtiin mahdollisena uhkana. Vastakkaisen näkemyksen mukaan kyseinen pelko oli turha. Keskustelun aiheena terrorismin mahdollisuus on melko uusi, sillä esimerkiksi Mika Salon 1990-lukua tarkastelevassa tutkimuksessa sitä ei nostettu esille kuin muutamissa yksittäistapauksissa.³⁷⁹ Sen sijaan vuoden 2001 syyskuun yhdennentoista päivän terroriiskun jälkeen uhka huomioitiin myös suomalaisessa maahanmuuttokeskustelussa.³⁸⁰

Muissakin turvallisuuteen liittyvissä aihealueissa aktiivisesti keskusteluun osaa ottanut Kari Rajamäki (sd.) piti turvapaikanhakijoiden ja kiintiöpakolaisten tarkkaa seulontaa välttämättömänä terrorismin torjunnan kannalta. Kiintiöpakolaisten valinnassa hän piti turvallisuusviranomaisten ja suojelupoliisin tekemiä selvityksiä tärkeinä, ja kannatti myös rajavalvonnan ja muiden turvatoimien tiukentamista maahantuloasioissa.³⁸¹ Myös Uutispäivä Demarissa annettiin tukea Rajamäen kannanotoille etenkin laittomaan maassa oleskeluun liittyen, jolloin keinoja sen rajoittamiseksi pidettiin hyvinä.³⁸² Päätoimittajan palstalla Kari Arola totesi:

³⁷⁸ Migri: karkotusesitykset ja -päätökset 2001–2010. www-sivu:

<www.migri.fi/tietoa_virastosta/tilastot/karkotukset>

³⁷⁹ Salo 2005, s.27–28

³⁸⁰ Uhkaa korostaneita artikkeleita 19 kappaletta, vastustaneita 8 kappaletta

³⁸¹ VP PTK 45/2004, VP PTK 37/2005, VP PTK 124/2006 (Sisäasianministeri Rajamäki); UD 17.2.2005:

”Pahin virhe on hyssyttely”; UD 11.11.2008: mielipidekirjoitus (K.Rajamäki)

³⁸² UD 2.11.2004 PK

”Terrori-isku ei Suomessa voida mitenkään sulkea pois laskuista. Sisäministeri Kari Rajamäki on tehnyt näkyvää työtä laittoman maahanmuuton kuriin saamiseksi. Sinisilmäisyys ja lapsellinen hyväuskoisuus olisivatkin vaarallista.”³⁸³

Perussuomalaiset nostivat Rajamäen tavoin terrorismin mahdollisuuden usein esille. Tony Halme (ps.) näki riskinä pakolaiset. Koska suurin osa ”maailman kriisipesäkkeistä” sijoittui Halmeen mukaan alueille, joissa islam on valtauskonto, todennäköisyys terroristien maahanpääsulle pakolaisuuden kautta kasvaisi.

”- - on käytännössä itsestään selvää, että näiden pakolaisryhmien joukossa on myös terroristijärjestöjen riveihinsä värvämiä soluttautujia. - - Meidän täytyy myös täällä syrjäisessä Suomessa olla jatkuvasti varuillamme maahamme mahdollisesti pakolaisina pyrkivien terroristien suhteen.”³⁸⁴

Perussuomalainen-lehdessä huomioitiin ilman henkilöllisyyspapereita Suomeen saapuvat turvapaikanhakijat. Turvapaikkalainsäädäntöä tuli tiukentaa paperittomien hakijoiden kohdalla, sillä heidän uskottiin nostavan sosiaalietuuksia useilla eri nimillä, sekä pahimmillaan vaarantavan Suomen kansallisen turvallisuuden.

”Paljon pahempaa on kuitenkin se, että terroristit voivat käyttää tätä hyväkseen. Tällainen aukko houkuttelee terroristeja, se on selvä.”³⁸⁵

Pentti Oinonen (ps.) puhui useaan otteeseen eduskunnassa terrorismin mahdollisuudesta. Hänen mukaansa Suomi ei nykyisellä ”sinisilmäisellä pakolaispolitiikalla” pystyisi erottamaan tuhansien maahan pyrkijöiden joukosta siihen soluttautuneita yksittäisiä terrorismiverkoston jäseniä, jolloin maahan pyrkivien kokonaismäärä tuli saada pienemmäksi. Jos maahanmuuttopolitiikka ei muuttuisi tiukempaan suuntaan, olisivat seuraukset tuhoisat:

”Lienee vain ajan kysymys, koska Suomen kansalaisuuden saanut ääriliikkeen edustaja vaarantaa kansallista turvallisuuttamme.”³⁸⁶

Terrorismi liitettiin usein juuri islamilaisista maista tuleviin maahanmuuttajiin.³⁸⁷ Jussi Halla-aho (ps./sit.) selvensi yhteyttä Scripta-blogissaan:

”Kaikki muslimit eivät ole terroristeja, mutta tämä ei ole Euroopan kannalta oleellista. Euroopan kannalta oleellista on, että kaikki terroristit ovat muslimeja.”³⁸⁸

³⁸³ UD 18.11.2005 PK

³⁸⁴ VP PTK 97/2004 (Ed.Halme)

³⁸⁵ PS 12/2005: ”Pakolaispolitiikka ontuu pahasti”

³⁸⁶ VP PTK 118/2010 (Ed.Oinonen)

³⁸⁷ PS 03/2009: ”Pakolaisongelma”

³⁸⁸ Scripta-blogi 21.9.2006. www-sivu: <www.halla-aho.com/scripta>

Suojelupoliisin kannanotot vahvistivat näkemystä, sillä sen virallisen kannan mukaan Suomesta suunnattiin varoja ja muuta taloudellista tukea terroristijärjestöille. Eri puolilla poliisia oli alettu pelkäämään jopa terrori-iskun mahdollisuutta, ja uhkan aiheuttajana pidettiin ”radikalisoituvaa muslimiväkeä”.³⁸⁹ Lisäksi suojelupoliisin päällikkö Ilkka Salmi ja maahanmuuttoviraston ylijohtaja Jorma Vuorio yhdistivät Sunnuntaidebatti-kirjoituksessaan lisääntyneen maahanmuuton terrorismin riskin kasvamiseen, ja kertoivat sen liittyvän erityisesti Irakista ja Somaliasta tuleviin turvapaikanhakijoihin.

*”Eurooppalaisten turvallisuusviranomaisten yleisen käsityksen mukaan siirtolaisuuden vaarana on myös terroristien soluttautuminen maahanmuuttajavirtoihin.”*³⁹⁰

Kokoomuksen kaupunginvaltuutettu Heikki S. von Hertzen antoi tukensa edelliselle näkemykselle, ja toivoi muidenkin ottavan Suojelupoliisin edustajat sanat vakavasti. Hän kertoi myös uskovansa puolueen puheenjohtaja Jyrki Kataisen huomioineen lausunnon vaatiessaan avoimempaa maahanmuuttokeskustelua.³⁹¹

Kaikki eivät kuitenkaan olleet samaa mieltä asiasta. Helsingin Sanomien sunnuntaitoimituksen toimittaja Sami Sillanpää vastasi kolumnissaan Vuoriolle ja Salmelle hyvin kriittiseen sävyyn. Sillanpään mielestä Supo sekä liioitteli terrorismin uhkaa että lietsoi muukalaisvihaa erityisesti islamilaista maailmaa kohtaan.

*”Samaan aikaan kun muualla maailmassa keskustelu on kääntynyt ymmärtämään terrorismin syitä ja näkemään vivahteita islamilaisissa maissa, Suomessa Supo on aktivoitunut edistämään muukalaiskammoa. - - Tietävästi mikään islamistinen tai mikään muukaan poliittisesti fanaattinen terroristiryhmä ei ole uhannut Suomea.”*³⁹²

Sillanpään mielestä ongelmallista Supon väitteissä on se, että tietojen salattavuuden takia niitä eivät ulkopuoliset kykene tarkistamaan. Terrorismikysymyksessä Supo oli kuitenkin Sillanpään mukaan taipunut, ja hän jakoi kolumnissaan saamiaan tietoja:

*”Lopulta pitkän väännön jälkeen Supo suostui sentään paljastamaan, kuinka monta terroristia Suomessa itse asiassa elää maahanmuuton tai pelättyjen kansainvälisten verkostojen toiminnan seurauksena. Ei yhtään.”*³⁹³

Sillanpää ei ollut ainoa vastakkaisen näkemyksen edustaja. Nykypäivässä oli aiemmin julkaistu filosofian tohtori Markus Juntusen haastattelu, jossa hän kielsi köyhyyden, islamin ja terrorismin välisen yhteyden. Hänen mielestään mielikuva pakolaisleireillä

³⁸⁹ HS 19.10.2009: ”Supo: Suomi on terrorismin tukimaa”

³⁹⁰ HS 7.6.2009: Sunnuntaidebatti-kirjoitus

³⁹¹ NP 6.3.2009: kolumni (H.S.von Hertzen)

³⁹² HS 4.10.2009: kolumni (S.Sillanpää)

³⁹³ ibid.

asuvista terroristeista ei voinut pitää paikkaansa, sillä tekojen suunnittelu ja toteutus vaativat koulutuksen kautta opittujen tietojen lisäksi rahaa. Esimerkiksi vuoden 2011 New Yorkin terrori-iskuihin osallistuneet olivat kotoisin vauraasta Saudi-Arabiasta pakolaisleirien sijaan. Lisäksi Juntunen näki virheellisenä länsimaissa vallalla olevan käsityksen, jonka mukaan kaikki muslimit islamilaistetaan. Juntunen korosti islamin olevan ennen kaikkea ihanne, johon muslimit pyrkivät, mutta jotka eivät usko vajavaisen ihmisen siihen kykenevän. Täten käsitys siitä, että kaikki muslimit noudattaisivat radikaalin islamin oppeja ja olisivat valmiita terroritekoihin, ei pidä paikkaansa.³⁹⁴

Helsingin Sanomissa haastateltu terrorismintutkija Magnus Ranstorp ei uskonut terrorismin uhan kohdistuvan Suomeen, ja nimitti maata ”rauhaisaksi poukamaksi myrskyisässä maailmassa”. Hän uskoi tilanteen kuitenkin voivan muuttua nopeasti, mikäli Suomessa tapahtuisi esimerkiksi Tanskan pilapiirroskohun kaltaisia tapahtumia.³⁹⁵ Helsingin yliopiston akatemiututkija Susanne Dahlgren vertasi Suomen tilannetta muihin maihin. Vaikka Suomessa oli olemassa samanlaisia radikalisoitumista mahdollistavia elementtejä, kuin muissa maissa, ei niin ollut käynyt rauhallisen yhteiskunnallisen ilmapiirin vuoksi.

*”Meillä ei ole syvää epäluulon ilmapiiriä kaikkia muslimeja kohtaan, kuten esimerkiksi Tanskassa. Siitä kannattaisi pitää kiinni. Se on voimavara, jolla pystyy toimimaan radikalisoitumisen estämiseksi.”*³⁹⁶

Näiden esimerkkien avulla on huomattavissa, että keskusteluun terrorismista osallistuivat kansalaisten ja kansanedustajien lisäksi myös asiantuntijat yhteiskunnan eri osa-alueilta, kuitenkin sillä erotuksella, ettei terrorismin mahdollisuutta aktiivisesti kiistetty muiden kuin tutkijoiden taholta. Oletan tämän olevan seurausta uhan vakavuudesta ja siitä, ettei asiasta voi saada varmuutta. Esimerkiksi kansanedustajan taholta olisi poliittisesti melko riskialtista kieltää terrorismin mahdollisuus kokonaan, jolloin häntä voitaisiin syyttää kansallisen turvallisuuden huomiotta jättämisestä. Edustajat tyytyivätkin Astrid Thorsin (r.) ja Minna Sirnön (vas.) antamien esimerkkien kaltaisiin toteamuksiin, joissa toivottiin kaikkien tulijoiden leimaamiselta välttymistä.³⁹⁷

³⁹⁴ NP 17.6.2005: ”Siirtolaisuus ei ole uhka”

³⁹⁵ HS 11.1.2011: ”Suomi on rauhaisa poukama”

³⁹⁶ ibid.

³⁹⁷ HS 6.5.2007: ”Tiukan linjan muuttaja”; VP PTK 3/2008 (Ed.Sirnö)

3.5 Kansallinen itsemääräämisoikeus uhattuna?

Pelko Suomen itsemääräämisoikeuden menettämisestä ja vieraiden valtioiden vaikutusvallan lisääntymisestä sai jonkin verran huomiota maahanmuuttokeskustelussa. Poikkeuksetta tämän uhan aiheuttajia olivat venäläiset maahanmuuttajat. Keskustelu aiheesta alkoi vasta 2000-luvun loppupuolella. Vielä vuonna 2007 Helsingin Sanomissa ilmestyi Annamari Sipilän artikkeli, jossa ihmeteltiin sitä, miksei Venäjä ja sen mahdollisesti aiheuttamat uhat nousseet laisinkaan keskustelun kohteeksi kevään 2007 eduskuntavaalikamppailussa.³⁹⁸

Tilanne muuttui elokuun 2008 jälkeen Venäjän ja Georgian välillä käydyn sodan myötä. Tapahtumat alkoivat Etelä-Ossetian ja Georgian välisestä aseellisesta selkkauksesta, jossa menehtyi myös alueella olleita venäläisiä rauhanturvaajia. Etelä-Ossetian asemasta pitkään olemassa ollut kiista Venäjän ja Georgian välillä kärjistyi, jolloin Venäjä ryhtyi sotatoimiin Georgiaa vastaan. Vaikka sota maiden välillä oli lyhyt, jätti se jälkensä muiden seurausten ohella myös suomalaiseen maahanmuuttokeskusteluun.³⁹⁹ Suuri vaikutus tähän oli Venäjän presidentti Dimitri Medvedevin puheella kansalaistensa suojelusta sotatapahtumien jälkeen.

”- - suojelemme rauhanturvaajien ominaisuudessa ihmisten elämää ja kunniaa - omien kansalaistemme ja muiden maiden kansalaisten, muun muassa niiden maiden, jotka ovat muodostuneet Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen. - - Jos jollain oli asiaa koskevia illuusioita vielä jokin aika sitten, nyt on aika hylätä ne illuusiot.”⁴⁰⁰

Venäjän doktriini kansalaistensa suojelusta rajojensa ulkopuolella huomioitiin ensin Viron ja Latvian kannalta, joissa kummassakin asuu suuri venäläisvähemmistö. Pahimmillaan Georgian sodan uskottiin aiheuttavan ennakkotapauksen, jonka mukaan Venäjän armeija antaisi tarvittaessa tukea venäläisvähemmistön separatistisille vaatimuksille jossakin itsenäisessä maassa.⁴⁰¹ Pian katseet kääntyivät myös Suomeen, vaikka kaikki eivät olleetkaan vakuuttuneita uhasta. Esimerkiksi Eero Heinäluoma (sd.) ilmoitti Georgian aloittaneen tapahtumaketjun aseellisilla toimillaan Etelä-Ossetianissa, jolloin hän ei nähnyt tarpeelliseksi muuttaa käsityksiä Venäjän aiheuttamasta turvallisuushasta Suomelle.⁴⁰² Tiedusteltaessa presidentti Tarja Halosen kantaa asiaan, hän totesi Medvedevin lausunnon olleen ”onneton”, eikä pitänyt uhkaa

³⁹⁸ HS 18.2.2007: ”Vaara vaanii, Suomi”

³⁹⁹ HS 9.8.2008: ”Venäjä ja Georgia sodassa”; HS 13.8.2008: ”Venäjä ilmoitti lopettaneensa sotatoimet”

⁴⁰⁰ Iltä-Sanomien 19.8.2008: ”Näin Medvedev puhui”

⁴⁰¹ Iltä-Sanomien 11.8.2008: ”Saako Venäjä avoimen kortin myös Viroon?”; HS 17.8.2008: ”Tutkija: Sota jakoi Latvian kahteen leiriin”

⁴⁰² HS 16.8.2008: Sanottua-palsta

todennäköisenä.⁴⁰³ Sen sijaan suomalais-venäläisen kansalaisfoorumin puheenjohtaja ja kansanedustaja Heidi Hautala (vihr.) oli jo ennen sotatoimia pitänyt mahdollisena sitä, että Kreml venäläisvähemmistön kautta yrittäisi lisätä vaikutusvaltaansa Suomessa.⁴⁰⁴

Helsingin Sanomat teetti aiheesta kyselyn vuonna 2008, jonka mukaan 21 % vastaajista piti Georgian tapahtumien valossa mahdollisena sitä, että venäläisvähemmistön olemassa olosta Suomessa saattaisi kehittyä turvallisuusuhka. Enemmistö vastaajista ei siten nähnyt uhkaa todennäköisenä. Ongelmana pidettiin enemmän Venäjän asennetta ja politiikkaa kuin Suomessa asuvaa venäläisvähemmistöä. Kuitenkin esimerkiksi työministeri Tarja Cronberg (vihr.) piti Medvedevin lausuntoa vaarallisena, ja professori Jaakko Hämeen-Anttila näki oman maan kansalaisten ja kieltä puhuvien etujen ajamisen yhtenä yleisimmistä syistä sekaantua muiden valtioiden sisäisiin asioihin. Sen sijaan professori Matti Wiberg ei pitänyt uhkaa ajankohtaisena.

”Näkyvässä olevassa tulevaisuudessa venäläisistä ei ole suurempaa uhkaa suomalaisille kuin ruotsalaisista.”⁴⁰⁵

Pian sotatapahtumien jälkeen keskustelu venäläisvähemmistön tuomasta uhasta unohtui, mutta nousi uudelleen puheenaiheeksi vuoden 2009 loppupuolella. Silloin Venäjän duumassa hyväksyttiin laki, jonka nojalla maa voisi, kuten Georgian tapauksessa, suojella kansalaisiaan myös toisten valtioiden rajojen sisäpuolella.⁴⁰⁶ Vaikka esimerkiksi Maanpuolustuskorkeakoulun strategianopettaja Heikki Lehtonen kielsi lain aiheuttavan Suomelle uhkaa niin kauan kuin maiden välit säilyvät hyvinä,⁴⁰⁷ aiheutti se myös toisenlaisia kannanottoja. Professori Timo Vihavainen kertoi pitävänsä todennäköisenä sitä, että Venäjän johto käyttäisi venäläisvähemmistöä politiikan välineenä.⁴⁰⁸

Syksyllä 2010 tehdyn gallup-kyselyn mukaan 21 % suomalaisista uskoi, että Venäjää oli syytä pelätä, mutta kyselystä tehdyssä artikkelissa uhan ei mainittu koskevan venäläisvähemmistöä Suomessa.⁴⁰⁹ Vaikka lehtiin asti päätyneitä artikkeleita venäläisten maahanmuuttajien aiheuttamasta turvallisuusuhasta esitettiin suhteellisen

⁴⁰³ HS 16.9.2008: ”Halonen: Hyvä naapuri ei ole äkäinen eikä nälkäinen”

⁴⁰⁴ HS 29.6.2008: ”Uusi ääni Kremlin kellossa”

⁴⁰⁵ HS 5.9.2008: ”HS-raati: Venäläisvähemmistö ei ole riski”

⁴⁰⁶ HS 11.8.2009: ”Venäjä valmisteleekin lakia ulkomaan sotilasoperaatioille”; HS 22.10.2009: ”Venäjän duuma hyväksymässä lain kansalaistensa suojelemisesta ulkomailla”

⁴⁰⁷ HS 22.10.2009: ”Venäjän duuma hyväksymässä lain kansalaistensa suojelemisesta ulkomailla”

⁴⁰⁸ HS 4.10.2009: ”Kansakunta taas rähmällään”

⁴⁰⁹ HS 13.9.2010: ”Joka viides pelkää Venäjää”

vähän, internetin keskustelupalstoilla se oli yleisempää.⁴¹⁰ Uskon kuitenkin kyseisten nettikeskustelujen edustavan vain melko pientä osaa suomalaisista, sillä Venäjän pelko on yleisempää vanhemman väestön keskuudessa, jotka taas käyttävät vähemmän internettiä kuin nuoremmat.

3.6 Leviävätkö tartuntataudit?

Maahanmuuttajien mukanaan tuomat ja mahdollisesti suomalaisiin tartuttamat taudit eivät muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta aiheuttaneet laajaa keskustelua. Muutos 1990-lukuun verrattuna ei ole suuri, sillä aihe ei noussut esiin tuolloinkaan.⁴¹¹ Aineistossa esiintyi yksittäisiä kommentteja tautien leviämisestä maahanmuuton seurauksena, mutta asiaa ei kuitenkaan useimmiten käytetty argumenttina maahanmuuttoa vastaan. Edellä mainittuja puheenvuoroja kuvastavat esimerkiksi lääkäreiden haastattelut, joissa he kertovat tartuntatautien taustoista. Tauti saattoi vaihdella tuberkuloosista aina aidsiin asti.⁴¹²

Argumenttien vähäisyyden tekee mielenkiintoiseksi se, että Magdalena Jaakkolan asennetutkimuksen mukaan vuonna 2003 jopa kaksi kolmasosaa uskoi aidsin leviävän maahanmuuton seurauksena. Luku oli pienempi kuin 1990-luvulla, mutta se käsitti silti suurimman osan suomalaisista.⁴¹³ Vaikka tautien leviäminen koettiin todennäköisenä, ei sitä kuitenkaan nähty maahanmuuttopoliittisena kysymyksenä. Esimerkiksi uutisessa Suomen osallistumisesta Pietarin huumeiden kautta levinneen HIV-epidemian hoitoon aihetta käsiteltiin sosiaalisena ongelmana turvallisuusuhan torjunnan sijaan.⁴¹⁴ Lisäksi tulijoille tehtävät seulonnat ja testit nähtiin toimivimpana keinona tartuntojen ehkäisemiseksi maahanmuuton rajoittamisen sijaan.⁴¹⁵ Tautien leviämisessä tuotiin esiin myös asian toinen puoli. Ylilääkäri Rauni Ruohosen mukaan maahanmuuttajat eivät esimerkiksi olisi voineet levittää länsimaissa jo kerran kukistettua tuberkuloosia,

⁴¹⁰ esim. Homma-forum: "Venäläiset maahanmuuttajat? Pitkän aikavälin ongelma?" [www-sivu: <hommaforum.org/index.php?topic=26508.0>](http://www.sivu:<hommaforum.org/index.php?topic=26508.0>); Tiede.fi -keskustelu: "Onko Venäjä todellinen uhka Suomelle?" [www-sivu: <www.tiede.fi/keskustelut/historia-kulttuurit-ja-yhteiskunta-f13/onko-venaja-todellinen-uhka-suomelle-t18608-1365.html>](http://www.sivu:<www.tiede.fi/keskustelut/historia-kulttuurit-ja-yhteiskunta-f13/onko-venaja-todellinen-uhka-suomelle-t18608-1365.html>)

⁴¹¹ Salo 2005, s.29

⁴¹² HS 8.4.2005: "Suomalainen hiv-kanta eroaa muista Länsi-Euroopan maista"

⁴¹³ Jaakkola 2005, s.100

⁴¹⁴ HS 12.5.2003: "Suomi auttaa lähialueita kouluttamalla"

⁴¹⁵ HS 13.9.2010: "Suomessa vähän tuberkuloosia"

elleivät länsimaalaiset olisi alun perin levittäneet tautia kolonialismin aikakaudella valloittamilleen alueille ja niiden asukkaille.⁴¹⁶

Muutamissa tapauksissa maahanmuuttajia kuitenkin syytettiin tautien levittämisestä. Esimerkiksi Perussuomalainen-lehdessä julkaistussa mielipidekirjoituksessa ihmetellään raiskauksen uhriksi joutuneen naisen päätöstä lähteä ulkomaalaisen miehen kotiin yökerhosta, sillä vaarana on rikoksen uhriksi joutumisen lisäksi tarttuvat taudit:

”Rakkaat siskot voitteko vastata mikä esim. saa alle kaksikymppisen naisen lähtemään 50-vuotiaan tummaihoisen, rastatukkaisen, afrikkalaissyntyisen, muusikon? asunnolle ravintolaillan päätteeksi nauttimaan juomia. Siis jos te ette halua tulla raiskatuksi ja/tai altistaa itseänne esim. hiv:lle.”⁴¹⁷

Myös Homma-forumilla käytiin aiheesta useita keskusteluja muun muassa Hi-viruksen levittämisestä tuomitun maahanmuuttaja ”Rachelin” tapauksen käsittelyn yhteydessä. Keskusteluissa jotkut yhdistivät maahanmuuton ja tartuntatautiin, erityisesti HIV:n lisääntymisen, kun taas toiset eivät pitäneet uhkaa todennäköisenä.⁴¹⁸

⁴¹⁶ HS 13.9.2010: ”Siirtolaiset toivat tuberkuloosin takaisin länsimaihin”

⁴¹⁷ PS 07/2004: mielipidekirjoitus (K.Lindblom)

⁴¹⁸ Homma-forum: ”’HIV-Rachelille’ neljän ja puolen vuoden tuomio”. www-sivu: <<http://hommaforum.org/index.php/topic,40467.0.html>>; Homma-forum: ”Maahanmuutto ja AIDS”. www-sivu: <<http://hommaforum.org/index.php/topic,20953.msg295639.html#msg295639>>

4 Kulttuurin muutos hyvässä ja pahassa

Kolmas maahanmuuton kannattamiseen tai vastustamiseen käytetty argumenttiryhmä liittyi kulttuuriin. Nämä argumentit käsittävät ihmisten mielikuvia maahanmuuttajista sekä sen, minkälaisiksi he arvioivat maahanmuuton vaikutukset suomalaiseen kulttuuriin. Keskustelu on tutkimuksessa jaettu kahteen osaan. Ensimmäisenä tarkastellaan keskustelua yleisellä tasolla, johon suurin osa puheenvuoroista otti kantaa. Yleisessä tasossa korostuivat maahanmuuton kannattaminen monikulttuurisuuden kulttuuria rikastavan vaikutuksen takia, ja toisaalta näkemys kulttuurien kohtaamisesta uhkana suomalaisen kulttuurin kehitykselle ja säilymiselle. Yleisen tason lisäksi keskustelua käytiin myös tietyistä ihmisryhmistä ja kulttuureista, jotka saattoivat keskustelijoiden määritelmien mukaisesti perustua esimerkiksi kansallisuuteen tai uskontoon.⁴¹⁹

4.1 Monikulttuurisuus – uhka vai rikkaus?

Maahanmuuttajien vaikutuksista suomalaiselle kulttuurille keskusteltiin koko tutkimusajanjakson ajan. Jaakkolan asennetutkimuksen mukaan vuonna 2003 82 % suomalaisista uskoi kulttuurielämän monipuolistuvan maahanmuuton seurauksena, mutta samaan aikaan 28 % suomalaisista näki maahanmuuton uhkana suomalaiselle kulttuurille.⁴²⁰ Täten vain harvat kyseenalaistivat maahanmuuton vaikutukset suomalaiseen kulttuuriin kokonaan, mutta erimielisyyttä syntyi siitä, nähtiinkö vaikutukset hyvänä vai huonona asiana. Vaikka toteamus ”monikulttuurisuus on rikkaus” toistui usein 2000-luvun maahanmuuttokeskustelussa ja sitä käytettiin argumenttina maahanmuuton lisäämisen puolesta, eivät useimmat kuitenkaan määritelleet sitä, minkälaisesta rikastumisesta oli kyse. Sen sijaan maahanmuuttoa vastustavat tahot esittelivät hieman tarkemmin kulttuurien sekoittumisen huonoja puolia, mutta heidänkin joukossaan esiintyi paljon perustelemattomia mielipiteitä. Keskustelu kulttuurikysymyksistä ei siten ole muuttunut radikaalisti 1990-lukuun verrattuna, sillä myös silloin suurin osa kulttuuriin liittyvistä maahanmuuttoa vastustavista argumenteista jäivät vaille perusteita.⁴²¹

⁴¹⁹ Maahanmuuttoa kannattavia puheenvuoroja 69 kpl, vastustavia 58 kpl

⁴²⁰ Jaakkola 2005, s.101–102

⁴²¹ Salo 2004, s.31

Eduskuntapuolueet

Poliittisista puolueista erityisesti perussuomalaiset profiloituivat maahanmuuton vastustajina kulttuurisiin syihin vedoten. Kulttuuriargumenttien käyttö sopii hyvin yhteen tohtori Markku Jokisipilän arvion kanssa perussuomalaisten ajattelun lähtökohdasta, johon kuuluu ”suomalainen yhtenäiskulttuuri” ja ”tervehenkiset suomalaiskansalliset arvot”. Jokisipilän mukaan tällaisessa ajattelumallissa toiseudelle ja erilaisuudelle ei usein ole sijaa.⁴²² Perussuomalaisten puheenvuoroissa kannettiin usein huolta suomalaisen yhtenäiskulttuurin tuhoutumisesta maahanmuuton seurauksena.⁴²³ Vaikka ”suomalaista kulttuuria” ei puheenvuoroissa tarkkaan määriteltä, on se kuitenkin tulkittavissa kristillisten arvojen mukaisiksi tavoiksi ja perinteiksi. Lisäksi puolueen 3. varapuheenjohtaja Vesa-Matti Saarakkalan mukaan yhtenäiskulttuurin olemassaolon voi todistaa sillä, että jotkut tahot peräänkuuluttavat monikulttuurisuutta, ja toteaa, ettei ”sitä voisi peräänkuuluttaa, ellei olisi yhtenäiskulttuuria”.⁴²⁴ Perussuomalainen-lehden artikkeleissa korostetaan maahanmuuton negatiivisia vaikutuksia seuraavasti:

”Monikulttuurisuus ainoastaan nopeuttaa oman kulttuurimme tuhoa. Itse haluaisin säilyttää kulttuurimme tällaisenaan myös tuleville jälkipolvillemme.”⁴²⁵

”- - suomalaisilla on täysi oikeus olla peloissaan etenkin muista, kuin länsimaisista kulttuureista maahamme kohdistuvan maahanmuuton suhteen. - - maamme on kansallisen kulttuurimme ja kansallisvaltioajattelun ansiosta noussut sadassa vuodessa kehitysmaasta yhdeksi parhaista yhteiskunnista maailmassa elää. Tässä menestyksessä kansallisella yksituumaisuudella ja yhteisillä arvoilla on ollut ratkaiseva rooli.”⁴²⁶

Jos maahanmuuttajia Suomeen kuitenkin tulisi, olisi heidän sopeuduttava suomalaiseen kulttuuriin mahdollisimman nopeasti, jotta mahdollisilta ongelmilta ja haittavaikutuksilta vältyttäisi.⁴²⁷ Puolueen puheenjohtaja Timo Soinin (ps.) mukaan:

”- - kun tänne tullaan, samoin kuin Soinille tultaessa kylään otetaan kengät pois jalasta, samoin tultaessa Suomeen otetaan tämän maan tavat. - - Kun tullaan Suomeen, toimitaan niin kuin Suomessa ollaan. Ei ole muuta tapaa.”⁴²⁸

⁴²² UD 3.11.2008: ”Suomalainen yhtenäiskulttuuri ihanteena”

⁴²³ PS 02/2005: ”Onko eduskunnassa äärioikeistoa?”; PS 01/2006: mielipidekirjoitus (E.Holappa)

⁴²⁴ HS 26.2.2010: ”Yhtenäisen kansan manifesti”

⁴²⁵ PS 04/2006: ”Monikulttuurisuuden luomia ongelmia”

⁴²⁶ PS 07/2008: ”Rasistiksi leimaaminen estää yhteiskunnallista keskustelua”

⁴²⁷ VP PTK 25/2004, VP PTK 126/2004 ja VP PTK 57/2007 (Ed.Soini); PS 05/2005: ”Varovaisuus ei rasismia”; VP PTK 87/2008 (Ed.Vistbacka); UD 3.11.2008: Sanottua-palsta

⁴²⁸ VP PTK 126/2004 (Ed.Soini)

Soini esitti kuitenkin varovaisempia arvioita maahanmuuton vaikutuksista kuin muut puolueensa jäsenet, jotka uskoivat erilaisista kulttuuritaustoista tulevien maahanmuuttajien vaarantavan suomalaisen tasa-arvon ja sananvapauden.⁴²⁹ Lisäksi kunniamurhien ja tyttöjen sukupuolielinten silpomisen uskottiin leviävän Suomeen maahanmuuton seurauksena.⁴³⁰ Pelkoa aiheutti myös mahdollinen seksuaalirikosten kasvu kulttuurierojen konkretisoitumisen seurauksena. Esimerkiksi Perussuomalaisten nuorten internet-sivuilla oli keväällä 2007 teksti, jossa kommentoitiin Oulussa tapahtuneita joukkoraiskauksia. Kirjoituksen mukaan raiskaukset ”ovat karuja esimerkkejä siitä, mitä monikulttuurisuus pahimmillaan on.” Perussuomalaisten nuorten puheenjohtaja Vesa-Matti Saarakkalan mukaan kyseessä ei ollut rasistinen kannanotto, sillä ”siinä ei puututa esimerkiksi toisten rotuihin.” Sen sijaan kyse oli hänen mukaansa kulttuurierojen aiheuttamista ongelmista.⁴³¹ Samankaltaisen näkemyksen esitti kotkalainen kaupunginvaltuutettu Freddy Van Wonterghem (ps.):

”Sain sen kuvan, että jos suomalaismies harrastaa seksiä alaikäisen kanssa, hän on pedofiili, ja jos maahanmuuttajamies sen tekee, sitä kutsutaan kulttuuriksi. - - Jos jotakin tuomioita annetaan, lieventävänä perusteluna käytetään kulttuurieroja ja etnistä taustaa.”⁴³²

Maahanmuuttajien tekemiä rikoksia tutkinut Juhana Iivari antoi tukea perussuomalaisten tulkinnalle kulttuurierojen merkityksestä seksuaalirikoksissa.

”Iivarin mukaan seksuaalirikosten taustalla on usein kulttuurien törmäys, joka tulee ilmi suhteessa naiseen. ’Kun kohtaaminen tapahtuu, ystävällisyyden ja kohteliaisuuden osoitukset voidaan ymmärtää väärin. Siinä saattaa syntyä tulkinta naisten saatavuudesta’, hän sanoo.”⁴³³

Perussuomalaisten keskuudessa eniten huomiota kulttuurikysymyksissä herätti Jussi Halla-aho (ps./sit.), joka on Scripta-blogissaan käsitellyt monikulttuurisuutta kriittisestä näkökulmasta vuodesta 2005 alkaen.⁴³⁴ *Mitä Jussi Halla-aho tarkoittaa?* -teoksen toimittaja Ville Hytönen kertoo Halla-ahon käyttävän blogissaan ”äärimmäisen aggressiivisia ilmaisuja” ja kuvailee hänen kirjoituksiaan monikulttuurisuudesta ja kansallisen kulttuurin katoamisesta ”voimakkaiksi ja väkivaltaisiksi”.⁴³⁵ Halla-aho näkee maahanmuuton ongelmien liittyvän ennen kaikkea muslimeihin ja hänen

⁴²⁹ PS 09/2008: ”Monikulttuurisuus vaarantaa tasa-arvon”; HS 14.3.2008: mielipidekirjoitus (S.Terho); PS 07/2009: ”Ensin Suomi, sitten EU”

⁴³⁰ VP PTK 87/2008 (Ed.Ruohonen-Lerner); HS 18.5.2008: mielipidekirjoitus (V-M.Saarakkala)

⁴³¹ HS 27.5.2007: ”Perussuomalaisnuorten sivuilla oli raiskausteksti”

⁴³² PS 08/2005: mielipidekirjoitus (F.Van Wonterghem)

⁴³³ HS 10.2.2008: ”Ulkomaalaiset ovat ylliedustettuina Helsingin väkivaltarikostilastoissa”

⁴³⁴ Scripta-blogi. www-sivu: <www.halla-aho.com/scripta/>

⁴³⁵ Hytönen, 2010: s.9–10

argumenttejaan käsitellään tarkemmin islamia käsittelevässä alaluvussa. Yleisellä tasolla hän kertoi vastustavansa maahanmuuttoa muun muassa länsimaisten arvojen suojelemiseksi.

”- - maahanmuuttajat tuovat mukanaan arvoja ja käsityksiä, jotka eivät mitenkään ole yhteen sovitettavissa tasa-arvoisen, sekulaarin, länsimaisen oikeusvaltion kanssa”⁴³⁶

Halla-aho kritisoi myös monikulttuurismin aatetta. Se tarkoittaa hänen mukaansa niitä argumentteja, joiden mukaan maahanmuuttajia pidetään rikkautena.

”Monikulttuurismin kiivaimmat kannattajat ovat takkinsa kääntäneitä kommunisteja. - - En koe edistävänä mitään aatetta vaan vastustavani sitä.”⁴³⁷

Perussuomalaisten lisäksi myös muiden puolueiden keskuudessa kannettiin huolta maahanmuuton vaikutuksista suomalaiselle kulttuurille, joskin pienemmässä mittakaavassa, ja argumentit saivat myös vastustusta. Kokoomuksessa maahanmuuttoa vastustettiin perustellen asiaa sillä, että Suomen väestön tulisi säilyä suomalaisena. Samoin oltiin huolissaan suomalaisen kulttuurin ja arvojen väheksymisestä lisääntyvän maahanmuuton seurauksena.⁴³⁸ Hyvin kriittisiä näkemyksiä esitti Kokoomusnuorten Wille Rydman, joka vuodesta 2003 lähtien argumentoi suomalaisen kulttuurin olevan uhattuna maahanmuuton seurauksena.⁴³⁹ Toimiessaan kokoomusnuorten puheenjohtajana vuonna 2010 hän kommentoi Hufvudstadsbladetin haastattelussa tilannetta seuraavasti:

”Olemme monikulttuurista yhteiskuntaa vastaan. Halla-aho on puhunut avoimesti monikulttuurisuutta vastaan ja minusta se on hyvä.”⁴⁴⁰

Toisaalta kokoomuksessa esiintyi myös vastakkaisia näkemyksiä, joiden mukaan monikulttuurisuus nähtiin rikkautena. Useat kokoomusnuoret varapuheenjohtaja Anne Taavitsaisen johdolla allekirjoittivat Rydmanin näkemyksiä vastustavan kannanoton, ja hänen puheitaan arvosteltiin myös Nykypäivän pääkirjoituksessa ja mielipidesivuilla.⁴⁴¹ Kyseisiä kulttuurin rikastumista korostavia argumentteja ei kuitenkaan perusteltu, kuten eivät tehneet samaa argumenttia käyttäneet opetusministeri Henna Virkkunen (kok.) ja

⁴³⁶ Scripta-blogi 7.5.2007. www-sivu: <www.halla-aho.com/scripta>

⁴³⁷ HS 30.11.2008: ”Mitä Jussi Halla-aho oikein tahtoo?”

⁴³⁸ VP PTK 111/2006 (Ed.Lahtela); VP PTK 32/2010 (Ed.Jokinen)

⁴³⁹ NP 9.5.2003: mielipidekirjoitus (W. Rydman)

⁴⁴⁰ NP 26.2.2010 PK (Viittaa HBL 21.2.2010, suomennos pääkirjoitustoimittajan)

⁴⁴¹ NP 26.2.2010 PK; NP 26.2.2010: ”Maahanmuuttokysymys jakaa kokoomusnuoria”; NP 5.3.2010: mielipidekirjoitus (M.Muukkonen)

ulkoministeri Alexander Stubb (kok.).⁴⁴² Näistä esimerkeistä huolimatta positiiviset arviot jäivät puolueessa kuitenkin vähemmistöön.

Eniten maahanmuuton myönteisiin kulttuurivaikutuksiin keskittyivät vihreiden, sosiaalidemokraattien ja vasemmistoliiton edustajat. Sarah Glynnin artikkelin mukaan tämä ei ole yllätys, sillä monikulttuurisuuden kannattajat tulevat useimmiten poliittisen kentän vasemmalta laidalta nostaen ryhmien oikeudet yksilöiden edelle, toisin kuin markkinaliberalistit, joita Suomessa kokoomuksen voidaan ajatella edustavan.⁴⁴³

Sosiaalidemokraattien eduskuntaryhmä ilmoitti jo 2000-luvun alussa kannattavansa maahanmuuttoa, sillä ”se edisti Suomen etnistä monimuotoisuutta.”⁴⁴⁴ Samaa näkemystä toistettiin koko vuosikymmenen ajan puolueen jäsenten toivoessa kulttuurisen moniarvoisuuden ja suvaitsevaisuuden kasvua. Maahanmuutto nähtiin välineenä tavoitteiden toteutumiseksi.⁴⁴⁵ Kulttuurin muuttuminen maahanmuuton myötä nähtiin rikkautena, ei uhkana:

”Uusista kulttuureista tulevat ihmiset tuovat oman arvokkaan panoksensa yhteisöömme ja auttavat omaa kulttuuriamme kehittymään entistä rikkaammaksi.”⁴⁴⁶

Kansanedustajat Maria Guzenina-Richardson (sd.) ja Kimmo Kiljunen (sd.) korostivat monikulttuurisuuden rikastavaa vaikutusta Uutispäivä Demarin kolumneissaan.⁴⁴⁷

”Monikulttuurisuus on rikkaus. Sitä ei tarvitse pelätä.”⁴⁴⁸

”Kyse on monikulttuuristumisesta. - - Etnisesti monikerroksinen yhteiskunta on voimavara ja rikkaus.”⁴⁴⁹

Minna Sirnön (vas.) mielestä maahanmuuttajat edesauttaisivat suomalaisen kulttuurin uusiutumista ja kehittymistä. Myös Annika Lapintie (vas.) piti yhteiskunnan moniarvoistumisesta hyveenä.⁴⁵⁰ Vihreiden näkemys tuli esiin puolueen vuoden 2007 eduskuntavaaliohjelmassa, jossa kerrotaan monikulttuurisuuden rikastuttavan

⁴⁴² VP PTK 97/2009 (Opetusministeri Virkkunen); HS 19.2.2010: ”Stubb puolustaa maahanmuuttoa ja monikulttuurisuutta”

⁴⁴³ Glynn 2009: s.19–20

⁴⁴⁴ UD 25.11.2004: ”Demarit korostavat ikääntyvien työhyvinvointia”

⁴⁴⁵ VP PTK 20/2004 (Ed.Alho, Ulkoasianministeri Tuomioja); UD 23.9.2004: ”Monikulttuurisuus on voimavara”; UD 1.6.2009: ”Miten EU:n maahanmuuttopolitiikkaa on uudistettava?”

⁴⁴⁶ VP PTK 53/2010 (Ed.Taimela)

⁴⁴⁷ UD 21.4.2004: kolumni (M.Guzenina-Richardson); UD 23.2.2005: kolumni (M.Guzenina-Richardson); UD 25.3.2009: kolumni (K.Kiljunen); UD 22.12.2010: kolumni (K.Kiljunen)

⁴⁴⁸ UD 21.4.2004: kolumni (M.Guzenina-Richardson)

⁴⁴⁹ UD 25.3.2009: kolumni (K.Kiljunen)

⁴⁵⁰ VP PTK 111/2006 (Ed. Lapintie, Sirnö)

suomalaista kulttuuria.⁴⁵¹ Kansanedustaja Panu Laturin (vihr.) mielestä monikulttuurisuus oli puolueelleen tosiasia, ei pelkkä ideologia.⁴⁵²

Myös RKP:n edustajat näkivät monikulttuurisuuden monien muiden tapaan rikkautena; Helsingin Sanomissa kuvaillaan puolueen kannanoton vuodelta 2001 ”suorastaan vaativan monikulttuurisuutta”.⁴⁵³ RKP:ta ei voida pitää edellä mainitun Glynnin teorian mukaisena vasemmistopuolueena, joten puolueen asennoitumista selittävät muut tekijät. Nykypäivän artikkelissa uskottiin maahanmuuton kautta tapahtuvan yhteiskunnan moniarvoistumisen ja monikulttuuristumisen parantavan myös RKP:n oman kannattajaväestön, ruotsinkielisen vähemmistön asemaa Suomessa. Lisäksi RKP omasi ylipäätään liberaalin suhtautumisen monikulttuurisuuden kaltaisiin arvokysymyksiin.⁴⁵⁴ Puolueen edustajien kannanotot sopivat tähän kuvaan. Puheenjohtaja Stefan Wallinin mukaan suomalaiset voisivat oppia muilta kulttuureilta ja Christina Gestrinin mielestä monikulttuurisuus oli rikkaus.⁴⁵⁵

Keskustan edustajat kommentoivat vain harvoin maahanmuuton kulttuurivaikutuksia. Puolueen periaateohjelmassa vuodelta 2006 mainitaan ”monikulttuurisuuden kuuluvan suomalaisuuteen”, mutta ei oteta kantaa sen vaikutuksien luonteeseen.⁴⁵⁶ Myös Helsingin Sanomien eduskuntapuolueille tekemässä kyselyssä paljastui keskustan pidättäytyväisyys maahanmuuttoasioissa, mutta huomattiin linjausten kuitenkin lähentyneen monikulttuurisuutta kannattavien puolueiden kanssa.⁴⁵⁷ Mainittu lähentyminen näkyy muun muassa puolueen vuonna 2010 laatimassa maahanmuuttoasiakirjassa, jossa ilmastaan sanonnan ”maassa maan tavalla tai maasta pois” olevan suvaitsematon, ja kerrotaan monikulttuurisuuden rikastuttavan suomalaista yhteiskuntaa.⁴⁵⁸ Toisaalta kriittisempiäkin näkemyksiä esiintyi. Esimerkiksi Lauri Oinosen mielestä maahanmuuttajien sopeutuminen suomalaiseen kulttuuriin olisi ehdottoman tärkeää, eivätkä maahanmuuttajat omilla tavoillaan saisi ”missään tapauksessa vaarantaa meidän suomalaisuuttamme.”⁴⁵⁹

⁴⁵¹ Vihreät: Eduskuntavaaliohjelma 2007. www-sivu: <www.vihreat.fi/files/liitto/Vaaliohjelma2007.pdf>

⁴⁵² HS 31.3.2010: ”Mikä on puolueenne maahanmuuttopolitiikan peruslinja?”

⁴⁵³ HS 12.1.2009: ”Vain osa puolueista on paneutunut maahanmuuttopolitiikkaan”

⁴⁵⁴ NP 26.3.2010: ”Jakolinjat maahanmuutosta kulkevat puolueiden sisällä”

⁴⁵⁵ VP PTK 61/2009 (Ed.Gestrin); NP 26.3.2010: ”Jakolinjat maahanmuutosta kulkevat puolueiden sisällä”

⁴⁵⁶ Keskusta: Periaateohjelma 2006. www-sivu: < www.keskusta.fi/loader.aspx?id=fce446f6-68ce-427f-b9fc-67ecc8e3c57d>

⁴⁵⁷ HS 12.1.2009: ”Vain osa puolueista on paneutunut maahanmuuttopolitiikkaan”

⁴⁵⁸ Keskusta: Eduskuntaryhmän maahanmuuttoasiakirja 2010. www-sivu:

<www.keskusta.fi/loader.aspx?id=02d80de8-0f0b-4314-9235-5cd84dbab8d5>

⁴⁵⁹ VP PTK 9/2009 (Ed.L.Oinonen)

Muut keskustelijat

Tasavallan presidentti Tarja Halonen otti ajoittain kantaa kulttuurikeskusteluun. Vuoden 2004 uudenvuodenpuheessaan tärkeitä ajankohtaisia aiheita käsitellessään hän huomioi monikulttuurisuuden ja suvaitsevaisuuden.⁴⁶⁰ Halonen toi myöhemmin näkemyksensä esiin myös valtiavierailulla, jossa hän esitti Venäjän presidentti Putinille ajatuksiaan kulttuurisen monimuotoisuuden tärkeydestä.⁴⁶¹

Poliitikkojen lisäksi myös muut yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistuneet käyttivät kulttuuriin liittyviä argumentteja maahanmuuton kannattamiseksi tai vastustamiseksi; kulttuurien sekoittuminen nähtiin joko rikkautena tai uhkana suomalaiselle kulttuurille. Argumentit olivat kuitenkin melko harvinaisia, vaikka varsinkin uhkaa korostaneiden arvioiden esittäminen yleistyi vuoden 2008 kunnallisvaalien jälkeen.⁴⁶² Lehtien artikkeleissa ja mielipidekirjoituksissa kulttuurin rikastumista korostaneet artikkelit olivat kuitenkin koko tutkimusajanjakson ajan enemmistössä.⁴⁶³ Hyvän esimerkin argumenttien luonteesta saa Helsingin Sanomien artikkelista, jossa useilta maahanmuuttajataustaisilta ja syntyperäisiltä suomalaisilta oli kysytty, miten maahanmuuttajat ovat muuttaneet Helsinkiä. Monissa vastauksissa tuotiin ilmi monikulttuurisuuden hyviä puolia.

”Helsinki on menossa monikulttuurisempaan suuntaan. Se on hyvä, koska monikulttuurisuus on rikasta ihmisten kulttuuria.” -Fernando Colombo

”Täällä on nyt paljon värikkäämpää. Monikulttuurisuus on rikkautta.” -Zahra Abdulla

”Helsingin - ja koko Suomen - ruoka-, ravintola-, tapa- ja mikään muukaan kulttuuri ei olisi ihan sitä, mitä se nyt on. Vaikutus on vain myönteinen.” -Kimmo Pietinen⁴⁶⁴

Samoin lehdessä julkaistussa mielipidekirjoituksessa perusteltiin maahanmuuttajien määrän lisäämistä seuraavasti:

⁴⁶⁰ Suomen tasavallan presidentti Tarja Halosen uudenvuodenpuhe 1.1.2007. www-sivu:

<www.presidentti.fi/halonen/Public/default9972-2.html?contentid=176559&nodeid=41417&contentlan=1&culture=fi-FI>

⁴⁶¹ UD 20.7.2007: ”Presidentti Halonen painotti Putinille monikulttuurisuutta”

⁴⁶² Ennen syksyä 2008: kannattavia 10kpl, vastustavia 1kpl; Syksyn 2008 jälkeen: kannattavia 9 kpl, vastustavia 7 kpl

⁴⁶³ HS 20.7.2003: vieraskynäkirjoitus (P.Voutilainen); HS 23.9.2003: ”Nuoret haluavat onnellisuuteen raatamisen kulttuurista”; HS 7.7.2004: kolumni (E.Laaksonen); HS 18.2.2007: mielipidekirjoitus (P.Niemi); HS 25.5.2008: mielipidekirjoitus (R.Siikala); HS 30.3.2009: mielipidekirjoitus (M.Lehtonen); HS 4.3.2010: mielipidekirjoitus (E.Saloranta); HS 22.3.2010: mielipidekirjoitus (K.Korhonen); HS 20.6.2010: mielipidekirjoitus (J.Korhonen);

⁴⁶⁴ HS 1.12.2006: ”Miten maahanmuuttajat ovat muuttaneet Helsinkiä?”

”Maahanmuuttajat tuovat yhteiskuntaan dynamiikkaa, sopivasti ahneutta ja kulttuurista monimuotoisuutta. - - Monikulttuurinen Suomi voisi olla myös hieman hausکمپی paikka elää.”⁴⁶⁵

Kulttuurien sekoittumisesta aiheutuvaa uhkaa korostettiin harvemmin.⁴⁶⁶ Erään mielipidekirjoituksen mukaan puheenvuorojen vähyys ei johtunut niiden puuttumisesta, vaan siitä, että media antoi enemmän näkyvyyttä maahanmuuttoa kannattaville puheenvuoroille.

”Todellisuudessa juuri Itä-Helsingin siirtolaislähiöiden asukkailla on eniten kokemuksia arjen monikulttuurisuudesta ja erilaisten, toisinaan jopa vastakkaisten arvojen kohtaamisista. Sen sijaan, että media antaisi palstatilaa näille ’arjen monikulttuurisuusasiantuntijoille’, lehdistö päästää ääneen yliopistotutkijat ja professorit, jotka huutelevat omista norsunluutorneistaan suvaitsevuuutta hekkuvia ’asiantuntijalausuntojaan’ välittämättä siitä, että monikulttuuristen juhlapuheiden ja arkielämän todellisuuden välillä on Lähi-idän kokoinen aukko.”⁴⁶⁷

Kirjoittaja saattaa osua arvioissaan oikeaan siinä, että tavallisen kansan keskuudessa kriittiset arviot olivat yleisempiä kuin medianäkyvyys antoi ymmärtää. Esimerkiksi Magdalena Jaakkolan asennetutkimuksen mukaan vuonna 2003 28 % suomalaisista näki kulttuurien sekoittumisen uhkana.⁴⁶⁸ Valitettavasti myöhemmiltä vuosilta vastaavaa tutkimustietoa ei ole saatavilla, mutta yleisen maahanmuuttokriittisyyden kasvun valossa lukumäärän ei voi olettaa ainakaan merkittävästi pienentyneen. Sen sijaan kirjoituksen vastaisesti tutkijatkaan eivät kovin aktiivisesti keskustelleet maahanmuuton kulttuurivaikutuksista. Siinä, missä talouteen ja turvallisuuteen liittyvät argumentit olivat tutkijoiden suosiossa, vain harvat keskittyivät kulttuurin osa-alueeseen. Muutamia puheenvuoroja kuitenkin löytyi. Esimerkiksi monikulttuurisuuden rikkauden puolesta puhunut mediatutkija Camilla Haavisto kertoi Helsingin Sanomissa näkemyksensä maahanmuuton positiivista puolista:

”Maahanmuuttajat ovat tuoneet tietoa erilaisista uskonnoista ja kulttuureista. - - Maahanmuuttajat auttavat huomaamaan, että on muitakin kulttuurisia näkökulmia ja maailmankatsomuksia. Maahanmuuttajat eivät ole sinänsä tuoneet mitään huonoa. Toki on jotain heihin liittyviä negatiivisia ilmiöitä, mutta ne eivät ole maahanmuuttajien vaan yhteiskunnan tuottamia.”⁴⁶⁹

Sen sijaan tutkijat Timo Vihavainen ja Milla Hannula saivat äänensä kuuluviin julkisuudessa vastakkaisilla näkemyksillä. Teoksessa *Länsimaiden tuho* (2009)

⁴⁶⁵ HS 18.2.2007: mielipidekirjoitus (P.Niemi)

⁴⁶⁶ esim.: HS 10.1.2007: mielipidekirjoitus (E.Toivanen); HS 22.3.2010: mielipidekirjoitus (E.Havanasi)

⁴⁶⁷ HS 7.9.2010: mielipidekirjoitus (J.Räsänen)

⁴⁶⁸ Jaakkola 2005, s.101–102

⁴⁶⁹ HS 1.12.2006: ”Miten maahanmuuttajat ovat muuttaneet Helsinkiä?”

Vihavainen esittelee monikulttuurisuuden synnyttämiä ongelmia. Maahanmuuttoa hän kuvailee ”länsimaisen kulttuurin itsemurhaksi”. Vihavaisen mukaan suurin osa ongelmista oli seurausta islaminuskosten maahanmuuttajien Suomeen tulosta, joihin palataan seuraavassa alaluvussa.⁴⁷⁰ Maahanmuuttokriitikoksi itseään kutsuva valtiotieteilijä Milla Hannula toivoi päättäjiltä suomalaisen kantaväestön kieltä, uskontoa ja kulttuuria puolustavaa politiikkaa, jottei ”suomalais-ugrilainen kansa kuihtuisi”.⁴⁷¹ Hänen mielestään:

”Monikulttuurisuusideologia on edelleen vallitseva, ja siihen liittyy kantaväestön etujen väheksyminen.”⁴⁷²

Ulkomaalaisia urheilijoita joulujuhlien ja suvivirsien tilalle

Vaikka argumentoinnissa yleisellä tasolla maahanmuuton kulttuuria rikastuttavasta tai tuhoavasta vaikutuksesta ei useimmiten annettu esimerkkejä kannanottojen tueksi, löytyi argumenttiparin kummaltakin puolelta kuitenkin myös konkreettisia asioita, jotka saivat keskustelijoiden parissa paljon huomiota. Maahanmuuton kannattajat korostivat suomalaisen urheilumenestyksen parantumismahdollisuuksia maahanmuuton myötä, vastustajat puolestaan pelkäsivät suomalaisten joutuvan luopumaan koululaisten joulujuhlista ja suvivirsistä. Näiden melko populististen esimerkkien avulla julkisessa keskustelussa määrittelemättömään kulttuurin käsitteeseen saatiin kansantajuisia piirteitä, jolloin muutoin vaikeaselkoisesta asiasta oli helpompi keskustella.

Ulkomaalaistaustaisten pelaajien roolin korostaminen Suomen maajoukkueiden menestyksen taustalla oli yleistä erityisesti jalkapallon parissa. Esimerkiksi syksyllä 2004 pelatun Suomen ja Armenian välinen jalkapallo-ottelu päättyi Suomen 3-1 -voittoon, jota Helsingin Sanomissa kuvailtiin seuraavasti:

”Eilisen lopputuloksen voi tulkita myös näin: suomalaissyntyiset-Armenia 0-1, maahanmuuttajat-Armenia 3-0. Kuqi ja Eremenko ovat oivia esimerkkejä siitä, millaista potentiaalia maahanmuuttajissa saattaa olla Suomen urheiluelämälle.”⁴⁷³

Samanlaisia kannanottoja esitettiin koko tutkimusajanjakson ajan niin urheilutoimittajien, urheilijoiden itsensä kuin myös suomalaisten poliitikkojen tahoilta.⁴⁷⁴ Maahanmuutto- ja eurooppaministeri Astrid Thors (r.) otti useaan otteeseen

⁴⁷⁰ HS 4.10.2009: ”Kansakunta taas rähmällään”

⁴⁷¹ HS 17.2.2011: ”Maan tavalla maahanmuuttoa vastaan”

⁴⁷² HS 20.2.2011: ”Kuinka nörteistä tuli persuja ja mamukriitikoita”

⁴⁷³ HS 10.10.2004: ”Väärin voitettu”

⁴⁷⁴ HS 24.5.2007: ”Ulkomaalaissyntyisiä jalkapalloilijoita yhä enemmän maajoukkueissa”; HS 28.4.2008: mielipidekirjoitus (P.Hurme); HS 2.7.2008: kolumni (H.Miettinen)

esiin maahanmuuton myönteiset vaikutukset urheiluelämälle, samoin kuin kansanedustaja Kari Uotila (vas.).⁴⁷⁵ Uutispäivä Demarin urheilutoimittaja toivoi maahanmuuttokeskustelussa huomioitavan maahanmuuton myönteiset vaikutukset niin jalkapallolle, jääkiekolle kuin koripallollekin.⁴⁷⁶ Jalkapallovalmentaja Erkki V. Lehtola antoi tukensa Matti Vanhasen hallituksen maahanmuuttopolitiikalle jalkapallomenestykseen vedoten:

*”Suomen väestö ikääntyy. Matti Vanhasen hallitus varautuu uhkaavaan työvoimapulaan aktiivisella maahanmuuttopolitiikalla. Sen edistäminen on suomalaisen jalkapallonkin etu. Maajoukkue kaipaa eläköityvien litmasten ja hyypiöiden korvaajiksi pelaajia, jotka ovat syntymästään saakka imeneet ja hengittäneet korkeaa jalkapallokulttuuria.”*⁴⁷⁷

Maahanmuuttoa vastustaneet tahot esittivät puolestaan uhkakuvia joulujuhlien ja suvivirren laulamisen kieltämisestä. Argumentteja esiintyi koko tutkimusjakson ajan varsinkin joulun alla, ja kyseisistä uhista on keskusteltu jo 1990-luvun lopulta lähtien.⁴⁷⁸ Mielenkiintoista on se, että nämä kaksi perinnettä nousivat esiin useimmiten yhdessä. Pääsiäisperineet tai muut suomalaisen kalenterin kristilliset juhlapyhät eivät saaneet huomiota, vaan juuri joulujuhlaan ja suvivirteen kiteytyi koko kulttuuriuhkaa korostava argumentointi. Aiheeseen otettiin kantaa lehtien mielipidepalstoilla, ja kansanedustajista varsinkin perussuomalaiset käyttivät tätä kansantajuista esimerkkiä.⁴⁷⁹ Timo Soinin (ps.) kommentit eduskunnassa olivat kuvaavia; maahanmuuttajia sai tulla Suomeen vain, jos he toimivat suomalaisten traditioiden mukaan:

*”Tilanne on se, että kun Suomeen tullaan, eletään meidän sääntöjemme mukaan. Täällä päiväkodeissa vietetään joulua ja kouluissa lauletaan suvivirret.”*⁴⁸⁰

*”(Ed. Jaakonsaari: Saako muslimit tulla?) – Muslimit saa tulla, kun asiat on kunnossa, mutta silloin pitää antaa meidän, ed. Jaakonsaari, pitää Suvivirtemme, veisata kaikki joulujuhlamme.”*⁴⁸¹

Kokoomuksen puheenjohtaja Jyrki Katainen otti kantaa keskusteluun loppuvuodesta 2010 esittämällä huolensa sen puolesta, että vaikka suurin painostus joulujuhlien

⁴⁷⁵ VP PTK 77/2008 (Maahanmuutto- ja eurooppaministeri Thors); VP PTK 87/2008 (Ministeri Thors ja ed.Uotila)

⁴⁷⁶ UD 30.3.2009: ”Ulkomaalaiset Suomen urheilun edistäjinä”

⁴⁷⁷ HS 8.6.2007: ”Maahanmuuttajat maajoukkueen avuksi”

⁴⁷⁸ Salo 2004, s.36

⁴⁷⁹ HS 10.12.2005: Näkökulma-kirjoitus (P.Salmén); HS 18.12.2005: ”Joulun sanoma saattaa loukata”; HS 10.1.2007: mielipidekirjoitus (E.Toivanen); HS 27.12.2007: mielipidekirjoitus (S.Timonen); PS 09/2008: ”Leimaamisen kahdet kasvot maahanmuuttopolitiikassa”;

⁴⁸⁰ VP PTK 45/2004 (Ed.Soini)

⁴⁸¹ VP PTK 111/2006 (Ed.Soini)

lopettamiselle tulisi ateististen suomalaisten keskuudesta, saatettaisiin sitä käyttää myös maahanmuuttajien kritisoimiseksi. Helsingin Sanomien artikkelin mukaan:

*”Kokoomusjohtaja on huolissaan siitä, että väärin ymmärretty suvaitsevaisuus lyö takaisin. Monet rupeavat miettimään, että kuka on syyllinen siihen, että meidän lapset eivät saa koulussa enää laulaa joululauluja. Ja sitten syyllisiä etsitään maahanmuuttajista, että nekö tässä on esteenä.”*⁴⁸²

Sama näkemys tuotiin esiin mielipidekirjoituksessa, jossa uskottiin joulujuhlakeskustelussa olevan sisällytettynä yleistä maahanmuuttovastaisuutta, vaikka useimmiten maahanmuuttajataustaiset eivät ole niitä, jotka joulujuhlien poistamista vaativat.⁴⁸³

4.2 Hyviä ja huonoja maahanmuuttajia

Yleisen kulttuurikeskustelun lisäksi argumentoinnissa saatettiin keskittyä yhteen tiettyyn kulttuuriin tai maahanmuuttajaryhmään, vaikka tarkkoja määritelmiä minkään kulttuurin sisällöstä ei annettu. Usein vastakkain asettuivat ”meidän länsimainen, kristillinen kulttuurimme” jotakin vierasta kulttuuria vastaan. Pentti Raittilan mukaan varsinkin kielteistä suhtautumista eri maahanmuuttajaryhmiin voivat selittää etniset ennakkoluulot ja pelko vierasta kohtaan.⁴⁸⁴ Magdalena Jaakkolan mielestä kyseinen vieraan pelko, ksenofobia, ei kuitenkaan vielä tarkoita eri ryhmien pitämistä eri arvoisina keskenään.⁴⁸⁵ Joissain tapauksissa, varsinkin islamilaista kulttuuria koskevissa puheenvuoroissa, kulttuurien arvojärjestykseen laittaminen on kuitenkin näkyvää, ja niitä arvosteltiin länsimaisin kriteerein. Uuden rasismiteorian määritelmän mukaisesti kulttuureista puhuminen onkin korvannut entisen rodun käsitteen 1980-luvulta alkaen. Biologiaan perustuvat argumentit on pääasiassa hylätty, mutta tilalle on tullut näkemys, jonka mukaan eri ihmisryhmien välillä on ylitsepääsemättömiä kulttuurisia eroja, joita esiintyy erityisesti islamilaisen ja länsimaisen kulttuurin välillä. Lisäksi uuden rasismiteorian mukaan yleistyksiä eri ihmisryhmistä on alettu tehdä kansallisuuteen tai uskontoon perustuvilla kriteereillä rodun sijaan.⁴⁸⁶ Tämä piirre on selkeästi näkyvissä aineistossa, sillä usein tietystä kansasta puhutaan kulttuurina, ikään kuin kaikilla saman valtion asukkailla tai samaan uskontokuntaan kuuluvilla olisi yksi yhtenäinen kulttuuri.

⁴⁸² HS 18.12.2010: ”Katainen sydämistyi joulujuhlakeskustelusta”

⁴⁸³ HS 22.12.2010: mielipidekirjoitus (nimimerkki: Opettaja pääkaupunkiseudulta)

⁴⁸⁴ Raittila 2004, s.22

⁴⁸⁵ Jaakkola 2005, s.12

⁴⁸⁶ Büchi 1996, s.151–153

Islam ja somalit

Suurimman huomion maahanmuuttajien kulttuuritaustoista sai islam ja somalialaiset maahanmuuttajat, jotka nähtiin lähes poikkeuksetta uhkana suomalaiselle kulttuurille. Tulkintaa tukee Jaakkolan vuoden 2003 asennetutkimus, jolloin somaleita pidettiin epätoivotuimpana Suomeen saapuvana maahanmuuttajaryhmänä. Tämä ei kuitenkaan ole yllättävää, sillä suhtautuminen köyhemmistä maista tuleviin, ulkonäöltään ja kulttuuriltaan selkeästi suomalaisista erottuviin maahanmuuttajiin on aina ollut varauksellisempaa kuin esimerkiksi länsimaista kotoisin oleviin tulijoihin.⁴⁸⁷ Huomattavaa on se, kuinka 1990-lukuun verrattuna islamin aiheuttama kulttuuriuhka on korostunut ja afrikkalaisen kulttuurin vähentynyt. Tämä tulee esiin keskustelijoiden asennoitumisesta somaleita kohtaan, sillä Salon 1990-lukua käsittelevässä tutkimuksessa maan asukkaita pidetään afrikkalaisen kulttuurin edustajina,⁴⁸⁸ kun taas 2000-luvun puolella heidät yhdistettiin lähes poikkeuksetta islamilaisen kulttuuriin.

Perussuomalaiset argumentoivat islamin aiheuttamasta uhasta 2000-luvun alkupuolelta asti. Koska konsensushakuisuus ja ongelmien vähättely oli tuolloin vahvana piirteenä suomalaisessa maahanmuuttokeskustelussa,⁴⁸⁹ olivat perussuomalaistenkin argumentit maltillisempia kuin myöhemmällä ajalla.

”Kristilliset arvot ovat puolueen lähtökohta. Muut uskontokunnat, erityisesti islam, koetaan vieraiksi.”⁴⁹⁰

”Maamme on vahvasti kristillinen ja vahvasta muslimimaasta muuttava menee hämilleen. Syntyy sekasortoinen tilanne, joka aiheuttaa kulttuurien sekoittumisen omamme kustannuksella.”⁴⁹¹

Maahanmuuton lisäksi islamin uhkaa käytettiin muun muassa Turkin EU-jäsenyyden vastustamiseksi. Perussuomalainen-lehden pääkirjoituksen mukaan Turkin jäsenyys ja muslimiväestön lisääntyminen Euroopassa johtaisi pahimmillaan jopa ”yhteiskuntamme lakien, ja kansalaisten asenteiden muuttumista yhä tiukempaan Koraanin määrittelemään uskonnollisuuteen.”⁴⁹² Myös demokraattinen päätöksentekojärjestelmä oli uhattuna juuri islaminuskoisten maahanmuuton myötä:

”[valtavirta sekä fundamentalistinen islam] eivät tunnusta sukupuolten tasa-arvoa, tai sananvapauden ehdottomuutta. Tästä syystä islamilaisella kulttuurilla on vakavia

⁴⁸⁷ Jaakkola 2005, s.69–70

⁴⁸⁸ Salo 2004, s.37–39

⁴⁸⁹ Jaakkola 2005, s.2; Raittila 2009, s.69–70

⁴⁹⁰ PS 02/2005: ”Onko eduskunnassa äärioikeistoa?”

⁴⁹¹ PS 05/2005: ”Varovaisuus ei ole rasismia”

⁴⁹² PS 10/2007 PK

ongelmia tulla toimeen kristinuskon piirissä syntyneiden läntisten tasavaltalaisten yhteiskunnallisten arvojen kanssa. - - Eurooppaan islamilaisista maista suuressa määrin tuleva maahanmuutto ja maanosamme islamilautuminen muodostavat vakavan poliittisen ja yhteiskunnallisen ongelman, ellei islam muutu. Mikäli islam ei muutu, ja Eurooppa muuttuu, voimme sanoa hyvästit vapaudelle ja demokratialle.”⁴⁹³

Jussi Halla-aho (ps./sit.) puhui yleisen monikulttuurisuuskritiikkinsä lisäksi erityisesti islamilaisista maista länsimaihin suuntautuvaa maahanmuuttoa vastaan. Halla-ahon omien sanojen mukaan ”melkein kaikki maahanmuuttoon liittyvät ongelmat liittyvät islamiin – tai eivät islamiin vaan muslimeihin.”⁴⁹⁴ Muslimien keskuudessa suuri osa Halla-ahon kritiikistä kohdistui somaleihin, joiden turvapaikkahakemukset lisääntyivät huomattavasti vuosina 2008 ja 2009 samaan aikaan, kun Halla-aho nousi Helsingin kaupunginvaltuutetuksi.⁴⁹⁵ Scripta-blogissaan hän on kuvaillut somaleista muun muassa seuraavasti:

”On vaikea nimetä röyhkeämpää, kiittämättömämpää, vaateliaampaa, aggressiivisempaa ja kaikkinaisesta itsekkyydestä vapaampaa vähemmistöä kuin somalit.”⁴⁹⁶

Myöhemmin Halla-aho sai runsaasti mediahuomiota blogissaan esittämästä arvelusta, jonka mukaan ”ohikulkijoiden ryöstely ja verorahoilla loisiminen on somalien kansallinen, ehkä suorastaan geneettinen erityispiirre.” Samassa kirjoituksessa hän yhdisti islaminuskon pedofiliaan, josta seurasi myöhemmin syyte ja tuomio uskonrauhan rikkomisesta ja kiihottamisesta kansanryhmää vastaan.⁴⁹⁷

Professori Timo Vihavainen tuli teoksensa ”*Länsimaiden tuho*” myötä tunnetuksi vastustaessaan vieraista kulttuureista länsimaihin suuntautuvaa maahanmuuttoa, joka hänen mukaansa oli ”kuin hulluuden riemumarssi, jonka turmiollisuus tiedetään ennakolta”. Myös Vihavaisen mukaan suuri osa maahanmuuton ongelmista johtui islamista, jonka perussanoma oli hänen mukaansa aggressiivinen:

”Islam on elävä uskonto, joka otetaan hyvin vakavasti tietyissä piireissä. Ihmiset, jotka tulevat maailman primitiivisimmistä maista - Somalياهو on ollut aina häntäpäässä mittareiden mukaan -, ovat kulttuurisesti hirvittävän kaukana läntisestä maailmasta. Kulttuurishokki on valtava.”⁴⁹⁸

⁴⁹³ PS 11/2008: ”Perussuomalaiset - ei uskonnollinen vaan poliittinen puolue”; sulut tekijän lisäämät

⁴⁹⁴ HS 30.11.2008: ”Mitä Jussi Halla-aho oikein tahtoo?”

⁴⁹⁵ Migri: Turvapaikka- ja pakolaistilastot. www-sivu:

<www.migri.fi/tietoa_virastosta/tilastot/turvapaikka-_ja_pakolaistilastot>

⁴⁹⁶ Scripta-blogi 10.1.2007. www-sivu: <www.halla-aho.com/scripta>

⁴⁹⁷ Scripta-blogi, 3.6.2008. www-sivu: <www.halla-aho.com/scripta>; HS 31.10.2010: ”Halla-aholle sakot blogikirjoittelusta myös hovioikeudessa”

⁴⁹⁸ HS 4.10.2009: ”Kansakunta taas rähmällään”

Uhkana Euroopalle ja Suomelle Vihavainen näki erityisesti Euroopan islamisoitumisen maahanmuuton seurauksena, joka asettaisi sen perusarvot - kuten sananvapauden ja tasa-arvon - vaakalaudalle. Esimerkkinä islamilaisesta maahanmuutosta Vihavainen käytti Halla-ahon tapaan somaleja.⁴⁹⁹

Myös yksittäiset kokoomuslaiset argumentoivat somalien maahanmuuttoa vastaan. Ennen vuoden 2007 eduskuntavaaleja käydyissä keskusteluissa kansanedustaja Petri Salon (kok.) kommentit somaleista taltioituivat hänen tietämättään tv-kameralle ja levisivät laajalti kohun saattelemana. Kohulausunnossa Salo kuvaili somaleja seuraavasti:

”Somalit, jotka notkuu tuolla asemalla nautiskelee jotain huumetta, mälliä, eikä niillä ole tarkoituksaan opiskella kieltä tai mennä töihin...”⁵⁰⁰

Hän ei oikeussyytteen uhasta huolimatta pyörtänyt puheitaan, vaan jatkoi samansisältöisten kannanottojen esittämistä.⁵⁰¹ Myöhemmin hän kertoi Uutispäivä Demarille saaneensa paljon positiivista palautetta lausuntojensa johdosta ja kiitti äänestäjiä saamastaan tuesta.⁵⁰² Vuonna 2010 Suomen turvapaikkapolitiikkaakin kritisoinut Kokoomuksen nuorten liiton puheenjohtaja Wille Rydman oli samalla linjalla, ja nimesi somalit ongelmalliseksi ja sopeutumattomaksi maahanmuuttajaryhmäksi erilaiseen kulttuuriin vedoten.⁵⁰³ Puolueen yleislinjana somalialaisten maahanmuuttajien kritisoimista ei kuitenkaan voi pitää, sillä esimerkiksi puheenjohtaja Jyrki Katainen tuomitsi Salon näkemykset ennakkoluulojen lietsomisena Rydmanin saadessa kritiikkiä sekä kokoomusnuorilta että eduskuntapuolueelta.⁵⁰⁴

Tavallisten kansalaisten keskuudessa islam ja somalit nähtiin useimmiten uhkana. Vuonna 2009 Helsingin Sanomissa julkaistiin artikkeli, jossa kerrottiin yhteisöpalvelu Facebookiin perustetusta ryhmästä, jonka tarkoituksena oli otsikkonsa mukaisesti ”auttaa somali-ystävämme takaisin kotiin”. Ryhmä on sittemmin poistettu palveluntarjoajan sivuilta, mutta Helsingin Sanomien artikkeli kuvailee ryhmän sisältöä seuraavasti:

⁴⁹⁹ HS 4.10.2009: ”Kansakunta taas rähmällään”; HS 11.10.2009: ”Barbaarit tulevat, mutta omasta takaa”

⁵⁰⁰ UD 8.3.2007: ”Raastuvan varjo Petri Salon ylle”

⁵⁰¹ UD 8.3.2007: ”Suomen somalit harkitsevat oikeustoimia Petri Saloa vastaan”

⁵⁰² UD 12.3.2007: ”Petri Salo saanut positiivista palautetta”

⁵⁰³ HS 23.2.2010: ”Kokoomusnuorten johtaja luopuisi kiintiöpakolaisista”

⁵⁰⁴ HS 6.3.2007: ”Katainen tuomitsee kokoomuslaisen rasismipuheet”; NP 26.2.2010:

”Maahanmuuttokysymys jakaa kokoomusnuoria”; HS 23.2.2010: ”Kokoomusnuorten johtaja luopuisi kiintiöpakolaisista”

”Nettiryhmän tarkoituksena on kerätä rahaa somalien lähettämiseksi Suomesta pois. Vähän alempana on kuva miehestä, joka tähtää katsojaa rynnäkkökiväärillä. ’Maastalähdön vaihtoehto’, lukee kuvan alla. - - Maahanmuuttokriitikoiden päättely menee niin, että somalit ovat ongelma, koska he ovat somaleita.”⁵⁰⁵

Mielenkiintoista ryhmässä on artikkelissakin esiin otettu piirre: ryhmään on liitytty omilla nimillä anonyymiyden tarjoaman suojan sijaan.

Vähemmistöön tutkimusaineistossa jäivät islamia puolustavat argumentit. Yksi esimerkki löytyi Helsingin Sanomien pääkirjoituksesta, jossa lehti esitti vastineensa Timo Vihavaisen lausunnoille. Pääkirjoituksen mukaan ”islam tuskin on sen aggressiivisempi uskonto kuin kristinusko tai hindulaisuuskaan”, eikä Vihavaisen määrittelyille siten löydy näyttöä.⁵⁰⁶ Sama kanta esitetään sanomalehti Ilkassa, jonka mukaan:

”[Ääriajattelua] Sitä esiintyy kaikissa uskonnoissa. Jos laittaa yhtäsuuruusmerkit islamin ja islamismin välille, voi samalla sanoa, että Ku Klux Klan edustaa kristillisyyttä.”⁵⁰⁷

Tietokirjailija Osmo Soininvaara näki maltillisessa islamissa monia positiivisia piirteitä, sillä hänen mukaansa islam kunnioittaa monia samoja arvoja, kuin kristillisyyskin.⁵⁰⁸

Lisäksi eräässä mielipidekirjoituksessa tuotiin esiin se, ettei ole mitään yhtenäistä muslimikulttuuria, jota voisi pitää uhkana.

”- - eri maista tulevilla muslimeilla, kuten somaleilla, kurdeilla ja tšetšeneillä, ei ole sen enempää tekemistä keskenään, kuin suomalaisilla, nigerialaisilla ja eteläamerikkalaisilla kristityillä. - - Muslimien enemmistöllä ei ole missään päin Eurooppaa kiinnostusta järjestäytyä yhtenäiseksi poliittiseksi voimaksi edes ajaakseen yhteisiä asioitaan, saati muuttaakseen länsimaisia yhteiskuntia islamilaisiksi.”⁵⁰⁹

Samoin korostettiin sitä, että suomalainen kulttuuri muuttuu väistämättä jatkuvasti, ”lisääntyipä muslimien määrä Suomessa tai ei”.⁵¹⁰ Tulipa mainituksi myös muslimimiehien mieluisuus parisuhdekumppaneina suomalaisnaisille päihdeettömyytensä, henkilökohtaisen hygieniansa ja käytöstapojensa vuoksi.⁵¹¹

⁵⁰⁵ HS 15.2.2009: ”Rami Sipilä ei pidä somaleista”

⁵⁰⁶ HS 7.10.2009 PK

⁵⁰⁷ HS 10.10.2009: Muut lehdet -osio. Sulkeet tekijän lisäämät.

⁵⁰⁸ HS 9.10.2009: ”HS-raati: Maahanmuutosta saa puhua vapaasti”

⁵⁰⁹ HS 22.7.2010: mielipidekirjoitus (H.Muhammed)

⁵¹⁰ HS 23.7.2010: mielipidekirjoitus (M.Säävälä)

⁵¹¹ HS 7.10.2009: mielipidekirjoitus (nimimerkki Onnellinen islamista)

Inkerinsuomalaiset

Presidentti Mauno Koivisto kertoi huhtikuussa 1990 pitämässään televisiopuheessa inkeriläisten olevan suomalaisia, ja että heitä tulisi näin ollen pitää paluumuuttajina Suomeen pyrkiessään.⁵¹² Siksi inkeriläiset ovat tiettyjen sukulaisuussuhderajoitusten ja kielitaitovaatimusten puitteissa saaneet muuttaa Suomeen ilman toimeentuloselvitystä, vaikka sitä muilta maahanmuuttajilta vaaditaan. Viimeisen 20 vuoden aikana Suomeen on muuttanut noin 30 000 inkerinsuomalaista,⁵¹³ mutta kuten aiemmin tuotiin esiin, ei heidän tarkasta määrästä ole varmuutta. 1990-luvun aikana inkerinsuomalaisten paluumuuttoa vastustettiin jonkin verran kulttuurisiin syihin vetoamalla, eikä heidän esimerkiksi uskottu olevan valmiita elämään länsimaisessa yhteiskunnassa.⁵¹⁴ Suurin osa suomalaisista piti kuitenkin heidän maahanmuuttoaan hyvänä asiana; Jaakkolan tutkimuksien mukaan kolme neljästä suhtautui myönteisesti tai erittäin myönteisesti inkeriläisten paluumuuttoon vuosina 1993–2003. Myönteisiä asenteita selittivät yhteinen etninen tausta ja sen myötä syntyneet mielikuvat yhteisestä kulttuurista.⁵¹⁵

Presidentti Koivisto perusteli inkeriläisten paluumuuttoa yhteiseen kulttuuriin vedoten, ja toisti näkemyksensä myös 2000-luvun lopulla.⁵¹⁶ Nykypäivän kolumnisti, kotkalainen kunnallispoliitikko Heikki S. von Hertzen edusti samanlaista ajattelutapaa. Hän näki inkeriläiset suomalaisten sukulaiskansana ja piti vuosien mittaista odotusaikaa paluumuuttojonossa kohtuuttomana.

”Sivistysvaltio Suomi takaa kansalaisilleen hoitoon pääsyn muutamassa kuukaudessa, mutta seisottaa veljeskansan muuttohalukkaita ihmisiä rajan takana jopa 10 vuotta. Uskomatonta mutta totta.”⁵¹⁷

Toisen näkemyksen mukaan kaikki Suomeen paluumuuttolain myötä muuttaneet eivät ole alkuperäisiä inkeriläisiä, vaan tavallisia venäläisiä. Täten heillä ei olisi oikeutta muuttaa Suomeen paluumuuttajina, ja myös koko paluumuuton mahdollisuus tuli lopettaa. Asenteita kiristivät sopeutumisongelmat, jotka johtivat muun muassa huumausainerikoksiin.⁵¹⁸ Erään mielipidekirjoituksen mukaan:

⁵¹² HS 11.10.2010: ”Inkeriläisten paluumuutto-oikeus lakkaa”

⁵¹³ Yle Uutiset 27.6.2011: ”Inkeriläisten paluumuuttojono sulkeutumassa”. www.sivu: <yle.fi/uutiset/kotimaa/2011/06/inkerilaisten_palumuuttojono_sulkeutumassa_2688494.html>

⁵¹⁴ Salo 2004, s.39–40

⁵¹⁵ Jaakkola 2005, s.69

⁵¹⁶ HS 6.2.2011: ”Inkeriläisten tarina kosketti”

⁵¹⁷ NP 18.2.2005: kolumni (H.S.von Hertzen)

⁵¹⁸ HS 20.12.2006: ”Hallitus ei ota uusia hakijoita inkeriläisten paluumuuttojonoon”

”Inkeriläiset paluumuuttajat tarkoittivat alkuaan inkeriläisiä, jotka asuivat Rajajoen toisella puolella tsaarin vallan kukistumiseen asti. He puhuivat puhdasta suomen kieltä - - - Presidentti Koivisto tarkoitti näitä inkeriläisiä, mutta kuitenkin tänne Suomeen on niin sanottuina paluumuuttajina annettu tulla valtavia määriä venäläisiä - -, joilla ei ollut mitään tekoa Suomen kanssa, eivätkä he edes hallitse suomen kieltä.”⁵¹⁹

Valtioneuvosto päätti vuoden 2006 maahanmuuttopoliittisessa ohjelmassa paluumuuttojonon sulkemisesta, joka tarkoitti sitä, ettei jonoon voinut ilmoittautua uusia hakijoita enää heinäkuun 2011 jälkeen. Ohjelman tavoitteena oli panostaa erityisesti työperäiseen maahanmuuttoon, ja siksi paluumuuttojonon purkamista haluttiin nopeuttaa. Päätökseen vaikutti myös sen uhan estäminen, etteivät inkerinsuomalaiset päättäisi muuttaa Suomeen vasta työuransa jälkeen eläkeikäisinä. Lisäksi uskottiin, että kaikki halukkaat ehtisivät kyseisessä ajassa ilmoittautua jonoon. Eduskuntakeskusteluiden perusteella voi päätellä päätöksen takana olleen ennen kaikkea talouteen, ei kulttuuriin liittyvät syyt.⁵²⁰

Venäläiset ja virolaiset

Venäläisten maahanmuuttajien kohdalla argumentit jakautuivat tasaisemmin vastustaviin ja kannattaviin. Sen lisäksi, että venäläisten maahanmuutto koettiin konkreettiseksi turvallisuushaksi, uskoivat jotkut sen uhkaavan myös suomalaista kulttuuria. Vastapuolella venäläiset nähtiin Suomeen hyvin sopeutuvana kulttuurina. Jälkimmäisen ajattelukannan yksi äänekkäimmistä puolestapuhujista oli islamilaisista maista tulevaa maahanmuuttoa kritisoinut Timo Vihavainen. Hän uskoi venäläisten olevan ”sopivin maahanmuuttajaryhmä, koska he ovat kulttuurisesti meitä lähellä”. Vihavaisen mielestä venäläisyydellä olisi myös paljon annettavaa suomalaisuudelle.⁵²¹

Baltian asiantuntija, toimittaja Jukka Rislakki antoi hyvän esimerkin vastakkaisesta näkemyksestä puheenvuoroillaan, joissa hän vastusti Vihavaisen argumentteja. Rislakki kertoi omaan kokemukseensa perustaen venäläisten olevan hyvin haluttomia lähentymään esimerkiksi virolaisten tai latvialaisten kanssa, joissa kummassakin oli jo vuosia asunut suuri venäläisvähemmistö. Päinvastoin sopeutumattomuus tuntui vain lisääntyvän vuosien saatossa.⁵²²

⁵¹⁹ NP 11.3.2005: mielipidekirjoitus (M.Veijalainen)

⁵²⁰ Työministeriö 2006: Hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma 19.10.2006: [www-sivu: <www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio/06_julkaisut/10_muut/mamu_ohjelma19102006.pdf>;](http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio/06_julkaisut/10_muut/mamu_ohjelma19102006.pdf) VP PTK 104/2006 (Työministeri Filatov, Ed.Essayah); VP PTK 111/2006 (Työministeri Filatov, Ed.Kiljunen)

⁵²¹ HS 4.10.2009: ”Kansakunta taas rähmällään”; HS 11.10.2009: ”Barbaarit tulevat, mutta omasta takaa”; NP 16.10.2009: ”Suomen maahanmuuttokeskustelu on umpikujassa”

⁵²² NP 16.10.2009: ”Suomalainen maahanmuuttokeskustelu on umpikujassa”

”Sosiologisten tutkimusten mukaan venäjänkielinen vähemmistö on huomattavan epälojaalia asuinmaataan kohtaan. ’Alkuasukkaiden’ kieliä halveksitaan - - . Aina ja kaikkialla edellytetään palvelua venäjäksi, ja venäjää vaaditaan viralliseksi kieleksi. Kansalais- ja äänioikeutta vaaditaan kaikille. Jos kansalaisuutta ei saa kielitaidottomuuden takia, siitä valitetaan Moskovaan - -. Baltian kansojen perinteet ja juhlapäivät jätetään joko huomiotta tai niitä pilkataan. - - Venäläinen vähemmistö lukee omia lehtiään ja kirjojaan ja seuraa omia tv- ja radiokanaviaan.”⁵²³

Näiden kahden äärimmäisen kannan lisäksi esiintyi myös välimuotoja, joita kansanedustajat Ville Niinistö (vihr.) ja Kimmo Sasi (kok.) edustivat. Heidän mielestään venäläisen kulttuurin läsnäolosta voisi olla hyötyä Suomelle, vaikka riskitkin tunnustettiin.⁵²⁴

Viro ja virolaiset saivat venäläisiä sopeamman vastaanoton. Vaikka virolaisten maahanmuuttoa vastustettiin jossain määrin taloudellisiin syihin vedoten, kulttuurillisesti heidät nähtiin kuitenkin hyvin Suomeen sopeutuvana ”veljeskansana”. TNS Gallupin tekemän kyselyn mukaan lähes 90 % suomalaisista olisi sallinut virolaisten maahanmuuton Suomeen vuonna 2007.⁵²⁵ Jaakkolan tutkimuksissa lukema vuonna 2003 oli vielä 61 %, ⁵²⁶ joten myönteisten asenteiden yleistymisen 2000-luvulla on ollut huomattavaa. Erään mielipidekirjoituksen mukaan:

”Pitää muistaa se, että he ovat veljiämme ja siskojamme kansallisesti. Kielellisesti olemme niin lähellä toisiamme, että suomalaiset ovat eestiläisiä siinä kuin eestiläiset suomalaisia.”⁵²⁷

Kiinalaiset

Keskusteltaessa ”hyvistä maahanmuuttajista”, useissa puheenvuoroissa mainittiin kiinalaiset esimerkkinä sopeutuvaisuudesta ja ahkeruudesta. Mielikuvaa lienee korostanut entisestään esimerkiksi se, että tutkimusjakson aikana suurin osa kiinalaisten maahanmuutosta tapahtui työn perustella, ja vuosittain vain muutama kymmenen kiinalaista haki Suomesta turvapaikkaa. Lisäksi suurin osa hakijoista sai myönteisen päätöksen.⁵²⁸ Suomalaisten näkemykset kiinalaisista muuttuivat positiivisemmaksi 2000-luvun aikana. Vuoden 2003 asennetutkimuksessa 59 % suomalaisista suhtautui

⁵²³ HS 6.10.2009: mielipidekirjoitus (J.Rislakki)

⁵²⁴ UD 17.11.2003: ”Venäjän mahdollisuudet kiinnostavat”; NP 16.10.2009: ”Suomalainen maahanmuuttokeskustelu on umpikujassa”; UD 21.9.2010: ”Kiljunen selvensi ’maassa maan tavalla’ - sanontaa”

⁵²⁵ UD 20.8.2007: ”Vain aniharva vastustaa ulkomaalaisten töihin tuloa”

⁵²⁶ Jaakkola 2005, s.70

⁵²⁷ UD 7.5.2004: mielipidekirjoitus (R.Korhonen)

⁵²⁸ Migri: Turvapaikka- ja pakolaistilastot. www-sivu:
<www.migri.fi/tietoa_virastosta/tilastot/turvapaikka-_ja_pakolaistilastot>

kiinalaisten muuttoon myönteisesti, kun taas vuoden 2007 gallupissa lähes 90 % salli kiinalaisten maahanmuuton.⁵²⁹

Eräässä eduskunnan työperäisestä maahanmuutosta käydyssä keskustelussa kyseiset näkemykset tulivat hyvin esiin. Toimi Kankaaniemi (kd.) näki ongelmallisena sen, että esimerkiksi kiinalaisten toimiessa sairaanhoitotyössä saattaa syntyä ongelmia muun muassa kielitaidottomuuden takia.⁵³⁰ Tähän Pentti Tiusanen (vas.) vastasi seuraavasti:

*”Ed. Kankaaniemi käytti ihan hyvän puheenvuoron, mutta mielestäni hän vähän huonosti sitten otti esimerkin vietnamilaisista ja kiinalaisista hoitamassa vanhuksia, että olisi mahdollisesti väärä lääke tai huono hoito. - - molemmissa väestöryhmissä, kiinalaisessa kulttuurissa, vanhuutta kunnioitetaan. Siellähän esi-isät ja yleensä vanhemmat ihmiset ovat suuressa arvossa verrattuna tällaiseen suomalais-länsimaalaiseen elinympäristöön.”*⁵³¹

Tähän Kankaaniemi vastasi:

*”Sitten kiinalaisten ja vietnamilaisten osalta olen samaa mieltä, että he ovat ahkeria ja hyviä ihmisiä, mutta kyllä heidän tapansa, kielensä ja kulttuurinsa ovat niin kaukana meistä, että jos he ovat meitä vanhuksina hoitamassa, niin ongelmia tulee.”*⁵³²

Täten kiinalainen kulttuuri saatettiin nähdä joko hyvänä tai huonona asiana sopeutumisen kannalta. Lisäksi joidenkin näkemyksien mukaan kiinalaiset sopeutuivat Suomeen liiankin hyvin, jolloin heidän oman kulttuurinsa säilyvyys Suomessa oli uhattuna.⁵³³ Maan kansalaisten luonteenlaatua ahkerina ihmisinä ei kuitenkaan kyseenalaistettu. Tämä tuli näkyviin myös eri tahojen harkitessa työperäisen maahanmuuton lisäämistä, jolloin kiinalaiset nousivat esiin myönteisessä valossa. Esimerkiksi aikuiskoulutuskeskus Adultan koulutuspäällikkö Erkki Leppäsen mukaan kiinalaiset olisivat hyviä maahanmuuttajia, sillä ”heidät tunnetaan ahkerina ja iloisina ihmisinä”.⁵³⁴

⁵²⁹ Jaakkola 2005, s.70; UD 20.8.2007: ”Vain aniharva vastustaa ulkomaalaisten töihintuloa”

⁵³⁰ VP PTK 35/2006 (Ed.Kankaaniemi)

⁵³¹ VP PTK 35/2006 (Ed.Tiusanen)

⁵³² VP PTK 35/2006 (Ed.Kankaaniemi)

⁵³³ YLE Uutiset 13.2.2010: ”Kiinalaiset ovat sopeutuneet Suomeen liiankin hyvin” www.sivu:

yle.fi/uutiset/kotimaa/2010/02/kiinalaiset_ovat_sopeutuneet_suomeen_liiankin_hyvin_1443414.html

>

⁵³⁴ HS 10.9.2007: ”Uudenmaan kunnat harkitsevat hankkivansa työvoimaa Kiinasta”

Länsimaalaiset ja kristityt

Suomalaiset näkivät toisista länsimaista tulevat maahanmuuttajat kaikkein mieluisimpina tulijoina asennetutkimuksien mukaan, mutta heihin liittyviä puheenvuoroja käytettiin aineistossa vain vähän. Tähän saattoi vaikuttaa esimerkiksi se, että asiaa pidettiin itsestäänselvyytenä, eikä sitä nähty tarpeellisena toistaa eri yhteyksissä. Lisäksi uskottiin, ettei Suomen houkuttelevuus riittäisi kilpailuun koulutetuista länsimaalaisista maahanmuuttajista, jolloin argumenteissa keskityttiin muihin ryhmiin.⁵³⁵

Kukaan maahanmuuttokeskusteluun osallistuneista ei kritisoinut kristittyjen maahanmuuttajien Suomeen tuloa, mutta keskustelussa oli silti havaittavissa kaksi eri puolta. Toiset uskoivat kristittyjen sopeutuvan Suomeen helposti, toiset puolestaan eivät nähneet uskonnolla olevan suurta vaikutusta. Erityisesti kristillisdemokraatit esittivät myönteisiä kannanottoja kristittyjen maahanmuutolle. Puolueen puheenjohtaja Päivi Räsänen lausunnoista seurasi mediakohu syksyllä 2010, kun hän Ylioppilaslehden haastattelussa kertoi toivovansa Suomen ottavan ensisijaisesti kristittyjä pakolaisia sopeutumisen helpottumisen takia. Valikointi uskonnon perusteella ei kuitenkaan koskisi muunlaista maahanmuuttoa, kuten turvapaikanhakua.

”Suomi ei voi ottaa kaikkia maailman pakolaisia. Sopeutumisen kannalta olisi järkevää valikoida sellaisia ryhmiä, jotka kulttuurisesti ja uskonnollisesti sopeutuvat tänne, eli asettaa etusijalle esimerkiksi vainotut kristityt. - - he integroituvat nopeasti, kun he löytävät seurakuntayhteisön.”⁵³⁶

RKP:n Astrid Thors ja Stefan Wallin arvostelivat Räsästä mediassa kuvaillen hänen puheitaan armottomiksi ja käsittämättömiksi. Räsänen ei kritiikkiä kuitenkaan hyväksynyt, sillä hänen mielestään pakolaisten valinta sopeutumisen edistämiseksi ei ole syrjintää, ja näki yhteisen uskonnon helpottavan kotoutumista.⁵³⁷ Myös vihreiden eduskuntavaaliehdokas Husein Muhammed oli eri mieltä Räsänen kanssa. Hänestä yhteisen uskonnon vaikutuksesta kotoutumiseen ei ollut todisteita. Lisäksi Suomessa asuvat muslimi-tataarit olivat sopeutuneet maahan paremmin kuin kristityt romanit.

”En tietystikään väitä, että kristittynä oleminen estäisi ketään sopeutumasta suomalaiseen yhteiskuntaan. Toisin kuin Räsänen väittää, kuuluminen kristinuskoon tai muuhun uskontokuntaan ei kuitenkaan sellaisenaan estä eikä myös edistä sopeutumista

⁵³⁵ esim.: VP PTK 111/2006 (Ed.Paajanen)

⁵³⁶ HS 29.10.2010: ”Räsänen ottaisi Suomeen ensisijaisesti kristittyjä pakolaisia”

⁵³⁷ HS 31.10.2010: ”Räsänen ja RKP tukkanuottasilla pakolaispuheista”

suomalaiseen yhteiskuntaan, jonka enemmistö joka tapauksessa elää täysin maallistunutta elämää.”⁵³⁸

Täten myöskään Muhammed ei vastustanut kristittyjen maahanmuuttoa, muttei silti pitänyt heidän kotoutumistaan muita uskontokuntia helpompana.

Näiden esimerkkien valossa on selvää, että maahanmuuttajia arvosteltiin ja arvioitiin kulttuuriin perustuvien argumenttien avulla. Sen sijaan tarkkaa määritelmää ”hyvästä ja Suomeen sopivasta” kulttuurista, tai toisaalta sopimattomammasta, ei voida antaa, sillä eri henkilöt näkivät asian eri tavoin.

⁵³⁸ Muhammed, Husein 1.11.2010: Blogi-kirjoitus: ”Kristillisdemokraattien politiikka on epäkristillistä”.
www-sivu: <huseinmuhammed.puheenvuoro.uusisuomi.fi/50682-kristillisdemokraattinen-politiikka-on-epakristillista>

5 Kielletyt argumentit

Viimeinen maahanmuuttajia käsittelevä argumenttiryhmä on tässä tutkimuksessa nimetty kielletyiksi argumenteiksi ja ne liittyvät maahanmuuton vastustamiseen. Nimitys on kaksijakoinen ja liittyy median sensuuriin ja sananvapauteen. Suomessa sananvapaus on luokiteltu perusoikeudeksi, jolloin kaikilla on oikeus ilmaista mielipiteensä ilman ennakkosensuuria myös maahanmuuttokysymyksissä. Perustuslain toisen luvun 12. pykälässä asiasta säädetään seuraavasti:

*”Jokaisella on sananvapaus. Sananvapauteen sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä.”*⁵³⁹

Sananvapauden perusteella ei kuitenkaan saa rikkoa muita perusoikeuksia tai loukata ihmisarvoa; kyseisten laittomien viestien levittämisestä seuraa tuomioistuimen säätämä rangaistus. Rankaiseminen tapahtuu kuitenkin aina vasta mielipiteen esittämisen jälkeen, eikä argumentin julkituomista rajoiteta ennalta. Tarkkoja määritelmiä siitä, minkälainen puheenvuoro on rangaistava, ei ole olemassa, vaan asiasta päättää viimekädessä oikeuslaitos. Suomessa sananvapausrikoksista on saatu tuomioita maahanmuuttokeskusteluun liittyen muun muassa kiihottamisesta kansanryhmää vastaan sekä uskonrauhan rikkomisesta. Siten otsikko ”kielletyt argumentit” kattaa ensinnäkin sellaiset argumentit, jotka ovat jälkikäteen tuomittu rangaistaviksi.

Kappaleen otsikko saa toisen merkityksenä tarkastelemalla mediaa ja lähteinä käytettyjä sanomalehtiä. Kaikki argumentit ja mielipiteet eivät päädy julkaistavaksi syystä tai toisesta. Rajallisten resurssien vuoksi vain suosituimmat näkemykset saavat tilaa. Lehtien toimitukset ovat myös vastuussa julkaisemastaan materiaalista, jolloin äärimmäisimmät mielipiteet jäävät usein julkaisematta. Lisäksi toimittajien arvomaailma vaikuttaa mahdollisesta objektiivisuuteen pyrkimisestä huolimatta aina siihen, minkälaiset mielipiteet pääsevät esille, keitä lehteen haastatellaan ja millä kysymyksillä.⁵⁴⁰ Esimerkiksi eräässä Helsingin Sanomien artikkelissa todetaan suoraan, ettei suuri osa lehden internet-keskustelupalstan ”alatyylisistä” puheenvuoroista pääsisi esille printtimedian puolella.⁵⁴¹ Kyseisten äärimmäisten mielipiteiden selvittämiseksi koin tarpeelliseksi laajentaa lähdeaineistoa tähän kappaleeseen, ja tarkastelin myös internetissä esiintyviä maahanmuuttoon liittyviä keskusteluja. Tämän tutkimuksen

⁵³⁹ Perustuslaki 731/1999

⁵⁴⁰ Nieminen & Pantti 2009, s.59

⁵⁴¹ HS 28.3.2010: Sunnuntai-kirjoitus

puitteissa oli mahdollista tutustua vain tunnetuimpiin ja muussa mediassa huomioita saaneisiin sivustoihin materiaalin laajuuden vuoksi.⁵⁴²

Internetlähteitä tarkastellessa on tärkeää muistaa Jussi Mäkisen tekemä havainto siitä, että myös internetin keskustelupalstoilla suurin osa maahanmuuttoa kannattavista ja vastustavista puheenvuoroista liittyvät talouteen, kuten tässäkin tutkimuksessa on havaittu.⁵⁴³ Täten on huomioitava, etteivät kaikki verkossa keskustelevat edusta äärimielipiteitä ja esitä ”kiellettyjä” argumentteja, vaan suurimmaksi osaksi omia näkökantoja perustellaan samanlaisin argumentein kuin printtimediankin puolella.

5.1 Tuomitut argumentit

Maahanmuuttokeskustelun muuttuessa 2000-luvun loppupuolella vapaammaksi ja kriittisemmäksi yhä useammat argumentit ovat joutuneet tarkastelluksi niiden laillisuuden osalta. Syyteharkinnassa rikosnimikkeenä käytetään usein kiihottamista kansanryhmää vastaan tai uskonrauhan rikkomista. Rikoslain 11 luvun 10. pykälässä asia määritellään seuraavasti:

”Joka asettaa yleisön saataville tai muutoin yleisön keskuuteen levittää tai pitää yleisön saatavilla tiedon, mielipiteen tai muun viestin, jossa uhataan, panetellaan tai solvataan jotakin ryhmää rodun, ihonvärin, syntyperän, kansallisen tai etnisen alkuperän, uskonnon tai vakaumuksen, seksuaalisen suuntautumisen tai vammaisuuden perusteella taikka niihin rinnastettavalla muulla perusteella, on tuomittava kiihottamisesta kansanryhmää vastaan sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.”⁵⁴⁴

Uskonrauhan rikkomisesta on puolestaan kyse silloin, kun:

”Julkisesti pilkkaa Jumalaa tai loukkaamistarkoituksessa julkisesti herjaa tai häpäisee sitä, mitä uskonnonvapauslaissa tarkoitettu kirkko tai uskonnollinen yhdyskunta muutoin pitää pyhänä - -”⁵⁴⁵

Tarkkoja tilastotietoja annetuista tuomioista ei ole tarjolla. Käsiteltävät syytteet saavat kuitenkin usein huomiota eri medioissa, joten niistä voi saada tietoa uutisartikkeleista. Eri näkemysten mukaan tuomioita kyseisistä rikosnimikkeistä on 2000-luvulla saatu vain harvakseltaan. Helsingin Sanomien artikkelissa mainitaan 4 tuomioon johtanutta

⁵⁴² Erityisesti: Homma-forum -keskustelupalsta <cms.homma-forum.org>. Myös: Kansallinen vastarinta - liikkeen nettisivut <www.patriootti.com>; Jussi Halla-ahon Scripta-blogi <www.halla-aho.com/scripta>; James Hirvisaaren blogi <jameshirvisaari.puheenvuoro.uusisuomi.fi/>; Facebook-ryhmät

⁵⁴³ Mäkinen 2011, s.70–71

⁵⁴⁴ Rikoslaki 39/1889 muutoksineen

⁵⁴⁵ ibid.

tapausta, syytteitä jonkin verran enemmän.⁵⁴⁶ Esimerkiksi eräs espoolaismies sai sakkotuomion blogikirjoituksestaan vuonna 2008, jossa hän käräjäoikeuden mukaan oli yrittänyt saada lukijakuntansa ”halveksimaan tummaihoisia afrikkalaisia, kuten hän itsekin tekee.” Syytä halveksunnalle olivat kirjoittajan näkemykset siitä, että järjestäytyneen yhteiskunnan vastaisuus olisi kyseiselle ryhmälle syntyperäinen piirre. Lisäksi hän vertasi afrikkalaisia eläimiin ja väitti ryöstöjen, raiskauksien, taikauskon sekä murhien olevan afrikkalaisten mielestä normaalia toimintaa.⁵⁴⁷

Kaupunginvaltuutettu Jussi Halla-ahon (ps./sit.) oikeudenkäynti sai paljon mediahuomiota vuonna 2009, jolloin hän oli syytettynä uskonrauhan rikkomisesta ja kiihotuksesta kansanryhmää vastaan. Syyte oli seurausta jo aiemmin mainitusta blogikirjoituksesta, jossa Halla-aho yhdisti islamin pedofiliaan ja piti ”verovaroilla loisimista” somalien geneettisenä erityispiirteenä. Kihlakunnansyyttäjä Simo Kolehmainen mukaan kyseiset argumentit olivat osoitus suvaitsemattomuuteen perustuvan rotuvihan lietsomisesta.⁵⁴⁸ Kiinnostusta Halla-ahon tapaukseen lisäsi se, että aiemmin vuonna 2008 Vihreät Naiset ry. oli jättänyt tutkintapyynnön Halla-ahon toisen kirjoituksen johdosta, jossa hän toivoi monikulttuurisuuden kannattajien, kyseisessä tapauksessa vihreisiin kuuluvien naisten, joutuvan maahanmuuttajien tekemien rikosten uhreiksi.⁵⁴⁹ Tuolloin tutkintapyyntö ei kuitenkaan johtanut jatkotoimiin. Sen sijaan jälkimmäisessä tapauksessa Halla-aho sai sakkotuomion uskonrauhan rikkomisesta, mutta syyte kansanryhmää vastaan kiihottamisesta kaatui. Halla-aho valitti tuomiosta Hovioikeuteen, joka vahvisti tuomion myöhemmin. Sekä syyttäjä että syytetty saivat valitusoikeuden Korkeimpaan oikeuteen, jossa asian käsittely on tutkimuksen tekohetkellä vielä kesken.⁵⁵⁰

Myös toinen perussuomalaisten jäsen, kansanedustajaehdokas ja kaupunginvaltuutettu James Hirvisaari sai syytteen kiihotuksesta kansanryhmää vastaan blogikirjoituksestaan,⁵⁵¹ jossa hän yleisti erään kansanryhmän olevan taipuvainen raiskauksiin ja muihin rikoksiin. Käräjäoikeus hylkäsi syytteen, mutta Hovioikeus

⁵⁴⁶ HS 19.1.2010: ”Rasistisista kirjoituksista tuomitaan harvoin”; Nuotio 2009

⁵⁴⁷ HS 28.3.2008: ”Oikeus määräsi espoolaismiehen poistamaan afrikkalaisia herjaavat kirjoitukset blogistaan”

⁵⁴⁸ HS 26.8.2009: ”Halla-aho veti kymmeniä tukijoita oikeustalolle”

⁵⁴⁹ HS 14.11.2008: ”Vihreiden naisjärjestö harkitsee rikosilmoitusta Jussi Halla-ahosta”

⁵⁵⁰ HS 8.9.2009: ”Halla-aho tuomittiin sakkoihin uskonrauhan rikkomisesta”; HS 10.5.2011: ”Halla-ahon blogikirjoittelu KKO:n punnittavaksi”

⁵⁵¹ Hirvisaari valittiin eduskuntaan vuoden 2011 vaaleissa

muutti tuomion sakkorangaistukseksi. Myös tässä tapauksessa asian käsittely jatkuu Korkeimmassa oikeudessa tulevaisuudessa.⁵⁵²

Vuonna 2010 turkulaispoliitikko Olavi Mäenpää sai sakkotuomion maahanmuuttajia koskevista puheistaan. Oikeuden mukaan Mäenpää halvensi Yleisradion vaalitentissä vuonna 2007 maahanmuuttajia sanomalla, etteivät he ”milloinkaan rakenna tätä maata tai kaunista tilastoja muuta kuin rikoksilla.” Hän kertoi myös olevansa valmis väkivaltaan ”raiskauksiin syyllistynyttä ’roskajoukkoa’ vastaan”.⁵⁵³ Mäenpää on myös aiemmin 2000-luvulla ollut tuomittuna 41 päivän vankeusrangaistukseen maahanmuuttajia koskevista puheistaan.⁵⁵⁴

Aina pelkät puheet tai kirjoitukset eivät ole syyteharkinnan alaisia, vaan Helsingin Sanomat uutisoi myös tapauksesta, jossa äärioikeistolaisista White power -musiikkia myynyttä kouvolaismiestä epäiltiin kiihotuksesta kansanryhmää vastaan. Vuosien 2006 ja 2007 aikana tapahtuneen myyntitoiminnan seurauksena mies levitti musiikkikappaleita, joiden sanoituksissa väitettiin maahanmuuttajien levittävän tartuntatauteja, sekä olevan rumia, haisevia ja likaisia. Kappaleissa toivottiin myös tummaihoisten, juutalaisten ja pakolaisten tuhoutumista sekä kehoitettiin käyttämään väkivaltaa kyseisiä ryhmiä kohtaan. Käräjäoikeudessa mies tuomittiin sakkoihin.⁵⁵⁵

Esimerkkitapaukset ja tuomioiden lisääntyminen 2000-luvun loppua kohden kuvaavat hyvin maahanmuuttokeskustelun yleistä kiristymistä. Vaikka suuri osa argumenttien uhkakuvista on suomalaisten turvallisuuteen liittyviä, ovat ne kuitenkin kärjistettyjä ja perustelemattomia yleistyksiä sekä yhden kansanryhmän leimaamista joko ihonvärin tai kansallisuuden perusteella. Täten ne eroavat muista turvallisuuteen liittyvistä argumenteista.

⁵⁵² HS 3.7.2010: ”Yle: Perussuomalaisten valtuutettu sai syytteen blogikirjoituksesta”; HS 11.11.2010: ”Perussuomalais-poliitikon syytteet nurin kärjillä”; Yle Uutiset 12.12.2011: ”Soini: Odotetaan Korkeimman oikeuden kantaa”. www-artikkeli: <yle.fi/uutiset/soini_odotetaan_korkeimman_oikeuden_kantaa/3097790>

⁵⁵³ HS 17.4.2010: ”Turkulaispoliitikko sai rasistisista puheistaan sakot hovioikeudessa”

⁵⁵⁴ UD 4.3.2009: ”Turun Mäenpää syytteessä puheistaan tv:n vaalitentissä”

⁵⁵⁵ HS 28.4.2010: ”Äärioikeistolaisen musiikin myyjä saa rikossyytteen”; HS 4.6.2010: ”Rasistisen musiikin myyjälle sakot kiihottamisesta”

5.2 Rotu ja geenit

Ihmisten huoli jälkeläistensä laadun valvonnasta johtaa juurensa länsimaisessa kulttuurissa jo antiikin Kreikkaan. Tämä rotuhygieniasta huolehtiminen on saanut kahdenlaisia muotoja, toisaalta huonona pidetyn aineksen lisääntymistä on rajoitettu pakkosterilisaatioiden ja avioliittokieltojen kautta, toisaalta hyvän perimän lisääntymismahdollisuuksia on edistetty esimerkiksi valistuksen ja verotuksen keinoin. Ajatuksena ihmislajin kehittäminen ei siis ole uusi ja 1900-luvulla siinä korostui myös tieteen vahva rooli.⁵⁵⁶

Vaikka rotuhygieniasta huolehtimisella on pitkät perinteet, on eri rotujen arvottaminen suurimmaksi osaksi hävinnyt tämän päivän maahanmuuttokeskustelusta. Tämä kehitys alkoi toisen maailmansodan jälkeen, vaikka vielä 1960-luvulla rotuoppeja pidettiin joissain tietosanakirjoissa tieteellisinä tosiasioina. Samalla vuosikymmenellä suomalaislapset oppivat koulukirjoistaan sen, miten ihmiskunta on jaettavissa eri rotuihin ja miten kyseiset rodut olivat myös eriarvoisia.⁵⁵⁷ Rotuun perustuvat argumentit eivät saaneet suosiota 1990-luvulla, eikä tilanne ole muuttunut 2000-luvun edetessä. Enemminkin nähtävillä on myös Salon havaitsema geenien merkityksen korostaminen rodun sijaan.⁵⁵⁸ Lisäksi huomattavissa on edellisessä kappaleessa ilmi tullut trendi, jossa rodun sijasta käytetään käsitettä kulttuuri. Oletamus rodun käsitteen korvautumisesta kulttuurilla ei kuitenkaan kerro koko totuutta, sillä rotuargumentit eivät ole kokonaan poistuneet käytöstä. Kulttuuriin perustuvista argumenteista on vain tullut suosittumia samalla, kun rotupuheita on hillitty lainsäädännöllä ja poliittisella korrektiudella. Täten kulttuuriargumenttien esittäminen on saanut enemmän tilaa julkisessa ympäristössä.⁵⁵⁹

Evan asenneraportin mukaan vuonna 2000 lähes kolmasosa suomalaisista oli huolissaan rotuhygieniasta uskoen kansakunnan elinvoiman heikkenevän maahanmuuton ja geenien sekoittumisen seurauksena.⁵⁶⁰ Vuoteen 2004 tultaessa lukumäärä väheni muutamalla prosenttiyksiköllä.⁵⁶¹ Pitkän historian ja toisaalta kansalaisten asenteiden perusteella rotuun liittyviä argumentteja voisi olettaa löytyvän enemmänkin, mutta niitä esitettiin vain harvoin. Asiaan vaikuttanee rikosoikeudellinen vastuu rasistisiksi

⁵⁵⁶ Mattila 1995, s.16–18

⁵⁵⁷ Rastas 2007, s.80

⁵⁵⁸ Salo 2005, s.41

⁵⁵⁹ Rastas 2007, s.76–78

⁵⁶⁰ Haikonen & Kiljunen 2003, s.217; HS 17.8.2003: "Lotto-voittajia?"

⁵⁶¹ Torvi & Kiljunen 2005, s.47; HS 3.3.2005: "Suomalaiset pitävät itseään varsin onnellisina"

luokiteltavista puheista sananvapaudesta huolimatta. Tilanne voi kuitenkin muuttua tulevaisuudessa, sillä maahanmuuttokeskustelua tarkasteltaessa voidaan havaita keskustelukulttuurin muuttuneen entistä populistisemmaksi äärimielipiteitä edustavien koetellessa sananvapauden rajoja. Edellisen alaluvun esimerkit oikeustapauksista kuvastaa hyvin sitä kehityskulkua, jossa suomalaisen rasismikeskusteluun kuuluu nykyään vain väittelyä siitä, mikä kaikki ei ole rasismia.⁵⁶²

Tutkituissa lehdissä rotu nousi esiin muutamissa yhteyksissä. Perussuomalainen-lehdessä iloittiin vuonna 2003 siitä, että Suomi oli syrjäisen sijaintinsa vuoksi jäänyt sivuosaan muuta maailmaa koskettaneissa ”väestö- ja rotuongelmissa”, viitaten ongelmana olevan juuri eri ryhmien sekoittumisen.⁵⁶³ Suurimman huomion sai kuitenkin silloisen pääministeri Matti Vanhasen isän professori Tatu Vanhasen haastattelu Helsingin Sanomien kuukausiliitteessä vuonna 2004, jossa hän kertoi tutkimuksiensa tulosten osoittavan afrikkalaisten huono-osaisuuden johtuvan heidän alhaisesta älykkyysosamäärästä valko-ihoisten suorittaman riiston sijaan.⁵⁶⁴ Tatu Vanhanen sai osakseen paljon arvostelua, ja hänen näkemyksiään pidettiin ulkomaalaisvihan lietsomisena. Kriitikoiden mukaan Vanhasen perustelut eivät ottaneet huomioon esimerkiksi periytyvää huono-osaisuutta.⁵⁶⁵ Turun yliopiston genetiikan professori Petter Portin kertoi myös perinnöllisyystutkijoiden yleisesti hylänneen rodun käsitteen, sillä geneettiset eroavaisuudet eri ryhmien välillä olivat ”mitättömän pieniä”.⁵⁶⁶

Lehdissä esiintyi muutamia kolumneja ja mielipidekirjoituksia, joissa tuotiin esiin kriittiseen sävyyn jonkun toisen esittämiä näkemyksiä rodusta ja geeneistä. Esimerkiksi Maria Guzenina (sd.) kertoi kolumnissaan tavanneensa naisen, joka oli huolissaan suomalaisen geeniperimän säilymisestä ulkomaalaisten määrän lisääntyessä. Toisen kommentoijan hän kertoi vastustaneen virolaisten maahanmuuttoa heidän likaisuutensa vuoksi. Guzenina itse korosti näkemystä, jonka mukaan ihmisen alkuperä ei tee hänestä hyvää tai huonoa.⁵⁶⁷ Toisena esimerkkinä voidaan mainita Helsingin Sanomien mielipidekirjoitus, jossa siteerattiin nimettömäksi jäänyttä nettisivustoa. Sivun ylläpitäjä vastusti maahanmuuttoa rotuun vedoten seuraavasti:

⁵⁶² Rastas 2009, s.47–48

⁵⁶³ PS 01-02/2003: ”Kestävä väestöpolitiikka ja toimiva perhepolitiikka turvaa kansamme edut”

⁵⁶⁴ HS Kuukausiliite 08/2004; UD 12.8.2004 PK

⁵⁶⁵ UD 12.8.2004 PK; NP 13.8.2004: Sanottua-palsta; PS 12/2005: ”Pakolaispolitiikka ontuu pahasti”

⁵⁶⁶ UD 12.8.2004: ”Etninen alkuperä ei määrää älykkyyttä”

⁵⁶⁷ UD 21.7.2004: kolumni (M.Guzenina); UD 23.2.2005: kolumni (M.Guzenina)

”Todellisuudessa geneettisesti matalaälyisemmän ja aggressiivisemmän vierasrotuisen maahanmuuttajaväestön tuhoaminen on vastuullista toimintaa ja kestäväää kehitystä niukkenevien resurssien maailmassa. Näin vähennämme uusiutumattomien luonnonvarojen käyttöä ja maamme ekologista jalanjälkeä.”⁵⁶⁸

Kirjoittaja itse piti edellä mainittua näkemystä vääristyneenä ja uskoi monimuotoisuuden olevan rikkaus suurimmalle osalle ihmisistä.

Suojelupoliisin mukaan Suomessa oli vuonna 2010 muutamia kymmeniä äärioikeistoon kuuluvien ryhmittymien jäseniä. Suurin osa ryhmittymistä pyrki kuitenkin toimimaan Suomelle ja muille Pohjoismaille tyypilliseen tapaan poliittisten vaikutuskanavien kautta, joten ne olivat siten suhteellisen maltillisia kannanotoissaan. Kansallinen Vastarinta -järjestö on yksi harvoista, joka ei pyrkinyt mukaan puoluepolitiikkaan. Siten sen kannanotot saattoivat olla radikaalimpia kuin muiden ryhmien. Asia todetaan myös järjestön nettisivuilla: ”Nykyisessä yhteiskunnallisessa järjestelmässä on mahdotonta vaikuttaa radikaaleilla ajatuksilla parlamentaarisiin poliittisiin keinoin.”⁵⁶⁹ Vuonna 2008 järjestön kotisivuilla oli vielä seuraava merkintä rodullisen yhtenäisyyden suojelun tärkeydestä:

”Me lopetamme nykyisen systeemin, joka on myynyt meidän tulevaisuuden, joka pettää meidän kansallisen ja rodullisen ideologian ja joka ainoastaan palvelee sionia, rahaa, materialismia ja lyhytmäköisyyttä.”⁵⁷⁰

Tutkimuksen tekohetkellä järjestön nettisivuilla julkaistuissa tavoitteissa se vastustaa ”kansaamme uhkaavaa sulautumista muiden rotujen ja kansanryhmien kanssa”, jonka perusteella maahanmuuttoa vastustetaan sen eri muodoissa.⁵⁷¹ Kansallinen Vastarinta sai julkisuutta vuonna 2011, jolloin mediaan vuoti nettisivumurron vuoksi osa sen jäsenistön nimelistasta. Vuodon seurauksena esimerkiksi kansanedustaja Juha Eerolan (ps.) avustaja Ulla Pyysalo oli erota tehtävästään. Aiemmin Pyysalo oli myös vitsailut halveksivaan sävyyn kansanedustaja Jani Toivolan (vihr.) ihonväristä ja seksuaalisesta suuntautumisesta.⁵⁷²

Toisaalta muutamissa aineistossa esiintyneissä puheenvuoroissa geenien sekoittumista pidettiin hyvänä asiana suomalaisuudelle. Väestöliiton mukaan Suomeen tarvittaisiin ulkomaalaisia työntekijöiksi, mutta myös ”tuomaan sisäsiittoiseen kansaan uusia

⁵⁶⁸ HS 16.4.2010: mielipidekirjoitus (E.Saloranta)

⁵⁶⁹ Kansallinen Vastarinta: Usein kysytyt kysymykset. www-sivu:

<www.patriootti.com/?page_id=1191#puolue>

⁵⁷⁰ HS 15.8.2010: ”Natseille nihkeä maa”

⁵⁷¹ Kansallinen Vastarinta: Tavoitteistamme lyhyesti. www-sivu: <www.patriootti.com/?page_id=19>

⁵⁷² HS 1.11.2011: ”Perussuomalaisten eduskunta-avustaja haki uusnatsien jäseneksi”; HS 4.11.2011: ”Yle: Ääriryhmään hakenut kansanedustajan avustaja eroaa”

geenejä”.⁵⁷³ Kansanedustaja Sirpa Asko-Seljavaaran (kok.) jakoi näkemyksen. Hänestä suomalainen geeniperimä oli liian yksipuolinen, jolloin ulkomaalaisten geneeillä olisi ”virkistävää vaikutus”.⁵⁷⁴ Samoin Suomeen vuonna 1990-muuttanut Mukhtar Abib uskoi myönteisiin vaikutuksiin.

”Olen leikilläni sanonut, että meistä maahanmuuttajista on hyötyä ainakin siinä, että kun me sekoitumme suomalaisiin, vähenee sepelvaltimotauti ja muut perinteiset suomalaisesta perimästä johtuvat sairaudet.”⁵⁷⁵

Homma-forum -sivustolla useissa eri maahanmuuttoa käsittelevissä keskusteluissa tuotiin esille geenien erilaisuus ja sekoittuminen niin hyvänä kuin huonona asiana. Nimimerkki ”Lazer Apparaten” ei uskonut geeniperimän parantumiseen ainakaan islaminuskoisista maista tulevien maahanmuuttajien avulla.

”Jos joku haluaa suomalaista geeniperimää parantaa tuomalla väkeä muslimienemmistöisistä maista niin pahasti on biologian tiedot hukassa. Muslimit naivat serkkujaan, ovat tehneet sitä jo kauan. Tämä ei ole hyväksi geneille pidemmällä aikavälillä.”⁵⁷⁶

Homma-forumissa esiintyi myös puheenvuoroja, jotka eivät nähneet geenien sekoittumista uhkana.⁵⁷⁷ Toisaalta nimimerkki ”Eino P. Keravalta” oli puolestaan sitä mieltä, ettei ulkomaalaisista voisi koskaan tulla ”oikeita” suomalaisia erilaisten geenien vuoksi kansalaisuuden saamisesta huolimatta.

”Suomalaisuushan on sitä, että on maamme populaatiolle tyypilliset geenit. - - Ei minustakaan tule belgialaista jos muutan Brysseliin ja saan kansalaisuuden. Belgian kansalainen voi kyllä tulla. Näillä on ERO. Eivät geenini muutu miksiäkään vaikka kävelisin sadan tullin läpi tai seilaisin kaislalautalla Välimeren läpi.”⁵⁷⁸

Sitä, minkälaista tyypillinen geeniperimän mukainen suomalaisuus oli, ei määritelty keskustelussa. Rivien välistä geeniperimän mukaisiksi ominaisuuksiksi voi kuitenkin lukea vaalean ihonvärin sekä länsimaiset arvot. Tarkkojen määrittelyjen puuttumisesta johtuen keskustelu on niin Homma-forumissa kuin muuallakin yhteiskunnassa jokseenkin sekavaa, sillä keskustelijat käyttävät samoja termejä kuvaamaan erilaisia asioita. Sana ”rotu” voi keskustelijasta riippuen sisältää ajatuksen tietystä ihonväristä,

⁵⁷³ HS 14.6.2004: ”Luomumenetelmä ei turvaa väestönkasvua”

⁵⁷⁴ NP 12.5.2006: mielipidekirjoitus (S.Asko-Seljavaara)

⁵⁷⁵ HS 1.12.2006: ”Miten maahanmuuttajat ovat muuttaneet Helsinkiä?”

⁵⁷⁶ Homma-forum: ”Haluammeko islamistisen Suomen?” (Nimimerkki Lazer Apparaten) www-sivu: <hommaforum.org/index.php/topic,77.0.html>

⁵⁷⁷ esim.: Homma Forum: ”Monikulttuurisuuspelko pilaa Homman?” (Nimimerkki Petrus Pennanen) www-sivu: <hommaforum.org/index.php/topic,12195.0.html>

⁵⁷⁸ Homma-forum: ”Ennätysmäärä ihmisiä sai tänä vuonna Suomen kansalaisuuden” (Nimimerkki Eino P. Keravalta) www-sivu: <hommaforum.org/index.php/topic,10556.msg164918.html#msg164918>

kansallisuudesta tai jopa uskonnosta. Samoin sanan ”rasismi” määrittely tuottaa ongelmia.⁵⁷⁹

Yksi rotuun ja geeneihin liittyvä Homma-forumissa esiin otettu puheenaihe liittyi suomalaisten naisten ja ulkomaalaisten miesten parinmuodostukseen. Kirkko ja kaupunki -lehdessä julkaistiin heinäkuussa 2009 artikkeli ulkomaalaisten miesten kanssa lapsia saaneista suomalaisäideistä, jotka kertoivat lapsiensa kohtaamasta rasismista. Artikkelin on kopioitu keskustelupalstalle, ja siitä käytiin pitkä keskustelu. Artikkelissa erikoistutkija Vesa Puuronen selittää rasismikokemusten johtuvan osittain siitä suomalaisessa yhteiskunnassa elävästä ennakkoluulosta, jossa ”ulkomaalaiset miehet tulevat ja vievät meidän naiset”.⁵⁸⁰ Tämän voi huomata myös aiheesta käydyssä keskustelussa. Esimerkiksi nimimerkki ”Maailmanmies” kommentoi erästä artikkelin lausetta, jossa naiset kertoivat suomalaisten miesten suhtautuneen heihin ”oudosti” tummaihoisen lapsen syntymän jälkeen.

”[Joku suhtautuu] Oudosti? Minusta erittäinkin loogisesti. Jos näen valkoisen naisen työntelemässä tai taluttelemassa mulattimukulaa, niin ajattelen, että taas on yksi nainen poissa siitä poolista mistä suomalainen mies voisi saada kumppanin. Etenkin, kun useimmissa tapauksissa mies kohta häipyä ja lapset jäävät meidän muiden veronmaksajien harteille. Moni ulkomaalainen tuttuni on hämmästelyt mulattilasten suurta määrää Suomessa. Hävettäähän se. Mitä tuota kieltämään. Osoitus siitä, ettemme saa naisiamme kuriin vaan he ovat puolen maailman omaisuutta.”⁵⁸¹

Maailmanmiehen mukaan suomalaismiehille tarjolla olevia kumppaneita on rajattu määrä, joka väheni entisestään monikulttuuristen liittojen lisääntyessä. Lisäksi Maailmanmies ilmoitti seuraavassa puheenvuorossaan, ettei haluaisi lapsilleen ulkomaalaista kumppania, ainakaan tietyistä kulttuureista.

”Haluan mukavan ja mutkattoman vävyn tai miniän. Vävyn kanssa voidaan puuhastella asioita mitä yleensäkin miesten kesken. Tähän sopii vain länsimainen mies, ehkä myös aasialainen.”⁵⁸²

Lisäksi keskustelussa pohdittiin syitä sille, miksi suomalaiset naiset olivat kiinnostuneita ulkomaalaisista miehistä. Huomattavaa on, etteivät suomalaisten miesten ulkomaalaiset naiskumppanit aiheuttaneet samanlaista keskustelua. Vaikka muutamissa tapauksissa suomalaisnaisia moittivia miehiä yritettiin muistuttaa, ettei vastaava ole

⁵⁷⁹ Rastas 2009, s.49

⁵⁸⁰ Kirkko ja Kaupunki 6.7.2009: ”Teit sitten pennun ulkomaalaisen kanssa”. www.sivu:<www.kirkkojakaupunki.fi/arkisto/paakirjoitus-ja-kolumnit/11824/>

⁵⁸¹ Homma-Forum: ”Teit sitten pennun ulkomaalaisen kanssa” (Nimimerkki Maailmanmies) www.sivu:<hommaforum.org/index.php?topic=9519.0>

⁵⁸² *ibid.*

harvinaista miestenkään keskuudessa, ei tällaisiin puheenvuoroihin juuri kiinnitetty huomiota. Nimimerkki ”Tapio” uskoi kiinnostuksen ulkomaalaisia miehiä kohtaan johtuvan mielikuvista, joiden mukaan he olivat rohkeita:

”Suomalaiset naiset ovat heikkoina tummiin muslimimiehiin ja afrikkalaismiehiin. - - Mistäkö tämä johtuu? Ehkä se johtuu mielikuvista. Tummat muslimimiehet ovat rohkeita. He uskaltavat kaapata matkustajakoneita ja lentää niillä päin maailman suurimpia torneja.”⁵⁸³

Ulkomaalaisten, erityisesti tummaihoisten miesten seksuaalisuuden korostaminen on melko tyypillistä länsimaisessa puhetavassa, joka on lähtöisin jo kolonialismin ajoilta. Valloittajat ovat pyrkineet muun alistamisen ohella kontrolloimaan kolonioidensa asukkaiden seksuaalisuutta, mutta koska se ei ole ollut mahdollista, on kohteista tullut villejä ja vieraita. Sama pätee myös mielikuviin tummaihoisista naisista, vaikkei heitä kyseisessä keskustelussa käsiteltykään.⁵⁸⁴ Taloudellinen hyväksikäyttö ja seksuaalinen toiseuttaminen ovat usein rinnakkaisia prosesseja, jolloin ”valkoisten” ja ”mustien” ihmisten välisiä suhteita on paheksuttu pitämällä rotujen sekoittumista rappeutumisenä.⁵⁸⁵ Myös tämä näkemys tulee esiin keskustelussa:

”Kun näen valkoisen naisen ja mustan miehen tai valkoisen naisen mustien lastensa kanssa, jostakin mieleni sopukoista tulee esille myös se ajatus, että valinnallaan nainen on omalta osaltaan toteuttanut kymmenien tuhansien vuosien ajan erillisinä eläneiden ihmisryhmien sekoittumista ”uudeksi yhdistyneeksi ihmiseksi”, mikä samalla on pieni askel naisen oman etnisen ryhmän häviämiseksi maan päältä.”⁵⁸⁶

Kirjoittaja jatkaa puheenvuoroaan tuomalla esiin oman näkemyksensä ”etnisten ryhmien” paremmuusjärjestyksestä, ja on huolissaan ihmiskunnan kehityksestä ”huonojen” ja ”hyvien” ryhmien sekoittuessa keskenään.

”Kehityksen edettyä loppuun ei ole enää valkoisia ihmisiä, jotka kehittivät eurooppalaisen kulttuurin ja teknologian ja kesyttivät atomin ja valloittivat kuun. Eikä ole aasialaisia, jotka keksivät ruudin ja kompassin ja mietiskelivät itämaisia filosofioita. Eikä ole afrikkalaisia, jotka jatkoivat alkeellista kivikautista elämäntapaa vielä silloinkin kun muualla maailmassa jo kirjoitettiin kirjoja ja rakennettiin kivistä kaupunkeja ja palatseja.”⁵⁸⁷

⁵⁸³ Homma-Forum: ”Teit sitten pennun ulkomaalaisen kanssa” (Nimimerkki Tapio) www.sivu:<hommaforum.org/index.php?topic=9519.0>

⁵⁸⁴ Kaartinen 2004, s.106–107

⁵⁸⁵ HS 14.12.2008: vieraskynäkirjoitus (tohtori H.Oikarinen-Jabak)

⁵⁸⁶ Homma-Forum: ”Teit sitten pennun ulkomaalaisen kanssa” (Nimimerkki Jack) www.sivu:<hommaforum.org/index.php?topic=9519.0>

⁵⁸⁷ *ibid.*

Kuitenkin myös tässä keskustelussa esiintyi täysin vastakkaisia mielipiteitä, joiden mukaan parinvalinnassa ihmisten kansallisuudella tai etnisellä taustalla ei ollut merkitystä. Nimimerkki ”tommi” kommentoi asiaa seuraavasti:

”Jos nainen haluaa mennä kimppaan afrikkalaismiehen kanssa, niin se on hänen oma valintansa, johon hänellä on oikeus.”⁵⁸⁸

Vaikka tässä kappaleessa esiin tulleet argumentit maahanmuuttoa ja maahanmuuttajia kohtaan ovat muihin tutkimuksessa esille tulleisiin argumentteihin verrattuna vähälukuisia, ovat ne kuitenkin merkityksellinen osa suomalaista maahanmuuttokeskustelua jo niiden historiallisuudenkin vuoksi. Lisäksi ilmapiirissä, jossa maahanmuuttokeskustelu kiristyy entisestään, on mahdollista, että rotuun tai geeneihin liittyvät argumentit yleistyvät uudelleen. Täten 1900-luvun loppu ja 2000-luvun alku ei merkitsisi kyseisten argumenttien loppua pitkällä aikavälillä, vaan vain hiljaisempaa suvantovaihetta.

⁵⁸⁸ Homma-Forum: ”Teit sitten pennun ulkomaalaisen kanssa” (Nimimerkki tommi) [www-sivu: <hommaforum.org/index.php?topic=9519.0>](http://www.sivu:<hommaforum.org/index.php?topic=9519.0>); Myös nimimerkki ”hyberpeli” samassa keskustelussa

6 Talous ennen kaikkea

Suomalaisen maahanmuuttokeskustelun piirteiden selvittämiseksi ja ymmärtämiseksi tämän tutkimuksen tarkoituksena on ollut selvittää, millä argumenteilla keskusteluun osallistuneet joko kannattivat tai vastustivat maahanmuuttoa vuosina 2003–2011. Metodina käytetty argumenttien vastinparien tarkastelu osoittautui hedelmälliseksi, ja sen avulla keskustelun luonne saatiin paremmin esiin. Ylivoimaisesti suosituimmiksi argumenteiksi tutkimusajanjaksolla nousivat taloudellisiin seikkoihin liittyvät perustelut, jotka käsittivät lähes 70 % lehdissä ja eduskunnan pöytäkirjoissa esiintyneestä lähdemateriaalista. Noin 17 % puheenvuoroista viittasi Suomen tai suomalaisten turvallisuuteen, kulttuuria käsiteltiin noin 13 % puheenvuoroista.⁵⁸⁹ Niin kutsuttuja kiellettyjä argumentteja esiintyi painetussa aineistossa vain satunnaisesti, mutta internetissä niitä on tarjolla enemmänkin.

Yleisimpänä perusteluna maahanmuuton kannattamiseksi käytettiin argumenttia, jonka mukaan Suomeen syntyisi työvoimapula. Koska oma väestönkasvu ei riittäisi korjaamaan huoltosuhteen vinoutumia, tarvittiin maahanmuuttajia työntekijöiksi ja veronmaksajiksi. Poliittisista puolueista kokoomuksen, vihreiden ja RKP:n edustajat kannattivat maahanmuuton lisäämistä työvoimapulaan varautumiseksi koko 2000-luvun ajan. Suurin osa keskustan edustajista kääntyi samalle kannalle vuoden 2004 aikana, jolloin huoltosuhteen heikkeneminen nähtiin yhtenä suurimmista tulevaisuuden uhista Suomelle. SDP:n edustajat puolestaan uskoivat työvoimapulaan lähes koko 2000-luvun ajan, mutta vuosikymmenen loppua kohden puolueen enemmistö koki suomalaisten sen hetkisen työttömyyden suuremmaksi uhaksi ja alkoi kannattaa maahanmuuton rajoittamista. Vastakkaisia näkemyksiä esiintyi kuitenkin sosiaalidemokraattien keskuudessa vielä tämän jälkeen. Sen sijaan perussuomalaiset eivät uskoneet työvoimapulan koskettavan koko Suomea missään vaiheessa. Alueellisen ja rakenteellisen työvoimapulan mahdollisuus myönnettiin, mutta siihen ennalta varautumista ei nähty järkevänä maahanmuuttajien ikääntymisen vuoksi. Vasemmistoliitto oli huolissaan halpatyömarkkinoiden synnystä ja suomalaisten työolosuhteiden heikkenemisestä, eikä siksi nähnyt työvoiman laajamittaista maahanmuuttoa kannattavana. Kristillisdemokraatit sallivat työperäisen maahanmuuton sen ollessa välttämätöntä, mutta näkivät tärkeämpänä suomalaisten työllistämisen.

⁵⁸⁹ Talousartikkeleita yhteensä 777 kappaletta, turvallisuusartikkeleita 173 kappaletta, kulttuuriartikkeleita 127 kappaletta.

Työmarkkinajärjestöistä työnantajapuoli argumentoi usein maahanmuuton lisäämisen puolesta, ja samalle kannalle kääntyivät myös palkansaajajärjestöt 2000-luvun alun epäröinnin jälkeen. Palkansaajajärjestöt korostivat kuitenkin aina suomalaisten ja Suomessa jo olevien ulkomaalaisten ensisijaista työllistämistä. Muista keskustelijoista työvoimapulaan kiinnittivät huomiota tasavallan presidentit, tutkijat ja tavalliset kansalaiset, jälkimmäisten olleen kaikkein kriittisimpiä uhan olemassaolon suhteen. Vuoden 2008 kunnallisvaalien vaikutus näkyi työvoimapulakeskustelussa siten, että kriittisten arvioiden määrä lisääntyi, vaikka ne jäivät silti vähemmistöön työvoimapulaan uskovien näkemysten keskellä.

Toinen talouteen liittyvä keskustelua aiheuttanut tekijä oli maahanmuuton aiheuttamat kustannukset niin työperäisen kuin humanitaarisen maahanmuuton osalta. Työperäisen maahanmuuton kustannuksien vasta-argumenttina käytettiin maahanmuuttajien luomaa talouskasvua ja uusia innovaatioita. Tällä kannalla oli suurin osa keskustelijoista koko tutkimusjakson ajan, eli työvoimapulan uhostakin puhuneet kokoomus, vihreät ja RKP. Sen sijaan keskustan ja erityisesti SDP:n piirissä asiassa oli havaittavissa enemmän hajaannusta. Perussuomalaiset korostivat kustannuksia yhtenäisemmin. Huomattavaa on vasemmistoliiton edustajien kanta; vaikkeivät he kannattaneet työperäisen maahanmuuton lisäämistä huoltosuhteen parantamiseksi, kokivat he kuitenkin maahanmuuttajien rikastuttavan työelämää ja taloutta. Asia lienee selitettävissä vasemmistolle tyypillisen kansainvälisen solidaarisuuden aatteella, jonka mukaan kaikki ihmiset ovat samanarvoisia ja erilaisuus niin työelämässä kuin muuallakin yhteiskunnassa on rikkaus. Kristillisdemokraatit eivät muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta kiinnittäneet hyötyjen ja kustannuksien suhteeseen huomiota. Myöskään työmarkkinajärjestöt eivät keskittyneet aiheeseen, mutta tutkijoiden enemmistö oli vakuuttunut taloutta rikastuttavasta vaikutuksesta.

Humanitaarisen maahanmuuton kohdalla kustannuksien vasta-argumenttina käytettiin moraalista oikeutta ja velvollisuutta auttaa hädänalaisia ihmisiä, ja kustannuksiin kiinnitettiin paljon enemmän huomiota kuin työperäisen maahanmuuton kohdalla. Tässä keskustelun osa-alueessa jakolinjat muuttuivat jonkin verran kahteen edelliseen verrattuna. Siinä missä kokoomuksen edustajat näkivät työperäisen maahanmuuton Suomelle hyödyllisenä, halusivat he usein rajoittaa humanitaarista maahanmuuttoa kustannussyistä. Samalle kannalle asettuivat vahvimmin perussuomalaiset ja osa sosiaalidemokraattien edustajista sisäministeri Kari Rajamäen tapaan. Toisaalta SDP:ssä oli edustettuna toinenkin kanta, joka Liisa Jaakonsaaren ja Erkki Tuomiojan johdolla

korosti humanitaarisen maahanmuuton moraalista puolta, samoin kuin vihreiden, kristillisdemokraattien ja RKP:n edustajat. Myös vasemmistoliitto jakautui SDP:n tavoin sekä kustannuksia että velvollisuuksia korostavaan puoleen. Sen sijaan pääministeripuolue keskusta jättäytyi tämän keskustelun ulkopuolelle. Muista keskustelijoista erityisesti kirkon edustajat, maahanmuuttotyötä tekevät järjestöt sekä tasavallan presidentit asettuivat inhimillisyyden puolelle. Tavallisten kansalaisten joukossa esiintyi sekä kustannuksia että velvollisuuksia painottaneita, kun taas kuntien edustajat näkivät humanitaarisen maahanmuuton kustannukset esteenä pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden vastaanotolle. Keskustelu maahanmuuton kustannuksista ja auttamisen velvollisuudesta kiihtyi 2000-luvun loppua kohden turvapaikanhakijoiden määrän lisääntyessä, sekä muutamien yksittäistapauksien saaman mediahuomion myötä.

Kolmas ja harvemmin esille tullut talouteen liittynyt argumenttipari liittyi maahanmuuton vaikutuksiin maastalähtömälle. Oliko eettisesti oikein viedä kehitysmaista työntekijöitä länsimaihin? Joidenkin mukaan kyseinen aivovuodoksi kutsuttu ilmiö ei ollut hyväksyttävää, joten maahanmuuttoa Suomeen tuli rajoittaa. Vastapuolella korostettiin siirtolaisten kotimaihinsa lähettämien rahalähetysten ja aivosiirtojen tärkeyttä. Keskustelussa jakolinjat noudattivat samoja ryhmittymiä kuin muutoinkin työperäisen maahanmuuton kohdalla, vaikkakaan eivät yhtä selkeästi; suurin osa kokoomuksen edustajista sekä osa sosiaalidemokraateista oli maahanmuuton lisäämisen kannalla rahalähetysten merkitystä korostaen, kun taas vasemmisto, perussuomalaiset ja loput sosiaalidemokraatit eivät nähneet muuttoa eettisesti oikeana ratkaisuna. Aihe jäi kuitenkin pieneen sivuosaan talouteen liittyneissä keskusteluissa.

Turvallisuuteen liittyviä argumentteja käytettiin perusteena maahanmuuton vastustamiselle koko tutkimusjakson ajan, ja maahanmuuton kannattajat tyytyivät vain kieltämään uhkien olemassaoloa omilla argumenteillaan. Koska turvallisuusuhkia ei nähty todellisina, ei maahanmuuttoa niiden perusteella tullut rajoittaa. Suurin osa uhista liitettiin humanitaariseen maahanmuuttoon tai laittomasti maassa oleskelleisiin, työn vuoksi maassa olleita ei koettu uhkana. Siksi argumenttien käyttö lisääntyi jonkin verran 2000-luvun loppua kohden turvapaikanhakijoiden määrän lisääntyessä. Jakolinjat keskustelussa ovat rinnastettavissa edellisiin ryhmittymiin. Humanitaarista maahanmuuttoa kustannuksien perusteella vastustaneet kokoomuksen, perussuomalaisten ja sosiaalidemokraattien edustajat argumentoivat maahanmuuton rajoittamiseksi perustellen asiaa myös erilaisilla turvallisuusuhilla. He saivat tukea sekä tavallisilta kansalaisilta että poliisin edustajilta. Sen sijaan moraalista

auttamisvelvollisuutta painottaneet vihreiden, RKP:n, vasemmistoliiton, osan sosiaalidemokraattien sekä eri järjestöjen edustajat eivät nähneet uhkia suurina. Esille nousseet turvallisuusuhat liittyivät maahanmuuttajien tekemiin rikoksiin sekä rikollisten karkottamiseen, terrorismin mahdollisuuteen, kansallisen itsemääräämisoikeuden menettämiseen sekä muutamissa tapauksissa myös tartuntatauteihin. Keskustelu kansallisen itsemääräämisoikeuden menettämisestä liittyi erityisesti venäläisiin maahanmuuttajiin, ja yleistyi erityisesti Venäjän ja Georgian välisen sodan jälkeen vuonna 2008. Yksi runsaasti keskustelua aiheuttanut uhka liittyi ihmisalakuljetukseen ja -kauppaan, jossa keskustelijat jakautuivat edellä mainittujen linjojen mukaisesti ryhmiin, joissa toiset näkivät maahantulon vaikeuttamisen ja rajoittamisen parhaana ongelman ratkaisuna, kun taas toisella puolella korostettiin laillisten maahantuloväylien luomisen tärkeyttä.

Kolmas maahanmuuttokeskustelussa argumenttina käytetty aihepiiri liittyi kulttuuriin. Maahanmuuttajilla nähtiin olevan joko suomalaista kulttuuria rikastuttava tai tuhoava vaikutus, jonka perusteella siirtolaisuutta vastustettiin tai kannatettiin. Tässä aihealueessa keskustelu ei jakaantunut maahantulosyyn mukaan niin selkeästi kuin kahdessa aiemmassa, vaan maahanmuuttajia ryhmiteltiin kansallisuuksien ja kulttuurien mukaisesti ”hyviin ja huonoihin”. On kuitenkin huomioitava se, että niistä kulttuureista, joiden edustajilla uskottiin olevan eniten sopeutumisvaikeuksia, tultiin maahan useimmiten humanitaarisin perustein kun taas sopeutuvaisina nähdyt länsimaalaiset ja kiinalaiset saapuivat maahan työperustein. Toki poikkeuksiakin löytyi.

Kulttuuriin perustuvien argumenttien käytössä on havaittavissa uuden rasismin määritelmän mukainen huomio, jossa harvoin käytetty rodun käsite on menettänyt suosiotaan yhteiskunnallisessa keskustelussa kulttuuristen eroavuuksien tullessa sen tilalle. Poliittisista puolueista perussuomalaiset korostivat eniten suomalaiselle kulttuurille aiheutunutta uhkaa, ja samankaltaisia näkemyksiä esiintyi jonkin verran myös kokoomuksen keskuudessa. Sen sijaan kulttuurin rikastumisen puolesta puhuivat muut eduskuntapuolueet keskustaa ja kristillisdemokraatteja lukuun ottamatta, jotka eivät juuri ottaneet kantaa asiaan. Muista keskustelijoista tasavallan presidentit sekä järjestöjen edustajat näkivät monikulttuurisuuden rikkautena, kun taas tavalliset kansalaiset jakautuivat asiassa tasaisesti eri puolille. Tutkijat ja muut muihin aiheisiin kantaa ottaneet eivät olleet esillä tässä keskustelussa. Merkittävää tässä aihepiirissä on se, ettei monikulttuurisuuden rikastuttavaa vaikutusta useimmiten perusteltu mitenkään, vaan asian vain todettiin olevan niin. Sen sijaan suomalaisen kulttuurin heikkenemiseen

uskoneet tarjosivat argumenteilleen perusteita käyttäen sellaisina länsimaisten arvojen rappeutumista ja jopa seksuaalirikosten määrän kasvua. Yhtenä kansantajuisena esimerkkinä kulttuurivaikutuksista käytettiin urheilumenestyksen parantumista ja toisaalta suomalaisten traditioiden kuten joulujuhlien ja suvivirren laulamisen kieltämisestä maahanmuuton seurauksena. Jälkimmäisiä argumentteja esiintyi varsinkin joulun alla lähes joka vuosi.

Viimeinen argumenttiryhmä on kielletyt argumentit, joissa esille nousivat geenien sekoittuminen sekä hyvänä että huonona asiana, sekä suomalaisen rodun heikkeneminen tai häviäminen. Maahanmuuttoa vastustettiin myös sen uhkakuvan perusteella, jonka mukaan ulkomaalaiset miehet vievät suomalaisten naiset. Kiellettyjä argumentteja ei niiden luonteen vuoksi esiintynyt eduskunnassa laisinkaan, ja tutkituissa lehdissäkin vain hyvin harvoin. Useimmiten kyseisiä argumentteja käytettiin nimettömänä internetissä äärioikeistolaisilla tai rasistisilla sivustoilla, ja ne koskivat humanitaarisin syin maahan muuttaneita, erilaisen ”rodun” tai ”kulttuurin” omaavia ihmisiä. Joissain tapauksissa kiellettyjä argumentteja esitettiin myös omalla henkilöllisyydellä. Näitä tapauksia tarkasteltiin kappaleessa, joka käsitteli ”kiellettyjen argumenttien” toista merkitystä, eli tapauksia, joissa maahanmuuttopuheet on jälkikäteen tuomittu kielletyiksi oikeuslaitoksen taholta. Tuomiot lisääntyivät huomattavasti 2000-luvun loppua kohden konsensushenkisen keskusteluilmapiirin murtuessa ja median antaessa äärimmäisille mielipiteille tilaa julkaisuissaan. Tulevaisuudessa on mielenkiintoista nähdä, jatkuuko 1990-luvulta asti voimassa ollut trendi, jossa kulttuuriin liittyvät argumentit ovat heikentäneet rotuun liittyvien argumenttien suosiota, vai saavatko ne uudelleen suosiota kriittisyyden saadessa lisää jalansijaa. Toistaiseksi rotuun ja geeneihin liittyviä argumentteja ovat käyttäneet lähinnä äärioikeistolaiset tahot, mutta on huomioitava myös mahdollisuus, jossa Tatu Vanhasen kaltaisten tutkijoiden kannanotot rodullisista eroavaisuuksista saavat enemmän suosiota.

Edellä esitettyjen yksittäisten argumenttien suhde toisiinsa muuttui jonkin verran tutkimusajanjaksolla. Vaikka talouteen liittyvät argumentit pysyivät suosituimpana ja kulttuuriin liittyvät harvempilukuisina koko 2000-luvun ajan, muutoksia tapahtui erityisesti työvoimapulaan ja humanitaarisen maahanmuuton kustannuksiin liittyen. Työvoimapulaa ei kyseenalaistettu lähes laisinkaan ennen 2000-luvun loppupuolta, jolloin asiaa jonkin verran aiemmin kritisoineet perussuomalaiset alkoivat saada enemmän kannatusta. Samalla työttömyys Suomessa nousi maailmanlaajuisen finanssikriisin myötä, jolloin työvoimapulaa vähätteleviä argumentteja alkoi esiintyä

yhä enemmän mitattuna niin argumenttien kuin niiden esittäjien määrissä. Toisaalta turvapaikanhakijoiden määrän lisääntyminen vuosina 2008 ja 2009 nostivat samaan aikaan humanitaarisen maahanmuuton aiheuttamat kustannukset suurempaan keskusteluun. Samalla muut maahanmuuton vastustamiseen käytetyt, kuten turvallisuuteen liittyvät argumentit saivat lisää suosiota, sillä keskustelun luonteelle on tyypillistä se, että eri tahot argumentoivat tavoitteensa puolesta usein eri perustein viestin perillemenon takaamiseksi. Humanitaarisen maahanmuuton kustannuksien korostuminen keskustelussa on kiintoisaa myös siksi, että samaan aikaan sen suhteellinen osuus kaikesta maahanmuutosta on pienentynyt. Maahanmuuttoa aktiivisesti tällä argumentilla vastustavat kritisoivat siis pientä joukkoa kaikista maahanmuuttajista. Tulevaisuudessa on kiintoisaa seurata sitä, saavatko työvoimapulaan liittyvät argumentit uudelleen kannatusta taloudellisen tilanteen mahdollisesti parantuessa. Koska alkuperäistä ongelmaa huoltosuhteen heikkenemisestä ei ole tutkimusajanjaksolla saatu ratkaistua, voi aihe ajankohtaistua uudelleen taloudellisessa noususuhdanteessa.

Maahanmuuttokeskusteluun tutkittavalla ajanjaksolla osallistuivat samat tahot kuin aiemmin 1990-luvulla ja 2000-luvun alussa. Eduskuntapuolueet ottivat osaa lähes kaikkiin keskustelun osa-alueisiin. Tosin pääministeripuolue keskusta käytti lähinnä työperäisen maahanmuuton lisäämistä kannattaneita argumentteja, ja jätti keskustelun humanitaarisesta maahanmuutosta muille osapuolille. Vihreiden ja RKP:n edustajat tuntuivat kannattavan ja perussuomalaiset vastustavan kaikkea maahanmuuttoa. Kokoomus puolestaan argumentoi sellaisen maahanmuuton puolesta, josta heidän mielestään oli taloudellista hyötyä Suomelle. Siksi puolueen edustajat myös vastustivat kustannuksena pitämäänsä humanitaarista maahanmuuttoa ja varsinkin sen lisäämistä. SDP jakautui kahtia kustannuksia ja turvallisuusuhkaa, sekä auttamisvelvollisuutta ja inhimillisyyttä korostaviin puoliin. Vasemmistoliitossa maahanmuuttoon liitettiin muitakin etuja kuin taloudellisia hyötymisen mahdollisuuksia. Heidän keskuudessaan maahanmuuton kannattaminen taloudellisin perustein oli vähäisempää ja painotus siirtyi eettisyyden ja monikulttuurisuuden rikkauden korostamiseen. Poliittisista puolueista kristillisdemokraatit keskittyivät maahanmuuttoasioihin vähiten. Puolueessa kuitenkin suosittiin kristittyjä maahanmuuttajia sekä argumentoitiin auttamisen velvollisuuden tärkeydestä humanitaarisen maahanmuuton yhteydessä. Muista keskustelijoista tasavallan presidentit ottivat kantaa argumentoidessaan työperäisen maahanmuuton sekä inhimillisen maahanmuuttopolitiikan puolesta. Työmarkkinajärjestöt keskittyivät

kannanotoissaan työperäiseen maahanmuuttoon maahanmuuttoasioihin liittyvien etujärjestöjen painottaessa humaania kohtelua pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden kohdalla. Myös kirkon edustajat osallistuivat maahanmuuttokeskusteluun tässä aiheessa. Tutkijat ja valtiohallinnon edustajat antoivat oman panoksensa muihin keskustelun osa-alueisiin kulttuuria lukuun ottamatta, mutta huolimatta siitä, että heidän argumenttinsa olivat usein paremmin perusteltuja kuin muiden keskustelijoiden, eivät ne kuitenkaan useimmiten saaneet suurta huomiota. Tavalliset kansalaiset osallistuivat kaikkiin keskustelun aiheisiin lähinnä lehtien mielipidepalstoilla ja internetissä vaihtelevin argumentein ja kannoin.

Tulevaisuudessa eri argumenttien yksityiskohtaisempi tarkastelu sekä niiden paikkaansa pitävyyden selvittäminen tuottaisi varmasti hedelmällisiä tutkimustuloksia. Koska tämän tutkimuksen tarkoituksena on ollut selvittää maahanmuuttokeskustelun luonnetta ja ymmärtää eri osapuolia, ei jälkimmäinen ole ollut tarkoituksenmukaista. Yhteiskunnallisella keskustelulla on harvoin päätepidettä, joten maahanmuuttokeskustelukin jatkunee vielä pitkään. Argumenttien kirjoon tutustuminen on hyödyllistä niin maahanmuuttokeskustelua seuraaville, kuten keskustelijoille itselleen, sillä kansan suosion saaminen omien argumenttien taakse voisi helpottaa vastustajan tuntemisella ja hänen perusteluidensa kumoamisella.

Lähdeluettelo

I Lehdet

1. Ensisijainen aineisto

Helsingin Sanomat (HS) 17.3.2003–17.4.2011

Nykypäivä (NP) 17.3.2003–17.4.2011

Perussuomalainen (PS) 01/02/2003–05/2011

Uutispäivä Demari (UD) 17.3.2003–17.4.2011

2. Muut lehdet

Kirkko ja Kaupunki 6.7.2009

Hufvudstadsbladet (HBL) 24.4.2010

Iltasanomat 11.8.2008 ja 19.8.2008

II Painamattomat lähteet

1. WWW-arkistot:

Eduskunta (www.eduskunta.fi)

Täysistuntopöytäkirjat 17.3.2003–17.4.2011

HE 28/2003

VP LA 68/2003 – Rosa Meriläinen/vihr ym.

VP TyVM 1/2006

VP VNS 1/2006

VP HE 240/2009

Valtion säädöstietopankki Finlex (www.finlex.fi)

Rikoslaki 39/1889 muutoksineen.

www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001#a13.5.2011-511

Laki maahanmuuttajien kotoutumisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 493/1999 www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990493

Perustuslaki 731/1999 www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731

Ulkomaalaislaki 301/2004 www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040301

Laki Tsekin, Viron, Latvian, Liettuan, Unkarin, Puolan, Slovenian ja Slovakian kansalaisten ansiotyön edellytyksistä 309/2004

www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040309

Kotouttamislaki 1386/2010 www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386

2. WWW-dokumentit:

Työministeriö 1998: Inkerinsuomalaisten maahanmuutto Suomeen 1990-luvulla - Työministeri Liisa Jaakonsaaren Eduskunnan ulkoasianvaliokunnalle 9.12.1998 antama Suomen hallituksen selonteko inkeriläisten maahanmuutosta Suomeen 1990-luvulla. www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio/06_julkaisut/07_julkaisu/thj215.pdf.
Vierailtu 30.3.2012

Työministeriö 2005: Työryhmän ehdotus hallituksen maahanmuuttopoliittiseksi ohjelmaksi. Lausuntokierroksen jälkeen luovutettu versio 13.12.2005. www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio/06_julkaisut/10_muut/maahanmuutto_ohj_lausunnot2005.pdf Vierailtu 20.2.1012.

Valtioneuvoston kanslia: Pääministeri Matti Vanhasen hallitusohjelma 24.6.2003. valtioneuvosto.fi/tiedostot/julkinen/vn/hallitus/vanhasen-hallitusohjelma-2003/fi.pdf
Vierailtu 20.2.2012.

Valtioneuvoston kanslia: Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelma 19.4.2007. <http://valtioneuvosto.fi/tietoarkisto/aiemmat-hallitukset/vanhanenII/hallitusohjelma/pdf/hallitusohjelma-painoversio-040507.pdf>
Vierailtu 22.2.2012.

3. Internet-sivustot:

Homma-forum (cms.homma-forum.org)

Ennätysmäärä ihmisiä sai tänä vuonna Suomen kansalaisuuden.
hommaforum.org/index.php/topic,10556.msg164918.html#msg164918
Vierailtu 4.5.2012

Haluammeko islamistisen Suomen?
hommaforum.org/index.php/topic,77.0.html, Vierailtu 4.5.2012

”HIV-Rachelille” neljän ja puolen vuoden tuomio.
hommaforum.org/index.php/topic,40467.0.html, Vierailtu 18.5.2012

Maahanmuutto ja AIDS.
hommaforum.org/index.php/topic,20953.msg295639.html#msg295639
Vierailtu 18.5.2012

Monikulttuurisuuspelko pilaa Homman?
hommaforum.org/index.php/topic,12195.0.html, Vierailtu 4.5.2012

Teit sitten pennun ulkomaalaisen kanssa.
hommaforum.org/index.php?topic=9519.0, Vierailtu 4.5.2012

Venäläiset maahanmuuttaja? Pitkän aikavälin ongelma?
hommaforum.org/index.php?topic=26508.0, Vierailtu 25.4.2012

Jussi Halla-aho: Scripta-blogi (www.halla-aho.com/scripta)

Kansallinen vastarinta (www.patriootti.com)

Tavoitteistamme lyhyesti. www.patriootti.com/?page_id=19, Vierailtu 5.5.2012

Usein kysytyt kysymykset. www.patriootti.com/?page_id=1191#puolue
Vierailtu 5.5.2012

Keskusta (www.keskusta.fi)

Keskustan periaateohjelma 2006. www.keskusta.fi/loader.aspx?id=fce446f6-68ce-427f-b9fc-67ecc8e3c57d, Vierailtu 17.4.2012

Keskustan eduskuntaryhmän maahanmuuttoasiakirja 2010.
www.keskusta.fi/loader.aspx?id=02d80de8-0f0b-4314-9235-5cd84dbab8d5
Vierailtu 17.4.2012

Kristillisdemokraatit (www.kristillisdemokraatit.fi)

Kristillisdemokraattien maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2011.
www.kd.fi/KD/www/fi/liitetiedostot/ohjelmat/kdn_maahanmuuttopoliittinen_ohjelma.pdf, Vierailtu 14.4.2012

Maahanmuuttovirasto (www.migri.fi)

Karkotusesitykset ja -päätökset 2001–2010.
www.migri.fi/tietoa_virastosta/tilastot/karkotukset, Vierailtu 14.3.2012

Sanasto. www.migri.fi/medialle/nimi_ja_kaannokset/sanasto
Vierailtu 13.3.2012 ja 12.5.2012

Turvapaikka- ja maahanmuuttotilastot.
www.migri.fi/tietoa_virastosta/tilastot/turvapaikka_ja_pakolaistilastot
Vierailtu 25.2.2012

Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos (www.optula.om.fi/Etusivu)

Rikollisuustilanne 2003–2010.
www.optula.om.fi/Etusivu/Julkaisut/Rikollisuustilanne, Vierailtu 5.4.2012

Suomen ammattiliittojen keskusjärjestö SAK (www.sak.fi)

Ajankohtaista 28.12.2000: Jopa 400 000 virolaista tulisi Suomeen.
www.sak.fi/suomi/ajankohtaista.jsp?location1=1&id=23299&ao=tyomarkkinauutiset, Vierailtu 20.2.2012

Suomen tasavallan presidentti (www.presidentti.fi)

Suomen tasavallan presidentti Tarja Halosen uudenvuodenpuhe 1.1.2007.
www.presidentti.fi/halonen/Public/default9972-2.html?contentid=176559&nodeid=41417&contentlan=1&culture=fi-FI
Vierailtu 20.4.2012

Tiede.fi -keskustelupalsta (www.tiede.fi/keskustelut)

Onko Venäjä todellinen uhka Suomelle? www.tiede.fi/keskustelut/historia-kulttuurit-ja-yhteiskunta-f13/onko-venaja-todellinen-uhka-suomelle-t18608-1365.html Vierailtu 25.4.2012

Tilastokeskus: Suomen virallinen tilasto (SVT) (www.stat.fi/meta/svt)
Muuttoliike 2011, www.stat.fi/til/muutl/2011/muutl_2011_2012-04-27_kuv_001_fi.html, Vierailtu 5.5.2012.

Työvoimatutkimus. www.stat.fi/til/tyti/tie.html, Vierailtu 19.3.2012 ja 15.5.2012

Väestörakenne 2011, tilastokeskus.fi/til/vaerak/2011/vaerak_2011_2012-03-16_tie_001_fi.html, Vierailtu 30.4.2012

Työministeriö (www.mol.fi)

Hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma 19.10.2006.

www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio/06_julkaisut/10_muut/mamu_ohjelma19102006.pdf, Vierailtu 15.4.2012

Tiedote: Filatov: Suomi ottaa käyttöön siirtymäajan työvoiman liikkuvuuden osalta EU:n laajentuessa.

www.mol.fi/mol/fi/06_tyoministerio/05_tiedotteet/03_2003/2003-10-03-01/index.jsp, Vierailtu 20.2.2012

Tiedote: Hallituksen maahanmuuttopoliittisen ohjelman valmistelu käynnistetty.

www.mol.fi/mol/fi/06_tyoministerio/05_tiedotteet/02_2004/2004-01-10-01/index.jsp, Vierailtu 20.2.2012

Uusi Suomi - Puheenvuoro (puheenvuoro.uusisuomi.fi)

Hirvisaari, James. Blogi: jameshirvisaari.puheenvuoro.uusisuomi.fi/
Vierailtu 17.4.2012

Muhammed, Husein: Blogi-kirjoitus 1.11.2010: ”Kristillisdemokraattien politiikka on epäkristillistä”. huseinmuhammed.puheenvuoro.uusisuomi.fi/50682-kristillisdemokraattinen-politiikka-on-epakristillista, Vierailtu 14.4.2012

Verkkouutiset (www.verkkouutiset.fi)

SAK:n tutkimus: Jopa 400 000 virolaista tulisi Suomeen töihin.
vanha.verkkouutiset.fi/arkisto/Arkisto_2000/8.syyskuu/sak3600.htm.
Vierailtu 20.2.2012

Vihreät (www.vihreät.fi)

Eduskuntavaaliohjelma 2007. www.vihreat.fi/files/liitto/Vaaliohjelma2007.pdf.
Vierailtu 15.4.2012

Väestöliitto (www.vaestoliitto.fi)

Maahanmuuton perusteet,
www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/tietoa_ja_linkkeja/tilastotietoa/maahanmuuttajat/maahanmuuton-perusteet/ Vierailtu 3.5.2012

YLE Uutiset (yle.fi/uutiset)

YLE Uutiset 13.2.2010: ”Kiinalaiset ovat sopeutuneet Suomeen liiankin hyvin”
yle.fi/uutiset/kiinalaiset_ovat_sopeutuneet_suomeen_liiankin_hyvin/1443414
Vierailtu 9.4.2012

YLE Uutiset 27.6.2011: ”Inkeriläisten paluumuuttojono sulkeutumassa”
yle.fi/uutiset/kotimaa/2011/06/inkerilaisten_paluumuuttojono_sulkeutumassa_2688494.html, Vierailtu 11.4.2012

YLE Uutiset 15.8.2011: ”Venäläisisoäiti Irina Antanova on kuollut”
yle.fi/uutiset/ulkomaat/2011/08/venalaisisoaiti_irina_antonova_on_kuollut_2791628.html, Vierailtu 13.4.2012

YLE Uutiset 12.12.2011: ”Soini: Odotetaan Korkeimman oikeuden kantaa”
yle.fi/uutiset/soini_odotetaan_korkeimman_oikeuden_kantaa/3097790
Vierailtu 17.4.2012

III Kirjallisuus

Aden, Said (2009): *Ikuisesti pakolaisina? Maahanmuuttokeskustelu Suomen somalialaisten näkökulmasta*. Artikkele teoksessa *En ole rasisti, mutta...* Toim. Keskinen, Suvi, Rastas, Anna & Tuori, Salla. Tampere 2009.

Büchi, Rolf (1996): *Uudesta rasismista sekä demokratian tuhoamisesta Ranskassa ja Euroopassa*. Artikkele teoksessa *Rasismi tieteessä ja politiikassa*. Toim. Jokisalo, Jouko. Helsinki 1996.

Glynn, Sarah (2010): *Marxism and Multiculturalism: Lessons from London's East End*. Artikkele lehdessä *Human Geograph* 3:1 2010.

Haavisto, Camilla (2011): *Conditionally one of "Us" – A study of print media, minorities and positioning practices*. Helsinki 2011.

Haavisto, Ilkka & Kiljunen, Pentti (2009): *Kapitalismi kansan käräjillä – Evan kansallinen arvo- ja asennetutkimus 2009*. Yliopistopaino 2009.

Haikonen, Jyrki & Kiljunen, Pentti (2003): *Mitä mieltä, suomalainen? EVA:n asennetutkimuksien kertomaa vuosilta 1984–2003*. EVA. Yliopistopaino 2003.

Heikkilä, Elli & Pikkarainen, Maria (2008): *Väestön ja työvoiman kansainvälistyminen nyt ja tulevaisuudessa*. Siirtolaisuusinstituutti. Turku 2008.

Huysmans, Jef (2006): *The politics of insecurity. Fear, migration and asylum in the EU*. Lontoo ja New York 2006.

Hytönen, Ville (toim.) (2010): *Mitä Jussi Halla-aho tarkoittaa?* Tallinna 2010.

Hämäläinen, Kari, Kangasharju, Aki, Pekkala, Sari & Sarvimäki, Matti (2005): *1990-maahanmuuttajien työllisyys, tuloverot ja tulonsiirrot*. Työministeriö. Helsinki 2005.

Jaakkola, Magdalena (2005): *Suomalaisten suhtautuminen maahanmuuttajiin vuosina 1987–2003*. Työministeriön työpoliittinen tutkimus. Helsinki 2005.

Jaakkola, Magdalena (2009): *Maahanmuuttajat suomalaisten näkökulmasta – asennemuutokset 1987–2007*, Helsingin kaupungin tietokeskuksen julkaisu. Helsinki 2009.

- Kaartinen, Marjo (2004): *Neekerikammo – kirjoituksia vieraan pelosta*. Otavan kirjapaino 2004.
- Kanniainen, Antti (2010): *Kansanedustajien mielipiteitä maahanmuutosta uhkana ja mahdollisuutena*. Siirtolaisuusinstituutti. Turku 2010.
- Keskinen, Suvi (2009): *Pelkkiä ongelmia? Maahanmuutto poliittisen keskustelun kohteena*. Artikkeliteoksessa En ole rasisti, mutta... Toim. Keskinen, Suvi, Rastas, Anna & Tuori, Salla. Tampere 2009.
- Keskinen, Suvi, Rastas, Anna & Tuori, Salla (2009): *Johdanto: Suomalainen maahanmuuttokeskustelu tienhaarassa*. Artikkeliteoksessa En ole rasisti, mutta... Toim. Keskinen, Suvi, Rastas, Anna & Tuori, Salla. Tampere 2009.
- Leitzinger, Antero (2008): *Ulkomaalaispolitiikka Suomessa 1812–1972*. Helsinki 2008.
- Leitzinger, Antero (toim.) (2010): *Mansikkamaan vartijat. Muistelmia ulkomaalaishallinnosta eri vuosikymmeniltä*. Maahanmuuttovirasto. Helsinki 2010.
- Maasilta, Mari (toim.) (2012): *Maahanmuutto, media ja eduskuntavaalit*. Tampere 2012.
- Markkanen, Airi, Puurunen, Heini & Saarinen, Aino (2012): *Huomio! Romaneja tiellä*. Like Kustannus Oy 2012.
- Martikainen, Tuomas, Sintonen, Teppo & Pitkänen, Pirkko (2006): *Ylirajainen liikkuvuus ja etniset vähemmistöt*. Artikkeliteoksessa Ylirajainen kulttuuri. Toim. Martikainen, Tuomas. Helsinki 2006.
- Mattila, Markku (1996): *Suomalaisten lääkärien suhtautuminen rotuhygieniaan ennen ensimmäistä maailmansotaa*. Artikkeliteoksessa Rasismi tieteessä ja politiikassa. Toim. Jokisalo, Jouko. Helsinki 1996.
- Nieminen, Hannu & Pantti, Mervi (2009): *Media markkinoilla. Johdatus joukkoviestintään ja sen tutkimukseen*. Helsinki 2009. Uudistettu painos.
- Nuotio, Kimmo (2009): *Jumalanpilkasta viharikoksiin*. Artikkeliteoksessa Haaste 01/2009
- Puuronen, Vesa (2006): *Näkökulmia etnisten suhteiden tutkimukseen Suomessa*. Artikkeliteoksessa Ylirajainen kulttuuri. Toim. Martikainen, Tuomas. Helsinki 2006.
- Puuronen, Vesa (2011): *Rasistinen Suomi*. Tallinna 2011.
- Raittila, Pentti (2004): *Venäläiset ja virolaiset suomalaisten Toisina. Tapaustutkimuksia ja analyysimenetelmien kehittelyä*. Tampere 2004.
- Raittila, Pentti (2009): *Journalismin maahanmuuttokeskustelu: hymistelyä, kriittisyyttä vai rasismien tukemista?* Artikkeliteoksessa En ole rasisti, mutta... Toim. Keskinen, Suvi, Rastas, Anna & Tuori, Salla. Tampere 2009.
- Rastas, Anna (2007): *Rasismi lasten ja nuorten arjessa. Transnationaalit juuret ja monikulttuuristuva Suomi*. Nuorisotutkimusverkosto. Tampere 2007.
- Rastas, Anna (2009): *Rasismien kiistäminen suomalaisessa maahanmuuttokeskustelussa*. Artikkeliteoksessa En ole rasisti, mutta... Toim. Keskinen, Suvi, Rastas, Anna & Tuori, Salla. Tampere 2009.

Roché, Sebastian (2006): *Ranskan vuoden 2005 mellakat: syntymissyyt ja leviämispöessi*. Artikkelele lehdessä *Yhdyskuntasuunnittelu* 2006 vol. 44:3.

Scheepers, Peer, Gijssberts, M. & Coenders, Marcel (2002): *Ethnic Exclusionism in European Countries. Public Opposition to Civil Rights for Legal Migrants as a Response to Perceived Ethnic Threat*. Artikkelele lehdessä *European Sociological Review*, Vol. 18, No 1, 17–34. 2002.

Tanner, Arto (2004): *Työvoiman maahanmuutto ja globaali etikka*. Artikkelele lehdessä *Yhteiskuntapolitiikka* 01/2004.

Torvi, Kai & Kiljunen, Pentti (2005): *Onnellisuuden vaikea yhtälö. EVAn kansallinen arvo- ja asennetutkimus 2005*. EVA. Yliopistopaino 2005.

Työministeriö (2003): *Osaamisen ja täystyöllisyyden Suomi – Työvoima 2020*. Loppuraportti. Helsinki 2003.

IV Opinnäytetyöt

Mäkinen, Jussi (2011): *Veroja maksavat maahanmuuttajat – Tervetuloa! Egyptiläisen Eveline Fadayelin tapauksesta käyty maahanmuuttokeskustelu HS.fi keskustelupalstoilla 2009–2010*. Pro Gradu -tutkielma. Turku 2011.

Ristikari, Tiina (2006): *Immigration and European Trade Unions – A comparative study of the British and the Finnish trade union response to immigration and immigrant workers*. M.Sc. Thesis. Web Reports No. 20. Siirtolaisuusinstituutti 2006.

Salo, Mika (2004): *Suomi suomalaisille. Argumentit maahanmuuttoa vastaan Suomessa vuosina 1990–2003*. Pro Gradu -tutkielma. Turku 2004.